

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

kwiecień – czerwiec 2023 r.

Spis treści

Część 1.....	4
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków.....	4
Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich.....	4
Tabela 2. Wystąpienia generalne w II kwartale 2023 r.	4
Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w II kwartale 2023 r.	6
Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w II kwartale 2023 r.....	6
Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w II kwartale 2023 r.....	7
Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia	7
Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w II kwartale 2023 r.....	8
Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych	8
Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)..	9
Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych.....	9
Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych.....	10
Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO .	10
Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych .	11
Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych	11
Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2023 r.....	12
Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2023 r.	14
Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.....	15
Tabela 4. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w II kwartale 2023 r.....	17
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	18
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi.....	81
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	119

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	121
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych	139
VII. Wystąpienia legislacyjne	153
VIII. Opinie i stanowiska.....	162
IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi..	165
X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	166
Część 2.....	186
Wybór spraw indywidualnych	186

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za II kwartał 2023 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	II kwartał 2023 r.
Wpływ ogółem	19 616
Sprawy nowe	6 095
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	4 546

W II kwartale 2023 roku w Biurze RPO przyjęto **535** interesantów oraz przeprowadzono **8 524** rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w II kwartale 2023 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	II kwartał 2023 r.	2023
wystąpień problemowych - w tym podjęcie inicjatywy ustawodawczej	41 24	126 65
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	4	7
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	-	1
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	1	4
pytań prawnych do Sądu Najwyższego	1	1
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	8	19

kasacji w sprawach karnych	22	46
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	-	2
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	-	1
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	3	6
zawiadomień do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	-	1
wniosków do NSA o wykładnię przepisów	-	1
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	6	9
przystąpień do postępowania sądowego	3	8
przystąpień do postępowania administracyjnego	-	1
żądań wszczęcia postępowania przygotowawczego	-	1
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	2	5
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	1	4
przystąpień do postępowań przed sądami międzynarodowymi	-	1
Razem	92	244

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w II kwartale 2023 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	2 807	34,2
	podjęto do prowadzenia	2 369	28,9
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	438	5,3
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	4 012	48,9
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4 012	48,9
Inne	Razem	1 382	16,9
	przekazano wnioski wg. właściwości	168	2,1
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	700	8,5
	nie podjęto ¹	514	6,3
Razem		8 201	100

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w II kwartale 2023 r.

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w II kwartale 2023 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	835	32,4
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	499	19,4
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	336	13,0
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	319	12,4
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	173	6,7
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	146	5,7
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1 425	55,2
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1 210	46,9
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	176	6,8
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	39	1,5
Razem		2 579	100

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

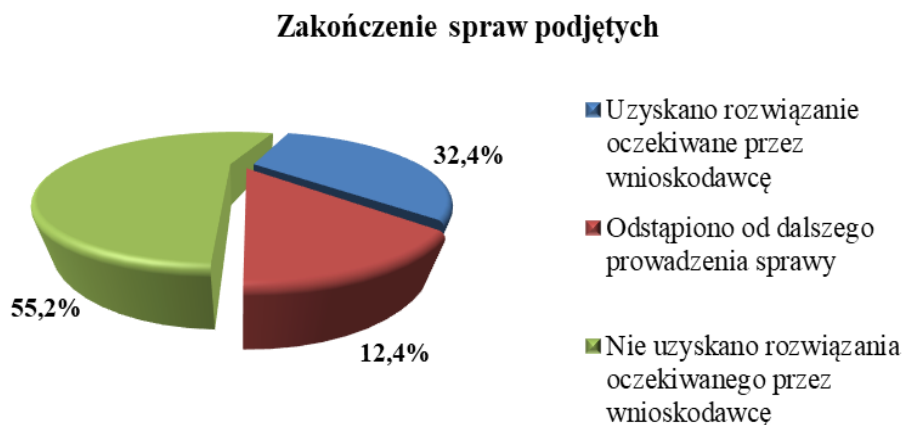

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w II kwartale 2023 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	444	7,3
prawo karne	1 351	22,2
prawo karne wykonawcze	844	13,8
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	918	15,1
prawo cywilne	925	15,2
prawo administracyjne i gospodarcze	799	13,1
równe traktowanie	537	8,8
Krajowy Mechanizm Prewencji	21	0,3
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	120	2,0
inne	136	2,2
Razem	6 095	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

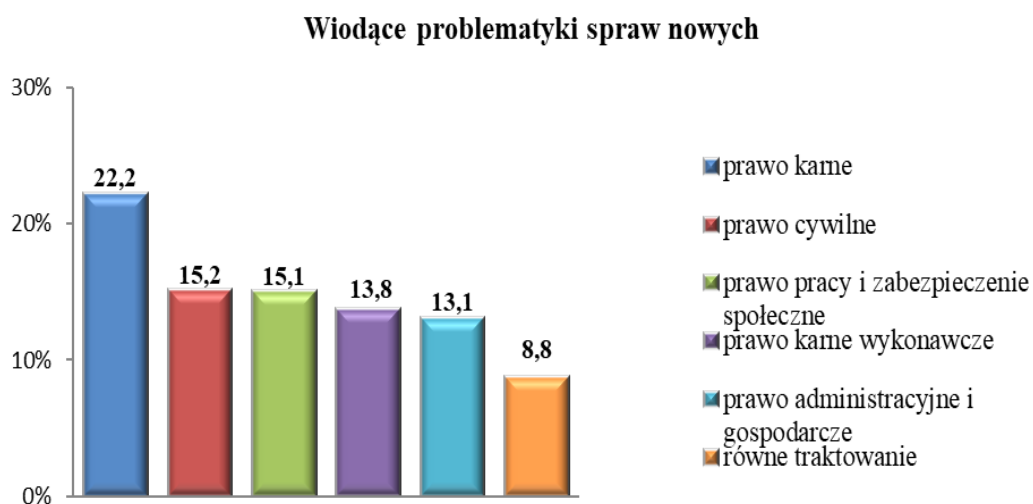

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

Problematyka	II kwartał 2023 r.
prawo karne	359
prawo karne wykonawcze	3
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	37
prawo cywilne	161
prawo administracyjne i gospodarcze	78
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	6
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	12
inne	5
Razem	661

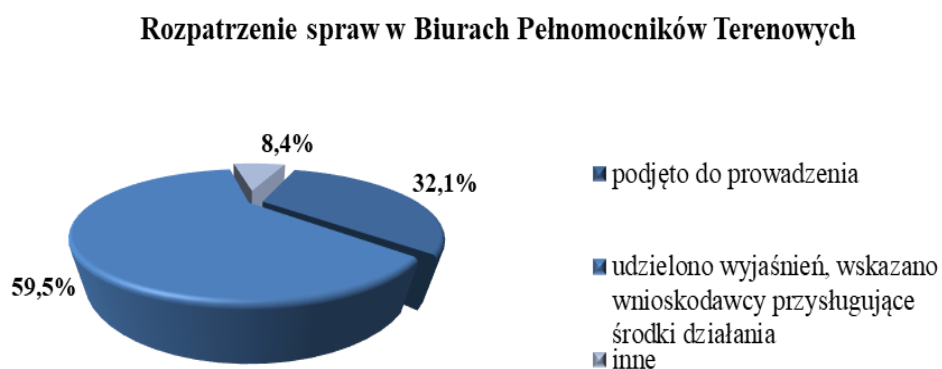
Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	332	37,6
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	417	47,1
przekazano wniosek wg właściwości	10	1,0
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	67	7,6
nie podjęto*	60	6,7

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	259	21,9
prawo karne wykonawcze	327	27,7
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	76,0	6,4
prawo cywilne	215	18,2
prawo administracyjne i gospodarcze	117	9,9
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	32	2,7
równe traktowanie	147	12,4

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

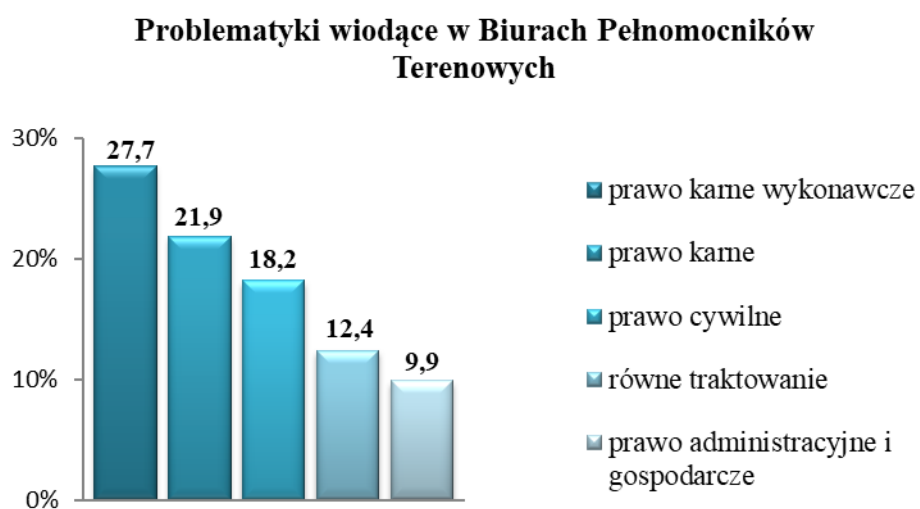

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2023 r.

1.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka oraz dyrektor Zespołu do spraw Prezydialnych i Współpracy Międzynarodowej Biura RPO z absolwentami Szkoły Liderów i Liderów Politycznych.	05.04.2023 r.
2.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego ze studentami i studentkami Akademii Sztuki Wojennej w siedzibie uczelni. Warszawa.	05.04.2023 r.
3.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	06.04.2023 r.
4.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura PT RPO w Katowicach.	06.04.2023 r.
5.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	06.04.2023 r.
6.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	06.04.2023 r.
7.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	06.04.2023 r.
8.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka ze studentami i uczniami lubelskich szkół, w ramach „Dnia z prawem” zorganizowanego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Lublin.	13.04.2023 r.
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w Marszu Żywych. Oświęcim.	18.04.2023 r.
10.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystościach z okazji Święta Narodowego Trzeciego Maja, które odbyły się na Placu Zamkowym w Warszawie w 232. rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 maja.	03.05.2023 r.
11.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	04.05.2023 r.
12.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	04.05.2023 r.
13.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	04.05.2023 r.

14.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	04.05.2023 r.
15.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura PT RPO we Wrocławiu.	04.05.2023 r.
16.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przewodniczącym Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji Maciejem Świrskim. Rozmowa dotyczyła zagadnień związanych z wolnością słowa, wolnością mediów i prawem do informacji w działalności obu instytucji, w szczególności problemu patostreamingu. Biuro RPO. Warszawa.	04.05.2023 r.
17.	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z przedstawicielami Inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Spotkanie poświęcone było wątpliwościom związanym z wprowadzeniem nowego świadczenia wspierającego dla osób z niepełnosprawnościami. Biuro RPO. Warszawa.	08.05.2023 r.
18.	Wręczenie Odznaki Honorowej Rzecznika Praw Obywatelskich „Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka” Stowarzyszeniu „Żurawinka” działającemu na rzecz Dzieci i Dorosłych z Mózgowym Porażeniem Dziecięcym. Biuro RPO. Warszawa.	09.05.2023 r.
19.	Wizyta Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w pensjonacie „U Pana Cogito” w Krakowie, w którym pracują osoby po przebytych kryzysie psychicznym oraz na Farmie Życia w Więckowicach - miejscu pobytu stałego dla osób dorosłych w spektrum autyzmu. Kraków, Więckowice.	11.05.2023 r.
20.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Rzecznikiem Praw Dziecka Mikołajem Pawlakiem, w kontekście tragicznych wydarzeń ostatnich dni: śmierci 8-letniego Kamila z Częstochowy oraz ataku w domu dziecka w Tomisławicach, w którym zginęła 16-letnia wychowanka placówki. Biuro PRO. Warszawa.	12.05.2023 r.
21.	Wizyta Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w Biurze Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu oraz spotkanie ze studentami Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Wrocław.	18.05.2023 r.
22.	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z przedstawicielami Zespołu Spraw Lokalnych i Zespołu ds. Wolności Zrzeszania się Inicjatywy „Nasz Rzecznik”, działającej w ramach Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych. Biuro RPO. Warszawa.	23.05.2023 r.

23.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Krzysztofem Worobcem. Głównym tematem rozmowy były kwestie prawne związane z ochroną przyrody w Polsce i przepisy obowiązującej ustawy o ochronie przyrody. Biuro RPO. Warszawa.	24.05.2023 r.
24.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	01.06.2023 r.
25.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	01.06.2023 r.
26.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	01.06.2023 r.
27.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	01.06.2023 r.
28.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	01.06.2023 r.
29.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka ze studentami Uniwersytetu Rzeszowskiego. Rzeszów.	12.06.2023 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2023 r.

1.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy KPP w Aleksandrowie Kujawskim – badanie prewencyjne.	03.04.2023 r.
2.	Placówka całodobowej opieki Willa Chopina w Toruniu – rekontrola.	04-06.04.2023 r.
3.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Łobżenicy – badanie prewencyjne.	11-14.04.2023 r.
4.	Strzeżony ośrodek dla Cudzoziemców w Przemyślu – badanie prewencyjne.	14.04.2023 r.
5.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w wizytacji gminy Limanowa oraz gminy Łącko.	17-18.04.2023 r.
6.	Areszt Śledczy w Mysłowicach – badanie prewencyjne.	17-19.04.2023 r.
7.	Policyjna Izba Dziecka w Łodzi – badanie prewencyjne.	26.04.2023 r.
8.	Zakład Diagnostyczno-Obserwacyjny Miejskiego Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej – Izba Wytrzeźwień w Łodzi – badanie prewencyjne.	27.04.2023 r.

9.	Zakład Karny w Potulicach – badanie prewencyjne.	08-12.05.2023 r.
10.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Szczecinie – badanie prewencyjne.	15-19.05.2023 r.
11.	Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy w Sejnach – badanie prewencyjne.	23-25.05.2023 r.
12.	Dom Pomocy Społecznej im. Wiktorii Michelisowej w Lublinie – badanie prewencyjne.	29-31.05.2023 r.
13.	Ponowna wizytacja w zakładzie karnym w Potulicach – sprawdzenie przestrzegania zakazu represji wobec osób, które przekazały skargi na traktowanie w czasie wizytacji w dniach 08-12.05.2023 -ad hoc.	01-02.06.2023 r.
14.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Kętrzynie – badanie prewencyjne.	05.06.2023 r.
15.	Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Kętrzynie – badanie prewencyjne.	06-07.06.2023 r.
16.	Placówka Całodobowej Opieki – Ośrodek Opiekuńczy „Barbara” w Wielkiej Wsi – badanie prewencyjne.	19-21.06.2023
17.	Placówka całodobowej Opieki - Domu Opieki „Pogodna Jesień” w Odrowążu – badanie prewencyjne.	21-22.06.2023 r.
18.	Zakład Karny w Sztumie – badanie prewencyjne.	26-30.06.2023 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w kongresie Polska Wieś XXI. Rzecznik uczestniczył w panelu poświęconym sprawom mieszkańców wsi i rolnictwa z perspektywy organów kontroli państwowej i ochrony prawa. Warszawa.	19.04.2023 r.
2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w XV Europejskim Kongresie Gospodarczym (EEC), dotyczącym m.in. konkurencyjności i odporności europejskiej gospodarki oraz transformacji sektora energii. Katowice.	24.04.2023 r.
3.	Udział Zastępcy PRO Stanisława Trociuka w obchodach Święta Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków.	12.05.2023 r.
4.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z Ambasadorem Królestwa Norwegii w Polsce Andersem Eide i Ambasadorem USA w Polsce Markiem Brzezińskim. Dyplomaci wręczyli Rzecznikowi list poparcia dla działań na	17.05.2023 r.

	rzecz równych praw społeczności LGBTQI+. Spotkanie odbyło się w związku z Międzynarodowym Dniem Przeciw Homofobii, Transfobii i Bifobii. Biuro RPO. Warszawa.	
5.	Udział Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w konferencji naukowej pt. „Państwo i Kościół – współpraca czy separacja”, zorganizowanej przez Ogólnopolskie Seminarium dla Starszych Kandydatów do Świąceń. Łódź.	18.05.2023 r.
6.	Udział i wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka podczas konferencji popularnonaukowej dotyczącej nauczania Jana Pawła II.	20.05.2023 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji II Forum Bezpieczeństwa. Tematem przewodnim wydarzenia było: „Państwo, gospodarka i społeczeństwo wobec niepożądanych wpływów”. Łódź.	30.05.2023 r.
8.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w XXIX Zgromadzeniu Ogólnego Związku Powiatów Polskich w Karpaczu.	31.05.2023 r.
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w dorocznej Gali Pracodawców Pomorza oraz wykład na temat społecznej i obywatelskiej roli pracodawców i problemu ageizmu w zatrudnieniu, a także niezadowolającym poziomie aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami. Gdańsk.	02.06.2023 r.
10.	Wykład Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka dla studentów Instytutu Nauk o Polityce Uniwersytetu Rzeszowskiego. Rzeszów.	11.06.2023 r.
11.	Konferencja z okazji 15-lecia Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur. Warszawa.	14.06.2023 r.
12.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji zorganizowanej z okazji jubileuszu 25-lecia Centrum Studiów Prawa Amerykańskiego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego pt. Advancing the Rule of Law in Turbulent Times. Warszawa.	15.06.2023 r.
13.	Konferencja „Kongres Praca. Sytuacja osób starszych na rynku pracy w Polsce”. Biuro RPO. Warszawa.	21.06.2023 r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w II kwartale 2023 r.

1.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z Jego Ekszelencją Ambasadorem Królestwa Belgii w Polsce, Panem Rikiem van Droogenbroeckiem. Warszawa	03.04.2023 r.
2.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Ambasadorem Węgier w Polsce Orsolyą Zsuzsanną Kovács. Rozmowa dotyczyła problemów władzy sądowniczej i bieżących problemów w działalności Rzecznika Praw Obywatelskich. Ambasada Węgier. Warszawa.	21.04.2023 r.
3.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z Ambasadorem Królestwa Norwegii w Polsce Andersem Eide i Ambasadorem USA w Polsce Markiem Brzezińskim.	17.05.2023 r.
4.	Wizyta studyjna Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka oraz Zastępcy RPO Valeriego Vacheva na zaproszenie Rzecznika Praw Podstawowych Węgier Ákosa Kozm, mająca na celu wymianę doświadczeń i praktyk w obliczu podobnych wyzwań stojących przed polską i węgierską instytucją. Rozmowy dotyczyły m.in.: sytuacji uchodźców wojennych z Ukrainy; praw dziecka, w tym systemu pieczy zastępczej oraz działań Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w obu krajach. Budapeszt, Węgry.	24-26.05.2023 r.
5.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z szefową misji Międzynarodowej Organizacji do Spraw Migracji (IOM) w Polsce Livią Styp-Rekowską poświęcone tematami związanym z sytuacją cudzoziemców przebywających w Polsce lub próbujących się przedostać na terytorium Polski. Biuro RPO. Warszawa.	31.05.2023 r.
6.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z przedstawicielami Komisji Praw Człowieka oraz Pomocy Humanitarnej niemieckiego Bundestagu. Głównym tematem spotkania były kwestie związane z ochroną praw człowieka w Polsce, a także działalność Rzecznika Praw Obywatelskich, jego kompetencje oraz wykonywane zadania. Biuro RPO. Warszawa.	01.06.2023 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów do spraw reformy regulacji administracyjnych związanych z ruchem naturalnym ludności i ochrony miejsc pamięci (VII.501.11.2023 z 7 kwietnia 2023 r.) - w sprawie rozporządzenia dotyczącego karty martwego urodzenia.

W skargach wpływających do Rzecznika Praw Obywatelskich, dotyczących uregulowań w zakresie karty martwego urodzenia, ujawnił się problem przetwarzania danych osobowych zawartych w karcie. Analiza tych skarg, a także przepisów regulujących kartę martwego urodzenia prowadzi do wniosku, że zarówno aktualne regulacje, jak i projektowane przepisy w tym zakresie budzą wątpliwości z punktu widzenia prawa do prywatności i prawa do ochrony danych osobowych.

Zgodnie z art. 144 ustawy - Prawo o aktach stanu cywilnego (dalej jako: „p.a.s.c.”) w zw. z art. 54 ust. 3 p.a.s.c. oraz przepisami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie wzorów karty urodzenia i karty martwego urodzenia karta martwego urodzenia zawiera m.in.: dane medyczne, dotyczące: stanu zdrowia dziecka (długość, ciężar ciała), ciąży i porodu (okres trwania ciąży, wielorakość i miejsce porodu) oraz poprzednich ciąży i porodów (liczba dzieci urodzonych zdrowo i martwo, data poprzedniego porodu), dane dotyczące rodziców dziecka (miejsca zamieszkania, wykształcenia), w tym dane identyfikacyjne matkę dziecka (imię, nazwisko, nazwisko rodowe, data i miejsce urodzenia, nr PESEL).

W pismach kierowanych do RPO Wnioskodawczynie wyrażają ból, jaki przeżywają po stracie dziecka i dodatkowo w związku z kompletowaniem dokumentacji do ZUS, wskazując zastrzeżenia co do konieczności zbierania tak szczegółowych danych osobowych.

Należy zauważyć, że zgodnie z obowiązującymi przepisami kartę martwego urodzenia sporządza podmiot leczniczy. Formularz w pełnym zakresie przesyłany jest do kierownika urzędu stanu cywilnego, który z kolei przesyła go służbom statystyki publicznej. Do sporządzenia aktu urodzenia – zdaniem Rzecznika – nie są jednak wymagane wszystkie dane zawarte w karcie martwego urodzenia, zwłaszcza dane wrażliwe matki dziecka, czy dane dotyczące wykształcenia rodziców, miejsca zamieszkania i pobytu na danym terytorium. Wątpliwości budzi więc przetwarzanie danych zawartych w karcie martwego urodzenia przez kierownika urzędu stanu cywilnego w zakresie szerszym niż jest on niezbędny do sporządzenia aktu urodzenia dziecka.

Ponadto wątpliwości budzi konieczność zbierania danych dotyczących wykształcenia rodziców, miejsca zamieszkania i pobytu na terenie danej gminy czy też szczegółowych danych identyfikujących matkę dziecka przez służby statystyki publicznej.

Rzecznik zwrócił również uwagę, że choć aktualne regulacje dotyczące karty martwego urodzenia miały mieć charakter przejściowy, to w takim kształcie obowiązują od 2016 r. i ich obowiązywanie zostało przedłużone o kolejny rok (projektowane regulacje są dopiero na etapie konsultacji międzyresortowych). Co istotne, w świetle przedstawionych wyżej uwag, wątpliwości budzą również projektowane przepisy. Przewidują one np., że dane gromadzone przez podmiot leczniczy nie będą następnie przetwarzane przez kierownika urzędu stanu cywilnego w pełnym zakresie.

Co istotne dane te, zgodnie z art. 23 ust. 2 pkt 4 projektu są przekazywane również do innych podmiotów uprawnionych na podstawie odrębnych przepisów i w zakresie wskazanym w tych przepisach. Projekt nie określa jednak ani kręgu tych podmiotów, ani zakresu ustaw. Zdaniem RPO zakres zbieranych danych osobowych w projektowanych przepisach również budzi poważne wątpliwości z punktu widzenia ich niezbędności do realizacji zakładanego celu.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się z prośbą do Ministra o informacje dotyczące przetwarzania danych osobowych w karcie martwego urodzenia oraz w projektowanych przepisach.

Pełnomocnik Prezesa Rady Ministrów ds. reformy regulacji administracyjnych związanych z ruchem naturalnym ludności i ochrony miejsc pamięci w piśmie z 31 maja 2023 r. wyraził przekonanie, że projekt ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych wraz z projektem Przepisów wprowadzających tę ustawę stanowią właściwą odpowiedź na obecnie występujące problemy z przetwarzaniem danych w przypadku stwierdzenia i rejestracji martwych urodzeń. Zbierane będą wyłącznie dane niezbędne do realizacji założonych celów, a sama procedura pozyskiwania tych informacji będzie zdecydowanie mniej uciążliwa dla osób, znajdujących się wszakże w trudnych sytuacjach życiowych. W długiej perspektywie czasowej, w miarę postępującej migracji danych z ksiąg metrykalnych do rejestru stanu cywilnego oraz wkraczania w wiek rozrodzony kolejnych roczników, których wykształcenie jest ewidencjonowane w systemach SIO i POLON, rozważyć będzie można natomiast rezygnację ze zbierania danych o wykształceniu rodziców czy stanie cywilnym - przy zgłoszeniu urodzenia. Wskazane projekty ustaw oczekują na skierowanie pod obrady Rady Ministrów.

Marszałek Sejmu RP (VII.603.1.2016 z 7 kwietnia 2023 r.) - w sprawie nowej ustawy medialnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Marszałek Sejmu RP w sprawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego odnoszącego się do przepisów ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (sygn. akt K 13/16). W powyższym wyroku TK uznał za niezgodną z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji regulację ustawową pozbawiającą Krajową Radę Radiofonii i Telewizji kompetencji do powoływania i odwoływania członków zarządu, w tym prezesa zarządu, oraz powoływania i odwoływania członków rad nadzorczych spółek publicznej radiofonii i telewizji, i przyznanie tej kompetencji innemu organowi władzy publicznej.

Zdaniem TK szeroki zakres swobody regulacyjnej ustawodawcy odnoszącej się do funkcjonowania KRRiT nie oznacza, że ustawodawca ma pełną swobodę i może dowolnie kształtować pozycję i kompetencje tego organu. Ustawodawca nie może pozbawić KRRiT kompetencji służących bezpośrednio wykonywaniu zadań określonych w art. 213 ust. 1 Konstytucji. Efektywne wykonywanie tych zadań wymaga wprowadzenia rozwiązań, które w odpowiedni sposób zapewnią wpływ KRRiT na działalność podmiotów w sferze mediów publicznych. Natomiast wykreowanie nowego organu władzy publicznej nie znosi obowiązku wprowadzenia przez ustawodawcę instrumentów umożliwiających wykonywanie przez KRRiT jej konstytucyjnie określonych funkcji.

Z treści uzasadnienia wyroku TK w sprawie o sygn. akt K 13/16 wynika, że standardu zgodności z Konstytucją nie spełnia również regulacja wynikająca z przepisów ustawy o Radzie Mediów Narodowych, w szczególności tych, które dokonują zmian w ustawie o radiofonii i telewizji. W opinii RPO konieczne jest zatem dokonanie zmiany przepisów ustawowych przez włączenie KRRiT w procedury powoływania i odwoływania władz mediów publicznych.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Marszałek z prośbą o informację dotyczącą stanu prac zmierzających do doprowadzenia obowiązującego stanu prawnego do stanu zgodności z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego w obszarze funkcjonowania mediów publicznych.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.501.306.2021 z 7 kwietnia 2023 r.) - w sprawie kontroli operacyjnej oprogramowania szpiegowskiego Pegasus w kontekście prawa do prywatności i autonomii informacyjnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich po raz kolejny zwrócił uwagę na niezgodność przepisów inwigilacyjnych ze standardem konstytucyjnym, określonym przez polski Trybunał Konstytucyjny, oraz międzynarodowym i unijnym, określanymi w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Rzecznik podkreślił, że w przedmiotowej sprawie należy pamiętać o wyjątkowym charakterze konstytucyjnego prawa do prywatności. TK wskazał, że doniosłość prawa do prywatności, o którym mowa w art. 47 Konstytucji, w systemie konstytucyjnej ochrony praw i wolności człowieka i obywatela uwidacznia m.in. okoliczność, że prawo to jest – zgodnie z art. 233 ust. 1 Konstytucji – nienaruszalne nawet w ustawach ograniczających inne prawa, wydawanych w stanie wojennym i wyjątkowym.

RPO przypomniał, że w postępowaniach przed ETPC przeciwko Polsce skarżący podnosili, że polskie przepisy dają możliwość funkcjonariuszom służb monitorowania ich danych. Wykazali oni, że ich aktywność, zarówno zawodowa, jak też publiczna, uprawdopodobnia zainteresowanie służb treścią ich rozmów i komunikacji. Jako aktywni obywatele czuli i czują się szczególnie narażeni na działania służb. Brak możliwości uzyskania następczo informacji o ewentualnych działaniach służb pozbawia obywateli możliwości poddania legalności prowadzonego nadzoru kontroli sądu. Skarżący podnieśli, że narusza to art. 51 ust. 3 i 4 Konstytucji.

W orzeczeniu ETPC wskazał, że prawo krajowe musi być wystarczająco jasne w swoich postanowieniach, aby dać jednostkom odpowiednią wskazówkę co do okoliczności i warunków, w których władze publiczne są uprawnione do uciekania się do wszelkich środków o charakterze tajnym. Przyznał jednocześnie, że ponieważ stosowanie w praktyce środków tajnego nadzoru nad komunikacją nie podlega kontroli ze strony zainteresowanych jednostek lub ogółu społeczeństwa, byłoby sprzeczne z zasadą państwa prawa, aby swoboda prawna przyznana władzy wykonawczej lub sędziemu była wyrażona w postaci nieograniczonego uprawnienia. Prawo to musi zatem wskazywać zakres takiego uznania przyznanego właściwym organom oraz sposób jego wykonywania z wystarczającą jasnością, aby zapewnić jednostce odpowiednią ochronę przed arbitralną ingerencją. Naruszenie prawa skarżących do poszanowania ich życia prywatnego i korespondencji nie było zgodne z prawem, wobec czego ETPC uznał, że w tej sprawie doszło do naruszenia art. 8 Konwencji w przypadku obu skarżących.

Rzecznik zasygnalizował też problem dotyczący projektowanych przepisów ustawy - Prawo komunikacji elektronicznej. Z analizy przebiegu wysłuchania publicznego dotyczącego projektu tej ustawy wynika bowiem, iż obywatele zaniepokojeni są kolejnymi zmianami ograniczającymi ich sferę prywatności.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie ponownej analizy polskiego ustawodawstwa regulującego kwestie będące przedmiotem niniejszego wystąpienia.

Ministra Sprawiedliwości (II.7002.2.2022 z 12 kwietnia 2023 r.) - w sprawie zasad obliczania stawek wynagrodzenia biegłych sądowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zapoznał się ze stanowiskiem Polskiej Federacji Stowarzyszeń Rzecznawców Majątkowych dotyczącym obliczania stawek biegłych sądowych. Przedstawiono w niej problem, jakim jest realny spadek wynagrodzeń biegłych sądowych spowodowany uzależnieniem stawki dla biegłych od kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, której wysokość określa ustawa budżetowa oraz brakiem waloryzacji tej kwoty.

Polska Federacja Stowarzyszeń Rzecznawców Majątkowych słusznie zauważyła, że wysokość stawek biegłych sądowych jest wprost uzależniona od „kwoty bazowej” dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, której wysokość jest określona corocznie w ustawie budżetowej. Jednocześnie wskazać należy, że ta kwota bazowa na przestrzeni 15 lat wzrosła jedynie o około 1,2%. W 2023 r. kwota bazowa dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe nie jest waloryzowana, tym samym wpływając na wysokość stawek dla biegłych sądowych, a co za tym idzie powodując, że pozostają one niewspółmiernie niskie do nakładu pracy oraz wiedzy, która jest wymagana od biegłego sądowego.

Z uwagi na kluczową rolę, jaką odgrywają biegli w postępowaniu sądowym istnieje obawa, że tak niska stawka dla biegłych sądowych wpłynie negatywnie na postępowanie sądowe ze względu na ograniczoną liczbę chętnych osób posiadających doświadczenie zawodowe oraz ugruntowany dorobek, które będą wnioskować o wpis na listę biegłych sądowych.

RPO przyznał, że Minister Sprawiedliwości nie jest samodzielnym decydem w zakresie zapisów ustawy budżetowej. Jednak podzielić należy stanowisko Polskiej Federacji Stowarzyszeń Rzecznawców Majątkowych, że rozwiązaniem, które leży w gestii Ministra Sprawiedliwości jest podwyższenie wysokości liczby procentowej będącej mnożnikiem dla stawek bazowych zawartych odpowiednio w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym. Podobne rozwiązania dotyczące podwyższenia procentowych mnożników stawek bazowych były już kilkakrotnie wprowadzane, m.in. w zakresie określania wysokości diety radnego oraz w przypadku wynagrodzeń członków Państwowej Komisji Wyborczej.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do powyższych uwag oraz o rozważenie podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 26 kwietnia 2023 r. w nawiązaniu do przedłożonego wystąpienia dotyczącego wysokości stawek wynagrodzenia biegłych sądowych poinformował, że kwestia ta jest przedmiotem kompleksowych prac analityczno – koncepcyjnych, które mają na celu m.in. zmianę zasad wynagradzania biegłych sądowych. Niezależnie od powyższego, ostateczny wynik tych prac, jak również termin ich zakończenia zależeć będzie od możliwości budżetu państwa.

Minister Finansów (VII.501.58.2020 z 12 kwietnia 2023 r.) - w sprawie powszechnego dostępu do danych osobowych zawartych w Centralnym Rejestrze Beneficjentów Rzeczywistych.

Wyrokiem z dnia 22 listopada 2022 r. w połączonych sprawach C-37/20 i C-601/20 Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: TSUE albo Trybunał) uznał nieważność art. 30 ust. 5 akapit pierwszy lit. c) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, który to przepis przewiduje, że państwa członkowskie UE zapewniają, aby informacje o beneficjentach rzeczywistych podmiotów o charakterze korporacyjnym i innych podmiotów prawnych utworzonych na ich terytorium były we wszystkich przypadkach udostępniane każdej osobie. Trybunał podkreślił, że publiczny dostęp do informacji o beneficjentach rzeczywistych przewidziany w art. 30 ust. 5 akapit pierwszy lit. c) zmienionej dyrektywy 2015/849 stanowi poważną ingerencję w prawa podstawowe do ochrony prywatności oraz danych osobowych zapisane w art. 7 i 8 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (dalej jako: Karta albo KPP).

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż konieczna jest zmiana przepisów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, dotyczących zasad przetwarzania danych osobowych beneficjentów rzeczywistych. Art. 67 ustawy, przewidujący jawność CRBR, nie ma oparcia w art. 30 ust. 5 akapit pierwszy lit. c) dyrektywy 2015/849. W świetle wyroku TSUE udostępnienie danych osobowych beneficjentów rzeczywistych każdej osobie, w tym za pomocą Internetu, stanowi nieproporcjonalną ingerencję w prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego i prawo do ochrony danych osobowych.

W kontekście wyroku TSUE RPO podkreślił potrzebę dokonania kompleksowych i systemowych zmian regulacji odnoszących się do funkcjonowania jawnych rejestrów publicznych, w których udostępniane są na szeroką skalę dane osobowe obywateli. Z orzecznictwa TSUE wynika, że udostępnianie danych osobowych osobom trzecim stanowi ingerencję w prawa podstawowe ustanowione w art. 7 i 8 karty, niezależnie od tego, w

jaki sposób te dane zostaną później wykorzystane. Ewentualne istnienie trudności w dokładnym określeniu przesłanek i warunków, na jakich każda osoba może uzyskać dostęp do informacji o osobach, nie może uzasadniać tego, że prawodawca przewiduje publiczny dostęp do tych informacji.

RPO przypomniał także, że zgodnie z art. 51 ust. 2 Konstytucji władze publiczne nie mogą pozyskiwać gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym. Na naruszenie rozporządzenia RODO i standardów unijnych dotyczących dopuszczalności wprowadzania uregulowań krajowych wpływających na ograniczenie praw do ochrony prywatności i danych osobowych wskazywał też Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Minister z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w zakresie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Jednocześnie zaapelował o ustosunkowanie się do przedstawionego stanowiska RPO, w tym w odniesieniu do potrzeby dokonania zmian prawnych co do rejestru umów osób pełniących funkcje publiczne.

Ministra Edukacji i Nauki (XI.7036.79.2022 z 17 kwietnia 2023 r.) - w sprawie potrzeby zwiększenia dostępności systemu edukacji dla uczniów z niepełnosprawnością słuchu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na pilną potrzebę podjęcia działań na rzecz zwiększenia dostępności systemu edukacji dla uczniów z niepełnosprawnością słuchu. Przypomniał także, że prawo do nauki jest jednym z fundamentalnych praw człowieka, którego realizacja umożliwia rozwój osobisty oraz pozwala na osiągnięcie samodzielności i niezależności, a także pełny udział we wszystkich sferach życia. Konstytucja w art. 70 przyznaje każdemu prawo do nauki oraz zobowiązuje władze publiczne do zapewnienia obywatelom powszechnego i równego dostępu do wykształcenia. Ponadto, na podstawie art. 24 ust. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, Polska zobowiązała się do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do wykształcenia bez dyskryminacji i na zasadach równych szans. Jednym z obowiązków wynikających z Konwencji jest zapewnienie, że edukacja osób, w szczególności dzieci, które są głuche lub głuchoniewidome będzie prowadzona w najodpowiedniejszych językach i przy pomocy sposobów i środków komunikacji najodpowiedniejszych dla jednostki.

RPO wskazał, że wśród osób słabosłyszących i głuchych są zarówno osoby, które posługują się językiem migowym (głównie Polskim Językiem Migowym), ale również takie, które zupełnie go nie znają. Jednocześnie dla niektórych osób z niepełnosprawnością słuchu język polski jest w pewnym stopniu znany, ale istnieje również spora grupa, dla której jest to język zupełnie obcy.

Wobec znacznej różnorodności wśród słabosłyszących i głuchych w kontekście języka, którym posługują się obowiązkiem państwa jest zapewnienie możliwości komunikacji i nabywania wiedzy każdemu uczniowi z niepełnosprawnością słuchu oraz wzięcia pod uwagę szczególnych potrzeb dzieci i młodzieży wynikających z tego zróżnicowania.

Dotychczasowa formuła prowadzenia zajęć z Polskiego Języka Migowego (PJM) jako zajęć rewalidacyjnych lub dodatkowych nie sprawdziła się. Ponadto prowadzenie kształcenia z zakresu języka migowego w warunkach zajęć rewalidacyjnych czy dodatkowych nie daje możliwości weryfikacji poziomu przekazywanej na zajęciach wiedzy: nie ma możliwości wystawiania ocen, nie istnieją również kryteria egzaminacyjne dla tego rodzaju zajęć, co sprawia, że utrudnione jest sprawdzanie efektów kształcenia w tym zakresie. W opinii Rzecznika koniecznym krokiem wydaje się przyjęcie Polskiego Języka Migowego jako naturalnego sposobu komunikacji osób głuchych w Polsce i wdrożenie jego nauczania w procesie edukacyjnym.

Co więcej, w dalszym ciągu w opinii społecznej powszechne jest przekonanie, że osoby głuche znają język polski, więc z zasady komunikacja z nimi może polegać na czytaniu tekstu pisanego. Jest to jednak założenie całkowicie błędne. Stąd też za konieczne uznać należy wdrożenie dwujęzycznej edukacji osób z niepełnosprawnością słuchu – w ten sposób możliwe będzie polepszenie dostępności edukacji dla tej grupy dzieci i młodzieży, czego efektem powinna być możliwość efektywnego komunikowania się z nauczycielami, rodzicami czy rówieśnikami, jak również wyższe wyniki egzaminów przeprowadzanych w pisany języku polskim.

Zdaniem RPO niezbędne wydaje się wprowadzenie minimalnego poziomu znajomości PJM dla nauczycieli osób głuchych. Jednocześnie zasadne jest wprowadzenie obowiązku stałego podnoszenia kwalifikacji w tym zakresie. Wiązałoby się to z koniecznością uznania, że nauczyciele osób słabosłyszących i głuchych prowadzą zajęcia w obcym dla nich języku. Co za tym idzie – konieczne byłoby wprowadzenie gratyfikacji pieniężnej analogicznej do uzyskiwanej przez nauczycieli prowadzących zajęcia np. w języku angielskim w oddziałach dwujęzycznych szkół.

Zdaniem ekspertów edukacja osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób słabosłyszących i głuchych, wymaga zwiększenia autonomii dyrektorów szkół oraz nauczycieli w zakresie m.in. ramowych planów nauczania, czy podstaw programowych, włącznie z formalną możliwością pomijania niektórych treści lub doboru tematów dostosowanych do potrzeb konkretnego ucznia. Treści zawarte w podstawach programowych powinny być hierarchizowane, aby w przypadku takiej konieczności pedagodzy mogli zrealizować bezwzględne podstawy danego przedmiotu. Co więcej –

nauczyciele winni mieć możliwość oficjalnego stwierdzenia, że pewne treści nie zostały przerobione z danym uczniem – przy założeniu, że taka sytuacja będzie miała miejsce w wyjątkowych sytuacjach, po zatwierdzeniu decyzji nauczyciela przez organ nadrzędny.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę przedstawionych problemów, ustosunkowanie się do wskazanych kwestii oraz poinformowanie o planowanych działaniach.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 18 maja 2023 r. wyjaśnił, iż podległy mu resort uwzględnia potrzeby dzieci i młodzieży niesłyszących i słabosłyszących na każdym poziomie ich edukacji poprzez zapewnienie warunków organizacyjno-prawnych do kształcenia, wychowania i opieki we wszystkich rodzajach przedszkoli (ogólnodostępnych, integracyjnych, specjalnych) oraz typach i rodzajach szkół (podstawowych, ponadpodstawowych; ogólnodostępnych, integracyjnych, specjalnych), a także w placówkach systemu oświaty. Przepisy prawa oświatowego umożliwiają dyrektorowi przedszkola, szkoły czy placówki systemu oświaty prawidłowe zorganizowanie kształcenia specjalnego dziecku i uczniowi z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego wydanym np. ze względu na niepełnosprawność słuchową (niesłyszenie lub słabe słyszenie). Decyzja o zatrudnieniu w danej jednostce systemu oświaty nauczyciela posiadającego odpowiednie kwalifikacje lub specjalisty niebędącego nauczycielem, np. tłumacza Polskiego Języka Migowego, należy do kompetencji dyrektora tej jednostki systemu oświaty i podejmowana jest odpowiednio do rozpoznanych potrzeb dzieci i uczniów w tym zakresie. Ponadto, aby zapewnić dostępność do treści nauczania dla uczniów z niepełnosprawnościami, w tym uczniom z uszkodzeniem słuchu, minister właściwy do spraw oświaty i wychowania zleca wykonanie podręczników, materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych dostosowanych do ich potrzeb edukacyjnych. Minister poinformował także, że planowane jest zlecenie przez MEiN przeprowadzenia analizy stanu realizacji potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży z uszkodzonym słuchem pod kątem uzupełnienia istniejących ścieżek kształcenia o rozwiązania z zakresu edukacji dwujęzycznej, a także weryfikacji opracowanych standardów oceny funkcjonalnej w tym zakresie. Planowanym efektem tej analizy jest także przygotowanie rekomendacji dotyczących ścieżek potwierdzania znajomości polskiego języka migowego przez już pracujących nauczycieli. Wyniki i wnioski dotyczące powyższych działań posłużą do przygotowania rozwiązań organizacyjno-legislacyjnych, które poddane zostaną szerokim konsultacjom, w szczególności ze środowiskiem reprezentującym osoby z uszkodzonym słuchem.

Ministra Sprawiedliwości (VII.501.60.2023 z 20 kwietnia 2023 r.) – w sprawie konieczności wprowadzenia rozwiązań prawnych w zakresie funkcjonowania publicznych rejestrów.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że udostępnienie szczegółowych danych identyfikujących osoby fizyczne, w tym także numer PESEL, w bazach publicznych, za pomocą Internetu, może powodować poważne zagrożenia dla ochrony prawa do prywatności i danych osobowych. Na takie niebezpieczeństwa wskazuje zarówno Europejski Trybunał Praw Człowieka, jak i Trybunał Sprawiedliwości UE w swoim aktualnym orzecznictwie odnoszącym się do rejestrów publicznych, z którego wynika, że ingerencja w prawo do prywatności uznana została w badanych przypadkach za nieproporcjonalną, prowadzącą do naruszenia praw podstawowych.

RPO przypomniał, że – wraz z wejściem w życie przepisów rozporządzenia 2016/679 o ochronie danych – na konieczność dokonania pełnego przeglądu wszystkich przepisów prawa powszechnie obowiązującego, w tym regulacji dotyczących Krajowego Rejestru Sądowego, w celu dostosowania ich do przepisów RODO, wskazywał Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych. PUODO zwracał uwagę na art. 87 RODO, którego celem jest szczególna ochrona krajowych numerów identyfikacyjnych, za który należy uznać nr PESEL. Organ nadzorczy, rozumiejąc funkcję, jaką dla właściwej ochrony obrotu gospodarczego odgrywa Krajowy Rejestr Sądowy, wskazał Ministrowi Sprawiedliwości na konieczność dokonania wyważenia między wartością, jaką jest właściwa ochrona obrotu gospodarczego, a wartością, jaką jest prawo osoby do prywatności. Jak wskazał Prezes Urzędu, RODO wymusza zmianę spojrzenia na wszelkie dane publikowane w sieci.

Ponadto, na konieczność podjęcia systemowych zmian w związku z funkcjonowaniem publicznych rejestrów, niejednokrotnie również zwracał już uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich – m.in. w odniesieniu do rejestru elektronicznych ksiąg wieczystych, rejestru beneficjentów rzeczywistych, czy też rejestru umów osób pełniących funkcje publiczne - wskazując na zakres udostępnianych danych (w tym także nr PESEL) oraz na nieograniczony zasięg udostępnianych danych. W ocenie Rzecznika, jawność tak szczegółowych danych osobowych, w tym także numeru PESEL w publicznych bazach danych stwarza poważne ryzyko naruszenia prywatności jednostki, np. z uwagi na możliwość kradzieży tożsamości. Co ważne, nr PESEL jest także wykorzystywany jako identyfikator przy dokonywaniu różnych czynności w relacjach z organami władzy publicznej oraz podmiotami prywatnymi.

RPO podkreślał, że wymogi odnośnie do dozwolonych konstytucyjnie ograniczeń w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw wynikają z art. 31 ust. 3 Konstytucji, a w odniesieniu do prawa do ochrony

danych osobowych, doprecyzowane zostały w art. 51 ust. 2 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem władze publiczne nie mogą pozyskiwać gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

Należy również zwrócić uwagę na regulacje odnoszące się do Krajowego Rejestru Zadłużonych, które aktualnie również przewidują upublicznienie numeru PESEL. Niepokój Rzecznika wzbudza szeroki zakres udostępnianych danych identyfikujących osoby zadłużone w przedmiotowym rejestrze.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra wskazując na potrzebę dokonania systemowych zmian w aktualnych regulacjach dotyczących funkcjonowania publicznych rejestrów w celu zapewnienia ochrony w zakresie prawa do prywatności i danych osobowych.

Prezesa Rządowego Centrum Legislacji (IV.7211.250.2021 z 26 kwietnia 2023 r.) - w sprawie problemu dotyczącego braku tytułu prawnego wielu spółdzielni mieszkaniowych do gruntu pod budynkami spółdzielczymi.

Od wielu lat w sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problem dotyczący braku tytułu prawnego wielu spółdzielni mieszkaniowych do gruntu pod budynkami spółdzielczymi. Problem ten wyłonił się w związku z uchwałą siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2013 r. (sygn. akt III CZP 104/121), w której Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu ustanowione w budynku położonym na gruncie, do którego spółdzielnia nie przysługuje własność albo użytkowanie wieczyste, stanowi ekspektatywę tego prawa; niedopuszczalne jest założenie księgi wieczystej w celu jej ujawnienia.”

W związku z licznymi skargami od obywateli wpływającymi do Biura RPO problem dotyczący skutków podjęcia przez Sąd Najwyższy wspomnianej uchwały od 2013r. był podejmowany w wystąpieniach generalnych, w których wskazywano na konieczność podjęcia przez ustawodawcę pilnej interwencji legislacyjnej. Wydaje się, że skoro ustawodawca dopuścił w przeszłości prawną możliwość ustanawiania spółdzielczych praw do lokali - także w sytuacji braku uregulowania tytułu prawnego spółdzielni mieszkaniowej do gruntu pozostającego w jej władaniu i zakładania dla takich praw ksiąg wieczystych - a następnie tolerował ten stan przez wiele lat, to spoczywa na nim obowiązek uporządkowania sytuacji prawnej w omawianym zakresie.

W dniu 24 marca br. Rzecznika po raz kolejny zwrócił się w tej sprawie do Ministra Rozwoju i Technologii z prośbą o udzielenie informacji na temat stanu prowadzonych prac legislacyjnych dotyczących poruszonej problematyki i proponowanych w nim rozwiązań, ponieważ z informacji opublikowanych w środkach masowego przekazu wynikało, że resort ten

podjął działania legislacyjne mające na celu wprowadzenie regulacji prawnych umożliwiających spółdzielniom mieszkaniowym uregulowanie stanu prawnego gruntów, na których w przeszłości wybudowały budynki mieszkalne. W odpowiedzi resort poinformował, że podjęto działania zmierzające do opracowania projektu ustawy, który całościowo obejmowałby kwestie regulacji stanów prawnych gruntów zabudowanych przez spółdzielnie, a jednocześnie jego postanowienia nie byłyby kwestionowane pod kątem zgodności z Konstytucją. Efektem tych prac jest przekazany w dniu 31 marca 2023 r. do uzgodnień międzyresortowych projekt ustawy o uregulowaniu praw do gruntów zabudowanych przez spółdzielnie mieszkaniowe, wpisany do Wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów.

Mając jednak na uwadze ogromne znaczenie poruszonej problematyki dla obywateli, stale aktywnie poruszanej w skargach do Biura RPO, Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o udzielenie informacji, czy w Rządowym Centrum Legislacji są procedowane także inne projekty ustaw dotyczące opisanego problemu, a jeżeli tak, to na jakim znajdują się etapie.

Wiceprezes Rządowego Centrum Legislacji w piśmie z 8 maja 2023 r. poinformowała, że poza projektem ustawy o uregulowaniu praw do gruntów zabudowanych przez spółdzielnie mieszkaniowe opracowanym przez Ministra Rozwoju i Technologii, w Rządowym Centrum Legislacji obecnie nie są procedowane inne projekty dotyczące problemu braku tytułu prawnego wielu spółdzielni mieszkaniowych do gruntu pod budynkami spółdzielczymi.

Ministra Rozwoju i Technologii (XI.815.26.2023 z 4 maja 2023 r.) - w sprawie potrzeby podjęcia inicjatywy ustawodawczej dotyczącej instalacji toalet z przewijakami dla dorosłych osób niepełnosprawnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich z wielką uwagą obserwuje działalność pięciu organizacji społecznych Koalicji „Przewijamy Polskę”, której celem jest podejmowanie działań na rzecz stworzenia ogólnopolskiej sieci toalet dostosowanych do potrzeb dorosłych osób z niepełnosprawnościami, w których oprócz standardowego wyposażenia znajdują się również leżanki (przewijaki) dla osób dorosłych oraz podnośniki umożliwiające m.in. wymianę środków chłonnych – tzw. komfortek. Rzecznik z niepokojem odnotował fakt, iż odbywa się to często w niehigienicznych i urągających godności tych osób warunkach – m.in. na podłogach publicznych toalet, korytarzach czy w samochodach. Brak tego rodzaju miejsc często wyklucza osoby z niepełnosprawnościami z udziału w życiu publicznym, społecznym i rodzinnym lub zmusza je do podejmowania decyzji niekorzystnie wpływających na ich zdrowie – nieprzyjmowania napojów czy posiłków w celu ograniczenia konieczności korzystania z toalet.

Rzecznik podkreślił, że obowiązek wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami oraz umożliwienia im pełnego uczestnictwa we wszystkich sferach życia potwierdza ratyfikowana przez Polskę Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych. Podkreśla ona znaczenie projektowania uniwersalnego oraz konieczność wprowadzenia przez poszczególne państwa standaryzacji rozwiązań przestrzennych, które zapewniłyby dostępność dla wszystkich użytkowników. Ponadto władze publiczne są zobowiązane do zapewnienia, że świadczone w społeczności lokalnej usługi i urządzenia dla ogółu ludności będą dostępne dla osób niepełnosprawnych, na zasadzie równości z innymi osobami oraz będą odpowiadać ich potrzebom, co ma na celu umożliwienie im prowadzenia niezależnego życia. Kwestia zapewnienia miejsc dla osób z niepełnosprawnościami przeznaczonych do wykonania czynności pielęgnacyjno-higienicznych – niebędących jednak „standardowymi” toaletami dla tej grupy osób w rozumieniu aktualnie obowiązujących przepisów – wpisuje się w standard międzynarodowy, którego wymaga Konwencja.

Obecnie kwestie związane z zapewnieniem osobom ze szczególnymi potrzebami dostępu do pomieszczeń higieniczno-sanitarnych regulują przepisy prawa budowlanego. Art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy - Prawo budowlane wprowadza ogólną regulację, zgodnie z którą przy budowie obiektu budowlanego bądź jego poszczególnych części oraz związanych z nim urządzeń należy zapewniać m.in. niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby z niepełnosprawnościami. Z kolei szczegółowe wymagania dla budynków są zawarte w przepisach wykonawczych do wyżej wskazanego aktu – m.in. w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

W ocenie Rzecznika, ze względu na złożoność problemu dostępności osób z niepełnosprawnościami do przestrzeni publicznej, nie będzie wystarczające dodanie w odpowiednim rozporządzeniu, w zakresie dotyczącym toalet dla osób z niepełnosprawnościami kolejnego punktu w postaci leżanki. Równie ważne jest wyposażenie takiego pomieszczenia w podnośnik sufitowy bądź jezdny, który umożliwiłby transport pomiędzy przewijakiem a wózkiem. Wskazane urządzenia są potrzebne, aby osoby asystujące podnosząc osobę z niepełnosprawnością nie były narażone na problemy zdrowotne bądź kontuzje. Oprócz ponadstandardowego wyposażenia ważna jest także wielkość takiego pomieszczenia ze względu na zapewnienie konieczności swobodnego poruszania się osoby z niepełnosprawnością wraz z użytkowanym przez nią wózkiem oraz nawet dwóch osób asystujących, gdy w danym przypadku zajdzie taka potrzeba.

Stąd też rekomendowana powierzchnia takiego pomieszczenia musiałaby mieć wymiary przynajmniej 3x4m.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę omówionego wyżej zagadnienia oraz rozważenie podjęcia prac legislacyjnych w przedmiotowym zakresie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 5 czerwca 2023 r. poinformował, że obecnie w resorcie trwają prace legislacyjne nad projektem rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii zmieniającym rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (dalej zwane „projektem nowelizacji Wt”). Projektowane zmiany przepisów dotyczą m.in. wprowadzenia obowiązku tworzenia pomieszczeń higienicznosanitarnych w konkretnych rodzajach budynków, dostosowanych i przeznaczonych do przewijania dorosłych osób ze szczególnymi potrzebami. Projekt nowelizacji Wt był już przedmiotem konsultacji publicznych, opiniowania oraz uzgodnień międzyresortowych.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7043.62.2023 z 5 maja 2023 r.) - w sprawie podjęcia inicjatywy ustawodawczej dotyczącej postępowań dyscyplinarnych w Policji.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła indywidualna skarga dotycząca świadczenia motywacyjnego określonego w art. 120a ust. 1 ustawy o przyznawanego policjantom po osiągnięciu 28 lat i 6 miesięcy (2500 zł). Wobec funkcjonariusza pobierającego świadczenie motywacyjne wszczęto postępowanie dyscyplinarne. Zgodnie z art. 120a ust. 8 w zw. ust. 7 pkt 2 ustawy o Policji, właściwy przełożony wydał rozkaz personalny stwierdzający ustanie prawa funkcjonariusza do wypłaty świadczenia motywacyjnego. Po kilku miesiącach postępowanie dyscyplinarne - niezasadnie wszczęte - zostało umorzone i świadczenie motywacyjne zostało ponownie przyznane Zainteresowanemu. W aktualnie obowiązujących przepisach nie istnieje jednak podstawa prawna do wypłaty świadczenia motywacyjnego za okres w którym ustało prawo do świadczenia, czego domaga się Wnioskodawca. Rzecznik biorąc pod uwagę okoliczności przedmiotowej sprawy tj. bezzasadne wszczęcie postępowania dyscyplinarnego oraz konsekwencje z tego wynikające uznał, że obowiązujące przepisy są nieproporcjonalnie dolegliwe dla policjantów.

Wskazuje na to chociażby katalog powodujących ustanie prawa do świadczenia motywacyjnego, w którym jednakowo potraktowano wszczęcie postępowania dyscyplinarnego oraz ukaranie karą dyscyplinarną – do czasu jej zatarcia. Innymi słowy w lepszej sytuacji może znaleźć się funkcjonariusz ukarany karą nagany niż funkcjonariusz, który zdecydował się na skorzystanie z przysługujących środków odwoławczych. Ten drugi policjant na

prawomocne zakończenie postępowania dyscyplinarnego poczeka znacznie dłużej i przez cały ten czas pozbawiony będzie świadczenia. Oznacza to, że ze względów finansowych korzystniej będzie się nie odwoływać od kary dyscyplinarnej, nawet jeżeli została nałożona bezzasadnie. Rozwiązanie takie całkowicie wypacza istotę postępowania dyscyplinarnego i może w skrajnych przypadkach prowadzić do nadużywania prawa do wszczęcia postępowania, szczególnie, że uprawnionych do inicjowania takiego postępowania jest wielu przełożonych.

Rzecznik zwrócił uwagę, że w przypadku nagrody rocznej, można ją obniżyć policjantowi wyłącznie w przypadku popełnienia przewinienia dyscyplinarnego, stwierdzonego w prawomocnie zakończonym postępowaniu dyscyplinarnym o 20 – 50% oraz w ogóle pozbawić prawa do nagrody rocznej, w razie popełnienia czynu, za który policjantowi wymierzono jedną z kar dyscyplinarnych, o których mowa w art. 134 pkt 3-7 ustawy o Policji. W założeniu ustawodawcy świadczenie motywacyjne stanowić ma instrument, który spowoduje zatrzymanie w czynnej służbie tych funkcjonariuszy, którzy są uprawnieni do przejścia na zaopatrzenie emerytalne. Warunkiem umożliwiającym przyznanie tego świadczenia jest posiadany przez funkcjonariusza staż służby. Mając na uwadze cel świadczenia motywacyjnego, wydaje się, że mniej dolegliwym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie instytucji zawieszenia prawa do świadczenia motywacyjnego, do czasu prawomocnego zakończenia postępowania dyscyplinarnego. Korzystne dla funkcjonariusza rozstrzygnięcie determinowałoby następnie zwrot zawieszzonego świadczenia.

RPO podkreślił, że zgodnie z art. 120a ust. 7 pkt 1 ustawy o Policji świadczenia motywacyjnego nie przyznaje się policjantowi, który podczas ostatniego opiniowania służbowego otrzymał jedną z opinii służbowych, o których mowa w art. 38 ust. 2 pkt 2 albo 3 albo art. 41 ust. 1 pkt 2 albo ust. 2 pkt 1 - przez okres jednego roku od dnia wydania ostatecznej opinii służbowej. Adresatem normy prawnej wynikającej z treści art. 41 ust.1 pkt 2 ustawy o Policji jest policjant służby przygotowawczej. Zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy o Policji jest to osoba przyjęta do służby w Policji w okresie przygotowawczym (3-letnim) poprzedzającym mianowanie na stałe. Inaczej mówiąc uzależnienie ustania prawa do świadczenia motywacyjnego, adresowanego do funkcjonariuszy z przynajmniej 25-letnim stażem służby od negatywnej opinii, wydanej wobec funkcjonariusza z maksymalnie 3-letnim stażem służby prowadzi do argumentum ad absurdum. Nie jest bowiem możliwe, aby policjant z 25-letnim stażem otrzymał opinię służbową wystawianą w okresie służby przygotowawczej.

Mając na uwadze powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu rozwiązania przedstawionych problemów.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.1043.2021 z 5 maja 2023 r.) – w sprawie konieczności zmiany przepisów, które uniemożliwiają ubieganie się przez skazanego na dożywocie o warunkowe przedterminowe zwolnienie.

W dniu 7 lipca 2022 r. Sejm RP uchwalił ustawę o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Uchwalone zmiany obejmują m.in. wprowadzoną do art. 77 § 3 i 4 k.k. możliwość orzeczenia przez sąd zakazu stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia w przypadku wymierzania kary dożywotniego pozbawienia wolności. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich rozwiązanie takie jest nie tylko sprzeczne z zakazem okrutnego i niehumanitarnego karania wysłownym w art. 40 Konstytucji, ale także z utrwalonym w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka rozumieniem rzeczoności zakazu, który został wysłowny w art. 3 EKPC. Sama już obecność w polskim systemie prawnym środka skutkującego faktycznym dożywotnim pozbawieniem wolności bez możliwości weryfikacji postępów resocjalizacji, a tym samym bez możliwości wpływania na osadzonego na jego sytuację prawną, może stanowić podstawę odmowy wykonania wydanych przez polskie sądy europejskiego nakazu aresztowania (ENA) oraz wniosków o ekstradycję.

RPO podkreślił, że problem art. 77 § 3 i 4 k.k. nie polega na tym, iż skazani w tych przepisach winni mieć gwarancje udzielenia im warunkowego przedterminowego zwolnienia, ale na tym, że powinni mieć możliwość zainicjowania procedury w celu weryfikacji ich postępów resocjalizacyjnych i dalszej zasadności stosowania kary pozbawienia wolności. Samo prawo zainicjowania stosownej procedury nie oznacza wszak prawa do otrzymania warunkowego przeterminowanego zwolnienia. Nie powinno się mylić wskazanych aspektów ze sobą. Wprowadzone w art. 77 § 3 i 4 k.k. rozwiązanie wyłączające możliwość zastosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia zostało jednoznacznie skrytykowane w literaturze przedmiotu. Pozostaje ono bowiem w sprzeczności z sensem wykonywania kary pozbawienia wolności.

W opinii Rzecznika standard minimum wymaga funkcjonowania w ramach porządku prawnego mechanizmów umożliwiających skazanemu poddanie dolegliwości orzeczonej wobec niego kary pozbawienia wolności weryfikacji pod kątem realizacji jej celów, której to wynikiem będzie potencjalna możliwość skrócenia okresu jej odbywania w warunkach penitencjarnych. Nie oznacza to, że skazany uzyskuje uprawnienie do wcześniejszego zakończenia odbywania kary, a jedynie konieczność takiego ukształtowania systemu wykonywania kary pozbawienia wolności, aby czas jej wykonywania uzależniony był od postępów resocjalizacyjnych skazanego, w tym od prezentowanej przez niego postawy i podjętej przez niego decyzji o poddaniu się oddziaływaniu resocjalizacyjnemu. Ponadto z samej

godności osoby ludzkiej, co do której w art. 30 Konstytucji zadeklarowano, że jest przyrodzona, niewzruszalna i stanowi ona źródło praw, wywieść należy obowiązek władz publicznych czynienia z każdego człowieka celu oddziaływań, a nie ich przedmiotu. Skoro przyjmuje się, że zawinienie oparte zostaje o możliwość dokonania wyboru ze strony sprawcy, to konsekwentnie przyjąć należy, że zasłużenie również powinno zostać oparte o możliwość wyboru po stronie skazanego. Spójny system prawa zbudowany w oparciu o założenie przyrodzonej i niezbywalnej godności ludzkiej wymaga tego, aby jednostka miała wpływ na jej sytuację prawną.

W tym stanie rzeczy można przyjąć, że rozwiązanie z art. 77 § 3 i 4 k.k. pozbawiające skazanego możliwości ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie będzie postrzegane przez państwa sygnatariuszy konwencji oraz przez ETPC jako sprzeczne z gwarancjami wynikającymi art. 3 EKPC. Sama zatem już obecność w polskim systemie prawnym środka skutkującego faktycznym dożywotnim pozbawieniem wolności bez możliwości weryfikacji postępów resocjalizacji, a tym samym bez możliwości weryfikacji dalszej zasadności stosowania kary pozbawienia wolności, stanie się prawdopodobnie podstawą odmowy wykonania wydanych przez polskie sądy europejskich nakazów aresztowania oraz wniosków o ekstradycję.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych zmierzających do wykreślenia art. 1 pkt 25 lit. b ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wprowadzającego od dnia 1 października 2023 r. art. 77 § 3 i 4 do Kodeksu karnego.

Ministra Cyfryzacji i Ministra Edukacji i Nauki (VII.501.72.2023 z 5 maja 2023 r.) - w sprawie wdrażania w szkołach systemów monitorowania zachowań w sieci B3.

Rzecznik Praw Obywatelskich z urzędu podjął sprawę dotyczącą wprowadzonego w szkołach, objętych Ogólnopolską Siecią Edukacyjną (OSE), systemu monitorowania zachowań w sieci B3. Z informacji prasowych wynika, że możliwości technologiczne systemu sprawiają, że system jest w stanie „na podstawie przesyłanych obrazów, wideo i wiadomości wyłapać emocje i zamiary uczniów”. Jak wskazano, „to wyjątkowy program w skali świata, który przeczesuje internet w czasie rzeczywistym, analizując obrazy, mowę i wideo”.

W ocenie RPO, z punktu widzenia ochrony prawa do prywatności i ochrony danych osobowych, sprawa wymaga zbadania i rozwiania wątpliwości w zakresie zasad funkcjonowania systemu i niezbędności wprowadzonego środka. Wątpliwości budzi to, czy system nie ingeruje w sposób nieproporcjonalny w życie prywatne uczniów i nauczycieli.

Rzecznik zwracał wielokrotnie uwagę, że ochrona życia prywatnego, o której stanowi art. 47 Konstytucji, obejmuje między innymi autonomię informacyjną, która oznacza prawo do samodzielnego decydowania o ujawnianiu innym informacji dotyczących swojej osoby, jak również prawo do kontrolowania tych informacji, jeżeli znajdują się w dyspozycji innych podmiotów. Ograniczenia korzystania z prawa do oraz autonomii informacyjnej jednostki są dopuszczalne jedynie na zasadach określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Dodatkowo, w odniesieniu do prawa do ochrony danych osobowych, wymogi te doprecyzowane zostały w art. 51 ust. 2 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem władze publiczne nie mogą pozyskiwać gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

Jednocześnie Rzecznik zauważył, że celem systemu B3 ma być przeciwdziałanie przemocy w szkole/mowie nienawiści. Jak wskazano bowiem, system „B3 ma wykrywać zagrożenia związane z cyberprzemocą (prześladowania, nękania, agresja, poniżanie), szkodliwe treści”. Z publikacji prasowej wynika jednak, że wyniki pracy systemu nie były dotychczas wykorzystywane, nie zostały również przedstawione żadne raporty, które mogłyby posłużyć przeciwdziałaniu przemocy w szkole.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministrów z prośbą o informacje na temat zasad funkcjonowania systemu 3B w placówkach oświatowych, w szczególności o informacje: na jakiej podstawie prawnej został wprowadzony system 3B, jakie regulacje określają zasady działania, cele i założenia systemu oraz jakie są możliwości technologiczne systemu.

P.o. Dyrektora Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej - Państwowego Instytutu Badawczego w piśmie z 19 maja 2023 r. wskazał, iż podstawę prawną działania systemu, stanowi przede wszystkim ustawa o ogólnopolskiej sieci edukacyjnej. Zgodnie z art. 5 pkt 3 ww. ustawy, do zadań operatora OSE należy świadczenie szkole usług bezpieczeństwa teleinformatycznego, obejmujących ochronę przed szkodliwym oprogramowaniem, monitorowanie zagrożeń i bezpieczeństwa sieciowego. Zarówno przygotowywany system B3 jak i wszystkie inne komponenty bezpieczeństwa budujące ekosystem bezpieczeństwa sieci OSE są zgodne z założeniami przyjętymi przy tworzeniu programu OSE. Podstawą założeń systemów bezpieczeństwa OSE, w tym systemu B3, od początku ich projektowania jest absolutna zgodność z przepisami prawa, ochrona prywatności i danych osobowych wszystkich użytkowników. Podstawową zasadą działania systemu jest monitorowanie ruchu sieci internetowej bez ingerencji w przesyłane treści oraz prywatność użytkowników. Prace nad aspektami ochrony danych osobowych były również prowadzone na etapie przygotowywania programu OSE. Przeprowadzone konsultacje pozwoliły wybrać odpowiedni model wdrażanych systemów bezpieczeństwa OSE i

usług uwzględniający wymagania ustawowe, tak aby zachować odpowiednią równowagę pomiędzy zachowaniem wymaganej prawem prywatności użytkowników OSE, a zdolnością systemów bezpieczeństwa OSE do skutecznego wykrywania zagrożeń i ich zapobieganiu.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 7 czerwca 2023 r. wyjaśnił, iż przedmiotowy system powstał w ramach projektu Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej, która funkcjonuje na podstawie ustawy o Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej. Zgodnie z art. 5 pkt 3 ww. ustawy, do zadań operatora OSE należy świadczenie szkole usług bezpieczeństwa teleinformatycznego, obejmujących ochronę przed szkodliwym oprogramowaniem, monitorowanie zagrożeń i bezpieczeństwa sieciowego oraz przeciwdziałanie dostępowi do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla prawidłowego rozwoju uczniów. Założeniem systemu B3 jest monitorowanie zachowania użytkowników w sieci, reakcja na mowę nienawiści, mobbing, uwodzenie itp. ochrona stacji końcowych, w tym urządzeń mobilnych. Rezultatem ma być zapewnienie bezpiecznego korzystania z internetu, w tym ochrona dzieci przed szkodliwymi treściami w internecie, wynikająca z zapisów i rekomendacji wskazanych w Europejskiej Strategii dla Lepszego internetu dla Dzieci: European Strategy for a Better Internet for Kids, z 2012 r. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez ministra właściwego do spraw informatyzacji, podstawą założeń systemów bezpieczeństwa OSE, w tym systemu B3, od początku ich projektowania jest zgodność z przepisami prawa oraz ochrona prywatności i danych osobowych wszystkich użytkowników. Podstawową zasadą działania systemu jest monitorowanie ruchu sieci internetowej bez ingerencji w przesyłane treści oraz prywatność użytkowników. MEiN będzie uważnie monitorowało funkcjonowanie systemu po zakończeniu jego uczenia się i analizowało przydatność raportów dla prawidłowego funkcjonowania szkół. W ocenie Ministra raporty udostępniane dyrektorom szkół mogą przyczynić się do podejmowania przez nich właściwych decyzji zarówno w sprawach doraźnych, jak i podczas planowania działań w dłuższej perspektywie czasowej – np. w ramach programów wychowawczo – profilaktycznych.

Ministra Zdrowia (V.7010.64.2023 z 10 maja 2023 r.) - w sprawie problemu z zasobami kadrowymi fizyków medycznych.

W środkach masowego przekazu pojawiły się niepokojące doniesienia, z których wynika, że przez zmianę uregulowań prawnych czas oczekiwania na radioterapię ulega znacznemu wydłużeniu.

Do dnia 11 stycznia br. planowaniem radioterapii mogli się zajmować fizycy medyczni posiadający już specjalizacje oraz lub będący w trakcie specjalizacji. W ośrodkach radioterapii zatrudnionych jest ich prawie 500. Tymczasem według byłego prezesa Polskiego Towarzystwa Fizyki Medycznej

(PTFM) i Konsultanta krajowego w tej dziedzinie, fizyków medycznych jest od 230 do 250. Oznacza to gwałtowne ograniczenie osób mogących przygotowywać plany leczenia. W konsekwencji mogą powstać wątpliwości, czy takie zasoby kadrowe pozwolą na przygotowanie planów leczenia i ich weryfikację dla wszystkich pacjentów, którzy tego potrzebują w oczekiwanym czasie.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 11 stycznia 2023 r. w sprawie warunków bezpiecznego stosowania promieniowania jonizującego dla wszystkich rodzajów ekspozycji medycznej (dalej: „rozporządzenie”) plan leczenia, jest przygotowywany i podpisywany przez fizyka medycznego oraz zatwierdzany przez lekarza specjalistę w dziedzinie radioterapii onkologicznej (§ 12 ust. 2). Dawka w planie leczenia powinna być zweryfikowana przez niezależne obliczenia lub pomiary wykonane przez fizyka medycznego (§ 15). Z kolei zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia, bezpieczna realizacja teleradioterapii wymaga dozymetrycznej weryfikacji planów leczenia dla technik statycznych oraz dynamicznych zatwierdzonych przez fizyka medycznego.

Wobec powyższego, zgodnie z przepisami rozporządzenia plan leczenia oraz weryfikacja dozymetryczna są wykonywane wyłącznie przez fizyka medycznego. Jednocześnie należy zauważyć, że w rozporządzaniu nie uwzględniono definicji fizyka medycznego. Niniejszy termin został wskazany w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia z dnia 20 lipca 2011 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od pracowników na poszczególnych rodzajach stanowisk pracy w podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami, gdzie zostało nadmienione, że fizyk medyczny powinien posiadać wymagane kwalifikacje, tj. tytuł magistra na kierunku lub specjalności: fizyka, fizyka techniczna, fizyka medyczna, biofizyka i tytuł specjalisty w dziedzinie fizyki medycznej lub tytuł zawodowy inżyniera oraz tytuł specjalisty w dziedzinie fizyki medycznej lub co najmniej stopień doktora w zakresie fizyki medycznej. Z kolei zgodnie z przyjętą definicją zawartą w art. 3 pkt 44a ustawy - Prawo atomowe, specjalista w dziedzinie fizyki medycznej jest specjalistą w dziedzinie fizyki medycznej, o którym mowa w przepisach ustawy o uzyskiwaniu tytułu specjalisty w dziedzinach mających zastosowanie w ochronie zdrowia.

Przepisy rozporządzenia weszły w życie dwa tygodnie po jego ogłoszeniu. Z informacji medialnych wynika jednak, że ośrodki radioterapii przyjęły interpretację, w świetle której rozporządzenie zacznie obowiązywać dopiero w przyszłym roku, gdy wejdą w życie wszystkie przepisy ustawy Prawo atomowe. Istnieją obawy, że nie rozwiąże to problemu z brakiem fizyków ze specjalizacją w dziedzinie fizyki medycznej, bo do rozpoczęcia specjalizacji potrzebny jest co najmniej trzyletni staż, a okres nauki trwa 3,5 roku. W konsekwencji może to doprowadzić do sytuacji, w której w tym czasie

zakłady radioterapii nie będą chciały zatrudniać specjalizujących się fizyków, bowiem zgodnie z rozporządzeniem nie posiadają oni uprawnień do planowania radioterapii. Powyższe może również wpłynąć na praktyczne aspekty nauki podczas specjalizacji – żeby zostać specjalistą w planowaniu radioterapii, trzeba podjąć niezbędną naukę oraz wykazać się umiejętnościami praktycznymi. Jest też wysoce prawdopodobne, że utrzymanie obecnego stanu rzeczy doprowadzi do niekorzystnego paraliżu dla wielu chorych czekających w kolejkach do radioterapii.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 7 czerwca 2023 r. wskazał, że w obecnym stanie prawnym do wykonywania czynności np. planowania leczenia uprawniony jest specjalista w dziedzinie fizyki medycznej, a dodatkowo, do dnia 23 września 2024 r. również osoba będąca w trakcie specjalizacji. Przedstawiona konstrukcja prawna, tj. zastrzeżenie wykonywania czynności fachowych wymagających wiedzy w zakresie fizyki medycznej w radioterapii jedynie dla specjalistów w dziedzinie fizyki medycznej wynika ze stanowiska prezentowanego przez środowisko fizyków medycznych (Konsultant krajowy w dziedzinie fizyki medycznej, Polskie Towarzystwo Fizyki Medycznej i Ogólnopolski Związek Zawodowy Fizyki Medycznej) w trakcie prac nad nowelizacją ustawy Prawo atomowe w latach 2015 – 2019 oraz prac nad wymienionym wcześniej rozporządzeniem Ministra Zdrowia w 2022 r. Stanowiska te zawarte są w dokumentach prezentowanych na stronie Sejmu RP oraz Rządowego Centrum Legislacji: Raport z konsultacji publicznych i opiniowania. W miesiącu styczniu i lutym br. do Ministerstwa Zdrowia wpłynęły pisma od Konsultanta krajowego w dziedzinie fizyki medycznej, Polskiego Towarzystwa Fizyki Medycznej oraz Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Fizyków Medycznych w sprawie zmiany treści rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 11 stycznia 2023 r. w zakresie wykonywania czynności fachowych przez fizyków medycznych w radioterapii. W odpowiedziach wskazano na okoliczności wprowadzenia istniejących przepisów oraz na fakt, że rozporządzenie Ministra Zdrowia powieliła jedynie zapisy ustawy Prawo atomowe i wobec tego należałoby zmienić ustawę. Ministerstwo Zdrowia oczekuje na przedstawienie pogłębionego stanowiska ze strony fizyków medycznych w sprawie konieczności wprowadzenia ewentualnych zmian, ale takich zmian, które zapewnią najwyższe standardy postępowania dotyczące planowania leczenia i leczenia pacjentów. Z powyższego wynika, że wymienione wcześniej rozporządzenie Ministra Zdrowia z 11 stycznia 2023 r. nie zmienia sytuacji fizyków medycznych w radioterapii do 23 września 2024 r. (zakończenie obowiązywania przepisów przejściowych). Nie

ma również przeszkód do wprowadzenia uzasadnionych zmian do przepisów ustawy gwarantujących utrzymanie standardów leczenia.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7043.168.2023 z 10 maja 2023 r.) - w sprawie przestrzegania praw i wolności obywatelskich, a także warunków szkolenia i pełnienia służby żołnierzy.

W dniach 28-30 marca 2023 r. pracownicy Wydziału ds. Żołnierzy i Funkcjonariuszy w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytację Centrum Szkolenia Bojowego Drawsko (dalej: CSB), w trakcie którego zapoznali się z przestrzeganiem praw i wolności obywatelskich, a także warunkami szkolenia i pełnienia służby żołnierzy 12. Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej (dalej: 12 SDZ). Wizytatorzy przeprowadzili szereg rozmów bezpośrednich z żołnierzami, jak również z ich przełożonymi nt. problemów występujących w służbie.

Podczas przeprowadzonych rozmów żołnierze zasygnalizowali w pierwszej kolejności problem z zakwaterowaniem żołnierzy podczas kompletowania kadry Wydziału Operacyjno-Szkoleniowego CSB, do którego przenoszeni są żołnierze m.in. z 5. Lubuskiego Pułku Artylerii, 12. Brygady Zmechanizowanej. Przenoszeni oficerowie tracą dodatek dowódczy i bojowy. Sytuację utrudnia brak możliwości zakwaterowania wszystkich przenoszonych w internatach na miejscu, dlatego też zainteresowani muszą dojeżdżać po kilkadziesiąt kilometrów w jedną stronę samochodami prywatnymi.. Z uwagi na brak dostępnych mieszkań służbowych nie jest również możliwe przenoszenie żołnierzy wraz z rodzinami; nie funkcjonuje także sfera socjalna ukierunkowana na rodziny w tzw. „zielonych garnizonach”, w tym w szczególności żłobki i przedszkola wojskowe. Żołnierze przeniesieni do CSB podkreślali, że byłoby łatwiej rekrutować kadrę do CSB, gdyby żołnierze mieli zagwarantowane, że po jakimś (np. trzyletnim) okresie służby w CSB będą mogli wystąpić o przeniesienie i że zostanie ono uwzględnione. Tymczasem nie mają oni perspektywy zmiany miejsca pełnienia służby, co przyczynia się do podjęcia przez nich decyzji o odejściu z wojska.

Ponadto, w ocenie zainteresowanych, żołnierze dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej i WOT otrzymują kompletne wyposażenie, natomiast żołnierze zawodowi traktowani są gorzej, m.in. otrzymują niektóre składniki wyposażenia używane lub złej jakości. Niektórzy z ćwiczących żołnierzy sygnalizowali także brak butów zimowych oraz ich kiepską jakość. Sytuację ratuje fakt, iż na poligonie można nosić własne elementy umundurowania; niektórzy żołnierze korzystają z prywatnych hełmów i kamizelek kuloodpornych.

Pogłoski o projektowanej likwidacji odprawy mieszkaniowej w dalszym ciągu powodują składanie raportów o zwolnieniu ze służby. Nowa odsłona

tego problemu wynika w ostatnim czasie ze wzrostu rat kredytów spłacanych przez żołnierzy. Przyznają oni, że po otrzymaniu pieniędzy z powyższego tytułu, rozważają powrót na dotychczasowy etat. Jest to duży problem dla dowódców, bowiem ze służby odchodzą doświadczeni żołnierze.

Żołnierze wskazywali także na brak aktualizacji stawek za czasowe pełnienie obowiązków. Zdaniem zainteresowanych, instytucja czasowego powierzenia obowiązków jest nadużywana z uwagi m.in. na oszczędności. Rozmówcy podnosili również kwestię minimalnych różnic między stawkami uposażenia zasadniczego dla poszczególnych grup uposażenia (zwłaszcza tych niższych).

W trakcie prowadzonych rozmów często przewijał się wątek braków sprzętowych – głównie samochodów i wyposażenia, ale również brak niezbędnego sprzętu inżynierskiego oraz jego wiek i wyeksploatowanie. Zgłaszano zastrzeżenia do długotrwałości i jakości wykonywanych napraw.

Podnoszono również, że żołnierze powoływani na ćwiczenia powinni otrzymywać zwrot kosztów za przejazdy związane z wykonaniem tego obowiązku - tak jak było przed wejściem w życie ustawy o obronie Ojczyzny. Obecnie rezerwiści muszą z własnych środków pokrywać, często znaczące, koszty dojazdu na ćwiczenia.

Rzecznik, powyższe problemy zebrane podczas wizytacji, przekazał Ministrowi z prośbą o ich zbadanie i przedstawienie informacji w tym zakresie.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7043.140.2023 z 11 maja 2023 r.) – w sprawie zasad naliczania wysokości świadczenia emerytalnego po przywróceniu funkcjonariusza do służby w Policji.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek o pomoc w sprawie sposobu ponownego ustalenia wysokości świadczenia emerytalnego po przywróceniu funkcjonariusza do służby w Policji.

Rzecznik wskazał, iż z dniem 27 czerwca 2019 r. weszła w życie ustawa o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw, która wprowadziła zmiany w ustawach regulujących status zawodowy funkcjonariuszy służb mundurowych w zakresie umożliwiającym rehabilitację prawną i powrót do służby uniewinnionych w postępowaniu karnym funkcjonariuszy, którzy zostali zwolnieni ze służby z powodu wymierzenia kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby – za czyn wypełniający jednocześnie znamiona przestępstwa i przewinienia dyscyplinarnego. Efektem przedmiotowej regulacji miało być umożliwienie ochrony reputacji i dobrego imienia niesłusznie ukaranym funkcjonariuszom poprzez wzruszenie wadliwych orzeczeń dyscyplinarnych, będących podstawą zwolnienia.

Tymczasem niespodziewanym skutkiem tej nowelizacji okazało się obniżenie świadczenia emerytalnego policjantom, którzy przez okres procesowej walki o swoje dobre imię (uniewinnienie) pobierali niepełne świadczenie, równoległe pracując i odprowadzając składki na ubezpieczenie społeczne. Przywrócenie do służby następuje z chwilą zmaterializowania się którejkolwiek z przesłanek określonych w art. 42 ust. 1 lub ust. 7 pkt 1-2 ustawy o Policji. Natomiast reaktywowanie stosunku służbowego wymaga niejako następczego potwierdzenia przez przywróconego policjanta gotowości pełnienia służby. Dalsze istnienie takiego stosunku wymaga wobec tego podjęcia przez przywróconego policjanta określonego działania i to w ściśle wyznaczonym przez ustawodawcę terminie. Funkcjonariusz musi spełnić warunek określony w art. 42 ust. 2 ustawy o Policji, tj. w ciągu 7 dni od przywrócenia do służby zgłosić gotowość niezwłocznego jej podjęcia. W przeciwnym razie stosunek służbowy ulega rozwiązaniu na podstawie art. 41 ust. 3 ustawy o Policji. Dopiero spełnienie warunku, o którym mowa w art. 42 ust. 2 ustawy o Policji, umożliwia weryfikację przywróconego do służby policjanta, w celu ustalenia, czy spełnia wymogi niezbędne do pełnienia służby, a tym samym czy może być dopuszczony do jej pełnienia.

Podkreślenia wymaga, że prawo do uposażenia powstaje z dniem podjęcia służby, chyba że po zgłoszeniu do służby zaistniały okoliczności usprawiedliwiające niepodjęcie tej służby. Wnioskodawca, w badanej w Biurze RPO sprawie indywidualnej, nigdy jednak nie podjął służby (został z niej ponownie zwolniony na podstawie art. 41 ust. 3 ustawy o Policji), w związku z powyższym nie otrzymał on uposażenia - należnego na równorzędnym stanowisku służbowym (art. 42 ust. 1 i 4 ustawy o Policji), uwzględniającego - co do zasady - wszystkie podwyżki i waloryzacje, które miały miejsce na przestrzeni lat 2001-2023. Zgodnie z art. 42 ust. 5 ustawy o Policji otrzymał on jedynie świadczenie pieniężne równe uposażeniu na stanowisku zajmowanym przed zwolnieniem (w wysokości z 2001 r.) za okres 6 miesięcy.

W ocenie Rzecznika zasady współżycia i sprawiedliwości społecznej przemawiają za aktualizowaniem wysokości podstawy wymiaru świadczenia na dzień przywrócenia do służby, uwzględniając przy tym - mające miejsce pomiędzy pierwotnym a wtórnym zwolnieniem ze służby - podwyższenia wskaźnikami wszystkich kolejnych waloryzacji przypadających w okresie pobierania świadczenia.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu rozwiązania przedstawionego problemu.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7060.17.2023 z 15 maja 2023 r.) - w sprawie odmowy prawa do emerytury policyjnej funkcjonariuszom Służby Celnej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciła się grupa byłych funkcjonariuszy Służby Celnej w sprawie pozbawienia ich możliwości uzyskania praw do świadczeń emerytalno-rentowych przewidzianych na podstawie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin.

Chodzi o funkcjonariuszy mianowanych do służby po dniu 14 września 1999 r. i posiadających staż 15 lat służby, którzy zostali zwolnieni ze służby, albo których stosunek służbowy został przekształcony lub wygasł w okresie od 15 września 2014 r. do 2 marca 2015 r. Do końca 2017 r. nie istniały przepisy prawa, które przewidywałyby uzyskanie policyjnych uprawnień emerytalnych dla funkcjonariuszy Służby Celnej i Służby Celno-Skarbowej. Możliwość taka pojawiła się z dniem 1 stycznia 2018 r. wraz z wejściem w życie nowelizacji ustawy zaopatrzeniowej funkcjonariuszy służb mundurowych. W dniu 10 czerwca 2022 r. weszła w życie ustawa o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, ABW, AW, SKW, SWW, CBA, SG, SM, SOP, PSP, SC-S i SW oraz ich rodzin zwana dalej „ustawą zmieniającą z 2022 r.”, która kolejny raz znowelizowała art. 12 ustawy zaopatrzeniowej. Po tych zmianach, zgodnie z ustawą zaopatrzeniową, warunkiem nabycia prawa do emerytury policyjnej przez każdego funkcjonariusza Służby Celnej, który został mianowany do Służby Celnej po 14 września 1999 r. jest posiadanie co najmniej 15 lat służby. Zatem, każdy funkcjonariusz Służby Celnej spełniający te warunki nabywa prawo do przyznania emerytury policyjnej. Jednakże Zakład Emerytalno-Rentowy MSWiA zajął odmienne stanowisko w tej kwestii. Zdaniem ZER, funkcjonariusz Służby Celnej mianowany do tej służby po 14 września 1999 r., posiadający 15-letni okres służby, nabywa prawo do emerytury policyjnej dopiero wtedy, gdy został zwolniony ze służby, albo jego stosunek służbowy został przekształcony lub wygasł po 2 marca 2015 r. ZER uzależnił zatem nabycie prawa do emerytury policyjnej od daty, w której nastąpiło zwolnienie ze służby, przekształcenie albo wygaśnięcie stosunku służbowego.

W ocenie byłych funkcjonariuszy nie znajduje racjonalnego uzasadnienia podzielenie funkcjonariuszy na takich, których stosunek służbowy ustał po 2 marca 2015 r. oraz takich, których służbowy ustał przed 3 marca 2015 r. oraz zróżnicowania ich sytuacji prawnej w ten sposób, że tym pierwszym po

15. latach służby prawo do emerytury policyjnej przysługuje, zaś drugim, którzy również osiągnęli ten sam staż służby 15 lat prawo do emerytury policyjnej nie przysługuje – stanowi to naruszenie konstytucyjnej zasady równości i konstytucyjnego zakazu dyskryminacji.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra o zbadanie niniejszego zagadnienia i -ewentualnie - podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do objęcia ich zaopatrzeniem emerytalnym przewidzianym dla funkcjonariuszy służb mundurowych.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7037.37.2023 z 15 maja 2023 r.) - w sprawie dostępności gorących posiłków w szkołach.

Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informację, iż z uwagi na rozbieżności interpretacyjne dotyczące art. 106 i obowiązującego od 1 września 2022 r. art. 106a ustawy - Prawo oświatowe, w niektórych gminach może dochodzić do nierównego traktowania osób, które chcą skorzystać z wyżywienia w szkole. Koszty posiłków różnią się bowiem znacznie w zależności od tego, czy są one przygotowane w szkolnej stołówce, czy też dostarczane przez podmiot zewnętrzny.

Przepisy Prawa oświatowego dają podstawę do zorganizowania stołówki w szkole, określają zasady odpłatności za posiłki oraz zwolnienia z opłat, a także nakładają na wybrane szkoły obowiązek zapewnienia uczniom jednego gorącego posiłku w ciągu dnia i stworzenia im możliwości jego spożycia. W obecnym stanie prawnym szkoły nie mają obowiązku urządzenia stołówki – zależy to od uznania dyrektora szkoły, który w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę ustala warunki korzystania ze stołówki szkolnej, w tym wysokość opłat za posiłki. Stosowane rozwiązania, to także centralne zaopatrzenie szkół i placówek przez organ prowadzący (np. poprzez rozwożenie posiłków przygotowywanych w jednym miejscu) lub w trybie zlecenia zadania podmiotowi zewnętrznemu (catering). Wybór odpowiedniego wariantu pozostawia się gminie, zgodnie z zasadą samodzielności w zakresie wykonywania zadań własnych. Jak wynika z wniosków kierowanych do RPO oraz informacji prasowych, w niektórych gminach znacząca część kosztów związanych z przygotowaniem posiłków dla dzieci w szkołach i przedszkolach ponoszona jest przez rodziców i opiekunów. Dzieje się tak, pomimo orzecznictwa sądów administracyjnych, zgodnie z którym taka sytuacja nie jest prawidłowa.

Postulat, aby wyraźnie wskazać organom prowadzącym szkoły, że są one obowiązane do pokrywania wydatków związanych z przygotowaniem i dowozem posiłków, w przypadku, gdy nie są one przygotowywane w szkolnej kuchni, pojawia się także w komentarzach prawniczych. W maju 2022 r. dokładną analizę problemu przedstawiła w imieniu Krajowej Rady Regionalnych Izb Obrachunkowych (dalej jako: KRRIO) Regionalna Izba

Obrachunkowa w Białymstoku, publikując „Informację o wynikach kontroli przeznaczenia dochodów z tytułu opłat za wyżywienie pobranych od uczniów i przedszkolaków na podstawie art. 106 ust. 4 ustawy Prawo oświatowe”. Kontrola ta wykazała, że nieuzasadnione przerzucanie przez gminy na rodziców kosztów przygotowania i dowozu posiłków jest zjawiskiem powszechnym i wymagającym zmiany.

Wydaje się także, że poglądy dyrektorów jednostek mogą wynikać ze stanowiska zajmowanego przez Ministerstwo Edukacji i Nauki. Resort wyjaśniał, że ustawodawca, nakładając na gminę zadanie polegające na zapewnieniu odpłatnego gorącego posiłku dla chętnych uczniów szkół podstawowych, nie wskazał, aby wejście w życie art. 106a Prawa oświatowego spowodowało jakiegokolwiek dodatkowe skutki finansowe dla gminy, do zadań której należy prowadzenie publicznych szkół podstawowych. Określone w art. 106 ust. 4 Prawa oświatowego zasady odpłatności za posiłki mają odnosić się tylko do spożywanych w stołówce szkolnej, nie zaś do posiłków dostarczanych przez firmy cateringowe, w ramach realizacji obowiązku wynikającego z art. 106a Prawa oświatowego. Chociaż MEiN podkreśla, że jego opinia nie jest wiążąca, może wpływać na sposób realizacji zadań przez samorządy.

Należy zgodzić się z opinią KRRIO, że utrzymywanie niejednoznaczności co do kwestii finansowania z budżetu gminy kosztów przygotowania i dowozu posiłków zamawianych w formie usługi cateringowej jest niepożądane zarówno z punktu widzenia konstytucyjnej zasady równości, jak i celów samego programu „Posiłek w szkole i w domu”. W ocenie KRRIO niezbędne jest niezwłoczne wprowadzenie w przepisach Prawa oświatowego regulacji, która będzie wprost utożsamiała pojęcie „stołówki” oraz związane z nim obowiązki, także z zapewnieniem żywienia w formie zakupu usługi cateringowej. Jednocześnie, zdaniem RPO, należy dokonać rzetelnej analizy skutków finansowych dla gmin, uwzględniając zgłaszane przez gminy postulaty w zakresie finansowania systemu oświaty.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o informację, czy w Ministerstwie Edukacji i Nauki rozważane jest podjęcie działań mających na celu zmianę przepisów Prawa oświatowego we wskazanym wyżej kierunku.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7043.55.2023 z 19 maja 2023 r.) – w sprawie kosztów dojazdu na ćwiczenia rezerwy pasywne.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się żołnierze pasywnej rezerwy, którzy są powoływani na ćwiczenia rezerwy, często w odległe od miejsca zamieszkania rejony kraju, którym wojsko nie chce zwracać kosztów dojazdu wynoszących nierzadko po kilkaset złotych za przejazd w jedną stronę.

Organy wojskowe w odpowiedzi na kierowane do nich pytania twierdzą, że w ustawie o obronie Ojczyzny nie ma przepisu analogicznego do art. 72 ustawy o powszechnym obowiązku Rzeczypospolitej Polskiej, który regulował sposób zwracania kosztów podróży osobom powołanym do czynnej służby wojskowej. Należy przypomnieć, że przepisy dotyczące ćwiczeń wojskowych, zgodnie z przepisem przejściowym art. 801 ust. 3 ustawy o obronie Ojczyzny zostały utrzymane w mocy do końca 2022 r. Zgodnie z art. 6 ustawy o obronie Ojczyzny, organy wojskowe zwracają koszty przejazdu do miejsca stawienia się i powrotu do miejsca stałego pobytu jedynie osobom wezwanym przez te organy do osobistego stawienia się w sprawach dotyczących obowiązku obrony. Koszty są zwracane na wniosek wezwanego. Przepis ten dotyczy wyłącznie kosztów dojazdu w związku z wezwaniami właściwych organów wojskowych (Szefa Wojskowego Centrum Rekrutacji) w sprawach dotyczących obowiązku obrony. Instytucja powołania nie jest tożsama z instytucją wezwania. Zdaniem organów wojskowych nie można interpretować powyższego przepisu tj. art. 6 ust. 3 ustawy o obronie Ojczyzny, w ten sposób, że obejmuje on swoją dyspozycją obydwie sytuacje tj. wezwanie i powołanie, bowiem racjonalny ustawodawca przewidział w nowej ustawie jedynie art. 6 ust. 3 (odpowiednik art. 52 ust. 3 ustawy o powszechnym obowiązku obrony). Innymi słowy przepis ten nie ma zastosowania do żołnierzy rezerwy pasywnej powołanych do odbycia ćwiczeń wojskowych. Takie uregulowania, obowiązujące od początku 2023 r., prowadzą do sytuacji, w której wypełniający ustawowy obowiązek żołnierz pasywnej rezerwy, poza tym, że na okres powołania musi porzucić swoje sprawy zawodowe, rodzinne i osobiste, dodatkowo finansuje koszt stawienia się do jednostki wojskowej.

Ponadto zauważenia wymaga, że niektórzy specjaliści ze względu na swoją wiedzę i unikalne umiejętności mogą okazać się dla Sił Zbrojnych wyjątkowo atrakcyjni, a tym samym mogą się oni liczyć z częstymi powołaniami np. kilka razy w roku. W takich okolicznościach koszty dojazdu do miejsca odbywania ćwiczeń mogą okazać się odpowiednio wyższe. Wprawdzie ćwiczenia pasywnej rezerwy stanowią realizację konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny, nie mniej jednak, przerzucanie kosztów dojazdów na obywateli narusza zasady współżycia i sprawiedliwości społecznej.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie sprawy i rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu rozwiązania przedstawionego problemu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 6 czerwca 2023 r. wyjaśnił, że aktualnie, zgodnie z brzmieniem art. 319 ustawy o obronie Ojczyzny zwrot kosztów dojazdu do miejsca pełnienia czynnej służby wojskowej przysługuje wyłącznie żołnierzom pełniącym terytorialną

służbę wojskową. Przepisy przywołanej ustawy nie przewidują zwrotu kosztów przejazdu do miejsca stawienia się i powrotu do miejsca pobytu stałego, dla osób powołanych do odbywania pozostałych form czynnej służby wojskowej oraz dla osób, które są zwalniane z pełnienia tej służby. Jednocześnie odnosząc się do problemu podniesionego przez Rzecznika, Sekretarz Stanu poinformował, iż mając na uwadze dobro wszystkich osób powoływanych do odbywania czynnej służby wojskowej, resort obrony narodowej podjął prace legislacyjne, zmierzające do unormowania wskazanego zagadnienia.

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (VII.6060.75.2021 z 19 maja 2023 r.) - w sprawie nieprawidłowości w zakresie udostępniania dokumentacji osobowo-płacowej wymaganej przy ustalaniu prawa do świadczenia emerytalnego.

Z odpowiedzi Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na stanowisko Konwentu Marszałków Województw dotyczącej propozycji zmian w zakresie obowiązujących przepisów dotyczących czasowego przechowywania dokumentacji osobowo-płacowej pracodawców wynika, że niektóre tylko zgłaszane przez Konwent postulaty zostały zaakceptowane. Dodatkowo wskazano zaś na propozycję doprecyzowania w obowiązujących przepisach unza obowiązków przechowawców, „poprzez wskazanie terminu, w którym przechowawca będzie obowiązany przekazać kopie lub odpisy z dokumentacji pracowniczej albo zapewnić żądającemu wgląd w dokumentację, która go dotyczy”. Odnosząc się natomiast do problemu porzucania dokumentacji osobowo-płacowej przez nierzetelnych przechowawców, który również był przedmiotem stanowiska Konwentu Marszałków, zwracano uwagę, że „w ocenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w żaden sposób [przedstawione propozycje dotyczące obowiązku sprawozdawczego] nie przyczynią się do wyegzekwowania od przedsiębiorców przekazania zgromadzonej dokumentacji innemu, uprawnionemu podmiotowi. Większość ze wskazanych postulatów znajduje już swoje odzwierciedlenie w unza, pozostałe zaś stanowią nałożenie kolejnych obowiązków na przechowawców, które jednakże nie przyczynią się do poprawy sytuacji. Dyscyplinowanie zarejestrowanych przechowawców – na co kładą nacisk marszałkowie województw – niewystarczająco ograniczyłoby negatywne zjawiska”.

Mając na uwadze powyższą argumentację, Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że przedstawiony problem dotyczy sytuacji zarejestrowanych przechowawców, którzy nie wywiązują się ze swoich ustawowych obowiązków. Powoływane w stanowisku przepisy art. 51p ust. 3 unza, art. 51g ust. 6 unza oraz 51f ust. 2 unza nie stanowią zatem rozwiązania zgłaszanych przez osoby starsze problemów związanych z dotarciem do

niezbędnej dla nich dokumentacji czy rozpatrzeniem ich wniosków o udostępnienie żądanej dokumentacji.

RPO podkreślił, że tak działający system przechowywania dokumentacji osobowo-płacowej, od uzyskania której uzależniona jest wysokość świadczenia emerytalnego, nie jest w pełni skuteczny i w konsekwencji prowadzi do nierównego traktowania osób ubezpieczonych. Dodatkowo, brak możliwości wyegzekwowania żądanych dokumentów w praktyce prowadzi do naruszenia art. 51 ust. 3 Konstytucji. Rzecznik zwrócił przy tym uwagę na stanowisko Prezesa ZUS, w odpowiedzi na wystąpienie RPO, z którego wynika, że „zmiany zmierzające do uwzględniania przy ustalaniu prawa do świadczeń emerytalno-rentowych oraz ich wysokości dokumentacji pozyskanej od podmiotu nieuprawnionego, powinny polegać na modyfikacji obecnego systemu przechowywania dokumentacji, a nie na modyfikacji trybu postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe.”.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się z prośbą o podjęcie właściwych działań w ramach kompetencji Ministra, w tym podjęcie inicjatywy ustawodawczej w zakresie obowiązujących przepisów.

Prezesa Rady Ministrów (WZF.7043.160.2023 z 19 maja 2023 r.) – w sprawie potrzeby dostosowania obowiązujących w służbie ABW,AW,CBA, SKW oraz SWW zasad postępowania kwalifikacyjnego do standardów konstytucyjnych.

W związku z analizą orzecznictwa sądów administracyjnych ujawnił się problem ograniczonego dostępu do służby w Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, a także Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego.

Zagadnienie to już w 2010 r. było przedmiotem wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich do Trybunału Konstytucyjnego w odniesieniu do kandydatów do służby w Policji. Postępowanie przed TK zostało wówczas umorzone (postanowienie TK z 22 listopada 2011 r., sygn. akt K 10/10) z powodu skutecznej interwencji ustawodawcy. Problem nie został jednak rozwiązany w tych służbach mundurowych.

W kontekście konstytucyjnego prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach (art. 60 Konstytucji) Trybunał Konstytucyjny wyprowadził zasady sprawiedliwej i transparentnej procedury, w szczególności: wymóg precyzyjnego określenia obiektywnych kryteriów naboru do służby dla poszczególnych stanowisk; wymóg, aby kryteria materialne ograniczające dostęp do służby publicznej były racjonalnie uzasadnione i zgodne z zasadami proporcjonalności i równości; wymóg stworzenia gwarancji formalnych dla prawidłowości rekrutacji; wymóg

stworzenia procedury weryfikacji podejmowanych decyzji o naborze do służby.

Stosując je na gruncie sprawy naboru do służby w CBA, Naczelny Sąd Administracyjny wskazał na daleko idące niedoskonałości postępowania kwalifikacyjnego. Zwrócił uwagę, że rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20 lipca 2006 r. w sprawie kwestionariusza osobowego oraz szczegółowego trybu przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego wobec kandydatów do służby w CBA wymienia powody dla których można odmówić poddania kandydata postępowaniu kwalifikacyjnemu albo postępowanie takie przerwać w każdym czasie bez podania przyczyn. Są to niespełnienie przez kandydata wymogów określonych w ustawie lub rozporządzeniu oraz w uznanie kwalifikacji lub predyspozycji kandydata za niewystarczające do pełnienia służby w CBA.

Już tylko z tego powodu, że przepis wymienia dwie przyczyny, które mogą prowadzić do pozbawienia kandydata dostępu do służby publicznej, a kandydat nie może nawet dowiedzieć się, o którą przyczynę chodzi („bez podania przyczyn”), rozwiązanie to nie spełnia wymogu stworzenia gwarancji formalnych dla prawidłowości rekrutacji, precyzyjnego określenia obiektywnych kryteriów naboru i weryfikacji podejmowanych decyzji o naborze do służby.

Jeśli żadna z dwóch przyczyn mogących powodować przerwanie procedury naboru - zwłaszcza ta druga, o całkiem arbitralnym charakterze, ale obydwie skutkujące odmową dostępu do służby publicznej - nie podlega ujawnieniu („bez poddania przyczyn”), to nie można mówić o spełnieniu konstytucyjnych reguł, gwarantujących jednakowy dostęp do służby publicznej. W konsekwencji nie gwarantuje to spełnienia równości szans kandydatów w postępowaniu rekrutacyjnym.

Z analizy przepisów dotyczących rekrutacji do wymienionych na wstępie służb mundurowych wynika, że wątpliwości konstytucyjne NSA pozostają aktualne wobec kandydatów do służby w ABW, AW, SKW i SWW.

Zdaniem Rzecznika określenie zasad przerywania postępowania kwalifikacyjnego bez podania przyczyny w aktach wykonawczych do pragmatyk służbowych narusza także wyrażoną w art. 31 ust. 3 w związku z art. 60 Konstytucji zasadę wyłączności ustawy.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu dostosowania obowiązujących w służbie ABW, AW, CBA, SKW oraz SWW zasad postępowania kwalifikacyjnego do standardów konstytucyjnych.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7033.30.2023 z 24 maja 2023 r.) - w sprawie wprowadzenia ustawowego umocowania dla Rzecznika Praw

Doktoranta KRD w przepisach ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

W związku ze skierowaną do Rzecznika Praw Obywatelskich przez Rzecznika Praw Doktoranta Krajowej Reprezentacji Doktorantów (KRD) prośbą, RPO zwrócił się do Ministra Edukacji i Nauki o rozważenie wprowadzenia ustawowego umocowania dla Rzecznika Praw Doktoranta KRD w przepisach ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Jak argumentuje w swoim piśmie Rzecznik Praw Doktoranta, postulowana zmiana jest uzasadniona potrzebą zapewnienia ochrony przestrzegania praw doktorantów oraz coraz większym zainteresowaniem działalnością tego organu wśród społeczności akademickiej, co przekłada się na stale rosnącą liczbę spraw wpływających do RPD KRD. Duża liczba spraw, z którymi doktoranci zwracają się do Rzecznika Praw Doktoranta, sprawia, że organ ten dysponuje szeroką wiedzą dotyczącą praktycznych problemów, z jakimi mierzy się na co dzień środowisko doktorantów. Dostrzegając duże doświadczenie i wiedzę RPD KRD, Rzecznik Praw Obywatelskich nierzadko, rozważając zasadność podjęcia działań o charakterze generalnym, zwracał się do Rzecznika Praw Doktoranta z prośbą o zajęcie stanowiska.

Bez wątplenia ustawowe umocowanie Rzecznika Praw Doktoranta przyczyni się do wzmocnienia jego pozycji w kontakcie z władzami uczelni wyższych w indywidualnych sprawach doktorantów, a także w relacjach w instytucjami reprezentującymi środowisko akademickie czy właściwymi ministerstwami w sprawach dotyczących problemów o charakterze systemowym, związanych zarówno z dostrzeżonymi niedostatkami legislacyjnymi, jak i problemami z wykładnią istniejących przepisów. W ocenie RPO taka zmiana będzie bardzo korzystna z perspektywy ochrony praw doktorantów.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie dokonania zmian prawnych w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w celu wprowadzenia ustawowego umocowania dla Rzecznika Praw Doktoranta KRD.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 7 czerwca 2023 r. poinformował, że uwagi RPO zostaną rozważone w kontekście ewentualnych zmian legislacyjnych. Jednocześnie wyjaśnił, iż kwestia poruszana w piśmie Rzecznika była przedmiotem korespondencji prowadzonej przez Ministerstwo Edukacji i Nauki z Krajową Reprezentacją Doktorantów. W wyniku poczynionych ustaleń poinformowano, że nie jest planowane obecnie wprowadzenie zmian we wskazanym zakresie.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (VII.801.2.2022 z 24 maja 2023 r.) - w sprawie obowiązku składania miesięcznej deklaracji rozliczeniowej wyłącznie elektronicznie.

Na tle skarg wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem dotyczący obowiązku składania miesięcznej deklaracji rozliczeniowej wyłącznie elektronicznie.

W art. 1 pkt 15 ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: ustawa nowelizująca) dodano w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych art. 47b i art. 47c, zgodnie z którymi płatnik składek zobowiązany jest założyć profil informacyjny w systemie teleinformatycznym Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako: ZUS). W przypadku zaś niedopełnienia tego obowiązku przez płatnika składek profil informacyjny zostanie założony przez ZUS. Płatnik składek zobowiązany jest także do utrzymywania aktywnego profilu informacyjnego w systemie teleinformatycznym ZUS w czasie prowadzenia w ZUS rozliczeń z tytułu składek. Zgodnie z art. 23 pkt 4 ustawy nowelizującej art. 1 pkt 15 wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2023 roku.

Wspomniany problem wpisuje się w zjawisko obejmujące wykluczenie cyfrowe seniorów, a także obowiązek państwa polegający na zagwarantowaniu efektywnej legislacji zakazującej dyskryminacji ze względu na wiek. Efektywne zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu seniorów wymaga edukacji, a tej od lat niezmiennie brakuje w polskim systemie.

Komisja Ekspertów ds. Osób Starszych, działająca przy Rzeczniku Praw Obywatelskich, przedstawiła w ostatnim czasie opinię wraz z rekomendacjami do podjęcia działań w sprawie cyfrowej sprawozdawczości i rozliczeń podatkowych leżących po stronie organizacji pozarządowych. Problemy te dotyczą najczęściej organizacji zrzeszających osoby starsze, z których większość nie posiada odpowiednich kompetencji cyfrowych. Wśród nich są m.in. Uniwersytety Trzeciego Wieku, koła gospodyń wiejskich czy organizacje kombatanckie, których członkowie mają często ponad 80 lat. Problem dotyczy także organizacji działających w sferze kultury, ochrony zdrowia czy ochrony tradycji i dziedzictwa narodowego, których członkowie władz odpowiedzialni za podpisywanie cyfrowych dokumentów to seniorzy lub inne osoby wykluczone cyfrowo. W ocenie Komisji ds. Osób Starszych obecna sytuacja nie tylko wymaga dodatkowych zabiegów ze strony organizacji po to, by spełnić nałożone przez państwo wymogi, ale prowadzi również do dyskryminacji osób starszych, które często same rezygnują z członkostwa we władzach organizacji wiedząc, że nie poradzą sobie z cyfrowymi obowiązkami, bądź nie są do tych władz wybierane z uwagi na brak kompetencji cyfrowych.

RPO podkreślił, że problem dotyczący wykluczenia cyfrowego osób starszych jest dostrzegalny. Automatyczne zaś przekształcanie dotychczasowych obowiązków papierowych w obowiązki cyfrowe bez zapewniania odpowiednich przepisów przejściowych, a także możliwych

wyłączeń uzasadnionych okolicznościami budzi zastrzeżenia w zakresie nie tylko prawidłowej legislacji, ale także zgodności z konstytucyjną zasadą niedyskryminacji (art. 32 ust. 2 Konstytucji) oraz właściwym poszanowaniem praw osób w wieku podeszłym do godnego i niezależnego życia (art. 25 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej).

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o podjęcie odpowiednich działań legislacyjnych w przedmiotowej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 21 czerwca 2023 r. wyjaśnił, iż wychodząc naprzeciw wyzwaniom wynikającym ze zmieniającej się sytuacji demograficznej i gospodarczej w dniu 26 października 2018 r. Rada Ministrów przyjęła dokument, który określił najważniejsze kierunki polityki senioralnej w nadchodzących latach oraz uporządkował zakres działań instytucji publicznych w Polsce. Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo-Uczestnictwo-Solidarność uwzględnia wdrożenie szeregu rozwiązań m.in. w zakresie bezpieczeństwa, zdrowia, wzmacniania umiejętności cyfrowych, przeciwdziałania samotności i wykluczeniu społecznemu, aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, a także potrzeby dostosowania infrastruktury do potrzeb i możliwości osób starszych. Mając na uwadze skalę wykluczenia cyfrowego wśród osób starszych, dynamiczny rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz ich powszechne zastosowanie w życiu codziennym Ministerstwo od lat realizuje działania, które zapewniają seniorom możliwość aktywnego uczestniczenia w życiu społecznym i publicznym. Sekretarz Stanu poinformował również, że w 2022 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych realizował szeroko zakrojoną akcję informacyjno-promocyjną w zakresie zakładania profili na PUE ZUS i możliwości korzystania z tego narzędzia. W szczególności informacje były kierowane do każdego płatnika składek, który jeszcze nie miał profilu na PUE ZUS. W listopadzie i grudniu 2022 r. ZUS przeprowadził warsztaty online „Praktyczne informacje o PUE ZUS dla płatników składek”. W warsztatach uczestniczyło prawie 500 osób. Należy również podkreślić, że na etapie uzgodnień i konsultacji projektu ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wprowadzającego obowiązek posiadania profilu na PUE ZUS przez płatników składek, żaden z przepisów, który ostatecznie znalazł się w ustawie nie był wskazywany jako dyskryminujący ze względu na wiek i stan zdrowia.

Ministra Rozwoju i Technologii (IV.7007.50.2014 z 24 maja 2023 r.) - w sprawie braku regulacji ustawowej dla określenia wymagań kwalifikacyjnych dla osób ubiegających się o uprawnienie do wykonywania gleboznawczej klasyfikacji gruntów.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia braku regulacji ustawowej dla określenia wymagań kwalifikacyjnych dla osób ubiegających się o uprawnienie do wykonywania gleboznawczej klasyfikacji gruntów. O pilne działanie ustawodawcy w tym zakresie apeluje także Polskie Stowarzyszenie Klasyfikatorów Gruntów.

Wymaga podkreślenia, że niniejszy problem, stanowiący przedmiot działań generalnych RPO od 2008 r., pozostaje w dalszym ciągu aktualny. Zgodnie z opublikowanymi w marcu 2023 r. wynikami kontroli, przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli, 12 spośród 16 objętych kontrolą starostw w latach 2017 – 2022 (I kwartał) nie określiło i nie podało do publicznej wiadomości wymogów, jakie musi spełniać kandydat na klasyfikatora gruntów. Brak transparentności i określenia jasnych kryteriów powoływania osób wykonujących gleboznawczą klasyfikację gruntów prowadzi do występowania nieprawidłowości przy jej przeprowadzaniu. Nieprawidłowości te w szczególności polegają na dokonywaniu w sposób niejednolity doboru osób do przeprowadzenia gleboznawczej klasyfikacji gruntów: w przypadku postępowań prowadzonych z urzędu w sposób niezgodny z regulacjami w zakresie udzielania zamówień publicznych, zaś w postępowaniach prowadzonych na wniosek, wyboru klasyfikatorów dokonywali sami wnioskodawcy, którzy następnie wypłacali im bezpośrednio wynagrodzenie. W kontrolowanych starostwach nie były wydawane upoważnienia dla klasyfikatorów, jak również nie prowadzono rzetelnego nadzoru ich działań. Sporządzone projekty klasyfikacji, obejmujące mapę i protokół, nie zawierały części elementów wymaganych przepisami prawa.

Wnioski z przedmiotowej kontroli Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizował stronie rządowej w swoim poprzednim wystąpieniu z dnia 24 sierpnia 2021 r., wystosowanym do Prezesa Rady Ministrów. Wskazują one na potrzebę pilnego uregulowania ww. problematyki w ustawie. Z punktu widzenia ochrony praw i wolności obywatelskich, aktualna sytuacja, będąca także skutkiem niewystarczającej determinacji władz publicznych w prawidłowym uregulowaniu omawianych zagadnień, jest nie do zaakceptowania.

W tym stanie rzeczy, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie informacji co do aktualnego stanu prac legislacyjnych w tej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 7 czerwca 2023 r. zapewnił, że resort podejmuje czynne działania w celu realizacji zalecenia zgłoszonego przez Najwyższą Izbę Kontroli w ramach kontroli, pn. „Wykonywanie gleboznawczej klasyfikacji gruntów na terenie województwa kujawsko-pomorskiego”, mającego na celu określenie niezbędnych kwalifikacji osób uprawnionych do przeprowadzania czynności

klasyfikacyjnych w ramach gleboznawczej klasyfikacji gruntów, które będą zapewniały odpowiedni poziom merytoryczny opinii wydawanych przez klasyfikatorów.

Przewodniczącego Sejmowej Komisji Finansów Publicznych (V.511.496.2022 z 24 maja 2023 r.) – w sprawie wykluczenia części obywateli spod ustawy przewidującej szczególne uprawnienia osób poszkodowanych w przypadku wyczerpania sumy gwarancyjnej.

Zagadnienie skutków wyczerpywania się sum gwarancyjnych w ubezpieczeniach od odpowiedzialności cywilnej od wielu lat znajdowało się w centrum zainteresowania kolejnych Rzeczników Praw Obywatelskich. Zasadniczo problem został rozwiązany w 2019 r. wraz z uchwaleniem ustawy o szczególnych uprawnieniach osób poszkodowanych w przypadku wyczerpania sumy gwarancyjnej. Niemniej jednak, po wejściu w życie ww. regulacji okazało się, że nie wszyscy poszkodowani, których dotknął problem wyczerpywania się sum gwarancyjnych, mogą z niej skorzystać.

Analiza skarg napływających do Biura RPO ujawniła przypadki, w których Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny (dalej: „UFG” lub „Fundusz”) odmawiał wypłaty renty z uwagi na okoliczność, że szkoda powstała poza terytorium Polski. Rzecznik już wcześniej zwracał uwagę na ten problem, występując w 2020 r. z apelem legislacyjnym do Marszałka Senatu o nowelizację przepisów ustawy o szczególnych uprawnieniach osób poszkodowanych w przypadku wyczerpania sumy gwarancyjnej. RPO argumentował wówczas, że nie ma żadnych przesłanek uzasadniających wykluczenie grupy poszkodowanych w wypadkach, do których doszło za granicą. Miejsce powstania szkody nie powinno przesądzać o braku możliwości ubiegania się o rentę szczególną, a istniejące zróżnicowanie w przyznaniu ochrony osobom poszkodowanym poprzez problem wyczerpywania się sum gwarancyjnych, - zdaniem Rzecznika - stoi w sprzeczności z konstytucyjną zasadą równości, gwarantowaną w art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Na skutek realizacji przytoczonego wystąpienia, Senat podjął uchwałę w sprawie wniesienia do Sejmu projektu zmiany ustawy o szczególnych uprawnieniach osób poszkodowanych w przypadku wyczerpania sumy gwarancyjnej. Senacki projekt, który wpłynął do Sejmu w dniu 13 stycznia 2022 r. zakłada, że przepisy ustawy o szczególnych uprawnieniach osób poszkodowanych w przypadku wyczerpania sumy gwarancyjnej znajdują zastosowanie także do poszkodowanych z tytułu szkód powstałych poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Niestety, prace nad tą jakże istotną nowelizacją ustawy nie zmierzają do finalizacji. Tymczasem do Biura RPO docierają kolejne sygnały od poszkodowanych, którym UFG odmawia wypłaty świadczenia rentowego. Zdaniem Funduszu, ustawa o szczególnych

uprawnieniach osób poszkodowanych może dotyczyć najwcześniej okresu po wejściu w życie ustawy o działalności ubezpieczeniowej (tj. umów zawartych po dniu 28 sierpnia 1990 r.). UFG stoi na stanowisku, że tylko po tej dacie można mówić – w kontekście art. 1 ust. 1 ustawy o szczególnych uprawnieniach osób poszkodowanych w przypadku wyczerpania sumy gwarancyjnej – o umowach obowiązkowych, o których mowa w art. 4 punkt 1 i 3 ustawy o działalności ubezpieczeniowej. Przyjęcie wcześniejszej daty musiałoby oznaczać retroaktywność tych przepisów.

Z punktu widzenia organu stojącego na straży konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela, prezentowane przez UFG stanowisko budzi uzasadniony sprzeciw. Nie ulega wątpliwości, że sytuacje życiowe osób poszkodowanych, wobec których doszło do wyczerpania sumy gwarancyjnej wiążą się z dramataми ludzkimi, a także z poczuciem niesprawiedliwości. Wykluczenie części obywateli spod ustawy przewidującej szczególne uprawnienia osób poszkodowanych w przypadku wyczerpania sumy gwarancyjnej jest trudne do zaakceptowania. Dlatego też, w ocenie Rzecznika, należałoby podjąć działania zmierzające do objęcia ochroną szerszej grupy poszkodowanych, tak aby miała ona zastosowanie do obywateli, którzy zmagają się z problemem wyczerpania sumy gwarancyjnej.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego z prośbą o przekazanie informacji na temat aktualnego stanu prac legislacyjnych nad procedowanym projektem senackim.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (II.510.247.2023 z 24 maja 2023 r.) - w sprawie ewidencji punktów karnych dla kierujących pojazdami.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostają gwarancje wynikające z zasady prawidłowej legislacji jako pochodnej względem zasady demokratycznego państwa prawnego z art. 2 Konstytucji. Analiza wniosków obywateli wpływających do Biura RPO ujawniła niespójność legislacyjną pomiędzy art. 17 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw, art. 98 ustawy o kierujących pojazdami oraz § 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 15 września 2022 r. w sprawie ewidencji kierujących pojazdami naruszających przepisy ruchu drogowego.

Rzeczony rozporządzenie zostało ogłoszone w dniu 15 września 2022 roku. Delegacja dla ministra właściwego do spraw wewnętrznych do jego wydania znajduje się w art. 17 ust. 7 ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw. Rozporządzenie, zgodnie z ustawą, ma określać: sposób punktowania i liczbę punktów odpowiadających naruszeniu przepisów ruchu drogowego popełnionemu przez osobę uprawnioną do kierowania pojazdem silnikowym lub

motorowerem, tryb występowania z wnioskami o kontrolne sprawdzenie kwalifikacji, sposób i tryb udzielania osobie wpisanej do ewidencji informacji i wydawania zaświadczeń o dotyczących tej osoby naruszeniach wpisanych do ewidencji i przypisanych im punktach. Minister, zgodnie z treścią wskazanej delegacji, uregulował powyżej wymienione kwestie mając na uwadze dyscyplinowanie i wdrażanie kierujących pojazdami silnikowymi oraz motorowerami do przestrzegania przepisów ustawy oraz zapobieganie wielokrotnemu naruszaniu przepisów ruchu drogowego. Sposób uregulowania tej kwestii może budzić wątpliwości w związku z zasadami prawidłowej legislacji, które orzecznictwo konstytucyjne wywodzi z art. 2 Konstytucji.

Obecnie, tylko od decyzji ministra, kierującego działem administracji rządowej – informatyzacja, zależy, czy w przypadku jednoczesnego popełnienia kilku naruszeń i przekroczeniu po ich zsumowaniu liczby 15, osoba ta otrzyma równo 15 punktów czy też liczbę odpowiadającą ich sumie oraz czy, tym samym, po przekroczeniu liczby 24 punktów zaistnieje podstawa faktyczna do zastosowania obowiązków z art. 82 ust. 1 pkt 4 lit. b oraz art. 98a ust. 2 pkt 1 i ust. 3 pkt 1 u.k.p., co będzie wystarczającą przesłanką, aby, na podstawie art. 98a ust. 4 u.k.p., starosta przesłał informację o obowiązku poddania się odpowiednio badaniom psychologicznym lub ukończenia odpowiednich kursów reedukacyjnych. Odnotować należy, że jest to również podstawa do wyegzekwowania rzeczonych obowiązków poprzez wydanie przez starostę decyzji administracyjnej o zatrzymaniu prawa jazdy, zgodnie z art. 102 ust. 1 pkt 2 lit. c oraz pkt 3 lit b u.k.p.

W ocenie RPO omówione unormowania winny zostać tak ujęte, aby zakres ich zastosowania obejmował tylko te sytuacje, w których działający racjonalnie ustawodawca istotnie zamierzał wprowadzić regulację ograniczającą korzystanie z konstytucyjnych wolności i praw. Zasadne wydaje się zatem wyjście z postulatem modyfikacji obecnego stanu prawnego. Po pierwsze, należy poddać pod rozagę zainicjowanie procesu legislacyjnego mającego na celu zmianę art. 14 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw poprzez wykreślenie z niego odesłania do art. 98 u.k.p., uchylenie art. 17 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym i odpowiednią modyfikację § 3 ust. 2 wspomnianego już wielokrotnie rozporządzenia.

Zgodnie z § 1 ust. 2 Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 października 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Cyfryzacji za ten dział odpowiada Minister Cyfryzacji. Alternatywnie, korzystne dla obywateli rezultaty legislacyjne można osiągnąć także poprzez dopisanie do art. 17 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw zdania trzeciego i zdania

czwartego odpowiadającego treści art. 98 ust. 3 u.k.p. w brzmieniu „W przypadku jednoczesnego popełnienia kilku naruszeń przez osobę, o której mowa w zdaniach poprzedzających, punkty im odpowiadające sumuje się. Jeżeli suma punktów odpowiadających naruszeniom przekracza 15, osoba ta otrzymuje 15 punktów” i odpowiednią modyfikację § 3 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ewidencji kierujących pojazdami. Rozwiązanie takie będzie spójne z zasadami karania wynikającymi z Kodeksu wykroczeń w przypadku, gdy sprawca jednym czynem popełnia więcej niż jedno wykroczenie. Jednocześnie stanowić będzie swoistą tarczę dla obywatela przed nadmiernym przyznawaniem punktów karnych, które w obecnym stanie prawnym może doprowadzić nawet do przekroczenia granicy 24 punktów poprzez popełnienie tylko jednego czynu.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie o zajętych stanowiskach oraz o rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych zaproponowanych w niniejszym piśmie.

Ministra Zdrowia (III.7044.36.2023 z 25 maja 2023 r.) - w sprawie nieprawidłowości polegających na nadmiernie długim czasie udzielania świadczeń zdrowotnych przez lekarzy zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagą zapoznał się z informacją o wynikach kontroli „Funkcjonowanie szpitali powiatowych” Departamentu Zdrowia Najwyższej Izby Kontroli, w szczególności odnoszącą się do nieprawidłowości polegających na nadmiernie długim czasie udzielania świadczeń zdrowotnych przez lekarzy zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych. Opisane w Wynikach Kontroli okoliczności dotyczą m. in. weryfikacji norm czasu pracy i obsady dyżurów przez personel lekarski w wybranych zakładach opieki zdrowotnej. Wyniki Kontroli wskazują, że w szpitalach tych nie zapewniono należytego bezpieczeństwa zdrowotnego pacjentów, jak i lekarzy, przez dopuszczenie do pełnienia przez nich nieprzerwanie dyżurów przy zatrudnieniu cywilnoprawnym.

Wynikające z ustawy o działalności leczniczej maksymalne dobowe i tygodniowe normy czasu pracy, wymagane okresy odpoczynku oraz zasady pełnienia dyżurów medycznych odnoszą się wyłącznie do pracowników w rozumieniu w rozumieniu art. 2 ustawy - Kodeks pracy. Tymczasem Wyniki Kontroli wyraźnie wskazują na nieprawidłowości polegające na nadmiernie długim czasie udzielania świadczeń zdrowotnych przez lekarzy zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych, a więc z przekroczeniem maksymalnych dobowych i tygodniowych norm czasu pracy oraz z naruszeniem przepisów o obowiązkowych okresach odpoczynku określonych w art. 93-97 ustawy o działalności leczniczej.

Najwyższa Izba Kontroli w związku z ustaleniami kontroli, mając na celu poprawę funkcjonowania szpitali powiatowych oraz zwiększenie bezpieczeństwa pacjentów i personelu medycznego wnioskuje o podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do określenia w przepisach ustawy o działalności leczniczej maksymalnego czasu pracy personelu lekarskiego zatrudnionego na podstawie ww. umów, w celu wyeliminowania przypadków nadmiernie długiego czasu udzielania świadczeń zdrowotnych (nieprzerwanie przez kilka dni) przez lekarzy. Przepisy o czasie pracy powinny mieć zastosowanie do wszystkich form zatrudnienia. Nadzorem nad przestrzeganiem tych przepisów powinni być objęci nie tylko sami pracodawcy, lecz także osoby wykonujące pracę na podstawie umów cywilnoprawnych, bowiem przekroczenie dopuszczalnego czasu pracy generuje ryzyko dla życia i zdrowia. W ocenie NIK, takie jest też ratio legis przepisów ustawy o działalności leczniczej. Ponownie sformułowany został wniosek o potrzebie podjęcia w tym przedmiocie działań legislacyjnych.

W ocenie Rzecznika, konieczność uregulowania czasu pracy wszystkich lekarzy wynika z konstytucyjnej zasady sprawowania przez państwo nadzoru nad warunkami wykonywania pracy, a ponadto z prawa każdego obywatela do ochrony zdrowia (art. 24 i 68 ust. 1 Konstytucji). Określenie w art. 97 ust. 1 – 4 ustawy o działalności leczniczej minimalnego nieprzerwanego odpoczynku odpowiednio w każdej dobie i w każdym tygodniu oraz wyjątków od tej zasady ograniczone wyłącznie do pracowników, budzi również wątpliwości pod względem przestrzegania prawa do określonych w ustawie dni wolnych od pracy i corocznych płatnych urlopów (art. 66 ust. 2 Konstytucji). Obecnie jedyną rekomendacją pozostaje planowanie przez kierowników podmiotów leczniczych pełnienia dyżurów personelu lekarskiego w sposób zapewniający odpowiedni czas odpoczynku, niezależnie od formy zatrudnienia. Wskazani kierownicy podmiotów leczniczych niebędących przedsiębiorcami, są odpowiedzialni jednak wyłącznie przed ich podmiotami tworzącymi (art. 121 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej).

Z powodów związanych z bezpieczeństwem i zdrowiem pracowników oraz pacjentów, a także z uwagi na konieczność zapewnienia właściwego poziomu udzielania świadczeń zdrowotnych w pełni zasadny jest przedstawiony przez NIK wniosek dotyczący podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do określenia w przepisach ustawy o działalności leczniczej maksymalnego dopuszczalnego nieprzerwanego czasu pracy personelu medycznego, w celu wyeliminowania przypadków nadmiernie długiego czasu udzielania świadczeń zdrowotnych przez lekarzy zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych.

Z tego względu, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w kwestii możliwości podjęcia stosownych działań legislacyjnych.

Ministra Obrony Narodowej (VII.501.88.2023 z 26 maja 2023 r.) – w sprawie wycieku danych osobowych żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich podjął sprawę wycieku danych osobowych żołnierzy WOT – 71. Batalionu Lekkiej Piechoty z M. Z informacji prasowych wynika, że plik z danymi osobowymi 70 osób, w tym m.in. z informacjami dotyczącymi sekcji, stopnia wojskowego, funkcji w jednostce oraz kodu ze specjalnością danego żołnierza, został udostępniony nieznannej liczbie odbiorców. Jak dodatkowo wskazano, pochodzi on z telefonu jednego z żołnierza, który odszedł z jednostki. W artykule prasowym przytoczono ponadto przykłady innych podobnych sytuacji związanych z wyciekiem danych osobowych żołnierzy. Jedna ze spraw pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika.

Dziennikarze twierdzą, że przyczynami problemów są „niechlujstwo w obchodzeniu się z wrażliwymi danymi oraz przesyłanie ich przez publiczne systemy elektroniczne, zamiast zamkniętych systemów wojskowych”. Powyższe informacje świadczą zatem o ogólnym problemie związanym z nieodpowiednim zapewnieniem bezpieczeństwa danych osobowych żołnierzy. Z punktu widzenia przestrzegania prawa do prywatności i ochrony danych osobowych, gwarantowanych w art. 47 oraz 51 Konstytucji, wątpliwości Rzecznika budzi sposób zabezpieczenia danych osobowych żołnierzy przez organy wojskowe oraz zapewnienia ich poufności.

Należy przy tym zauważyć, że pomimo tego, że przetwarzanie danych osobowych żołnierzy, gromadzonych w ramach ewidencji wojskowej, o której mowa w art. 70 ustawy o obronie Ojczyzny, należy zaliczyć do sfery bezpieczeństwa narodowego, a zatem nie ma zasadniczo zastosowania w tym obszarze rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 3 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (dalej jako: RODO), nie oznacza to jednak pozbawienia niezbędnych środków ochrony praw i wolności osoby, której dane dotyczą, gwarantowanych przez Konstytucję.

Mając powyższe na uwadze, w związku z podejrzeniem naruszenia ochrony danych osobowych przetwarzanych przez organy wojskowe, które wiąże się z ryzykiem ingerencji w życie prywatne żołnierzy, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie wyjaśnień w sprawie.

Ministra Spraw Zagranicznych (VII.602.10.2023 z 31 maja 2023 r.) - w sprawie potrzeby zapewnienia odpowiedniej liczby zagranicznych obwodów głosowania oraz ich rozmieszczenia.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski obywateli dotyczące tworzenia zagranicznych obwodów głosowania w poszczególnych państwach. Jednocześnie w mediach pojawiają się informacje o planowanym zwiększeniu ilości tychże lokali. Zamiar ten potwierdził również Dyrektor Departamentu Konsularnego w MSZ, podczas posiedzenia połączonych komisji senackich w dniu 9 maja 2023 r.

Rzecznik podkreślił, że utworzenie odpowiedniej liczby zagranicznych obwodów głosowania oraz sposób ich rozmieszczenia, zapewniający ich dostępność, są kluczowe dla efektywnego skorzystania przez obywateli przebywających za granicą z przysługującego im prawa określonego w art. 62 ust. 1 Konstytucji. Konieczność zadbania o odpowiednią organizację głosowania za granicą w zbliżających się wyborach w tym zakresie jest o tyle istotna, że – jak wskazano w wystąpieniu Rzecznika z dnia 12 kwietnia 2023 roku do Marszałek Sejmu RP i Marszałka Senatu RP – nadal obowiązujące przepisy Kodeksu wyborczego dotyczące tego głosowania mogą prowadzić do naruszenia praw wyborczych obywateli przebywających za granicą w przypadku przeciążenia obwodów głosowania poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i opóźnień w ustaleniu jego wyników.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie i uwzględnienie wskazanych w niniejszym wystąpieniu uwag.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w piśmie z 15 czerwca 2023 r. poinformował, że resort prowadzi prace zmierzające do prawidłowego przygotowania i przeprowadzenia wyborów za granicą. Przebiegają one w kilku płaszczyznach, w tym: informatycznej, legislacyjnej i organizacyjnej. W ramach przygotowań przedmiotem analizy jest liczba i usytuowanie obwodowych komisji wyborczych (OKW) za granicą. W tym zakresie blisko współpracujemy z placówkami zagranicznymi. Proces analizowania rozmieszczenia obwodowych komisji wyborczych jest nadal w toku. Prace koncepcyjne potrwać do lipca br. W kolejnej fazie resort przystąpi do działań legislacyjnych w celu wykonania delegacji na podstawie art. 14 § 2 ustawy Kodeks wyborczy do wydania rozporządzenia Ministra Spraw Zagranicznych, w porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, w sprawie utworzenia obwodów głosowania za granicą. Ostateczne usytuowanie i liczba komisji wyborczych nie będą możliwe do podania do publicznej wiadomości przed obwieszczeniem daty wyborów i ogłoszeniem kalendarza wyborczego. Jednocześnie Sekretarz Stanu zapewnił, że w działaniach dotyczących planowania, a następnie tworzenia obwodowych komisji wyborczych za granicą MSZ kieruje się troską o zapewnienie

uprawnionym do głosowania jak najlepszych warunków do skorzystania z czynnego prawa wyborczego poza krajem.

Prezesa Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (XI.7061.8.2023 z 4 czerwca 2023 r.) - w sprawie modyfikacji programu samochodowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymuje skargi związane z realizacją programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!”. Mobilność osób z niepełnosprawnością. Wnioskodawcy wskazują na niepokojącą tendencję do wprowadzania modyfikacji zasad tzw. „programu samochodowego” przez Oddziały Wojewódzkie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych po uzyskaniu przez beneficjentów pozytywnej oceny merytorycznej wniosku, a nawet po przekazaniu informacji o otrzymaniu dofinansowania. Skargi obywateli dotyczą m.in. zobowiązania ich do przedstawiania zgody sądu opiekuńczego na zaciągnięcie zobowiązania finansowego przez osoby ubezwłasnowolnione na potrzeby programu, lub przedłożenia oświadczenia, że wkład własny nie pochodzi z majątku osoby ubezwłasnowolnionej.

Sytuacje te budzą wątpliwości Rzecznika, bowiem zgodnie z regulaminem programu dokumentami, które mają udowodnić, iż wnioskodawca może skorzystać z dofinansowania są: cyfrowe odwzorowanie ważnego orzeczenia o niepełnosprawności, której rodzaj kwalifikuje się do programu; oświadczenie, że osoba niepełnosprawna nie jest w stanie w żadnej sytuacji i na żadnym dystansie przemieszczać się bez użycia wózka inwalidzkiego oraz że nie jest w stanie samodzielnie przesiąść się z wózka inwalidzkiego na siedzenie samochodu (potwierdzone przez lekarza specjalistę na specjalnym formularzu); oświadczenie, że wnioskodawca nie dokona zbycia dostosowanego samochodu przez okres co najmniej 60 miesięcy od dnia otrzymania dofinansowania; zobowiązanie o używaniu samochodu zgodnie z celem programu; ewentualnie potwierdzenie, że wnioskodawca posiada ważne prawo jazdy kategorii B3.

Na żadnym wcześniejszym etapie osoby zainteresowane uczestnictwem w programie nie były informowane, że przewidywany jest obowiązek przedstawienia dalszych dokumentów, nieuzasadnione wydaje się stawianie wymogów przedstawienia dodatkowych dokumentów, pomimo braku takich postanowień w opisie programu. Do Rzecznika docierają również sygnały, że zmianie uległo stanowisko co do struktury właścicielskiej pojazdów będących przedmiotem dofinansowania – wbrew pierwotnym założeniom, że w przypadku adresatów programu będących osobami ubezwłasnowolnionymi właścicielem samochodu może być rodzic lub opiekun prawny, który działa w imieniu i na rzecz swojego podopiecznego. Oddziały wojewódzkie PFRON mają wymagać, by jedynym właścicielem

pojazdu była osoba z niepełnosprawnością. W takiej sytuacji opiekunowie osób z niepełnosprawnościami stają przed koniecznością ponoszenia wysokich kosztów ubezpieczenia takich pojazdów ze względu na fakt, że właścicielem będzie osoba, która nigdy dotąd nie była właścicielem samochodu.

W tej sytuacji Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o zbadanie wyżej wskazanych okoliczności, a w szczególności o zweryfikowanie stawiania przez oddziały wojewódzkie PFRON dodatkowych, a dotąd niesprecyzowanych w programie warunków skorzystania z dofinansowania w ramach „programu samochodowego”.

Prezes Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 19 czerwca 2023 r. zapewnił, że przyjęte przez Radę Nadzorczą PFRON zasady realizacji programu „Samodzielność – Aktywność – Mobilność! Mobilność osób z niepełnosprawnością” nie są modyfikowane przez Oddziały wojewódzkie PFRON. We wszystkich Oddziałach PFRON stosowane są jednolite zasady realizacji programu, a wszelkie odmienności w działaniach pracowników Oddziałów wojewódzkich PFRON podejmowanych na etapie składania i rozpatrywania wniosków o dofinansowanie oraz podpisywania umów, mogą wynikać z różnych okoliczności sprawy. Rozpatrując wnioski, czy podpisując umowę dofinansowania, Oddziały PFRON, stojąc na gruncie zasad programu, każdą sprawę traktują indywidualnie, a nieco odmienny tryb postępowania w poszczególnych przypadkach może wynikać z uzyskanych opinii prawnych dotyczących konkretnej, budzącej wątpliwość prawne i wymagającej rozstrzygnięcia sytuacji. W trosce o osoby niepełnosprawne w szczególności ubezwłasnowolnione Oddziały PFRON w przypadku wątpliwości mogą prosić o przedłożenie dodatkowych dokumentów. Nie oznacza to modyfikowania zasad realizacji programu, a jedynie odpowiedzialne działanie pracowników Oddziałów PFRON w oparciu o zapisy programowe. Prezes podkreślił, że realizacja programu będzie poddawana bieżącemu monitorowaniu i dalszej analizie a proces obsługi wniosków, zawierania umów, udzielania i rozliczania dofinansowań będzie stale doskonalony.

Minister Finansów (V.511.881.2022 z 5 czerwca 2023 r.) - w sprawie obowiązujących zasad odpowiedzialności członków zarządów organizacji pozarządowych za zobowiązania podatkowe.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich docierają sygnały wskazujące, że obecnie obowiązująca regulacja w sprawie zasad odpowiedzialności członków zarządów organizacji pozarządowych nieprowadzących działalności gospodarczej za zobowiązania podatkowe jest niedostatecznie precyzyjna.

Przepisy stanowią, że za zaległości podatkowe innych (niż spółki kapitałowe) osób prawnych i fundacji rodzinnej w organizacji odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem członkowie organów zarządzających tymi podmiotami. Co istotne, w tym przypadku ustawodawca postanowił zawrzeć odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów określających odpowiedzialność podatkową członków zarządów spółek kapitałowych. Regulacja ta przewiduje, że członkowie zarządu odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem, jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna, a członek zarządu: nie wykazał, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub w tym czasie zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne w rozumieniu prawa restrukturyzacyjnego albo zatwierdzono układ w postępowaniu o zatwierdzenie układu, o którym mowa w prawie restrukturyzacyjnym albo niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło bez jego winy; nie wskazuje mienia spółki, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych spółki w znacznej części.

Członek zarządu może zatem uwolnić się od odpowiedzialności podatkowej, jeżeli wykaże dopełnienie stosownych formalności związanych ze złożeniem wniosku przewidzianego w przepisach ustawy Prawo upadłościowe lub wykaże okoliczność, że we właściwym czasie zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne. Wyłączenie odpowiedzialności podatkowej nastąpi również w przypadku udowodnienia braku winy w zgłoszeniu wniosku o ogłoszenie upadłości. Natomiast trzecia przesłanka przewiduje wskazanie mienia spółki, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych spółki w znacznej części. W praktyce na tle przywołanych regulacji podatkowych pojawia się wątpliwość związana z odpowiednim stosowaniem przepisów o odpowiedzialności podatkowej członków zarządu spółek kapitałowych do zasad odpowiedzialności członków zarządów innych osób prawnych niż spółki kapitałowe.

W szczególności problem dotyczy członków zarządu organizacji (tj. np. fundacje lub stowarzyszenia), które nie prowadzą działalności ukierunkowanej na osiągnięcie zysku, tzw. organizacje non profit. Specyfika tych podmiotów nie pozwala bowiem w niektórych przypadkach na możliwość uwolnienia się od odpowiedzialności ich członków za zobowiązania podatkowe. Z racji braku prowadzenia działalności gospodarczej, tego rodzaju podmioty nie mogą zostać uznane za przedsiębiorców, a co za tym idzie nie mają zdolności upadłościowej. Zatem, jeżeli osoba prawna nie ma zdolności upadłościowej, członek jej organu zarządzającego może uwolnić się od odpowiedzialności, jedynie wskazując mienie, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych tej osoby prawnej w znacznej części.

Rzecznik podkreślił, że przedstawiciele grup organizacji i inicjatywy społecznej „Nasz Rzecznik” zgłaszający się do Biura z omawianym problemem zwracają uwagę, że ustawodawca nie zapewnia odpowiedniego bezpieczeństwa prawnego dla osób wchodzących w skład zarządów organizacji nieprowadzących działalności gospodarczej.

Mając na uwadze powyższe RPO zwrócił się do Minister z prośbą o zajęcie stanowiska wobec poruszonego problemu, w szczególności pod kątem ewentualnych zmian legislacyjnych, mających na celu doprecyzowanie regulacji odnoszącej się do odpowiedzialności podatkowej członków zarządu organizacji non-profit.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 20 czerwca 2023 r. wyjaśnił, że obowiązująca konstrukcja przepisu art. 116a § 1 Ordynacji podatkowej nie narusza bezpieczeństwa prawnego członków organów zarządzających osób prawnych nieprowadzących działalności gospodarczej i nie widzę potrzeby zmiany tego przepisu.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (XI.7061.5.2023 z 5 czerwca 2023 r.) – w sprawie ustawy o asystencji osobistej.

Rzecznik Praw Obywatelskich, który wykonuje także zadania organu monitorującego wdrażanie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, z niepokojem obserwuje przedłużające się prace nad projektem ustawy o asystencji osobistej. Zdaniem RPO niezbędne jest pilne podjęcie działań na rzecz zapewnienia systemowej regulacji asystencji osobistej, z uwzględnieniem aktywnego udziału osób z różnymi niepełnosprawnościami i działających na ich rzecz osób lub organizacji społecznych.

Dostępność usług asystenckich jest jednym z kluczowych aspektów procesu deinstytucjonalizacji i poszanowania prawa jednostki do niezależnego życia zgodnie z jej autonomicznym wyborem. Zgodnie z art. 19 lit. b Konwencji Polska zobowiązała się m.in. do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami szerokiego zakresu usług wspierających świadczonych w miejscu zamieszkania, w tym również do pomocy osobistej niezbędnej do życia i włączenia w społeczność oraz zapobiegającej izolacji i segregacji społecznej.

Wdrożenie usług asystenckich wiąże się z koniecznością przeprowadzenia pilnej zmiany systemu orzekania o niepełnosprawności oraz zniesienia - lub co najmniej istotnej modyfikacji - instytucji ubezwłasnowolnienia. Jest to niezbędne dla urzeczywistnienia zasady niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami w społeczeństwie. Mając na uwadze, że jednym z celów ustawy o asystencji osobistej powinno być zapewnienie bezpiecznych warunków wsparcia i usług, wydaje się, że rozpoczęcie prac nad projektem ustawy należy skorelować z przyspieszeniem prac, których przedmiotem byłaby co najmniej istotna modyfikacja - a docelowo zniesienie - instytucji

ubezwłasnowolnienia i zastąpienie jej systemem wspieranego podejmowania decyzji.

Wątpliwości RPO nadal budzi rozważanie umożliwienie skorzystania z asystencji osobistej wyłącznie osobom pomiędzy 16. a 65. rokiem życia. Tymczasem również dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami mogą wymagać wsparcia, aby móc uczestniczyć w zajęciach rekreacyjnych i innych aktywnościach wraz z rówieśnikami. Istnienie odpowiednich, dostosowanych do wieku usług wspierających dla dziewcząt i chłopców z niepełnosprawnościami ma kluczowe znaczenie dla równego korzystania przez nich z praw człowieka (art. 7 Konwencji). Stąd też rozważenia wymaga obniżenie kryterium wieku i objęcie możliwością skorzystania z usług asystenta również osób młodszych.

Również wyznaczenie górnej granicy możliwości skorzystania z asystenta na 65 lat budzi wątpliwości. Wydaje się, że oparto je na stereotypowym założeniu, że osoby starsze nie pozostają w zatrudnieniu lub nie wracają na rynek pracy po ukończeniu 65. roku życia. Prawo do pracy w starszym wieku powinno uwzględniać również zapewnienie odpowiedniego wsparcia w formie asystencji osobistej w przypadkach, kiedy to właśnie niepełnosprawności związane z wiekiem utrudniałyby dostęp do rynku pracy.

Komplementarnym powinien być tzw. „budżet osobisty”, czyli pakiet środków finansowych przyznawanych osobie z niepełnosprawnością potrzebującej stałego wsparcia na sfinansowanie potrzebnych usług. Środki te służą realizacji wsparcia w postaci np. asystencji osobistej, opieki wytchnieniowej, urządzeń i wyrobów medycznych oraz pomocy technicznych, indywidualnych środków transportu dostosowanych do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, usług zdrowotnych i innych. Środki te muszą być kontrolowane przez osobę z niepełnosprawnością i są jej przyznawane na opłacenie wszelkiej wymaganej pomocy w oparciu o ocenę potrzeb i jej warunków życiowych. Indywidualne dostosowanie usług nie może zmniejszać budżetu lub zwiększać opłaty danej osoby. Dzięki temu osoba zachowuje pełną kontrolę nad usługą asystencji osobistej i sama decyduje, jakiego wsparcia w danym momencie najbardziej potrzebuje. Budżet osobisty wydaje się niezbędnym elementem wsparcia osób z niepełnosprawnościami. W ocenie Rzecznika kwestia budżetu osobistego wymaga analizy i dalszej dyskusji.

Ustawa o asystencji osobistej powinna ponadto stworzyć zachętę do podjęcia zawodu asystenta przez osoby, które zdobyły kwalifikacje w tym zakresie (zgodnie z programem na 2023 r. asystentów osób niepełnosprawnych, opiekunów osób starszych, opiekunów medycznych, pedagogów, psychologów, terapeutów zajęciowych, pielęgniarek oraz fizjoterapeutów). Pozyskanie osób z tej grupy jest istotne, bo usługi

asystenckie powinny być zindywidualizowane i dostosowane do potrzeb konkretnej osoby. Niektóre potrzeby osób z niepełnosprawnościami są na tyle szczególne, że wyłącznie osoby przeszkolone w danej dziedzinie będą mogły je zaspokoić.

RPO zwrócił również uwagę na konieczność uwzględnienia w toku prac nad ustawą odpowiedniego czasu na konsultacje społeczne. Wyłącznie analiza przedstawionych w toku konsultacji publicznych postulatów osób z niepełnosprawnościami i ich organizacji lub organizacji działających na ich rzecz pozwoli na wypracowanie standardu zgodnego z oczekiwaniami potencjalnych odbiorców.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o analizę przedstawionych problemów, ustosunkowanie się do wskazanych kwestii oraz poinformowanie o planowanych działaniach.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7033.113.2022 z 6 czerwca 2023 r.) - w sprawie obligatoryjnego wygaszania studiów doktoranckich i zamykania przewodów doktorskich.

Zgodnie z art. 279 ust. 1 ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, studia doktoranckie rozpoczęte przed rokiem akademickim 2019/2020 prowadzi się na zasadach dotychczasowych, jednak nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2023 r. Z kolei zgodnie z art. 179 ust. 1 pkt 2 tej ustawy, prowadzone w pierwszej instancji przewody doktorskie niezakończone do dnia 31 grudnia 2023 r. zamyka się. Z tak zakreślonymi terminami wygaszania studiów doktoranckich i zamykania przewodów doktorskich nie zgadzają się doktoranci, którzy zwracają się do Rzecznika Praw Obywatelskich.

Wnioskodawcy podnoszą przede wszystkim, że w związku z pandemią możliwość prowadzenia badań naukowych była bardzo ograniczona i wpłynęła na znaczne wydłużenie pracy naukowej. Chodzi tu nie tylko o ograniczenia istniejące w uczelniach krajowych, ale także te, które obowiązywały w podmiotach zagranicznych, w których doktoranci prowadzili bądź mieli zamiar prowadzić badania naukowe. Na wydłużenie badań miało też niejednokrotnie wpływ ograniczenie mobilności związane z obostrzeniami sanitarnymi. Mając na uwadze powyższe okoliczności, Wnioskodawcy jako niewystraszające oceniają działania podejmowane w przeszłości przez Ministerstwo Edukacji i Nauki dotyczące wydłużania terminów zamykania przewodów doktorskich.

RPO podkreślił, że utrata statusu doktoranta pociąga za sobą szereg negatywnych konsekwencji, w szczególności wyklucza możliwość korzystania z zasobów biblioteki wydziałowej czy innych zasobów cyfrowych udostępnianych przez uczelnię i nierzadko niezbędnych do ukończenia prac nad rozprawą, a także powoduje brak możliwości pobierania stypendium

czy korzystania ze zniżek na przejazdy komunikacją publiczną. W odniesieniu do zamykania przewodów doktorskich zaznaczenia wymaga także i to, że doktorant z chwilą złożenia rozprawy doktorskiej w zasadzie nie ma wpływu na dalszy przebieg postępowania, w szczególności zaś na jego terminowość.

Dostrzec także należy, że w związku z obecnie obowiązującymi przepisami dotyczącymi zamykania przewodów doktorskich, jak również faktem, że o stopień doktora ubiegają się w tym roku także osoby, które ukończyły kształcenie w szkole doktorskiej, może dojść do niespotykanej wcześniej kumulacji liczby osób ubiegających się o uzyskanie stopnia doktora, co także wpłynie na wydłużenie procedur awansowych. W tym stanie uczelnie mogą nie mieć technicznych możliwości pozwalających na zakończenie postępowań w terminie. Ostatecznie więc to doktoranci będą ponosić ryzyko niezakończenia postępowania awansowego do dnia 31 grudnia 2023 r.

Analiza napływających do Rzecznika wniosków wskazuje, że terminy wygaszenia studiów doktoranckich i zamykania niezakończonych przewodów doktorskich uniemożliwią wielu doktorantom spokojne ukończenie wartościowych badań w ramach studiów doktoranckich, a następnie obronienie rozpraw doktorskich. Obecnie doktoranci muszą mierzyć się z rosnącą presją, która przekłada się na jakość ich pracy naukowej, i świadomością, że nawet złożenie rozprawy doktorskiej w terminie sugerowanym przez uczelnię, nie gwarantuje obrony doktoratu przed dniem 31 grudnia 2023 r.

W ocenie Wnioskodawców, którą RPO podziela, obligatoryjne wygaszanie studiów doktoranckich i zamykanie przewodów doktorskich z dniem 31 grudnia 2023 r. jest krzywdzące dla doktorantów i może doprowadzić do zaprzepaszczenia efektów ich wieloletniej pracy, która mogłaby stanowić wartość nie tylko dla środowiska naukowego, ale także dla całego społeczeństwa.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia prac legislacyjnych w celu przesunięcia terminu wygaszenia studiów doktoranckich i zamykania przewodów doktorskich zgodnie z postulatem środowiska doktoratów i w porozumieniu z nim.

Prezesa Zarządu Poczty Polskiej (VII.501.36.2022 z 6 czerwca 2023 r.) - w sprawie problemów ze skutecznym doręczaniem przesyłek sądowych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wciąż wpływają skargi obywateli na praktykę awizowania przesyłek przez listonoszy, mimo otrzymywania informacji o niezamieszkiwaniu adresata pod danym adresem. Nie chodzi tu tylko o przypadki wyprowadzenia się adresata, ale również o przypadki, w

których adresat nigdy nie zamieszkiwał pod danym adresem. Wciąż brakuje systemowego rozwiązania tego problemu.

Opisane w dotychczasowej korespondencji przez wiceprezesa zarządu Poczty Polskiej ryzyka związane z postulowaną korektą praktyki doręczeń nie są przekonujące. Po pierwsze, aktualna praktyka jest trudna do zaakceptowania z punktu widzenia prawa do sądu, którego podstawowym elementem jest prawo do otrzymywania informacji na temat przebiegu postępowania. Doręczanie przesyłek pod błędny adres, ich awizowanie i zwracanie do sądu ze skutkiem doręczenia całkowicie pozbawia jednostkę tego prawa. Po drugie, należy podkreślić, że zadaniem listonosza jest dokonanie jedynie wstępnej oceny wiarygodności informacji o niezamieszkiwaniu w danym miejscu adresata i odnotowanie jej w formularzu pokwitowania odbioru. Taka ocena nie jest wiążąca dla sądu, który dokonuje ostatecznej weryfikacji tej informacji i decyduje, czy pismo słusznie zostało zwrócone bez skutku doręczenia, czy też powinno być zostać awizowane. Po trzecie, umieszczenie adnotacji o innej przyczynie niedoręczenia przesyłki nie wymaga pobierania przez listonosza jakichkolwiek oświadczeń w formie pisemnej, choć jest to możliwe, a czasami może być pożądane ze względów dowodowych. Twierdzenie, że „Poczta Polska S.A. nie ma żadnych podstaw prawnych do pozyskiwania takich oświadczeń” jest nieuzasadnione, bo każdy podmiot może przetwarzać dane osobowe za zgodą zainteresowanej osoby. Po czwarte, wymóg korekty praktyki Poczty Polskiej S.A. nie wynika z samej opinii Rzecznika Praw Obywatelskich i Ministra Sprawiedliwości, lecz z przepisów prawa, które jednoznacznie nakazują dokonanie adnotacji o przyczynie niedoręczenia przesyłki na formularzu potwierdzenia odbioru. Taką przyczyną może być również otrzymanie przez listonosza informacji, że adresat nigdy nie mieszkał w danym miejscu.

W związku z powyższym zwracam się do Pana Prezesa z uprzejmą prośbą o: przedstawienie informacji na temat systemowych zasad postępowania, jakie Poczta Polska S.A. miała wypracować we współpracy z Centrum Zakupów dla Sądownictwa - Instytucja Gospodarki Budżetowej; wyjaśnienie, w jaki sposób Poczta Polska S.A. wypełnia obowiązki wynikające z § 11 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 6 maja 2020 r. w sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym oraz z 9 i pkt 4 lit. b formularza w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 10 stycznia 2017 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu doręczania pism organów procesowych w postępowaniu karnym.

Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych (VII.501.90.2023 z 11 czerwca 2023 r.) - w sprawie głosowania dotyczącego budżetów obywatelskich.

Na przestrzeni ostatnich lat wpłynęło do Rzecznika Praw Obywatelskich wiele wniosków i pytań ze strony obywateli dotyczących głosowania w sprawie budżetów obywatelskich. Poprawiające się statystyki w zakresie postrzegania przez mieszkańców możliwości udziału w lokalnym życiu publicznym, to m.in. zasługa upowszechniania się budżetów obywatelskich. Budżety obywatelskie (także – partycypacyjne) spośród pozostałych form zaangażowania społecznego są najbardziej dostępne dla mieszkańców. Są także relatywnie proste, transparentne, egalitarne w najpełniejszym zakresie umożliwiają realizację pomysłów obywatelskich.

Rzecznik docenia doniosłość instytucji, jaką jest budżet obywatelski. Także w literaturze podkreślane są pozytywne aspekty związane z rozwojem tego narzędzia i zwiększającego się poziomu partycypacji obywateli w zarządzaniu w ramach lokalnej społeczności. Możliwość przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami na terenie gminy przewidują stosowne przepisy ustawy o samorządzie gminnym (dalej jako: ustawa).

Jednocześnie ustawodawca pozostawił swobodę w ustalaniu zasad realizacji budżetów, wobec czego władze lokalne przyjmują różne rozwiązania w tym zakresie. Analizując dotychczasowy dorobek prawodawczy jednostek samorządu terytorialnego i dorobek orzeczniczy wojewodów oraz sądów administracyjnych można wyróżnić kilka najbardziej problematycznych płaszczyzn w zakresie budżetów obywatelskich. Wiele kłopotów sprawia wciąż podstawowa kwestia – zakres podmiotów uprawnionych do udziału w procedurze budżetu obywatelskiego, powoływanie specjalnych organów mających na celu wykonywanie zadań z zakresu budżetu obywatelskiego. Istotnym problemem jest kwestia identyfikacji osób w zakresie ich związków z daną jednostką samorządu terytorialnego. Rozwiązując to zagadnienie należy pamiętać, że za mieszkańca danej jednostki samorządu terytorialnego uznaje się osobę, która przebywa na jej terenie z zamiarem stałego pobytu. W prawie miejscowym pojawiają się jednak różne rozwiązania mające na celu dookreślenie sposobu identyfikacji mieszkańca jednostki samorządu terytorialnego. Rozwiązania te uznawane są za istotnie naruszające prawo. Wśród nich można wskazać na: wymóg bycia wpisanym do rejestru wyborców; wymóg bycia zameldowanym na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego; ukończenie przez mieszkańca określonego wieku; wymóg podania numeru PESEL na karcie do głosowania lub na zgłoszeniu projektu; wymóg podania dodatkowych danych osobowych w postaci np. numeru telefonu lub adresu e-mail.

Orzecznictwo sądowo-administracyjne jednoznacznie stwierdza, że podawanie numeru PESEL nie znajduje uzasadnienia prawnego, a dodanie go jako jednego z wymogów dopuszczających do uczestniczenia w konsultacjach wykracza poza granice przyznanych radzie przez ustawodawcę kompetencji. Wobec powyższego identyfikacja mieszkańca jednostki samorządu terytorialnego może zostać dokonana za pomocą bardzo wąskiego zakresu danych osobowych: imienia i nazwiska, adresu zamieszkania. Prawodawca lokalny określając zasady budżetu obywatelskiego powinien zatem dążyć do wprowadzeniu takiego systemu identyfikowania mieszkańców, który będzie uniemożliwiał tym samym osobom wielokrotne głosowanie oraz uniemożliwi głosowanie osobom, które mieszkańcami nie są.

Do RPO wciąż wpływają wnioski obywateli, z których wynika, że praktyka identyfikacji mieszkańców w oparciu o szeroki zakres danych osobowych pozostaje niezmienną.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się z prośbą o przedstawienie opinii organu nadzorczego w tej sprawie.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7037.30.2023 z 12 czerwca 2023 r.) - w sprawie sposobu prowadzenia postępowań wyjaśniających i dyscyplinarnych nauczycieli i dyrektorów szkół.

Istotną część wniosków kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich przez nauczycieli i dyrektorów szkół dotyczy sposobu prowadzenia postępowań wyjaśniających i dyscyplinarnych. W toku rozpatrywania tych spraw wyłoniło się pytanie, czy art. 20 ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie może być podstawą do powierzenia kuratorowi oświaty zadań organu, przy którym działa komisja dyscyplinarna dla nauczycieli, wskazanych w rozdziale 10 ustawy – Karta Nauczyciela oraz w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 maja 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec nauczycieli oraz wznawiania postępowania dyscyplinarnego.

Z informacji zgromadzonych przez RPO wynika, że w wielu województwach doszło do powierzenia kuratorom oświaty zadań związanych z prowadzeniem postępowań wyjaśniających i dyscyplinarnych wobec nauczycieli, w tym uprawnień do powołania rzeczników dyscyplinarnych i członków komisji. W doktrynie prawa wskazuje się, że rzecznicy dyscyplinarni i ich zastępcy mogą być wyznaczeni – w zależności od rodzaju komisji dyscyplinarnej, przy której działają spośród pracowników zatrudnionych w urzędach wojewódzkich, ministerstwach właściwych do spraw oświaty i wychowania lub do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub jednostkach im podległych (np. w przypadku komisji dla

nauczycieli zatrudnionych w publicznych szkołach i szkolnych punktach konsultacyjnych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urządach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej). Jak jednak podnoszą Skarżący we wnioskach kierowanych do RPO, częstą praktyką jest wybór na wymienione stanowiska osób zatrudnionych w kuratoriach oświaty, co jest wątpliwe pod względem zgodności z prawem. Sytuacja ta, pomimo zapewnień o niezależności organów, może rodzić podejrzenia związane z podległością służbową między kuratorem oświaty a rzecznikiem dyscyplinarnym. Jest to szczególnie istotne wobec faktu, iż w świetle ustawy istnieje duża zależność między rzecznikiem dyscyplinarnym i jego zastępcami a organem, który ich powołał.

W przeszłości, do dnia 31 grudnia 1996 r., komisje dyscyplinarne działały przy kuratorach oświaty. Wydaje się jednak, że w późniejszym okresie zamysłem ustawodawcy było rozdzielenie funkcji nadzoru pedagogicznego od funkcji represyjnej, stąd też usytuowano komisje dyscyplinarne dla nauczycieli przy wojewodzie. Istnieją zatem podstawy by uznać, że przekazanie całości kompetencji określonych w rozdziale 10 ustawy Karta Nauczyciela na mocy porozumienia między wojewodą a kuratorem oświaty może stanowić przekroczenie kompetencji zawartych w art. 20 ust. 3 ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie oraz niezgodne z prawem przyznanie dodatkowych kompetencji kuratorowi oświaty.

Skarżący informowali Rzecznika, że ich zdaniem doszło do zrzeczenia się przez wojewodów także roli kontrolnej w sprawach postępowań wyjaśniających i dyscyplinarnych, mimo że art. 20 ust. 3 ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie nakłada obowiązek określenia zasad sprawowania przez wojewodę kontroli nad prawidłowym wykonywaniem powierzonych zadań. Zdarza się, że wojewoda odmawia Wnioskodawcom udzielenia informacji na temat postępowań wyjaśniających i dyscyplinarnych z uwagi na niewłaściwość organu oraz brak danych. Jednocześnie Skarżący zwracają uwagę na utrudnienia w dostępie do informacji o osobach pełniących funkcję rzeczników dyscyplinarnych oraz składzie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli. Powyższe problemy prowadzą do powstania zarzutów o braku jawności działań organów publicznych.

Inne zastrzeżenia związane z postępowaniami wyjaśniającymi i dyscyplinarnymi, które pojawiają się we wnioskach do RPO, to naruszanie praw obwinionych, w szczególności prawa do poznania dokładnego określenia zarzucanego czynu uchybiającego godności zawodu nauczyciela lub obowiązkom określonym w ustawie, prawa do złożenia wyjaśnień, prawa do zapoznania się z aktami sprawy, prawa do wypowiedzenia się co do każdego zeznania świadka, opinii biegłego lub innego dowodu, prawa do zgłaszania wniosków o dopuszczenie nowych dowodów, prawa do

rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść obwinionego. Skargi do RPO dotyczą także przewlekłego sposobu prowadzenia postępowań dyscyplinarnych.

Stan, w którym istnieją wątpliwości co do legalności powołania rzecznika dyscyplinarnego i jego zastępców oraz członków komisji dyscyplinarnej, jest wysoce niepożądany. Nie daje bowiem gwarancji rzetelnego i obiektywnego zbadania sprawy oraz może prowadzić do zarzutów braku niezależności i bezstronności osób sprawujących kluczowe funkcje. Należy podkreślić, że prawo do dobrej administracji oraz prawo do sądu zaliczane są do podstawowych praw obywatela.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 30 czerwca 2023 r. wyjaśnił, że powierzanie przez wojewodów kuratorom oświaty spraw związanych z powoływaniem komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli oraz rzeczników dyscyplinarnych i ich zastępców w drodze porozumień następuje zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Porozumienia tego rodzaju mogą bowiem być zawierane na podstawie art. 20 ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie; stanowią one porozumienie dwóch organów administracji publicznej, z których jeden (wojewoda) przekazuje do wykonania przypisane mu ustawowo zadania drugiemu organowi (kuratorowi oświaty), który z kolei przyjmuje je do wykonania zgodnie z treścią zawartego porozumienia. Minister podkreślił także, że niezależnie od tego czy wojewoda czy też na mocy porozumienia, o którym mowa powyżej, kurator oświaty powołuje komisję dyscyplinarną pierwszej instancji oraz rzecznika dyscyplinarnego i jego zastępców, w ramach prowadzonego postępowania wyjaśniającego oraz postępowania dyscyplinarnego odpowiednio nauczyciel, którego dotyczy postępowanie wyjaśniające, oraz obwiniony powinni mieć zapewnione prawo do poznania dokładnego określenia zarzucanego czynu uchybiającego godności zawodu nauczyciela lub obowiązkom określonym w art. 6 ustawy – Karta Nauczyciela, złożenia wyjaśnień, zapoznania się z aktami sprawy oraz wypowiedzenia się co do każdego zeznania świadka, opinii biegłego lub innego dowodu, a także zgłaszania wniosków o dopuszczenie nowych dowodów, czy też rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść obwinionego.

Pełnomocnika Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy (III.7065.119.2023 z 14 czerwca 2023 r.) – w sprawie sytuacji osób starszych z Ukrainy, które znalazły w Polsce schronienie w związku z działaniami wojennymi.

Na podstawie doniesień medialnych Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na sytuację osób starszych z Ukrainy, które znalazły w Polsce schronienie w związku z działaniami wojennymi. Seniorzy z Ukrainy borykają

się z problemami finansowymi, nawet jeżeli otrzymują ukraińskie świadczenia emerytalne. Te jednak, po przeliczeniu, wynoszą zazwyczaj 200-400 złotych, co stanowi kwotę poniżej minimum egzystencji. Ponadto osoby, które w Ukrainie otrzymywały świadczenia emerytalne za pośrednictwem poczty, w Polsce mogą być ich zupełnie pozbawione z uwagi na brak posiadania rachunków bankowych. W tej sytuacji decydują się na powrót do domów, nawet znajdujących się na terenach objętych działaniami wojennymi. Problemem jest także znalezienie przez osoby w wieku emerytalnym zatrudnienia, które pozwoliłoby na poprawę sytuacji bytowej. Dotyczy to zwłaszcza samotnych osób starszych, które nie mogą liczyć na wsparcie rodziny.

Dziennikarze wskazali także na regulacje dotyczące zasad przyznawania i przedłużania prawa do świadczenia pieniężnego z tytułu zakwaterowania i wyżywienia obywateli Ukrainy. Gmina może przedłużyć okres wypłaty świadczenia na okres dłuższy niż 120 dni w przypadku zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelowi Ukrainy, który ukończył 60. rok życia (kobiety) albo 65. rok życia (mężczyźni). W publikacji prasowej wskazano, iż nie dotyczy to osób, które wiek 60 i 65 lat ukończyły podczas pobytu w Polsce i po upływie 120 dni wypłaty świadczenia pieniężnego. W takim przypadku możliwa jest odmowa wznowienia prawa do świadczenia pieniężnego, co dodatkowo wpływa niekorzystnie na położenie najstarszej grupy uchodźców.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnika z prośbą o przekazanie stanowiska w kwestii możliwości rozwiązania opisanych problemów.

Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (WZF.7043.191.2023 z 15 czerwca 2023 r.) - w sprawie nierównego traktowania funkcjonariuszy poszczególnych służb mundurowych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski w sprawie nierównego traktowania funkcjonariuszy poszczególnych służb mundurowych po transponowaniu do polskiego systemu prawnego dwóch dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczących czasu pracy (work-life balance), tzn. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1152 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie przejrzystych i przewidywalnych warunków pracy w Unii Europejskiej oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1158 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów oraz uchylająca dyrektywę Rady 2010/18/UE.

Wątpliwości funkcjonariuszy dotyczą zakresu implementacji przepisów dyrektywy 2019/1158 na grunt poszczególnych pragmatyk służbowych. Przykładowo art. 7 dyrektywy 2019/1158 reguluje prawo do skorzystania

przez pracownika z czasu wolnego od pracy z powodu działania siły wyższej w pilnych sprawach rodzinnych spowodowanych chorobą lub wypadkiem, jeżeli niezbędną jest natychmiastowa obecność pracownika. Prawo do skorzystania z czasu wolnego od służby z powodu siły wyższej w wymiarze 2 dni albo 16 godzin z zachowaniem prawa do połowy uposażenia zostało wprowadzone do pragmatyk służbowych Służby Więziennej, Służby Celno- Skarbowej, Straży Marszałkowskiej oraz w ustawie o obronie Ojczyzny. Funkcjonariuszom pozostałych służb mundurowych, w tym służbom podległym MSWiA, takie prawo nie przysługuje.

Z kolei prawo do uposażenia w wysokości 70% za okres urlopu rodzicielskiego przysługuje funkcjonariuszom Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Ochrony Państwa, Służby Więziennej, Krajowej Administracji Skarbowej, Straży Marszałkowskiej oraz żołnierzom zawodowym. Funkcjonariuszom wymienionych służb przysługuje także prawo do bezpłatnego urlopu opiekuńczego w wymiarze pięciu dni w celu zapewnienia osobistej opieki lub wsparcia osobie będącej członkiem rodziny lub zamieszkującej w tym samym gospodarstwie domowym, która wymaga opieki lub wsparcia z poważnych względów medycznych. Niestety przedstawione regulacje w ogóle nie objęły pragmatyk służbowych funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego oraz Centralnego Biura Antykorupcyjnego. Innymi słowy funkcjonariuszom tych służb nie przysługuje prawo do czasu wolnego od służby z powodu działania siły wyższej ani prawo do urlopu opiekuńczego w wymiarze 5 dni. Uposażenie za okres urlopu rodzicielskiego dla funkcjonariuszy służb specjalnych przysługuje zaś na starych zasadach tj. w wysokości 60/80%. Biorąc pod uwagę przedstawione rozbieżności trudno nie odnieść wrażenia, że przedstawione zróżnicowanie ma charakter przypadkowy.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie wyjaśnień w sprawie.

Marszałek Sejmu RP (VII.5001.11.2021 z 20 czerwca 2023 r.) - w sprawie konieczności podjęcia prac legislacyjnych związanych z wykonaniem wyroku TK dotyczącego aborcji.

Wystąpieniem z dnia 6 grudnia 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Marszałek Sejmu wskazując na konieczność podjęcia prac legislacyjnych w związku z opublikowaniem w Dzienniku Ustaw wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r. w sprawie o sygn. akt K 1/20, w którym TK za niezgodny z Konstytucją uznał przepis pozwalający na dokonanie legalnego zabiegu aborcji, w przypadku, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo

nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu. Nie podjęto jednak stosownych działań legislacyjnych wychodzących naprzeciw zasygnalizowanemu przez Rzecznika problemowi.

Mając to na uwadze, a także dostrzegając społeczną doniosłość tego zagadnienia, immanentnie związanego z koniecznością poszanowania podstawowych praw, w tym prawa do ochrony życia i zdrowia, RPO podkreślił potrzebę dokonania zmian legislacyjnych służących doprecyzowaniu przesłanek umożliwiających dokonanie legalnego zabiegu aborcji. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. akt K 1/20 nie wykluczył możliwości przyjęcia nowych rozwiązań ustawowych dotyczących legalnej aborcji. Wynika z niego bowiem, że prawodawca winien podczas konstruowania stosownych przepisów ustawowych kierować się standardami wypracowanymi w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, podkreślając, iż to rolą ustawodawcy jest skonstruowanie adekwatnych norm prawnych.

Mając powyższe na uwadze i dostrzegając szczególnie trudne położenie kobiet w ciąży, w sytuacji, gdy płód obarczony jest wadą letalną prowadzącą w sposób bezpośredni i nieodległy w czasie do jego nieuchronnej śmierci, niezbędne jest rozważenie tej kwestii przez parlament. W takich sytuacjach kobiety muszą bowiem mierzyć się z cierpieniem psychicznym i fizycznym związanym z koniecznością donoszenia ciąży i świadomością, że płód obumrze jeszcze przed porodem bądź tuż po nim. W sytuacji, gdy ciąża obciążona jest wadami letalnymi, zmuszanie kobiet do donoszenia ciąży może powodować zagrożenie dla ich życia i zdrowia, a tym samym godności. W tym kontekście warto w szczególności zwrócić uwagę na szereg nagłośnionych medialnie spraw dotyczących śmierci kobiet w ciąży. Podane do publicznej wiadomości okoliczności tych spraw mogą wskazywać, że zgony kobiet związane były m.in. z opóźnieniem w udzieleniu im pomocy medycznej, spowodowanym oczekiwaniem na (nieuchronną) śmierć płodu. Konsekwencją braku interwencji prawodawczej po wyroku TK jest obligowanie kobiet do przyjęcia postawy heroicznej, czego prawo wymagać nie powinno. To ustawodawca powinien wyważyć wchodzące w grę w tym zakresie wszystkie wartości konstytucyjne. Należy jeszcze raz podkreślić, że na zasadność takiej interwencji wskazał sam TK w wyroku K 1/20.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik przedłożył Marszałek powyższe uwagi wraz z prośbą o wskazanie, czy planowane jest podjęcie prac legislacyjnych nad złożonymi dotychczas projektami ustaw zmierzającymi do wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. akt K 1/20.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7065.165.2022 z 23 czerwca 2023 r.) - w sprawie niewystarczającej wysokości świadczeń adresowanych do najbardziej potrzebujących.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wciąż kierowane są liczne skargi dotyczące niewystarczającej wysokości świadczeń adresowanych do rodzin z dziećmi, osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów oraz osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i materialnej.

Podjęte w ostatnim czasie działania legislacyjne dotyczące wysokości świadczenia wychowawczego i zasiłku stałego, chociaż wychodzą naprzeciw postulatom Rzecznika, to wciąż nie stanowią systemowej odpowiedzi na potrzeby osób wymagających osłony socjalnej. Świadczenia rodzinne i opiekuńcze, świadczenia z funduszu alimentacyjnego i świadczenia z pomocy społecznej stanowią istotny element systemu wsparcia. Umożliwiają bowiem osobom i rodzinom potrzebujących złagodzenie finansowych trudności z jakimi muszą się mierzyć w niezmiennie trudnej sytuacji społeczno-gospodarczej, wobec znacznego wzrostu kosztów utrzymania i spadku wartości pieniądza.

W tym aspekcie określone w przepisach ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej u.ś.r.), ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (dalej u.p.o.u.a.) i ustawy o pomocy społecznej (dalej u.p.s.) mechanizmy, tryby i terminy weryfikacji zarówno kryteriów dochodowych jak i wysokości świadczeń wymagają przeglądu i odpowiedniej modyfikacji. Nie uwzględniają one bowiem czynników mających realny wpływ na kondycję finansową osób i rodzin takich jak np. inflacja czy skokowy wzrost cen energii i ogrzewania. Powoduje to, że duża grupa osób w obliczu kryzysowej sytuacji pozostaje poza wsparciem, a udzielana pomoc finansowa - ze względu na spadek jej wartości - nie tylko nie spełnia swych zadań, ale nie zaspokaja elementarnych potrzeb pozwalających na zabezpieczenie godności człowieka. Rolą zaś państwa jest stworzenie instrumentarium służącego zaspokajaniu niezbędnych potrzeb obywateli, a regulacje ustawowe realizujące ten cel powinny gwarantować efektywną pomoc dla obywatela.

Konstytucja RP daje gwarancje szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Szczególny charakter tej pomocy wymaga, by wykraczała ona poza zwykłą pomoc świadczoną innym osobom utrzymującym dzieci. Przenosząc powyższe na grunt u.p.o.u.a., bez wątplenia rodzina, w której wychowuje się dziecko niealimentowane, winna być beneficjentem takiej właśnie pomocy. Stworzony przez państwo system wypłaty zastępczych świadczeń z tytułu niewywiązywania się z obowiązków alimentacyjnych powinien uwzględniać interesy każdego dziecka i każdej rodziny, zwłaszcza niepełnej.

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Ma wspierać osoby i rodziny w wysiłkach

zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwić im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Prawo do świadczeń pieniężnych wynikających z art. 36 pkt 1 u.p.s. jest zasadniczo uwarunkowane spełnieniem kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1. Wynosi ono dla osoby samotnie gospodarującej 776,00 zł, dla osoby w rodzinie 600,00 zł. Nawet określona kwotowo część świadczeń z u.p.s. jak np. zasiłek okresowy w wysokości od 20,00 do 600,00 zł pozostaje na poziomie niepozwalającym na zabezpieczenie niezbędnych potrzeb.

Wymaga podkreślenia, iż w roku 2022 wartość minimum egzystencji dla rodziny z jednym dzieckiem w wieku 4-6 lat wyniosła na 1 934,07 zł (tj. 644,69 zł na osobę), z dzieckiem starszym (w wieku 13-15 lat) jest to 2 113,49 zł (704,50 zł na osobę). Dla osoby samotnie gospodarującej w wieku produkcyjnym minimum egzystencji wyniosło 775,42 zł, a w wieku emeryckim 732,42 zł. W gospodarstwie z trójką dzieci minimum egzystencji oszacowano na 3 490,46 zł (tj. 698,09 zł na osobę). Minimum egzystencji, zwane także minimum biologicznym, wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia i rozwoju psychofizycznego człowieka. Zaspakajanie potrzeb na tym poziomie i zakresie rzeczowym umożliwia jedynie przeżycie. Natomiast minimum socjalne stanowi próg, poniżej którego następuje deprywacja integracyjnych potrzeb człowieka. Wydatki konsumpcyjne niższe od tego poziomu nie są wystarczające, by wykonywać pracę zawodową, kontynuować kształcenie, utrzymywać więzi rodzinne i kontakty towarzyskie oraz uczestniczyć w kulturze dochodowych.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik ponownie zwrócił się do Minister z prośbą o przeanalizowanie przedstawionych uwag i podjęcie działań naprawczych zabezpieczających osłonę socjalną osób potrzebujących i zagrożonych ubóstwem, oraz o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.541.31.2021 z 27 czerwca 2023 r.) - w sprawie przewlekłości postępowań legalizacyjnych w urzędach wojewódzkich.

Rzecznik Praw Obywatelskich od kilku lat otrzymuje skargi dotyczące przewlekłości postępowań administracyjnych prowadzonych przez wojewodów w sprawach legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Problem ten był przedmiotem licznych interwencji Rzecznika w sprawach indywidualnych, jak i wystąpień o charakterze generalnym. Pomimo tego, problem ten pozostaje wciąż aktualny.

Rozpatrzenie wniosku o legalizację daleko wykracza poza terminy wynikające z przepisów ustawy. Przykładowo, na wydaną w 2022 r. decyzję o udzieleniu zezwolenia na pobyt czasowy i pracę czas oczekiwania wynosił średnio ponad 7 miesięcy, natomiast w przypadku zezwolenia na pobyt

czasowy w celu prowadzenia działalności gospodarczej było to nawet 16 miesięcy. Tak długie oczekiwanie na wydanie decyzji powoduje szereg negatywnych konsekwencji dla wnioskodawców i może prowadzić do zmiany podstawy ubiegania się o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy, np. w wyniku ukończenia studiów. Często powstaje też konieczność ponownego uzupełnienia przez cudzoziemców dokumentacji, która w tym czasie straciła aktualność. Ze skarg cudzoziemców wynika, że przedłużające się postępowania wzbudzają wątpliwości i zniechęcenie pracodawcy do dalszego powierzania cudzoziemcowi pracy, a w przypadku nieotrzymania stempla w paszporcie wykonywanie oraz powierzanie pracy cudzoziemcowi może zostać uznane za nielegalne podczas kontroli ze strony Państwowej Inspekcji Pracy lub Straży Granicznej. Przewlekłość postępowań wpływa także na życie prywatne i rodzinne cudzoziemców, którzy oczekując na uzyskanie zezwolenia na pobyt nie mogą wyjechać z Polski, by odwiedzić swoje rodziny w kraju pochodzenia.

Pomimo przedłużających się postępowań prowadzonych przez wojewodów w sprawach legalizacji pobytu cudzoziemców, wnioskodawcy zostali pozbawieni z dniem 15 kwietnia do dnia 31 grudnia 2022 r. uprawnienia do wniesienia skargi o stwierdzenie bezczynności organu lub przewlekłości postępowania na mocy art. 100c ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (dalej „ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy”), co było przez Rzecznika krytykowane już na etapie prac parlamentarnych nad tą zmianą. Jednocześnie od dnia 15 kwietnia 2022 r. na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy nie stosuje się przepisów o bezczynności organu (tj. dot. załatwienia sprawy w określonym przez przepisy prawa terminie) oraz o obowiązku organu prowadzącego postępowanie w ww. sprawach do powiadomienia strony lub uczestnika postępowania o niezakończonym w terminie, ponadto organowi nie wymierza się grzywny, ani nie zasądza się od niego sum pieniężnych na rzecz skarżących za niewydanie rozstrzygnięć w terminach określonych przepisami prawa. Zaprzestanie czynności przez organ prowadzący postępowanie w tych sprawach lub ich dokonywanie z opóźnieniem nie może być podstawą wywodzenia środków prawnych dotyczących bezczynności, przewlekłości lub naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy bez zbędnej zwłoki. Przyjęte ww. uregulowania pozbawiły wnioskodawców szansy wywarcia wpływu na skuteczność działania organu i szybkość załatwienia ich sprawy. Czyni to iluzoryczną efektywność środków ochrony interesów strony w postępowaniu administracyjnym, a także prawo do dobrej administracji.

Problemem w dalszym ciągu są także niewystarczające i nieadekwatne do liczby wniosków zasoby kadrowe, co uniemożliwia terminowe załatwianie spraw. RPO zwrócił również uwagę na orzecznictwo sądowno-

administracyjne dotyczące omawianej problematyki, wskazujące na systemowe zagadnienia wymagające niezwłocznej reakcji. Zdaniem Rzecznika brak precyzji unormowań dotyczących wspomnianego terminu, powoduje ich wykładnię i stosowanie przez organ w sposób niezgodny ze standardami demokratycznego państwa prawnego, a o prawidłowym stosowaniu art. 112a ust. 2 ustawy o cudzoziemcach można mówić wyłącznie wówczas, gdy wojewoda podejmuje czynności procesowe związane ze złożonym przez cudzoziemca wnioskiem niezwłocznie po jego wpływie do organu, nie zaś dopiero wtedy, gdy strona zaczyna się upominać o oczekiwane rozstrzygnięcie.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do opisanych powyżej problemów.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7040.28.2023 z 29 czerwca 2023 r.) – w sprawie dostępności do rynku pracy dla kobiet.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia problemów kobiet/rodziców powracających na rynek pracy po urodzeniu dziecka (dzieci), która została podniesiona w trakcie cyklicznego spotkania z przedstawicielami i przedstawicielkami inicjatywy „Nasz Rzecznik”.

Zgodnie z art. 18 Konstytucji małżeństwo, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto zapis zawarty w art. 71 ust. 1 zd. 1 Konstytucji stanowi bezpośredni wyraz zasady opieki i ochrony państwa nad rodziną, który został wyrażony w art. 18 Konstytucji. Natomiast przepis art. 71 ust. 2 Konstytucji jest uszczegółowieniem ustrojowej zasady ochrony macierzyństwa. A zatem konstytucyjnym obowiązkiem organów władzy państwowej jest tworzenie rozwiązań prawnych gwarantujących rodzicom możliwość wypełniania swoich ról społecznych, w tym zawodowych.

Polski Instytut Ekonomiczny w raporcie „Mama wraca do pracy - bariery behawioralne i kierunki wsparcia”, zbadał problemy kobiet, które chcą wrócić do pracy po urodzeniu dziecka i przerwie w opiece nad nim. Polkom, które chcą wrócić do pracy po urodzeniu dziecka, pracodawcy nie przedłużają umów po wygaśnięciu w trakcie urlopu rodzicielskiego. Albo dają „do zrozumienia”, że kobieta nie będzie mile widziana w pracy po urlopie. Stereotypowo myślą o matkach jako nieefektywnych pracowniczkach. Kobietom brakuje możliwości przekazania części obowiązków opiekuńczych ojcom. System usług publicznych opieki nad dzieckiem jest niewystarczająco rozwinięty. Żłobki, przedszkola czy transport publiczny mają niską dostępność, sztywne godziny otwarcia, niedopasowane do godzin pracy matek.

Kolejna obawa związana z powrotem do pracy wiąże się z trudnościami logistycznymi związanymi z godzinami pracy i zapewnienia dzieciom w tym

czasie odpowiedniej do wieku opieki w różnych placówkach często oddalonych od siebie, domu i miejsca pracy. Przy tym wszystkim kobieta bierze pod uwagę oczekiwania swojego pracodawcy i swojego zaangażowania w pracę. Nie bez znaczenia jest obawa przed możliwymi chorobami dziecka, szczególnie uczęszczającego do zorganizowanych placówek opieki, typu przedszkole czy żłobek co wpływa na jej dyspozycyjność. Na dalszej pozycji pozostaje też obawa utraty dotychczasowych kompetencji na skutek przerwy w świadczeniu pracy zawodowej. Nie bez znaczenia jest też obawa niezrozumienia ze strony pracodawcy, braku tolerancji i wyrozumiałości w związku z koniecznością chociażby skorzystania z zasiłku opiekuńczego z powodu choroby dziecka. Ponadto na te wszystkie czynniki nakładają się tęsknota za dzieckiem czy lęk o stres dziecka związany z rozłąką z matką, która do tej pory mu towarzyszyła. Jak wynika z podanych danych pracownice – mamy chcą pracować, jednak obawiają się, czy spełnią własne i pokładane w nich oczekiwania. Niestety tak długo jak tych obaw nie ograniczy się lub nie wyeliminuje, o powrotach do pracy czy szeroko pojęty rynek pracy mówić będziemy przez pryzmat występujących trudności.

Działania za szerszym otwarciem dostępu do rynku pracy powinny być podejmowane na różnych szczeblach, tak firmowym u danego pracodawcy, samorządowym czy państwowym. Jednakże przede wszystkim, to na organach ustawodawczych spoczywa odpowiedzialność za stworzenie takiego systemu prawnego, aby te podmioty, które chcą wspierać kobiety (rodziców) na rynku pracy, miały skuteczne do tego narzędzia. W ocenie osób zainteresowanych chodzi o zachowanie równowagi między życiem rodzinnym a pracą, aby pracująca matka/rodzic nie przeżywali każdej chwili w pracy jako oderwania od dziecka, a z kolei opieki nad dzieckiem jako działaniu w opozycji do obowiązków pracowniczych.

W ostatnich latach wdrożono szereg istotnych rozwiązań w obszarach polityki prorodzinnej i prawa pracy sprzyjających tworzeniu warunków ułatwiających łączenie pracy zawodowej z rodzicielstwem, m.in. rozwiązania wynikające z przepisów ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, ustawy o rodzinnym kapitale opiekuńczym, ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 35, ustawy o zmianie ustawy Kodeks pracy i niektórych innych ustaw implementujących do polskiego systemu prawnego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów oraz uchylająca dyrektywę Rady 2010/18/UE 2019/1158, zwaną dyrektywą work-life balance. Powołane regulacje stanowią ważny element systemu przyjaznego rodzicom wykonującym pracę zarobkową i matkom powracającym na rynek pracy po urodzeniu dziecka w aspekcie pogodzenia zatrudnienia z opieką nad dzieckiem. Jednocześnie rodzice, a w

szczegółności matki, wskazują, iż deficyt usług opiekuńczych w postaci niewystarczającego dostępu do miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3 stanowi istotną barierę w łączeniu roli pracownika i rodzica.

Zdaniem RPO, niezbędne więc wydaje się dokonanie ewaluacji proponowanych rozwiązań prawnych i rozważenie zasadności podjęcia działań systemowych w celu zapewnienia powszechnego równego dostępu do zróżnicowanych form opieki dla dzieci do lat 3 bez względu na miejsce zamieszkania rodzica. Rolą Państwa uwzględniającego w swojej polityce społecznej i gospodarczej dobro rodziny jest tworzenie przez władze publiczne rozwiązań prawnych i organizacyjnych umożliwiających godzenie obowiązków zawodowych i rodzinnych sprzyjających temu dobru, przez objęcie instytucjonalną opieką małych dzieci w czasie, kiedy matka (rodzice) wykonują obowiązki zawodowe.

Biorąc pod uwagę, że demografia jest wyzwaniem, z którym Polska mierzy się podobnie jak większość krajów Europy, Rzecznik zwrócił się do Minister z zapytaniem, czy aktualnie są prowadzone analizy lub prace nad rozszerzeniem ram prawnych prowadzących do efektywnego wzrostu liczby kobiet powracających na rynek pracy.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.510.284.2019 z 5 kwietnia 2023 r. – kasacja w sprawie naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranej czynu i jej wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzuconego obwinionej budziły poważne wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B. P., z dnia 21 grudnia 2017 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranej N. Ż.

Na podstawie art. 111 k.p.w. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranej czynu i jej wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina jak i okoliczności czynu zarzuconego obwinionej budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie karalności czynu.

II.510.276.2019 z 5 kwietnia 2023 r. – kasacja w sprawie naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranej czynu i jej wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzuconego obwinionej budziły poważne wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B. P., z dnia 27 listopada 2017 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranej A. M. K.

Na podstawie art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności

przypisanego ukaranej czynu i jej wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionej budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie karalności czynu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 17 maja 2023 r., sygn. akt IV KK 151/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. postępowanie w sprawie umorzył. Biorąc pod uwagę liczne wątpliwości, dotyczące strony przedmiotowej czynu, legalności samego zakazu wstępu do lasu i oceny społecznej szkodliwości zachowania przypisanego ukaranej, w opinii SN należało niniejszą sprawę rozpoznać na rozprawie, a nie w trybie nakazowym, jak zadecydował Sąd Rejonowy. Naruszenie przez ten Sąd art. 93 § 2 k.p.w., mogło wywrzeć istotny wpływ na treść zapadłego wyroku, bowiem nie można wykluczyć, że po przeprowadzeniu rozprawy i pełnym rozważeniu złożonych okoliczności sprawy, zapadłoby inne, co do istoty, orzeczenie. Z tego względu konieczne było uchylenie zaskarżonego wyroku, a następnie, z uwagi na wystąpienie negatywnej przesłanki procesowej z art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w., umorzenie postępowania w niniejszej sprawie.

II.510.281.2019 z 11 kwietnia 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanych ukaranemu czynów i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B. P. z dnia 11 grudnia 2017 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego T. S.

Na podstawie art. 111 k.p.w. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanych ukaranemu czynów i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina jak i okoliczności czynów zarzuczonych obwinionemu budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na

rozprawie w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie karalności czynu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 28 czerwca 2023 r., sygn. akt IV KK 157/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w. w zw. z art. 45 § 1 k.w. postępowanie w sprawie umorzył. Kasacja okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Sąd Najwyższy podziela pogląd autora kasacji, że w przedmiotowej sprawie wydanie wyroku nakazowego było bezpodstawne. Orzekanie w trybie nakazowym jest bowiem możliwe jedynie wtedy, gdy okoliczności czynu i wina obwinionego nie budzą wątpliwości (art. 93 § 2 k.p.w.). Przenosząc powyższe na grunt przedmiotowej sprawy, na podstawie materiału dowodowego załączonego do wniosku o ukaranie nie można w sposób jednoznaczny ustalić czy na terenie Nadleśnictwa H. Leśnictwa T., do oddziału, położonego w obrębie Gminy H., powiat h., w dniu 29 czerwca 2017 r. obowiązywał okresowy zakaz wstępu do lasu. Sąd Rejonowy winien był ustalić treść stosownego zarządzenia nadleśniczego w sprawie wprowadzenia okresowego zakazu wstępu do lasu, w celu wyjaśnienia czy zakaz ten został wydany zgodnie z obowiązującym prawem, oraz czy zachodziły materialnoprawne podstawy przypisania T. S. odpowiedzialności za zarzucane mu wykroczenia. Wskazane w kasacji rażące naruszenie art. 93 § 2 k.p.w., jakiego dopuścił się Sąd Rejonowy w B. P., miało więc istotny wpływ na treść zapadłego wyroku.

II.510.283.2019 z 11 kwietnia 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności popełnienia przypisanych ukaranej czynów i jej wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B. P. z dnia 11 grudnia 2017 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranej K. M. J. Sz.

Na podstawie art. 111 k.p.w. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności popełnienia przypisanych ukaranej czynów i jej wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina jak i okoliczności czynów zarzuconych obwinionej budziły poważne wątpliwości,

co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie karalności czynu.

II.510.280.2019 z 12 kwietnia 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanych ukaranemu czynów i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B. P. z dnia 28 grudnia 2017 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego M. A. K.

Na podstawie art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanych ukaranemu czynów i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina jak i okoliczności wykroczeń zarzucanych obwinionemu budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie karalności przypisanych obwinionemu wykroczeń.

II.510.282.2019 z 12 kwietnia 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanych ukaranemu czynów i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B. P. z dnia 4 stycznia 2018 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego A. G.

Na podstawie art. 111 k.p.w. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanych ukaranemu czynów i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji

doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina jak i okoliczności wykroczeń zarzucanych obwinionemu budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie karalności zarzucanych obwinionemu wykroczeń.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 24 maja 2023 r., sygn. akt IV KK 161/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i postępowanie w sprawie o wykroczenia na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. w zw. z art. 45 § 1 k.w. – umorzył, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa. Kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznania na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. W realiach poddanej obecnej kontroli kasacyjnej sprawy na podstawie materiału dowodowego uzyskanego w toku czynności wyjaśniających nie można w sposób jednoznaczny ustalić czy na terenie Nadleśnictwa B., leśnictwo S., oddział 500 Db w dniu 4 października 2017 r. obowiązywał okresowy zakaz wstępu do lasu. Wobec wszystkich zaszłości ujawnionych w analizowanej sprawie Sąd Rejonowy w B. P. był obowiązany skierować sprawę na rozprawę, przeprowadzić postępowanie dowodowe i wyjaśnić wszystkie istotne dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności. Wskazane w kasacji rażące naruszenie art. 93 § 2 k.p.w., jakiego dopuścił się Sąd Rejonowy w B. P., miało istotny wpływ na treść zapadłego wyroku, bowiem nie można wykluczyć, że po przeprowadzeniu rozprawy, zapadłoby inne, co do istoty, orzeczenie. Powinno to skutkować uchyleniem zaskarżonego wyroku nakazowego i przekazaniem sprawy sądowi meriti do ponownego rozpoznania.

II.511.754.2022 z 12 kwietnia 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na jego błędnym zastosowaniu i przypisaniu oskarżonemu odpowiedzialności za występki, podczas gdy zachowanie oskarżonego nie wyczerpało wszystkich znamion czynów zabronionych tym przepisem.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w N. z dnia 13 czerwca 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości, na korzyść skazanego M. J.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego, tj. art. 226 § 1 k.k., polegające na jego błędnym zastosowaniu i przypisaniu

oskarżonemu odpowiedzialności za występki, podczas gdy zachowanie oskarżonego nie wyczerpało wszystkich znamion czynów zabronionych tym przepisem.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie M. J. od zarzucanych mu czynów.

II.510.279.2019 z 14 kwietnia 2023 r. – kasacja w sprawie naruszenia przepisów prawa procesowego, w związku z przyjęciem, że w świetle zebranych dowodów, wyjaśnienia obwinionej oraz okoliczności popełnienia zarzucanych jej wykroczeń nie budzą wątpliwości, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina jak i okoliczności czynów zarzuconych obwinionej budziły poważne wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w B. P. z dnia 29 stycznia 2018 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranej M. U. K.

Na podstawie art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 58 § 2 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia (dalej: k.p.w.), w związku z przyjęciem, że w świetle zebranych dowodów, wyjaśnienia obwinionej oraz okoliczności popełnienia zarzucanych jej wykroczeń nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do uwzględnienia wniosku oskarżyciela publicznego o skazanie bez przeprowadzania rozprawy i wydania wyroku na posiedzeniu, bez przeprowadzenia rozprawy, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina jak i okoliczności czynów zarzuconych obwinionej budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie karalności przypisanych M. U. K. wykroczeń.

II.510.285.2019 z 19 kwietnia 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanych ukaranym czynów i ich wina nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B. P. z dnia 21 grudnia 2017 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżam powyższe orzeczenie w całości na korzyść obwinionych: M. A. B., A. M. B., W. I. K., W. W.

Na podstawie art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa

procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanych ukaranym czynów i ich wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina jak i okoliczności czynów zarzucanych obwinionym budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie karalności przypisanych obwinionym wykroczeń.

II.511.371.2021 z 26 kwietnia 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyny przypisane obwinionym nie wyczerpywały znamion tego wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w R. z dnia 19 czerwca 2020 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranych: G. D., B. P., P. K. i M. O.

Na podstawie art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił: - w zakresie uznania G. D., B. P., P. K. i M. O. za winnych wykroczeń z art. 54 k.w. w zw. z § 5 i § 14 ust.1 pkt 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii - rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 54 k.w., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyny przypisane obwinionym nie wyczerpywały znamion tego wykroczenia; - w zakresie uznania B. P., P. K. i M. O. za winnych wykroczeń z art. 65a k.w. - rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 65a k.w., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyny im przypisane nie wyczerpywały znamion tego wykroczenia.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i uniewinnienie obwinionych od popełnienia przypisanych im czynów.

II.510.763.2022 z 28 kwietnia 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na tym, że Sąd II instancji rozpoznając apelację oskarżonego oraz jego obrońcy, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie Sądu I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 26 stycznia 2017 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W. z dnia 13 czerwca 2016 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w części dotyczącej R. L., na jego korzyść.

Powołując się na art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, to jest art. 440 § 1 k.p.k. w zw. z art. 433 § 1 k.p.k., polegające na tym, że Sąd II instancji rozpoznając apelacje oskarżonego oraz jego obrońcy, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie Sądu I instancji, które zapadło z oczywistym naruszeniem prawa materialnego, to jest art. 64 § 2 k.k., polegającym na błędnym przyjęciu, że dla przypisania kradzieży z włamaniem w warunkach recydywy określonej w tym przepisie wystarczającym jest dopuszczenie się tego czynu w ciągu 5 lat po odbyciu 1 roku kary pozbawienia wolności przy uprzednim skazaniu w warunkach recydywy z art. 64 § 1 k.k.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w W. w stosunku do R. L. i przekazanie sprawy w tym zakresie, temu Sądowi, do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.510.313.2023 z 19 maja 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez niezasadne uznanie zawartości 0,25 mg/l stężenia alkoholu w wydychanym powietrzu jako stanu nietrzeźwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w J. G. z dnia 11 marca 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w części dotyczącej skazania z art. 244 k.k. i art. 178a § 4 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. (punkt I wyroku) - na korzyść skazanego K. P.

Powołując się na treść art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. 178a § 4 k.k. w zw. z art. 115 § 16 pkt 2 k.k., poprzez niezasadne uznanie zawartości 0,25 mg/l stężenia alkoholu w wydychanym powietrzu jako stanu nietrzeźwości.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w J. G. w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.510.37.2022 z 23 maja 2023 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa materialnego, poprzez ukaranie obwinionego za czyn podlegający penalizacji w czasie jego popełnienia, choć zachowanie to nie było już penalizowane w dacie orzekania przez Sąd I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w Dz. z dnia 23 września 2021 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości, na korzyść ukaranego P. Sz.

Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 2 § 1 k.w., poprzez ukaranie obwinionego za wykroczenie polegające na tym, że w dniu 30 grudnia 2020 r., wbrew prawnemu obowiązkowi, w miejscu ogólnodostępnym, w związku z wystąpieniem epidemii, nie zakrywał maseczką ust i nosa, tj. za czyn podlegający penalizacji w czasie jego popełnienia, na podstawie art. 116 § 1a k.w. w zw. z § 27 ust. 1 pkt 2 lit. a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, choć zachowanie to nie było już penalizowane w dacie orzekania przez Sąd I instancji.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie obwinionego P. Sz. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

II.511.102.2023 z 23 maja 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionej nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Ł., z dnia 4 kwietnia 2022 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranej K. N.

Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionej w zakresie znamion wykroczenia z art. 94 § 1 k.w. nie budzą wątpliwości, i w konsekwencji wydaniu wyroku nakazowego, podczas gdy dowody dołączone do wniosku o ukaranie, i podlegające uznaniu za ujawnione, przeczą tezie zarzutu objętego tym wnioskiem, jakoby K. N. w dniu 18 stycznia 2022 r. nie posiadała uprawnienia do kierowania pojazdami po drodze publicznej, co w konsekwencji winno skutkować powzięciem przez Sąd meriti wątpliwości co do okoliczności czynu i winy, oraz skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie celem ich wyjaśnienia.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie skarżonego wyroku nakazowego w całości i przekazanie sprawy do rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Ł.

II.511.225.2018 z 30 maja 2023 r. - kasacja od prawomocnego postanowienia sądu okręgowego utrzymującego w mocy postanowienie w przedmiocie nieuwzględnienia wniosku obrońcy oskarżonego o przyznanie temu oskarżonemu kosztów obrony z wyboru za postępowanie w instancji odwoławczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w O. z dnia 31 stycznia 2018 r., utrzymującego w mocy postanowienie tego Sądu z dnia 9 stycznia 2018 r. w przedmiocie nieuwzględnienia wniosku obrońcy oskarżonego A. I. o przyznanie temu oskarżonemu kosztów obrony z wyboru za postępowanie w instancji odwoławczej. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. t 5 zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść oskarżonego A. I.

Powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k., skarżonemu postanowieniu RPO zarzucił rażąco i mającą istotny wpływ na jego treść obrazę prawa procesowego, tj. art. 636 § 1 k.p.k. w zw. z art. 616 § 1 pkt 2) k.p.k., polegającą na zaakceptowaniu błędnego poglądu prawnego wyrażonego w postanowieniu Sądu Okręgowego w O. z dnia 9 stycznia 2018 r., i w konsekwencji przeniknięciu tego błędu oraz jego utrwaleniu w skarżonym postanowieniu, jakoby - w realiach sprawy niniejszej - art. 636 § 1 k.p.k. w zw. z art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. nie stanowił samodzielnej podstawy rozstrzygnięcia o kosztach procesu za instancję odwoławczą i tym samym jakoby brak było podstaw do przyznania oskarżonemu A. I. od Skarbu Państwa kosztów procesu według norm przepisanych, w postaci wydatków na ustanowienie obrońcy z wyboru w instancji odwoławczej, pomimo że apelację od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne co do osoby tego oskarżonego wniósł wyłącznie prokurator i apelacja ta nie została uwzględniona nawet w części.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie skarżonego postanowienia z dnia 31 stycznia 2018 r. oraz poprzedzającego go postanowienia z dnia 9 stycznia 2018 r. i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania.

II.510.188.2022 z 5 czerwca 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, poprzez utrzymanie w mocy orzeczenia Sądu I instancji orzekającego ukaranie obwinionego za wykroczenie, choć zachowanie to nie było już penalizowane w dacie orzekania przez Sąd II instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Sz. z dnia 24 listopada 2021 r., utrzymującego w mocy wyrok zaoczny Sądu Rejonowego w Sz. z dnia 27 kwietnia 2021 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości, na korzyść ukaranego P. S.

Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 2 § 1 k.w., poprzez utrzymanie w mocy orzeczenia Sądu I instancji orzekającego ukaranie obwinionego za wykroczenie polegające na tym, że w dniu 10 grudnia 2020 r., wbrew prawnemu obowiązкови, w miejscu ogólnodostępnym, w związku z wystąpieniem epidemii, nie zakrywał maseczką ust i nosa, tj. za czyn podlegający penalizacji w czasie jego popełnienia, na podstawie art. 116 § 1 a k.w. w zw. z § 25 ust. 1 pkt 2 lit. a Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, choć zachowanie to nie było już penalizowane w dacie orzekania przez Sąd II instancji.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego w Sz. z dnia 27 kwietnia 2021 r., i uniewinnienie obwinionego od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

II.511.138.2023 z 6 czerwca 2023 r. – kasacja w sprawie rażącej obrazy prawa procesowego, polegającej na naruszeniu przez sąd właściwości funkcjonalnej, poprzez rozpoznanie zażalenia obrońcy na postanowienie wskazanego Sądu, mimo braku wystąpienia okoliczności, o jakich mowa w przepisach k.p.k., co stanowi bezwzględłą przyczynę uchylenia orzeczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w J. – Z. z dnia 14 lutego 2023 r., utrzymującego w mocy postanowienie tego Sądu z dnia 31 stycznia 2023 r. w przedmiocie nieuwzględnienia wniosku obrońcy oskarżonego T. G. o przyznanie kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości.

Powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k., skarżonemu postanowieniu RPO zarzucił rażącą obrazę prawa procesowego, tj. art. 25 § 3 k.p.k., polegającą na naruszeniu przez Sąd Rejonowy w J. – Z. właściwości funkcjonalnej, poprzez rozpoznanie zażalenia obrońcy z dnia 6 lutego 2023 r. na postanowienie wskazanego Sądu z dnia 31 stycznia 2023 r., mimo braku wystąpienia okoliczności, o jakich mowa w art. 463 § 1 k.p.k. in principia, co stanowi bezwzględłą przyczynę uchylenia orzeczenia, określoną w art. 439 § 1 pkt 4) k.p.k., albowiem sąd niższego rzędu orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie w całości skarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w J. – Z. z dnia 14 lutego 2023 r. oraz przekazanie sprawy temu Sądowi celem nadania biegu zażaleniu obrońcy z dnia 6 lutego 2023 r.

II.511.896.2019 z 6 czerwca 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 26 kwietnia 2019 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego W. Ch.

Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, tj. art. 54 k.w. w zw. z § 14 ust. 1 pkt 2 Uchwały Nr XXVI/658/2016 Rady m.st. Warszawy z dnia 21 kwietnia 2016 r. w sprawie przepisów porządkowych obowiązujących w lokalnym transporcie zbiorowym, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 26 kwietnia 2019 r. i uniewinnienie ukaranego W. Ch.

II.510.362.2023 z 13 czerwca 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na niewyjaśnieniu wszystkich istotnych okoliczności sprawy, dotyczących poprzedniej karalności oskarżonego, a w konsekwencji błędnym określeniu przypisanego oskarżonemu czynu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Sz. z dnia 4 listopada 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości, na korzyść skazanego M. W.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. i art. 458 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 366 § 1 k.p.k. i art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., polegające na niewyjaśnieniu przez przewodniczącego rozprawy wszystkich istotnych okoliczności sprawy, dotyczących poprzedniej karalności oskarżonego, a w konsekwencji błędnym określeniu przypisanego oskarżonemu czynu, co doprowadziło do jego skazania za uchylanie się od ciężącego na nim obowiązku alimentacyjnego wobec córki V. W. w okresie od kwietnia 2021 r. do października 2021 r., pomimo że uprzednio wyrokiem Sądu Rejonowego w Szamotułach z dnia 24 maja 2022 r., został prawomocnie skazany za taki sam czyn popełniony w okresie od kwietnia 2021 r. do września 2021 r., co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o: 1) dopuszczenie dowodu z dokumentu zgromadzonego w aktach Sądu Rejonowego w Sz., w postaci wyroku z dnia 24 maja 2022 r., na okoliczność skazania M. W. za czyn popełniony w czasie od kwietnia 2021 r. do września 2021 r., który

podmiotowo i przedmiotowo tożsamy jest z czynem przypisanym skazanemu zaskarżonym wyrokiem; 2) uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w Sz. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.510.507.2023 z 20 czerwca 2023 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa karnego materialnego, mogącego mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, poprzez orzeczenie wobec oskarżonego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych mimo, że nie został on uznany winnym występkę polegającego na niezastosowaniu się do zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w J. G. z dnia 25 kwietnia 2023 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok Sądu Rejonowego w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w pkt III o orzeczeniu środka karnego, na korzyść oskarżonego W. S.

W oparciu o treść art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące naruszenie prawa karnego materialnego, mogące mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, to jest art. 42 § 1a pkt 2 k.k. poprzez orzeczenie wobec oskarżonego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 2 lat mimo, że nie został on uznany winnym występkę polegającego na niezastosowaniu się do zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie orzeczenia zawartego w pkt III wyroku Sądu Rejonowego w J. G.

II.511.145.2023 z 20 czerwca 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego, mającego istotny wpływ na treść orzeczenia, polegającego na wymierzeniu kary łącznej w wymiarze przewyższającym sumę kar jednostkowych wymierzonych za poszczególne przestępstwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 30 czerwca 2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżam powyższe orzeczenie w części dotyczącej orzeczenia o karze łącznej, tj. punktu 3 sentencji wyroku, na korzyść skazanego J. W. L.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące naruszenie przepisów prawa materialnego, mające istotny wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 86 § 1 k.k., polegające na wymierzeniu kary łącznej w wymiarze przewyższającym sumę kar jednostkowych wymierzonych za poszczególne przestępstwa.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 30 czerwca 2020 r., w części dot. pkt. 3 i

przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania przez Sąd Rejonowy w Ł.

II.510.474.2021 z 29 czerwca 2023 r. – kasacja w sprawie rażącego i mogącego mieć istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisu k.p.k., poprzez odmowę doprowadzenia oskarżonego na posiedzenie odwoławcze, w sytuacji, gdy złożył on w tym zakresie prawidłowy wniosek.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od postanowienia Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 2 grudnia 2020 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 4 września 2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył w całości powyższe postanowienie, na korzyść P. L.

Powołując się na art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące i mogące mieć istotny wpływ na jego treść naruszenie art. 451 zd. 1 k.p.k., poprzez odmowę doprowadzenia oskarżonego na posiedzenie odwoławcze, w sytuacji, gdy złożył on w tym zakresie prawidłowy wniosek, a zarzuty sformułowane przez niego w zażaleniu zmierzały do podważenia dokonanych przez Sąd merytoryczny ustaleń o jego sprawstwie, w następstwie czego doszło do naruszenia zagwarantowanych mu przepisami art. 453 § 2 i 3 k.p.k. uprawnień procesowych do składania na posiedzeniu wyjaśnień, oświadczeń i wniosków oraz udziału w głosach stron, stanowiących urzeczywistnienie, na tym etapie postępowania, prawa oskarżonego do obrony.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.510.595.2019 z 28 lipca 2020 r. - kasacja w sprawie tzw. Procesu Brzeskiego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 maja 2023 r., sygn. akt II KK 453/22).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok oraz zatwierdzony nim wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 13 stycznia 1932 r. i uniewinnił oskarżonych w procesie brzeskim powszechnie uznawanym za największy proces polityczny w dwudziestoleciu międzywojennym, w którym skazano dziesięciu posłów - wybitnych działaczy opozycji parlamentarnej - „Centrolewu” za spisek w celu zamachu stanu i obalenie przemocą rządu sanacyjnego sprawującego w tym czasie władzę w Polsce. Trafnie podniósł bowiem Rzecznik Praw Obywatelskich w kasacji, że proces ten zaznaczył się w historii II Rzeczypospolitej jako bezprecedensowe wydarzenie naruszające

porządek demokratyczny i fundamentalne prawa obywatelskie. Stanowi też swoiste memento dla przyszłych pokoleń. Sąd Najwyższy zgodził się z RPO, że sprawa ta jest ciągle w pełni aktualna i powinna stanowić lekcję na temat roli prawa i sądów w demokratycznym państwie prawnym, lekcję nie tylko dla sędziów, ale także dla przedstawicieli władzy wykonawczej i ustawodawczej, a wreszcie lekcję dla nas wszystkich.

II.510.134.2021 z 25 lutego 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegające na bezzasadnym przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranej czynu i jej wina nie budzą wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 28 czerwca 2023 r., sygn. akt II KK 99/22).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. w zw. z art. 45 § 1 k.w. umorzył postępowanie w sprawie. Kasacja okazała się zasadna i to w stopniu oczywistym. W świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego nie można było w sposób jednoznaczny ustalić, czy zachowanie obwinionej istotnie stanowiło wypełnienie czynności sprawczej „przeszkadzania lub usiłowania przeszkadzania” w rozumieniu w art. 52 § 2 pkt 1 k.w. czy też w ten sposób realizowała ona przysługujące jej konstytucyjne wolności obywatelskie. Powyższe okoliczności wskazują w sposób oczywisty na niedopuszczalność wydania zaskarżonego wyroku w postępowaniu nakazowym i prowadzą wprost do konieczności uchylenia wyroku z powodu rażącej obrazę prawa procesowego, ewidentnie mającego wpływ na jego treść.

II.511.145.2022 z 6 kwietnia 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego procesowego, polegającego na zaniechaniu dokonania przez Sąd II instancji wszechstronnej kontroli odwoławczej, wskutek czego doszło do utrzymania w mocy rażąco niesprawiedliwego postanowienia Sądu I instancji.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 25 maja 2023 r., sygn. akt IV KK 142/22).

Sąd Najwyższy uchylił postanowienie Sądu Okręgowego w G. z dnia 2 czerwca 2022 r. i sprawę przekazał temu sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Kasacja wywiedziona przez Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się zasadna. Okoliczności niniejszej sprawy wskazują, że organ ad quem dopuścił się uchybień wskazanych w zarzucie kasacyjnym, które niewątpliwie miały istotny wpływ na treść zapadłego orzeczenia. Doszło bowiem do pobieżnej i nierzetelnej kontroli instancyjnej, a sąd odwoławczy nie uwzględnił z urzędu powyższych okoliczności wskazujących na brak zawinienia J. Ch. w niedotrzymaniu terminu zawitego, co skutkowało naruszeniem art. 126 § 1 k.p.k. i art. 6 k.p.k.

Z tych też względów, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym, który będzie zobowiązany do uwzględnienia przedstawionych zastrzeżeń.

II.511.285.2020 z 19 sierpnia 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na uznaniu, że przypisany oskarżonemu czyn wyczerpywał ustawowe znamiona tego przestępstwa.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 maja 2023 r., sygn. akt III KK 433/22).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w całości oraz wyrok Sądu Rejonowego w Sz. w zakresie rozstrzygnięć zawartych w pkt II, III i IV wyroku i oskarżonego R. R. uniewinnia od popełnienia przypisanego czynu z art. 212 § 1 k.k. Takie rozstrzygnięcie znajduje uzasadnienie w nakazie uczciwego sądenia i wynikającej z art. 2 Konstytucji zasadzie sprawiedliwoci społecznej, która nie pozwala na to, by w obrocie prawnym pozostało orzeczenie w sposób jawny z zasadami demokratycznego państwa prawa sprzeczne. Choć dokonując kontroli słuszności wyroku pod względem prawnym, sąd kasacyjny nie może dokonywać ponownej oceny dowodów i na podstawie własnej oceny kontrolować poprawność dokonanych w niej ustaleń faktycznych to jednak może stwierdzić, iż ustalenia faktyczne dokonane zostały z tak rażącym pogwałceniem reguł oceny dowodów, że z tego powodu właśnie zaskarżone orzeczenie jest sprzeczne z zasadami praworządnego procesu karnego.

II.510.1309.2021 z 21 września 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść postanowienia naruszenia przepisów postępowania, poprzez ich zastosowanie na skutek błędnego uznania, iż kasacja pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej na niekorzyść od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego została wniesiona po terminie.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 9 maja 2023 r., sygn. akt I KK 376/22).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał Sądowi Najwyższemu kasację pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej do rozpoznania. Kasacja wniesiona przez Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Nie można uznać za zawinione przyjęcie przez Sąd Najwyższy daty odbioru wyroku sądu drugiej instancji wraz z uzasadnieniem w dniu 7 stycznia 2020 r., a w konsekwencji stwierdzenie, że kasacja została wniesiona po terminie, albowiem okoliczności te wynikały z materiałów akt sprawy. Niemniej jednak brak wiedzy sądu co do rzeczywistej daty doręczenia wyroku sądu drugiej instancji nie może skutkować

pozostawieniem w obrocie prawnym orzeczenia wydanego z rażącym naruszeniem przepisów art. 531 § 1 k.p.k. w zw. z art. 530 § 2 k.p.k. w zw. z art. 429 § 1 k.p.k. w zw. z art. 524 § 1 zd. pierwsze k.p.k. Uchybienie ma charakter obiektywy, dlatego też konieczne było uwzględnienie kasacji jako oczywiście zasadnej, a tym samym uchylenie zaskarżonego nią postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Najwyższemu do rozpoznania w postępowaniu kasacyjnym.

II.510.818.2022 z 20 grudnia 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niezastosowanie i orzeczenie wobec oskarżonego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 maja 2023 r., sygn. akt V KK 559/22).

Sąd Najwyższy uchylił wyrok w zaskarżonej części orzekającej środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym (pkt I ppkt 6) i przekazał sprawę w tej części Sądowi Apelacyjnemu w G. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Sąd Apelacyjny w G. uznał R. K. za sprawcę określonego w art. 93c pkt 4 k.k. Dokonując zmiany wyroku, poprzez orzeczenie wobec skazanego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym (art. 93a § 1 pkt 4 k.k.), Sąd Apelacyjny w G. ocenił wyłącznie ogólne podstawy stosowania wszystkich środków zabezpieczających określone w art. 93c k.k. konstatując, że wobec skazanego zmaterializowała się przesłanka określona w § 4 tego przepisu. Zignorował natomiast podstawy szczególne stosowania środka w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym, skatalogowane w art. 93g § 1-3 k.k. Słusznie wskazał skarżący, że przepis powyższy stanowi *lex specialis* względem art. 93c k.k. i zawiera zamknięty katalog przestanków determinujących orzeczenie internacji. Dokonując wykładni tego przepisu i posługując się wnioskowaniem *a contrario* należy wyrazić stanowisko, że wobec sprawcy określonego w art. 93c pkt 4 k.k. nie jest dopuszczalne orzeczenie środka zabezpieczającego, o którym mowa w art. 93a § 1 pkt 4 k.k. Wobec takiego sprawcy mogą być stosowane jedynie środki zabezpieczające określone w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. Mając powyższe na uwadze, stwierdzić trzeba, że opisane w kasacji uchybienie miało istotny wpływ na treść wyroku, gdyż skutkowało orzeczeniem środka zabezpieczającego w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym, przy braku ku temu ustawowych przestanków, a więc było rażącą obrazą art. 93b § 5 k.k.

II.510.30.2018 z 17 stycznia 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa materialnego, poprzez umorzenie postępowania wobec oskarżonego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 maja 2023 r., sygn. akt V KK 22/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie i uniewinnił J. K. od popełniania zarzucanych mu czynów. Kasacja okazała się oczywiście zasadna, dlatego podlegała rozpoznaniu na posiedzeniu bez udziału stron (art. 535 § 5 k.p.k.). SN wskazał, iż wspólnota Świadkowie Jehowy działała początkowo na podstawie rozporządzenia Prezydenta RP z 27 października 1932 r., a następnie została zdelegalizowana na mocy decyzji Urzędu do Spraw Wyznań z 2 lipca 1950 r., którą odmówiono jej rejestracji. Zarówno przed delegalizacją, jak i po tym fakcie, świadkowie Jehowy nie zaprzestali jednak kultu religijnego, a nadto jej członkowie nieustannie - choć bezskutecznie - podejmowali próby i starania zmierzające do unormowania sytuacji prawnej tego zboru. Istnienie, ustrój i cel działania Świadków Jehowy nie stanowił więc dla władzy państwowej żadnej tajemnicy, a co za tym idzie penalizowanie zachowań wyznawców tej religii, jako udziału w tajnym związku, o którym mowa w art. 36 m.k.k., było bezpodstawne i stanowiło oczywisty przejaw ich represji, w której mechanizm - jak zauważył skarżący - wciągnięty został także wymiar sprawiedliwości. Oskarżony przynależąc do związku Świadków Jehowy realizował konstytucyjne przysługujące mu prawo do wyznania i praktyk religijnych i już tylko z tego powodu jego zachowanie nie powinno podlegać prawnokarnej ocenie - nie wyczerpywało ono bowiem żadnego ze znamion art. 36 m.k.k. Zachowanie oskarżonego nie wskazywało również na realizację znamion przestępstwa typizowanego w art. 23 § 1 m.k.k.

II.511.805.2020 z 17 stycznia 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na uwzględnieniu wadliwie sformułowanego wniosku prokuratora i skazaniu oskarżonego bez przeprowadzenia rozprawy.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 maja 2023 r., sygn. akt III KK 25/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w S. W. do ponownego rozpoznania. Kasacja jest zasadna w stopniu oczywistym. Rację ma skarżący argumentując, że w niniejszej sprawie sąd uwzględniając wniosek prokuratora o wydanie wobec G. M. wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy, nie dokonał należytej kontroli w zakresie istnienia przesłanek wskazanych w art. 335 § 1 k.p.k. Należało zgodzić się z zarzutem stawianym przez skarżącego, iż wydanie wyroku skazującego bez rozprawy nastąpiło z rażącym naruszeniem przepisów procesowych, tj. art. 343 § 7 k.p.k. w zw. z art. 335 § 2 k.p.k., bowiem okoliczności determinujące istotną część kwalifikacji zarzucanego przestępstwa nie zostały należycie wyjaśnione i - w chwili orzekania - budziły

wątpliwości. Ten stan obligował do skierowania sprawy na rozprawę w celu jej rozpoznania na zasadach ogólnych.

II.511.3.2023 z 3 lutego 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na wymierzeniu kary grzywny w wymiarze wyższym niż limitowany w przepisach.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt III KK 53/23).

Sąd Najwyższy uchylił wyrok nakazowy Sądu Rejonowego w Sz. z dnia 22 września 2022 r. i przekazał sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania. Kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie w trybie art. 535 § 5 k.p.k., albowiem zarzut rażącego naruszenia przepisów prawa, który miały istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia, niewątpliwie zasługiwał na uwzględnienie. W ocenie SN sąd meriti wydając wyrok nakazowy w sprawie G. K. rażąco naruszył przepis art. 502 § 1 k.p.k., co nie tylko mogło, lecz miało istotny wpływ na treść zapadłego orzeczenia.

II.511.519.2021 z 8 lutego 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 22 czerwca 2023 r., sygn. akt V KK 60/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i uniewinnił M. J. od przypisanego mu czynu, a kosztami postępowania w sprawie obciążył Skarb Państwa. Kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się zasadna - i to w sposób oczywisty, a więc uzasadniający rozpoznanie jej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. i uwzględnienie w całości. SN zgodził się ze skarżącym, że Sąd Rejonowy w G. dopuścił się rażącego naruszenia prawa materialnego, tj. art. 116 § 1 pkt 3 k.w., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia. Słusznie skarżący wskazał, że obowiązek kwarantanny osoby powracającej z zagranicy ustanowiono w drodze aktu podustawowego, co prowadziło do naruszenia art. 41 ust. 1 oraz art. 52 ust. 1 Konstytucji gwarantujących obywatelom wolność osobistą oraz wolność poruszania się po terytorium RP. Ograniczenie tych wolności może bowiem nastąpić wyłącznie w ustawie.

II.510.138.2023 z 27 lutego 2023 r.- kasacja w sprawie naruszenia prawa procesowego, polegającego na ukaraniu obwinionego za wykroczenie,

pomimo tego, że postępowanie co do tego samego czynu zostało wobec ukaranego wcześniej prawomocnie zakończone.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 kwietnia 2023 r., sygn. akt V KK 83/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 5 § 1 pkt 8 k.p.w. umorzył postępowanie wobec Sz. P., a jego kosztami obciążył Skarb Państwa. Słusznie podniósł Rzecznik Praw Obywatelskich, że Sz. P. w dacie wyrokowania posiadał już status osoby prawomocnie ukaranej mandatem karnym nałożonym w dniu 18 września 2022 r. za wykroczenie z art. 92a § 1 k.w., które następnie przypisane mu zostało ponownie zaskarżonym wyrokiem. Ujęty bowiem w wyroku Sądu Rejonowego w B. z dnia 28 października 2022 r., przedmiotowy zakres inkryminowanego zachowania ukaranego, opisany szerzej w uzasadnieniu tego orzeczenia, nie pozostawia wątpliwości, iż ocena prawna miała miejsce w stosunku do tego samego zdarzenia w ujęciu historycznym, który stał się podstawą ukarania obwinionego wcześniejszym mandatem karnym, a polegającego na przekroczeniu przez niego dozwolonej prędkości o 32 km/h. W świetle powyższego, trafnie podniesiono w kasacji, że zaskarżony nią wyrok obciążony jest bezwzględną przyczyną odwoławczą, wskazaną w art. 104 § 1 pkt 7 k.p.w., ponieważ został wydany w sprawie, w której postępowanie co do tego samego czynu, tej samej osoby, zostało już prawomocnie zakończone wydaniem prawomocnego mandatu karnego, a zatem istniała powaga rzeczy osądzonej (*res iudicata*).

II.510.165.2023 z 3 marca 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, poprzez błędne uznanie, że nastąpiło prawidłowe doręczenie oskarżonemu zawiadomienia o terminie rozprawy, co uniemożliwiło oskarżonemu realizację przysługującego mu prawa do obrony.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 14 czerwca 2023 r, sygn. akt II KK 104/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w odniesieniu do K. Ł. i w tym zakresie sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w Z. do ponownego rozpoznania. Kasacja okazała się oczywiście zasadna (art. 535 § 5 k.p.k.). W badanym postępowaniu doszło do rażącego naruszenia art. 117 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 374 § 1 k.p.k., a w konsekwencji także do rażącej obrazy art. 6 k.p.k. Oskarżony nie został bowiem skutecznie zawiadomiony o terminach rozprawy głównej, w której miał prawo wziąć udział, a mimo tego rzeczona rozprawa została pod jego nieobecność przeprowadzona i zwieńczona wydaniem wyroku skazującego. Wskazane uchybienia bez wątpienia mogły mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, albowiem oskarżony został pozbawiony możliwości złożenia wyjaśnień i prawa do obecności przy

czynnościach dowodowych, które na tej rozprawie zostały przeprowadzone. Nie mógł również przedstawić swojego stanowiska w ramach głosów końcowych. W tej sytuacji należało stwierdzić, że w niniejszej sprawie zaktualizowała się podstawa kasacyjna z art. 523 § 1 k.p.k., co z kolei wywołało konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku w odniesieniu do K. Ł. i przekazania sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Z.

II.519.899.2022 z 8 marca 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, polegające na nierozpoznaniu zarzutów podniesionych w zażaleniu pełnomocnika procesowego pokrzywdzonego i odrębnym zażaleniu pokrzywdzonego, co skutkowało przeprowadzeniem nieprawidłowej kontroli odwoławczej.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 26 kwietnia 2023 r., sygn. akt III KK 111/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K. W sposób oczywisty Sąd Rejonowy w K. nie sprostął w tej sprawie obowiązkowi rzetelnej kontroli odwoławczej, o którym mowa w art. 433 § 2 k.p.k. Z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika w sposób niebudzący wątpliwości, że nie tyle obszerność uzasadnienia wydanego orzeczenia, co jego jakość wskazują na poziom kontroli odwoławczej. Sąd odwoławczy jest zobowiązany rozważyć wszystkie wnioski i zarzuty wskazane w środku odwoławczym. Co więcej, jeśli w sprawie wniesiono i przyjęto do rozpoznania więcej niż jeden dopuszczalny środek zaskarżenia to obowiązek ten dotyczy ich wszystkich. Pisemne uzasadnienie wydanego przez sąd orzeczenia jest wprawdzie tylko potwierdzeniem i odzwierciedleniem realizacji spoczywającego na sądzie odwoławczym obowiązku kontroli. Jednak brak uzasadnienia (gdy jest wymagane), albo jego sporządzenie w taki sposób - jak w niniejszej sprawie - który uniemożliwia zrozumienie czym kierował się sąd wydając orzeczenie i dlaczego zarzuty oraz argumenty podnoszone w środkach odwoławczych uznał za zasadne lub niezasadne, stanowi rażące naruszenie obowiązków kontrolnych sądu.

II.510.22.2022 z 13 marca 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, poprzez ukaranie obwinionego za czyn podlegający penalizacji w czasie jego popełnienia, choć zachowanie to nie było już penalizowane w dacie orzekania przez Sąd I instancji.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 maja 2023 r., sygn. akt III KK 118/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił obwinionego A. D. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia, a kosztami postępowania w

sprawie obciążył Skarb Państwa. Kasacja RPO jest oczywiście zasadna, co uprawniało do jej uwzględnienia na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.w. oraz art. 15 § 2 i 4 k.p.w. Trafne jest spostrzeżenie skarżącego, że w dacie orzekania przez sąd rejonowy (tj. w dniu 20 października 2021 r.), nie obowiązywały już wskazane w :- zaskarżonym wyroku przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 marca 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii - przewidujące do dnia 7 maja 2021 r. nakaz zakrywania, przy pomocy maseczki, ust i nosa w miejscach ogólnodostępnych, w tym na drogach i placach, na terenie cmentarzy, promenad, bulwarów, miejsc postoju pojazdów, parkingów leśnych. Należy też stwierdzić, że w dacie wyrokowania w przedmiotowej sprawie, nie obowiązywał żaden inny przepis prawny, ustanawiający nakaz zakrywania, przy pomocy maseczki, ust i nosa w miejscach ogólnodostępnych, w tym m.in. na drogach i placach. Biorąc powyższe pod uwagę, należało uchylić zaskarżony wyrok oraz uniewinnić A. D. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

BPK.511.116.2022 z 31 marca 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że czyn przypisany obwinionemu wyczerpuje znamiona wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 24 maja 2023 r., sygn. akt IV KK 148/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i uniewinnił ukaranego od popełnienia przypisanego mu wykroczenia, a kosztami postępowania w sprawie o wykroczenie obciążył Skarb Państwa. Kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Trafnie zauważył RPO w złożonym nadzwyczajnym środku zaskarżenia, że przywołane w opisie wykroczenia a także stanowiące podstawę ukarania rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii zostało uchylone z dniem 28 grudnia 2020 r. na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Wobec tak ukształtowanego przez prawodawcę stanu prawnego, czyn przypisany obwinionemu wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 8 czerwca 2021 r., w dacie orzekania nie podlegał ukaraniu.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

3. Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

V.511.670.2022 z 7 kwietnia 2023 r. – skarga nadzwyczajna wraz z wnioskiem o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu upominawczym.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty zaskarżając go w całości.

Zaskarżonemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanym konsumentom, będącym słabszą stroną stosunku prawnego, ograniczenie się przez Sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta zgodnie z ochroną wynikającą z prawa unijnego, a w szczególności Dyrektywy 93/13, nakazujących Sądowi z urzędu zbadanie w toku postępowania nakazowego postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności; naruszenie prawa do zapewnienia odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami określonymi w art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej, poprzez brak rozpoznania sprawy przez niezawisły i niezależny Sąd i wydanie rozstrzygnięcia w ramach postępowania nakazowego, które będąc postępowaniem o charakterze uproszczonym nie pozwoliło właściwie zbadać okoliczności sprawy i w konsekwencji doprowadziło do wydania niesprawiedliwego rozstrzygnięcia; naruszenie prawa do ochrony własności i praw majątkowych pozwanym zagwarantowanego w art. 64 ust. 1 Konstytucji poprzez wydanie nakazu zapłaty przez Sąd z rażącym naruszeniem prawa bez zbadania z urzędu stosunku podstawowego, tj. postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności; rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 499 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 498 § 2 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie, co skutkowało wydaniem nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, podczas gdy na podstawie załączonej do pozwu umowy kredytu Sąd winien z urzędu powziąć wątpliwości co do abuzywności klauzul w niej zawartych i skierować postępowanie do trybu zwykłego, czego zaniechał; rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385 § 1 k.c. w zw. z art. 385 § 3 k.c., w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13, poprzez jego niezastosowanie w sprawie w

wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy, a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionej konsumentom; rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 3851 § 1 k.c.; naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji poprzez zaniechanie przez sąd zbadania z urzędu, czy nakaz zapłaty, o który występuje wierzyciel, nie będzie naruszał unormowań chroniących konsumentów przed nieuczciwymi postanowieniami umowy i nieskierowanie postępowania do trybu zwykłego, doprowadził do zachwiania równowagi w sferze ochrony prawnej pozwanych konsumentów, i de facto wsparł działania przedsiębiorcy nakierowane na wykorzystanie słabszej pozycji konsumentów, którzy nie byli w stanie się skutecznie bronić. Takie procedowanie sądu pozostaje w sprzeczności z zasadą lojalności państwa wobec obywateli w procesie stosowania prawa.

Mając na uwadze powyższe Rzecznik wniósł o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty, a także jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy sądowi do ponownego rozpoznania, a także na o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z akt sądowych Sądu Okręgowego w T. wraz z kopią regulaminu kredytu hipotecznego.

V.511.184.2023 z 20 kwietnia 2023 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie z powództwa banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 17 kwietnia 2018 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w W. w postępowaniu nakazowym, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w W. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoS N zaskarżonemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwany konsumentom, będącym słabszą stroną stosunku prawnego, ograniczenie się przez Sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta zgodnie z ochroną wynikającą z prawa unijnego, a w szczególności Dyrektywy 93/13, nakazujących Sądowi z urzędu

zbadanie w toku postępowania nakazowego postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności; naruszenie prawa do zapewnienia odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami określonymi w art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej, poprzez brak rozpoznania sprawy przez niezawisły i niezależny Sąd i wydanie rozstrzygnięcia w ramach postępowania nakazowego, które będąc postępowaniem o charakterze uproszczonym nie pozwoliło właściwie zbadać okoliczności sprawy i w konsekwencji doprowadziło do wydania niesprawiedliwego rozstrzygnięcia.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 485 § 3 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i wydanie orzeczenia na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych podpisanego przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzonego pieczęcią banku oraz dowodu doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty, podczas gdy z uwagi na wątpliwości dotyczące stosunku podstawowego nie było podstaw do wydania nakazu zapłaty, a sąd był zobowiązany do skierowania sprawy na rozprawę, czego zaniechał; rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 ustawy - Kodeks cywilny (dalej: „k.c.”) w zw. z art. 385¹ § 3 k.c., w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13, poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentami), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionej konsumentom; rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 385¹ § 1 k.c.

W konsekwencji powyższego, na podstawie art. 89 § 1 zdanie 1 ustawy o UoSN, zaskarżonemu nakazowi RPO zarzucił naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji poprzez zaniechanie przez sąd zbadania z urzędu, czy nakaz zapłaty, o który występuje wierzyciel, nie będzie naruszał unormowań chroniących konsumentów przed nieuczciwymi postanowieniami umowy i nieskierowanie sprawy do trybu zwykłego doprowadzi do zachwiania równowagi w sferze ochrony prawnej pozwanych konsumentów, i *de facto* wsparł działania przedsiębiorcy nakierowane na wykorzystanie słabszej pozycji konsumentów, którzy nie byli w stanie się skutecznie bronić. Takie procedowanie sądu pozostaje w sprzeczności z zasadą lojalności państwa wobec obywateli w procesie stosowania prawa.

VII.511.65.2022 z 26 kwietnia 2023 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Okręgowego w sprawie z wniosku o sporządzenie nowego aktu urodzenia dziecka.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Okręgowego w W. z dnia 23 listopada 2021 r., w sprawie z wniosku P. C. K. z udziałem J. D.-K. i P. K. o sporządzenie nowego aktu urodzenia dziecka, zaskarżając powyższe postanowienie w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 ustawy o SN powyższemu postanowieniu Rzecznik zarzucił naruszenie art. 67 ust. 1 ustawy - Prawo o aktach stanu cywilnego (dalej jako: p.a.s.c.) oraz art. 18, 30, 47 oraz 51 ust. 1 i 4 Konstytucji.

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN niniejsza skarga nadzwyczajna jest konieczna dla zapewnienia praworządności i sprawiedliwości społecznej, poprzez konieczność zapewnienia małoletniej prawa do ochrony jej życia prywatnego poprzez sporządzenie nowego aktu urodzenia z ujawnionym ojcem biologicznym, a wnioskodawcy prawa do realizacji rodzicielstwa, ochrony życia prywatnego i informacji o prawdziwym biologicznym pochodzeniu jego córki i tym samym ujawnieniu go w akcie (stanu cywilnego) urodzenia jako jedyne jej ojca, co zostało im odebrane wskutek wadliwego orzeczenia Sądu Okręgowego. Tym samym stosujący prawo sąd, wadliwie interpretujący przepis mający fundamentalne znaczenie dla normalnego funkcjonowania przez uczestników w społeczeństwie, naruszył zaufanie obywateli do demokratycznego państwa prawa.

Zaskarżone przez RPO orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Z powyższych względów Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi.

IV.511.134.2023 z 16 maja 2023 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając postanowienie Sądu Rejonowego w L. z 10 maja 2018 r. stwierdzającego nabycie spadku po Z. F., w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił: rażące naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 931 Kodeksu cywilnego, w następstwie pominięcia dyspozycji art. 1008 Kodeksu cywilnego, tj. przyjęcie dziedziczenia ustawowego spadku w ½ części przez J. F. - syna zmarłej Z. F. w sytuacji, gdy

spadkodawczyni sporządziła ważny testament notarialny, w którym wydziedziczyła J. F., a zatem powinien być on traktowany tak, jakby nie dożył otwarcia spadku; rażąco naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 948 § 1 Kodeksu cywilnego w związku z art. 1008 Kodeksu cywilnego, co skutkowało wydaniem przez Sąd I instancji postanowienia stwierdzającego nabycie spadku po zmarłej Z. F. przez jej syna J. F., w sytuacji gdy dokonanie prawidłowej, najpełniej urzeczywistniającej wolę spadkodawczyni wykładni pozostawionego przez nią ważnego testamentu, zawierającego postanowienie o wydziedziczeniu J. F. powinno skutkować uznaniem, że ten uczestnik został skutecznie odsunięty od dziedziczenia i nie może być spadkobiercą ustawowym; rażąco naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 670 § 1 i 677 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego polegające na wydaniu postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku bez prawidłowego ustalenia, kto jest spadkobiercą Z. F., co skutkowało również nieprawidłowym określeniem udziałów w spadku, przypadającym spadkobiercom ustawowym: P. W. i P. W., podczas gdy wskazane przepisy obligują sąd spadku do badania z urzędu kręgu spadkobierców, sposobu dziedziczenia oraz udziałów przypadających każdemu spadkobiercy, niezależnie od tego, co wskazują uczestnicy postępowania spadkowego.

Ponadto, stosownie do art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n., zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i 64 ust. 1 i 2 Konstytucji ze względu na funkcjonowanie w obrocie prawnym wadliwego postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, pozostającego w rażącej sprzeczności z rzeczywistym stanem prawnym w zakresie, w jakim sąd stwierdził dziedziczenie ustawowe osoby odsuniętej od dziedziczenia przez spadkodawcę, a także w zakresie wysokości udziałów spadkowych, które przypadły spadkobiercom ustawowym z chwilą otwarcia spadku, uniemożliwiając tym samym należyte uporządkowanie spraw spadkowych po zmarłej Z. F.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 91 § 1 u.s.n. Rzecznik wniósł o uchylenie przez Sąd Najwyższy postanowienia Sądu Rejonowego w L. z 10 maja 2018 r., w całości, bowiem naruszone w sprawie zasady i prawa, określone w Konstytucji, jednoznacznie przemawiają za wyeliminowaniem zaskarżonego postanowienia z obrotu prawnego. W związku z postulowanym uchyleniem zaskarżonego postanowienia, ze względu na charakter sprawy, który w świetle wskazań konstytucyjnego prawa do sądu, wymaga przeprowadzenia postępowania przed sądem powszechnym, przy zagwarantowaniu uczestnikom możliwości pełnej realizacji uprawnień procesowych, wnoszę o przekazanie sprawy dotyczącej stwierdzenia

nabycia spadku po zmarłej Z. F. do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji.

IV.511.319.2022 z 16 maja 2023 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku przez małoletnich spadkobierców ustawowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając postanowienie Sądu Rejonowego w Ż. z dnia 29 sierpnia 2016 r., w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił: naruszenie konstytucyjnych zasad zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, zasady bezpieczeństwa prawnego i zasady sprawiedliwości społecznej, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, ponieważ sąd stwierdził nabycie spadku przez małoletnich spadkobierców ustawowych, pomimo że spadek w ich imieniu został skutecznie odrzucony, przy zachowaniu wszystkich wymogów przewidzianych przepisami prawa; naruszenie konstytucyjnej zasady ochrony praw dziecka, przewidzianej w art. 72 ust. 1 Konstytucji, ponieważ sąd stwierdził nabycie spadku obciążonego długami przez małoletnich spadkobierców ustawowych, pomimo iż spadek w ich imieniu został skutecznie odrzucony po uzyskaniu zgody sądu opiekuńczego, co oznacza, że sąd spadku nie podjął właściwych działań pozwalających ustalić tę okoliczność, tak aby zagwarantować małoletnim uczestnikom postępowania należyłą ochronę ich praw; naruszenie art. 64 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji, ponieważ stwierdzenie nabycia spadku obciążonego długami doprowadziło do naruszenia prawa dziedziczenia i praw majątkowych spadkobierców ustawowych w sytuacji braku woli nabycia przez nich spadku, co przejawia się w następujących aspektach: w naruszeniu autonomii majątkowej jednostki w postaci wolności decydowania o tym, co ma wejść w skład jej majątku; w nałożeniu na spadkobiercę odpowiedzialności za długi spadkowe, która nie jest ograniczona do składników majątku spadkowego, ale spadkobierca ponosi ją z całego swojego majątku, w tym także ze składników nabytych w inny sposób niż w drodze dziedziczenia (tzw. pro viribus patrimonii); oraz w konieczności podejmowania przez spadkobiercę określonych czynności faktycznych i czynności prawnych dotyczących majątku spadkowego, czyli tzw. aktów staranności, jak np. sporządzenie spisu inwentarza, aktywny udział w postępowaniach sądowych, egzekucyjnych i administracyjnych dotyczących spadku.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił: rażące naruszenie prawa, tj. art. 1020 k.c. - ustawy Kodeks

cywilny, poprzez jego niezastosowanie i stwierdzenie, że spadek po A. K. nabyli jego spadkobiercy ustawowi: małoletni L. K., O. F. i K. Z., podczas gdy spadek w ich imieniu został skutecznie odrzucony, zatem powinni być wyłączeni od dziedziczenia, tak jakby nie dożyli otwarcia spadku; rażące naruszenie prawa, tj. art. 670 k.p.c. - ustawy Kodeks postępowania cywilnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i nienależyte wypełnienie przez sąd spadku obowiązku zbadania z urzędu, kto jest spadkobiercą po zmarłym A. K.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 91 § 1 u.s.n., RPO wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego w Ż. z 29 sierpnia 2016 r. w całości oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu sądowi. W ocenie Rzecznika zaskarżone postanowienie stwierdzające nabycie spadku przez małoletnich spadkobierców ustawowych, w sytuacji gdy spadek w ich imieniu został skutecznie odrzucony, stanowi przejaw rażącej wadliwości prawnej, zaistniałej w procesie sądowego stosowania prawa, która ze względu na konieczność ochrony porządku prawnego i powinność zapewnienia należytej ochrony praw majątkowych małoletnich uzasadnia uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji, pomimo iż od jego uprawomocnienia upłynęło pięć lat.

V.511.166.2021 z 1 czerwca 2023 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 2 listopada 2011 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w P. w postępowaniu nakazowym, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w P. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoS N zaskarżonemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanemu konsumentowi, będącemu słabszą stroną stosunku prawnego, ograniczenie się przez Sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta zgodnie z ochroną wynikającą z prawa unijnego, a w szczególności Dyrektywy 93/13, nakazujących Sądowi z urzędu zbadanie w toku postępowania nakazowego postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności; naruszenie prawa do zapewnienia odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami

określonymi w art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej, poprzez brak rozpoznania sprawy przez niezawisły i niezależny Sąd i wydanie rozstrzygnięcia w ramach postępowania nakazowego, które będąc postępowaniem o charakterze uproszczonym nie pozwoliło właściwie zbadać okoliczności sprawy i w konsekwencji doprowadziło do wydania niesprawiedliwego rozstrzygnięcia; naruszenie prawa do ochrony własności i praw majątkowych pozwanego zagwarantowanego w art. 64 ust. 1 Konstytucji poprzez wydanie nakazu zapłaty przez Sąd z rażącym naruszeniem prawa bez zbadania z urzędu stosunku podstawowego, tj. postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 485 § 3 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. (według stanu prawnego na dzień orzekania) przez ich niewłaściwe zastosowanie i wydanie orzeczenia na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych podpisanego przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzonego pieczęcią banku oraz dowodu doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty, podczas gdy z uwagi na wątpliwości dotyczące stosunku podstawowego nie było podstaw do wydania nakazu zapłaty, a sąd był zobowiązany do skierowania sprawy na rozprawę, czego zaniechał; rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 ustawy - Kodeks cywilny (dalej: „k.c.”) w zw. z art. 385¹ § 3 k.c., w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13, poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentem), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionej konsumentowi; rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 385¹ § 1 k.c.

W konsekwencji powyższego, na podstawie art. 89 § 1 zdanie 1 ustawy o UoSN, zaskarżonemu nakazowi RPO zarzucił naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji poprzez zaniechanie przez Sąd zbadania z urzędu, czy nakaz zapłaty, o który występuje wierzyciel, nie będzie naruszał unormowań chroniących konsumenta przed nieuczciwymi postanowieniami umowy i nieskierowanie sprawy do trybu zwykłego doprowadzi do zachwiania równowagi w sferze ochrony prawnej pozwanego konsumenta, i *de facto* wsparł działania przedsiębiorcy nakierowane na wykorzystanie słabszej pozycji konsumenta, który nie był w stanie się skutecznie bronić. Takie procedowanie sądu

pozostaje w sprzeczności z zasadą lojalności państwa wobec obywateli w procesie stosowania prawa.

IV.511.451.2020 z 6 czerwca 2023 r. – skarga nadzwyczajna od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku zaskarżając je w całości.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w S. z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po E. G., zaskarżając je w całości.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił: naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji poprzez wydanie sprzecznego z rzeczywistym stanem prawnym orzeczenia pozbawiającego uczestnika J. G. prawa do nabycia spadku po zmarłym E. G., w sytuacji gdy spełniał on wszystkie prawem wymagane warunki potwierdzające jego sukcesję oraz naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 64 Konstytucji, odnoszących się do prawa własności oraz prawa do dziedziczenia, poprzez wydanie orzeczenia w przedmiocie nabycia prawa do spadku sprzecznie z ustawowymi zasadami dziedziczenia, co naruszyło prawo do własności J. G. w zakresie pozbawienia go majątku spadkowego; naruszenie w sposób rażący przepisów prawa materialnego, tj.: - art. 932 §5 k.c., art. 1059 pkt 2 k.c. w zw. z §1 pkt 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 12 grudnia 1990 r. w sprawie warunków dziedziczenia ustawowego gospodarstw rolnych wskutek ich niezastosowania wobec uczestnika postępowania J. G., na mocy których był on uprawniony, jako zstępny F. G., zmarłego brata spadkodawcy, do nabycia udziału w spadku po zmarłym E. G. na podstawie ustawy, w tym dziedziczenia udziału we wchodzącym w skład spadku gospodarstwie rolnym, co skutkowało jego pominięciem z kręgu spadkobierców dziedziczących na podstawie ustawy ww. majątek spadkowy.

Na podstawie art. 9151 u.s.n. Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w S. z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

V.511.720.2021 z 21 czerwca 2023 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Okręgowego w sprawie z powództwa banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego

ureczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od wyroku zaocznego Sądu Okręgowego w W. z dnia 15 listopada 2018 r. zaskarżając wyżej powołany wyrok zaoczny Sądu Okręgowego w W. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoS^N zaskarżonemu wyrokowi zaocznemu Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanemu konsumentowi, będącemu słabszą stroną stosunku prawnego, ograniczenie się przez Sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta zgodnie z ochroną wynikającą z prawa unijnego, a w szczególności Dyrektywy 93/13, nakazujących Sądowi z urzędu zbadanie w toku postępowania postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności; naruszenie prawa do zapewnienia odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami określonymi w art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej, poprzez brak rozpoznania sprawy przez niezawisły i niezależny Sąd i wydanie wyroku zaocznego, podczas gdy z uwagi na wątpliwości dotyczące stosunku podstawowego nie było podstaw do wydania wyroku zaocznego.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 UoS^N zaskarżonemu wyrokowi zaocznemu RPO zarzucił: rażące naruszenie prawa procesowego w postaci art. 339 § 2 k.p.c. (według stanu prawnego na dzień orzekania) poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że istnieją podstawy do wydania wyroku zaocznego, pomimo że w sprawie istniały uzasadnione wątpliwości co do twierdzenia powoda o faktach przesądzających o materialnoprawnej zasadności żądania pozwu, a tym samym, że domniemanie prawdziwości twierdzeń powoda przewidziane w art. 339 § 2 k.p.c. oznacza zwolnienie sądu orzekającego nie tylko z przeprowadzenia postępowania dowodowego, ale także z obowiązku dokonania oceny materialnoprawnej zasadności żądania pozwu opartego na tych twierdzeniach, podczas gdy art. 339 § 2 k.p.c. nie może być wykładany rozszerzająco, ergo zawarte w nim domniemanie prawdziwości twierdzeń powoda odnosi się wyłącznie do podstawy faktycznej wniosku, natomiast nie obowiązuje w zakresie prawa materialnego; rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 ustawy - Kodeks cywilny (dalej: „k.c.”) w zw. z art. 385¹ § 3 k.c., w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13, poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentem), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionej konsumentowi.

W konsekwencji powyższego, na podstawie art. 89 § 1 zdanie 1 UoSN, zaskarżonemu wyrokowi zaocznemu Rzecznik zarzucił naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji poprzez zaniechanie przez Sąd zbadania z urzędu, czy wyrok zaoczny nie będzie naruszał unormowań chroniących konsumenta przed nieuczciwymi postanowieniami umowy i poprzez brak przeprowadzenia postępowania dowodowego doprowadzi do zachwiania równowagi w sferze ochrony prawnej pozwanego konsumenta, i *de facto* wsparł działania przedsiębiorcy nakierowane na wykorzystanie słabszej pozycji konsumenta, który nie był w stanie się skutecznie bronić. Takie procedowanie sądu pozostaje w sprzeczności z zasadą lojalności państwa wobec obywateli w procesie stosowania prawa.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

IV.7214.62.2019 z 23 stycznia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego wydanego w sprawie z powództwa Miasta o opróżnienie lokalu.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 13 kwietnia 2023 r., sygn. akt II NSNc 82/23).

Sąd Najwyższy uchylił punkt 1 zaskarżonego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w W. z 16 czerwca 2015 r., tj. w zakresie dotyczącym R. B. i D. B. i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania temu Sądowi. W ocenie SN Sąd Rejonowy pominął okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego. Analiza materiałów postępowania sądowego oraz akt sądowych wskazują na niepełnosprawność R. B. i jego uprawnienie do pobierania świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Sąd Rejonowy był więc zobowiązany do zweryfikowania, czy Pozwani wypełniają przesłanki określone w art. 14 ust. 4 ustawy o ochronie praw lokatorów. Istnienie okoliczności uprawniających do otrzymania lokalu socjalnego (wg wówczas obowiązującej terminologii) Sąd Rejonowy był obowiązany badać z urzędu w stosunku do każdego z pozwanych. Zaskarżone orzeczenie w sposób rażący narusza prawo i powinno zostać uchylone dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej w pkt II sentencji w stosunku do R. B. i D. B. Rozpoznając ponownie sprawę zgodnie z obowiązującymi normami prawa, Sąd Rejonowy dokładnie zbada (działając także z urzędu) sytuację pozwanych lokatorów ustalając prawidłowo, czy i ewentualnie komu

przysługuje uprawnienie do zawarcia umowy najmu socjalnego lokalu w świetle obowiązujących przepisów ustawy o ochronie praw lokatorów.

IV.7000.433.2019 z 17 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna na postanowienie dotyczące zniesienia współwłasności nieruchomości.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II NSNc 61/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie w całości i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Z. do ponownego rozpoznania. W niniejszej sprawie doszło do naruszenia zasad i wartości wywodzonych z Konstytucji, zwłaszcza w zakresie 45 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2, a w konsekwencji uchybiono także zasadom wywodzonym z art. 2 Konstytucji. Sąd Rejonowy w Z. uchybił wymaganiom składającym się na prawo do sądu w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji poprzez niezastosowanie określonych reguł proceduralnych dotyczących prowadzenia postępowania w przypadku zgodnego wniosku uczestników, co w konsekwencji doprowadziło także do tego, że pomimo prawomocności orzeczenia nie może być ono w całości wykonane. Sąd zobowiązany był do dokonania wnikliwej oceny wniosku oraz planu podziału przez pryzmat ustawowych przesłanek. Tym samym wydając zaskarżone postanowienie naruszył ustanowione w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji prawo własności, które, jak zaznaczono powyżej wiąże się z koniecznością ustanowienia i zabezpieczenia odpowiednich, a także stosowania określonych procedur, mających na celu zniesienie współwłasności. Konieczne było zatem wyeliminowanie zaskarżonego wyroku z obrotu prawnego, przełamując w niniejszej sprawie zasadę trwałości orzeczeń sądowych.

V.7203.15.2020 z 23 marca 2022 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa przeciwko Przedsiębiorstwu o odszkodowanie.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II NSNc 185/23).

Sąd Najwyższy oddalił skargę nadzwyczajną; W realiach niniejszej sprawy, co wynika z wyroku Sądu Okręgowego, powód nie doznał żadnych nowych ograniczeń w korzystaniu z nieruchomości, których jest właścicielem ani nie wykazał, że jego zamiarem jest przeznaczenie nieruchomości na cele mieszkaniowe, nie zainicjował procedury „odrolnienia działki”, a obecne przeznaczenie terenu gdzie priorytetem jest działalność usługowa, gospodarcza i handlowa przeczy doznanej przez powoda szkodzi. Co więcej, sąd I instancji ustalił, że powód nie tylko nie ponosi strat wywołanych bliskością portu lotniczego, ale osiąga z tego tytułu zyski. Z uwagi na ustalenie, że sąd I instancji nie naruszył art. 129 ust. 2 ani ust. 4 POS,

beprzedmiotowym jest badanie tego, czy hipotetyczne naruszenie prowadziło do naruszenia art. 64 ust. 2 Konstytucji. Z kolei niewykazanie zaistnienia przynajmniej jednego z uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 12 U.SN powoduje, że nie ma podstaw do badania, czy zaskarżone orzeczenie wprowadziło stan niezgodności z wyrażoną w art. 2 Konstytucji zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy oddalił skargę nadzwyczajną na podstawie art. 91 § 1 zd. 2 u.SN wobec braku podstaw do uchylenia zaskarżonego wyroku.

VII.511.21.2018 z 31 maja 2022 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego w sprawie z powództwa przeciwko Spółce o ochronę dóbr osobistych.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 4 kwietnia 2023 r., sygn. akt II NSNc 214/23).

Sąd Najwyższy orzekł, że skarga nadzwyczajna jako niezasadna, podlegała oddaleniu. SN stwierdził, że Sąd Apelacyjny, w granicach dozwolonej wykładni zaskarżonego przepisu uznał, że przedstawienie wizerunku powoda w tak zrealizowanym filmie jest szczegółem całości, o którym mowa w treści art. 81 ust. 2 pkt 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Wykładnia systemowa art. 81 ust. 2 pkt 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych prowadzi do wniosku, że w przypadku, gdy wizerunek stanowi część całości, to nie tylko jego rozpowszechnianie, ale i utrwalenie nie wymaga zgody osoby przedstawionej (tj. aby wymienione działania nie były bezprawne w świetle art. 23 i 24 k.c). Nieracjonalna byłaby bowiem sytuacja, w której (w świetle art. 81 ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych) zbędna byłaby zgoda na rozpowszechnienie wizerunku, a konieczne było uzyskanie pozwolenia na jego utrwalenie. Wobec powyższego, zgoda pozwanego na utrwalenie jego wizerunku nie była wymagana.

IV.511.294.2021 z 4 października 2022 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego dotyczącego stwierdzenia nabycia spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 24 maja 2023 r., sygn. akt II NSNc 192/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie w części, tj. w punkcie 2 i umorzył postępowanie w tym zakresie. Skarga nadzwyczajna wniesiona przez Rzecznika Praw Obywatelskich jest w sposób oczywisty zasadna. Istnienie prawomocnego orzeczenia tego samego Sądu, dotyczącego tego samego spadkodawcy, stało na przeszkodzie orzekaniu po raz wtóry o stwierdzeniu nabycia spadku po H. B. Na skutek tego doszło do sytuacji, w której o tym samym przedmiocie postępowania rozstrzygają dwa

prawomocne orzeczenia. Ze względu na zasadę powagi rzeczy osądzonej niedopuszczalne jest, aby w obrocie prawnym występowały dwa prawomocne postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie. Należy również uznać, że poprzez wydanie zaskarżonego postanowienia doszło do naruszenia wywodzonych z art. 2 Konstytucji zasad: zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, jak też konstytucyjnego prawa do dziedziczenia, chronionego w art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, oraz konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

4. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

IV.7000.75.2023 z 17 maja 2023 r. – skarga o wznowienie postępowania, zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego wydanym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę o wznowienie postępowania, zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w K. K. z dnia 12 stycznia 2018 r., wydanym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po B. C., zmarłej dnia 4 listopada 2008 r. oraz po M. C., zmarłym dnia 19 sierpnia 2011 r.

Rzecznik, z uwagi na istnienie dwóch prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tych samych osobach, wniósł o: wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem wydanym przez Sąd Rejonowy w K. K. w dniu 12 stycznia 2018 r. w całości; uchylenie zaskarżonego postanowienia wydanego przez Sąd Rejonowy w K. K. w dniu 12 stycznia 2018 r. w całości i odrzucenie wniosku M. C. z dnia 13 października 2017 r. o stwierdzenie nabycia spadku po B. C. oraz po M. C., na podstawie art. 412 § 2 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., ze względu na to, iż sprawa ta została już wcześniej prawomocnie zakończona postanowieniem Sądu Rejonowego w K. K. z dnia 25 stycznia 2016 r.

IV.7000.406.2021 z 30 maja 2023 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie dotyczącej zmiany postanowienia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu cywilnym w sprawie dotyczącej zmiany postanowienia wydanego w sprawie: Sądu Rejonowego w W. w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po zmarłych: R. F. F. P. i J. P.

RPO wniósł o zobowiązanie wnioskodawców do przedłożenia należycie sprostowanych odpisów aktu urodzenia oraz aktu zgonu M. Sz., celem wyjaśnienia kwestii ujawnionej rozbieżności w zakresie daty urodzenia tejże

osoby, w określonym przez Sąd terminie, pod rygorem zawieszenia postępowania w sprawie. Jednocześnie Rzecznik wniósł o dopuszczenie i przeprowadzenie przez Sąd dowodu ze skierowanego do RPO pisma radcy prawnego A. S. z dnia 4 listopada 2022 r. na okoliczność aktualizacji podstaw do przystąpienia do przedmiotowego postępowania przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

Zdaniem Rzecznika rzeczony postanowienie spadkowe zapadło z naruszeniem jednoznacznej dyspozycji art. 3 ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego. W ocenie RPO, w chwili obecnej pożądane staje się wdrożenie właściwego trybu prawnego, celem wyjaśnienia kwestii rozbieżności w zakresie daty urodzenia M. Sz., co ostatecznie pozwoli na należyłą weryfikację przez Sąd uprawnień spadkowych osób, które w sprawie powołują się na następstwo prawne po tej osobie.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

XI.543.264.2022 z 2 marca 2023 r. - żądanie wszczęcia postępowania przygotowawczego w sprawie przekroczenia uprawnień służbowych przez funkcjonariusza Straży Granicznej.

Stanowisko nieuwzględnione (postanowienie z 22 czerwca 2023 r., sygn. akt 3035-I.Ds.25.2023).

Prokuratura Okręgowa postanowiła umorzyć śledztwo w sprawie przekroczenia w dniu 2 czerwca 2022 r. w P. uprawnień przez funkcjonariusza Straży Granicznej poprzez bezzasadne zastosowanie środków przymusu bezpośredniego wobec obywatela Gwinei S. S., przebywającego w Strzeżonym Ośrodku dla Cudzoziemców, wskutek czego ww. doznał obrażeń w postaci rany klutej powłok ciała, które spowodowały rozstrój zdrowia i naruszenie czynności narządów ciała na okres poniżej siedmiu dni; tj. o przest. z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 157 §2 kk w zw. z art. 11 §2 kk - wobec braku realizacji znamion czynu zabronionego. W opinii Prokuratora zastosowane przez interweniującego funkcjonariusza środki przymusu bezpośredniego zostały użyte zgodnie z zasadami i warunkami ich użycia określonymi w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej i były proporcjonalne do zagrożenia, zaś obrażenia ciała, których doznał pokrzywdzony są następstwem kontaktu z harpunem sondy tasera X2.

VII.511.16.2023 z 14 marca 2023 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie uchylenia postanowienia Sądu Rejonowego dotyczącego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 18 maja 2023 r., sygn. akt VII Gz 8/23).

Sąd Okręgowy w B. na skutek zażalenia pozwanego na postanowienie Sądu Rejonowego w B. z dnia 6 grudnia 2022 r. postanowił uchylić zaskarżone postanowienie.

IV.511.83.2023 z 28 marca 2023 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 20 kwietnia 2023 r., sygn. akt III Nkd 93/22).

Sąd Rejonowy w K postanowił uzupełnić postanowienie Sadu Rejonowego w K. z dnia 30 listopada 2022 r. w ten sposób, że dodał pkt. 3 postanowienia o następującej treści: „na podstawie art. 9 pkt 4 w zw. z art. 6 i 2 ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym z dnia 13 maja 2016 roku wyłącza zamieszczenie danych nieletniego **A. S.** w Rejestrze Sprawców Przepęstw na Tle Seksualnym”.

IV.511.542.2022 z 29 marca 2023 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 23 maja 2023 r., sygn. akt III Nw 14/22).

Sąd Rejonowy w Rz. postanowił przywrócić termin do wniesienia wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w Rz. z dnia 20 stycznia 2022 r.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

II.510.258.2023 z 26 czerwca 2023 r. – wniosek o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego dotyczącego rozbieżności w wykładni przepisu Kodeksu postępowania karnego w zw. z art. 190 ust. 4 Konstytucji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: „Czy orzeczenie w przedmiocie rozstrzygnięcia o kosztach wydawane w trybie art. 626 § 2 k.p.k. mieści się w pojęciu innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonym w przepisach właściwych dla danego postępowania, o którym mowa w art. 190 ust. 4 Konstytucji, a jeżeli tak, to czy wobec eliminacji z porządku prawnego norm prawnych zawartych w § 17 ust. 1 pkt. 2 oraz § 17 ust. 2 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, obrońcom oraz pełnomocnikom przysługuje uprawnienie do skorzystania ze skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 grudnia 2022 r. o sygn. akt. SK 78/21 poprzez wnioskowanie na podstawie art. 626 § 2 k.p.k. o uzupełnienie (podwyższenie) wynagrodzenia za pomoc prawną z urzędu, świadczoną w postępowaniach zakończonych prawomocnym orzeczeniem sądu powszechnego, opartych, w części dotyczącej rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, na niekonstytucyjnej normie prawnej?”.

Rzecznik stwierdził wystąpienie rozbieżności dotyczących interpretacji przez Sąd Najwyższy i ex auctoritate sądy powszechne art. 626 § 2 k.p.k. w zw. z art. 190 ust. 4 Konstytucji, po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 grudnia 2022 roku (sygn. akt. SK 78/21), na mocy którego uchylono treść norm prawnych § 17 ust. 1 pkt. 2 oraz § 17 ust. 2 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu. W ramach kwerendy zidentyfikowano odmienne sposoby rozpoznania wniosków adwokatów, w oparciu o art. 626 § 2 k.p.k. w zw. z art. 190 ust. 4 Konstytucji.

W opinii RPO rozstrzygnięcie przedstawionych zagadnień prawnych jest szczególnie doniosłe, albowiem przepis art. 626 § 2 k.p.k. stanowi jedyną regulację prawną na gruncie procedury karnej, pozwalającą na zadośćuczynienie nakazowi wynikającemu z art. 190 ust. 4 Konstytucji, wobec obrońców i pełnomocników. Wnioskowane dokonanie przez Sąd Najwyższy zasadniczej wykładni ustawy pozwoliłoby przeciwdziałać

rozbieżnościom interpretacyjnym już zaistniałym w orzecznictwie samego Sądu Najwyższego, a które to rozbieżności są niekorzystne dla prawidłowego funkcjonowania prawa w praktyce.

2. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych:

3. Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

V.565.3.2023 z 4 kwietnia 2023 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie Rady Miasta w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania na drogach publicznych na terenie Gminy Miasta, ustalenia stawek opłat za postój w tej strefie oraz sposobu pobierania opłat.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę od uchwały miasta S. na podstawie art. 50 § 1 w zw. z art. 52 § 1 in fine w zw. z art. 3 § 2 pkt 1 ustawy - Prawo o postępowaniu przed sądami. Rzecznik zaskarżył postanowienie w punkcie 2 podpunkcie 2 i 3 załącznika Nr 2 do uchwały Nr XLI/700/2023 Rady Miasta S. w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania na drogach publicznych na terenie Gminy Miasta S., ustalenia stawek opłat za postój w tej strefie oraz sposobu pobierania opłat.

Zaskarżonej decyzji RPO zarzucił: naruszenie podpunktów 2 i 3 załącznika Nr 2 do uchwały Rady Miasta S. oraz naruszenie art. 32 Konstytucji.

Zdaniem Rzecznika, nie ulega wątpliwości, że zaskarżone przepisy punktu 2 podpunkt 2 i 3 załącznika Nr 2 do uchwały Rady Miasta S. z dnia 9 lutego 2023 r. w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania na drogach publicznych na terenie Gminy Miasta S., w zakresie w jakim ograniczają prawo mieszkańców strefy płatnego parkowania do wnoszenia opłaty zryczałtowanej i opłaty abonamentowej za parkowanie, posługując się kryterium określonego tytułu prawnego do pojazdu samochodowego, są sprzeczne z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa

Mając powyższe na uwadze Rzecznik wniósł o stwierdzenie ich nieważności w zakresie objętym zaskarżeniem.

VII.7035.1.2023 z 25 kwietnia 2023 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję odmowną w sprawie przyznania zapomogi studentowi znajdującemu się w trudnej sytuacji materialnej z przyczyn losowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wniósł skargę do

Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Komisji Stypendialnej Politechniki Ś. zaskarżając ją w całości.

Zaskarżonej decyzji Rzecznik zarzucił naruszenie: art. 90 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce poprzez nieprawidłowe przyjęcie, że przyznanie studentowi zapomogi jest uzależnione od tego, czy przejściowe znalezienie się w trudnej sytuacji życiowej było spowodowane zdarzeniem losowym. Zdaniem Rzecznika, należy uznać, że zaskarżona decyzja z uwagi na wskazanie w niej przesłanki nie znajdującej oparcia w treści art. 90 ustawy oraz brak wyjaśnienia, dlaczego pomimo stwierdzenia trudnej sytuacji materialnej studenta postanowiono nie przyznać zapomogi, nosi znamiona dowolności i arbitralności, a tym samym rozstrzygnięcie dokonane przez Komisję Stypendialną Politechniki Ś. nie mieściło się w granicach określonego ustawą uznania administracyjnego. Organ powinien więc w niniejszej sprawie albo wykazać, dlaczego w jego ocenie sytuacja Pana K. C. nie jest w trudną sytuacją życiową o charakterze przejściowym w rozumieniu art. 90 ustawy albo wyjaśnić, dlaczego, pomimo zaistnienia takiej sytuacji, postanowił nie przyznać zapomogi.

Wobec powyższego RPO, działając na podstawie na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a p.p.s.a., wniósł o uchylenie decyzji w całości, a także o rozpoznanie niniejszej sprawy w trybie uproszczonym.

V.543.1.2023 z 26 kwietnia 2023 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na rozporządzenie porządkowe Wojewody Podlaskiego w sprawie przepisów porządkowych obowiązujących w strefie nadgranicznej przyległej do zewnętrznej granicy państwowej na terenie województwa podlaskiego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości rozporządzenie porządkowe Wojewody Podlaskiego nr 1/2023 z dnia 16 lutego 2023 r. w sprawie przepisów porządkowych obowiązujących w strefie nadgranicznej przyległej do zewnętrznej granicy państwowej na terenie województwa podlaskiego.

Zaskarżonemu rozporządzeniu RPO zarzucił, że zostało wydane z naruszeniem art. 60 ust. 1 i 2 ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (dalej jako „u.w.”) w zw. z art. 94 Konstytucji poprzez wykroczenie poza zakres upoważnienia do wydania aktu prawa miejscowego.

Mając powyższe na względzie, Rzecznik wniósł o stwierdzenie nieważności zaskarżonego rozporządzenia porządkowego w całości, na podstawie art. 147 § 1 p.p.s.a.

V.7011.50.2019 z 5 maja 2023 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie stwierdzenia istnienia obowiązku ubezpieczenia zdrowotnego u wnioskodawcy.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. zaskarżając w całości decyzję Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z 7 kwietnia 2023 r. w przedmiocie stwierdzenia istnienia obowiązku ubezpieczenia zdrowotnego J. M.

Zaskarżonej decyzji Rzecznik zarzucił: wydanie decyzji z naruszeniem przepisów postępowania, mającym wpływ na wynik sprawy, tj. z naruszeniem art. 151 § 1 pkt 1 w zw. z art. 145 § 1 pkt 5 Kodeksu postępowania administracyjnego, przejawiającym się niestwierdzeniem podstaw do uchylenia kwestionowanej w postępowaniu wznowieniowym decyzji wynikającym z wadliwego przyjęcia, że powołana w sprzecznie okoliczność figurowania uczestnika w rejestrze podatników jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej nie jest okolicznością „nową”.

W ocenie RPO, kwestionowana obecnie decyzja Prezesa NFZ obarczona jest wadą wskazaną w zarzucie niniejszej skargi i jako taka powinna podlegać uchyleniu. Mając na uwadze powyższe Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości na zasadzie art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a.

V.7204.62.2022 z 10 maja 2023 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienia regulaminu tężni solankowej stanowiącego załącznik do uchwały rady miasta w sprawie regulaminów określających zasady i tryb korzystania z miejskich obiektów i urządzeń użyteczności publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnoszą skargę na postanowienia punktu 8 podpunkt 3 Regulaminu tężni solankowej stanowiącego załącznik Nr 1 do uchwały Nr XV/292/2020 Rady Miasta G. z dnia 28 maja 2020 r. w sprawie regulaminów określających zasady i tryb korzystania z miejskich obiektów i urządzeń użyteczności publicznej miasta G.

Przepisowi zamieszczonemu w punkcie 8 podpunkt 3 załącznika Nr 1 do wspomnianej uchwały Rady Miasta G. RPO zarzucił, że został wydany z przekroczeniem upoważnienia ustawowego określonego w art. 40 ust. 2 pkt 4 ustawy o samorządzie gminnym oraz w art. 4 ust. 2 pkt 6 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, przez co jest także sprzeczny z art. 94 Konstytucji.

Ponadto, zaskarżony przepis – w zakresie, w jakim dotyczy on psów asystujących – narusza również art. 20a ust. 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. W

związku z tym, Rzecznik wniósł o stwierdzenie nieważności zaskarżonego przepisu Regulaminu tężni solankowej.

BPK.511.74.2021 z 29 czerwca 2023 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na przepisy uchwały rady miasta dotyczącej zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył: § 13 w zw. z § 2 pkt 4 działu II uchwały Nr VIII/146/19 Rady Miasta K. z dnia 30 maja 2019r. w sprawie przyjęcia „Zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta K.” zmienionej uchwałą Nr XLII/941/21 Rady Miasta K. z dnia 17 grudnia 2021r. zmieniającą uchwałę w sprawie przyjęcia „Zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta Katowice”.

Zaskarżonym przepisom ww. uchwały RPO zarzucił: naruszenie art. 4 ust. 2, art. 7 ust. 1 w zw. z art. 8 pkt 1 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz art. 7 i art. 94 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wskazując na powyższe Rzecznik wniósł o stwierdzenie nieważności ww. przepisów.

W ocenie RPO zastosowany przez Radę Miasta K. tryb wyłaniania najemców lokali w drodze konkursu ofert, bez wyraźnego określenia kryteriów oddawania w najem lokali o powierzchni użytkowej przekraczającej 80 m² zgodnych z zasadami określonymi w art. 7 ust. 1 ustawy, prowadzi do nieuprawnionego przeniesienia kompetencji Rady na organ wykonawczy gminy, pomimo, że ustawa daje podstawę do uregulowania tych spraw jedynie przez radę gminy w formie aktu prawa miejscowego i stanowi niewypełnienie delegacji ustawowej z art. 21 ust. 3b ustawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

V.511.136.2023 z 17 kwietnia 2023 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę na decyzję w sprawie odmowy stwierdzenia nieważności ostatecznej decyzji w przedmiocie określenia zobowiązania w podatku dochodowym od osób fizycznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Naczelnym Sądem Administracyjnym (dalej: „NSA”) ze skargi kasacyjnej A. G. (dalej: „Skarżąca”) od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (dalej: „WSA”) w L. z dnia 31 lipca 2020 r. oddalającego skargę na decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w L. z dnia 20

grudnia 2019 r. utrzymującą w mocy decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w L. z dnia 17 października 2019 r. w sprawie odmowy stwierdzenia nieważności ostatecznej decyzji Naczelnika Trzeciego Urzędu Skarbowego w L. z dnia 1 czerwca 2016 r. w przedmiocie określenia zobowiązania w podatku dochodowym od osób fizycznych w kwocie 32.300 zł z tytułu odpłatnego zbycia spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego w 2011 r.

Jednocześnie na podstawie art. 188 ppsa RPO wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku WSA w L., rozpoznanie skargi i uchylenie w całości decyzji wydanych przez organy podatkowe w przedmiocie odmowy stwierdzenia nieważności ostatecznej decyzji Naczelnika Trzeciego Urzędu Skarbowego w L. z dnia 1 czerwca 2016 r. w przypadku uznania przez NSA, że istota sprawy została dostatecznie wyjaśniona. Na wypadek nieuwzględnienia ww. wniosku, stosownie do treści art. 185 § 1 ppsa, Rzecznik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania WSA w L.

VII.715.61.2022 z 17 kwietnia 2023 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie skargi miasta na rozstrzygnięcie nadzorcze wojewody, stwierdzające nieważność zarządzenia prezydenta miasta w sprawie powołania dyrektora teatru.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w W. w sprawie skargi Miasta W. z dnia 15 grudnia 2022 r. na rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody z dnia 23 listopada 2022 r., stwierdzające nieważność zarządzenia Prezydenta Miasta W. z dnia 2 sierpnia 2022 r. w sprawie powołania dyrektora teatru.

Rzecznik wniósł, na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 p.p.s.a., o uwzględnienie skargi i uchylenie zaskarżonego rozstrzygnięcia nadzorczego w całości.

RPO zwrócił uwagę, że niniejsza sprawa ma istotne znaczenie z punktu widzenia wolności twórczości artystycznej i wolności korzystania z dóbr kultury zagwarantowanych w art. 73 Konstytucji oraz zasady samodzielności jednostek samorządu terytorialnego wyrażonej w art. 165 ust. 2 Konstytucji. Dotyczy ona bowiem dopuszczalności merytorycznej oceny kandydatury na stanowisko dyrektora instytucji kultury prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego w postępowaniu nadzorczym. Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 u.s.g. zadania własne gminy obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Powoływanie dyrektorów instytucji kultury niewątpliwie mieści się więc w realizowaniu zadań własnych gminy.

Rzecznik w pełni podzielił wyrażone w skardze Miasta W. stanowisko, zgodnie z którym, Wojewoda nie wykazał naruszenia prawa

uzasadniającego stwierdzenie nieważności zarządzenia Prezydenta Miasta W., a tym samym wydał zaskarżone rozstrzygnięcie nadzorcze z naruszeniem art. 91 ust. 1 i 3 w zw. z art. 85 u.s.g. W ocenie RPO Wojewoda błędnie uznaje za przedmiot sporu w niniejszej sprawie kwestię obowiązku spełniania przez program kandydata na konkurs wymogów wskazanych w ogłoszeniu organizatora oraz kwestię objęcia kompetencjami nadzorczymi aktów powołujących dyrektorów podległych im instytucji kultury.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 26 kwietnia 2023 r., sygn. akt VII SA/Wa 325/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. uchylił zaskarżone rozstrzygnięcie nadzorcze. Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody nie może być uznane za zgodne z prawem, gdyż pozostaje w oczywistej sprzeczności z art. 85 u.s.g. i art. 91 ust. 1 u.s.g. To na Wojewodzie (organie nadzoru) spoczywa obowiązek takiego sformułowania rozstrzygnięć nadzorczych, by były one zgodne z literą prawa i w pełni transparentne. Wymóg należytego uzasadnienia władczego aktu w sprawie z zakresu administracji publicznej wynika z ogólnych zasad ustrojowych zawartych w Konstytucji, w tym zwłaszcza z zasady demokratycznego państwa prawnego - art. 2 Konstytucji oraz z zasad praworządności i legalności - art. 7 Konstytucji. Wymóg uzasadnienia rozstrzygnięcia nadzorczego wiąże się z zachowaniem standardów sprawiedliwości proceduralnej, której zasadniczymi elementami są prawo do wysłuchania i obowiązek przedstawienia w czytelny sposób motywów rozstrzygnięcia. Uzasadnienie rozstrzygnięcia przede wszystkim pozwala uniknąć arbitralności działania organów władzy i umożliwia obronę praw podmiotu dotkniętego działaniem tych organów. Takie standardy sprawiedliwości proceduralnej nie zostały w niniejszej sprawie zastosowane.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

BPK.7061.1.2021 z 7 września 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na przepis załącznika do uchwały rady miasta w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania, ustalenia opłat za postój pojazdów samochodowych na drogach publicznych w strefie płatnego parkowania.

Skarga oddalona (wyrok z 26 kwietnia 2023 r., sygn. akt III SA/Kr 1523/22).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w K. orzekł, iż skarga nie zasługiwała na uwzględnienie ponieważ Rada Miasta nie naruszyła prawa uchwalając obowiązek umieszczenia oryginału karty parkingowej dla osoby niepełnosprawnej za przednią szybą pojazdu samochodowego, w sposób eksponujący widoczne zabezpieczenia karty oraz umożliwiające odczytanie jej numeru i daty ważności. W ocenie Sądu orzekającego w niniejszej sprawie kwestia, czy osoba niepełnosprawna prawidłowo umieściła kartę

parkingową za przednią szybą w celu udokumentowania korzystania ze stawki zerowej przy parkowaniu samochodu, będzie przedmiotem rozpatrywania dopiero na etapie skargi na czynności egzekucyjne dotyczące opłaty dodatkowej. Powoływanie się przez RPO na brak możliwości wykazania przez osoby niepełnosprawne w postępowaniu reklamacyjnym, że posiadały w chwili parkowania wymagane uprawnienia, a zatem były objęte stawką zerową opłaty za parkowanie jest o tyle niezasadne ponieważ zgodnie z orzecznictwem Naczelnego Sądu Administracyjnego postępowanie reklamacyjne, jeżeli jest przewidziane w prawie miejscowym, to właściwie takie zapisy są pozbawione podstaw prawnych.

V.7203.68.2021 z 20 września 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Starosty, umarzającą w całości postępowanie administracyjne w przedmiocie zobowiązania klubu do sporządzenia i przedłożenia przeglądu ekologicznego.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 17 maja 2023 r., sygn. akt II SA/Lu 271/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w L. postanowił umorzyć postępowanie. Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył do Sądu decyzję Starosty z dnia 22 marca 2022 r. w przedmiocie umorzenia postępowania w sprawie sporządzenia przeglądu ekologicznego. W odpowiedzi na skargę organ wskazał, że zaskarżona de uchylona w trybie autokontroli przewidzianej w art. 54 § 3 ustawy - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (dalej: „p.p.s.a.”) decyzją z 20 października 2022 r. Organ ponownie rozstrzygnął sprawę, co do istoty. Pismem z 17 kwietnia 2023 r., skarżący wskazując na uchylenie decyzji wniósł o umorzenie postępowania na zasadzie art. 161 § 1 pkt 3 p.p.s.a. Powyższe skutkuje bezprzedmiotowością postępowania, bowiem ustał byt prawny przedmiotu zaskarżenia, natomiast stosownie do treści 161 § 1 pkt 3 p.p.s.a., Sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, gdy postępowanie z innych przyczyn stało się bezprzedmiotowe. W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji.

V.565.167.2022 z 28 listopada 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienia regulaminu strefy płatnego parkowania stanowiącego załącznik do uchwały Rady Miejskiej w sprawie ustalenia: strefy płatnego parkowania, stawek opłat za postój pojazdów samochodowych na drogach publicznych w strefie płatnego parkowania, wysokości opłaty dodatkowej oraz sposobu ich pobierania.

Skarga uwzględniona (wyrok z 14 kwietnia 2023 r., sygn. akt VI SA/Wa 53/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny stwierdził nieważność § 3 ust. 2 Załącznika nr 2 do zaskarżonej uchwały w zakresie słów „będącej

właścicielem lub współwłaścicielem pojazdu samochodowego, którego prawo własności potwierdzone jest wpisem w dowodzie rejestracyjnym pojazdu samochodowego, lub dysponującego pojazdem samochodowym na podstawie umowy kredytu bądź leasingu". WSA wskazał, że status prawny w sterze prawa cywilnego, jaki posiada właściciel pojazdu, różni się od statusu najemcy lub użytkownika, jednakże w sferze administracyjnoprawnej, z uwagi na obowiązek uiszczenia opłaty za korzystanie z dróg, podmioty te mają równą pozycję. Przepis art. 13 ust. 1 pkt 1 u.d.p. nakłada bowiem obowiązek ponoszenia opłaty za postój pojazdu na korzystających z dróg, którym jest każda osoba władająca pojazdem, niezależnie od tytułu prawnego. Wszystkie te osoby znajdują się w takiej samej sytuacji. Stąd wyżej wskazana regulacja narusza konstytucyjną zasadę równości, bowiem podmioty znajdujące się w takiej samej sytuacji prawnej (posiadające te same cechy) są w sposób odmienny traktowane.

BPK.7211.7.2022 z 22 marca 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na przepisy prawa miejscowego dotyczące zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy.

Skarga częściowo uwzględniona (wyrok z 21 czerwca 2023 r., sygn. akt III SA/GI 306/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w G. stwierdził nieważność uchwały z dnia 21 listopada 2019 r. w przedmiocie zasad zawarcia umów najmu w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy R. w zakresie § 9 i § 13 pkt 1, 2. Trafnie podniósł bowiem Rzecznik Praw Obywatelskich zarzut dotyczący sprzeczności z prawem § 13 pkt 1 Uchwały. Naczelny Sąd Administracyjny w swoich wyrokach jednoznacznie przesądził, że art. 14 u.o.p.l. ma w stosunku do art. 21 ust. 3 pkt 3 charakter przepisu szczególnego wyłączającego stosowanie art. 21 ust. 3 pkt 3 do przypadków przyznania uprawnienia do otrzymania lokalu socjalnego na podstawie wyroku sądu. Sąd nie uwzględnił zarzutu dot. istotnego naruszenia prawa w części § 14 Uchwały w zakresie w jakim przewiduje górną granicę okresu, na jaki można zawrzeć umowę najmu socjalnego, ponieważ zawarcie takiej umowy w znacznym stopniu zostało wyłączone spod swobodnego ustalania jej treści przez strony. Tym samym dopuszczalnym jest ustalenie okresu, na jaki zawierana jest umowa najmu socjalnego lokalu pod warunkiem, że nadal będzie to umowa zawierana na czas określony. Podstawą do takiego ustalenia jest art. 21 ust. 1 pkt 2 ustawy o ochronie lokatorów oraz art. 21 ust. 3 tej ustawy nakazujący ustalenie zasad wynajmowania lokali mieszkalnych z gminnego zasobu. Biorąc pod uwagę powyższe WSA uwzględnił skargę RPO i stwierdził nieważność uchwały w części § 9 i § 13 pkt 1 na podstawie art. 147 § 1 p.p.s.a.; w pozostałym zakresie oddalono skargę na mocy art. 151 p.p.s.a.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

V.600.3.2022 z 4 kwietnia 2023 r. – skarga kasacyjna na postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego odrzucające skargę RPO na czynność Rady Ministrów w przedmiocie przyjęcia bez zmian projektu rozporządzenia w sprawie zmiany granic niektórych gmin.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z 13 marca 2023 r., odrzucające skargę RPO na czynność Rady Ministrów z 27 grudnia 2021 r. w przedmiocie przyjęcia bez zmian projektu rozporządzenia w sprawie zmiany granic niektórych gmin.

Zaskarżonemu postanowieniu, w oparciu o art. 174 pkt 2 p.p.s.a. Rzecznik zarzucił, że zostało wydane z mającym wpływ na wynik sprawy naruszeniem: 1) art. 141 § 4 zd. pierwsze w zw. z art. 166 p.p.s.a. poprzez sporządzenie uzasadnienia zaskarżonego postanowienia w sposób niepozwalający na kontrolę instancyjną, przejawiające się przedstawieniem argumentacji odnoszącej się do dopuszczalności skargi na rozporządzenie Rady Ministrów, które nie było przedmiotem skargi Rzecznika; 2) art. 58 § 1 pkt 1 i § 3 p.p.s.a. w zw. z art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a. poprzez wadliwe odrzucenie skargi Rzecznika Praw Obywatelskich w sytuacji, gdy powinna ona podlegać rozpoznaniu w trybie właściwym dla kontroli innych aktów i czynności z zakresu administracji publicznej.

Mając powyższe na względzie, RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w W. Jednocześnie, stosownie do wymogu wynikającego z art. 176 § 2 p.p.s.a., Rzecznik wniósł o rozpoznanie niniejszej skargi kasacyjnej na rozprawie.

III.7064.394.2022 z 26 kwietnia 2023 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku WSA w przedmiocie odmowy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego osobie niepełnosprawnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wniósł skargę kasacyjną od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w K. zaskarżając go w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił: naruszenie przepisów prawa materialnego mające wpływ na wynik sprawy tj. art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej: u.o.ś.r.), poprzez błędną wykładnię polegającą na: pominięciu prawnie uzasadnionych celów wskazanej ustawy,

przyjęciu, że faktyczne sprawowanie przez Stronę opieki nad niepełnosprawną w stopniu znacznym matką nie jest wystarczające do uzyskania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego z uwagi na okoliczność, iż matka Strony posiada oprócz Strony jeszcze troje dzieci, a fakt posiadania przez Stronę rodzeństwa zobowiązanego w równym stopniu do alimentacji matki, może stanowić kryterium negatywne do przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, a także uznaniu, że sam fakt istnienia po stronie rodzeństwa Strony potencjalnego obowiązku alimentacyjnego wynikającego z pokrewieństwa w pierwszym stopniu z Panią M. M. uprawnia do badania sytuacji majątkowej i rodzinnej Pani J. O, L. M i Pana A. M w kontekście możliwości sprawowania opieki nad matką, a przez to nieuprawnionym przyjęciu, że w sytuacji, gdy o świadczenie pielęgnacyjne ubiega się jedna z osób spokrewnionych w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki dopuszczalne jest ustalanie możliwości sprawowania opieki, jako formy realizacji obowiązku alimentacyjnego, przez pozostałe osoby spokrewnione w tym samym stopniu, a przez to wkraczanie w kompetencje zastrzeżone dla sądu powszechnego, przyjęciu, że w sytuacji, gdy o świadczenie pielęgnacyjne w związku z koniecznością sprawowania opieki nad matką ubiega się jedno z dzieci, to brak po stronie pozostałych dzieci obiektywnych przeszkód do świadczenia wsparcia osobie z niepełnosprawnością i osobie wnioskującej o świadczenie pielęgnacyjne np. w formie osobistych starań lub w formie finansowej, może stanowić okoliczność przesądzającą o braku podstaw do przyznania świadczenia wobec niespełnienia wynikającego z art. 17 ust. 1 u.o.ś.r. wymogu istnienia związku przyczynowo skutkowego pomiędzy rezygnacją lub niepodejmowaniem zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, a podjęciem lub sprawowaniem opieki.

W związku z powyższym RPO wniósł w oparciu o art. 176 i 188 p.p.s.a. o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w K. z, a także o uchylenie w całości decyzji Samorządowego Kolegium Odwoławczego w N. S, jak również o uchylenie w całości decyzji wydanej z upoważnienia Wójta Gminy Ł. przez Kierownika Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ł.

Zdaniem Rzecznika, przy prawidłowej wykładni art. 17 ust. 1 pkt 4 u.o.ś.r. w świetle ustaleń faktycznych Strona byłaby osobą uprawnioną do uzyskania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego. Sam fakt posiadania rodzeństwa oraz nawet brak z ich strony gotowości lub możliwości wspierania matki z niepełnosprawnością nie rzutuje na prawo Strony do świadczenia pielęgnacyjnego oraz pozostaje bez wpływu na ocenę zaistnienia związku przyczynowo-skutkowego między rezygnacją lub niepodejmowaniem zatrudnienia przez Stronę, a koniecznością sprawowania opieki, szczególnie wobec bezspornych ustaleń, iż Strona jest

osobą niepozostającą w zatrudnieniu i sprawującą bezpośrednią opiekę nad matką, która wymaga wzmożonego wsparcia z racji posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności.

VII.712.3.2022 z 19 maja 2023 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę RPO na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych w przedmiocie odmowy wszczęcia postępowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 20 marca 2023 r., oddalający skargę RPO na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych z dnia 16 listopada 2022 r. w przedmiocie odmowy wszczęcia postępowania.

Na podstawie art. 174 pkt 1 i 2 p.p.s.a. wyrokowi Rzecznik zarzucił: 1) naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: a) art. 145 § 1 pkt 1 lit. c) p.p.s.a. w zw. z art. 61a § 1 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej jako: k.p.a.) w zw. z art. 7 ustawy o ochronie danych osobowych (dalej jako: u.o.d.o.) w zw. z art. 61 § 2 ustawy k.p.a. i w zw. z art. 14 pkt 6 ustawy o RPO, poprzez błędne uznanie, że w niniejszej sprawie uprawnione było zastosowanie przez Prezesa UODO art. 61a § 1 k.p.a. wobec braków formalnych wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich, tj. braku adresu zamieszkania oraz zgody osoby, której dane osobowe dotyczą, podczas, gdy z uwagi na pozycję ustrojową Rzecznika Praw Obywatelskich skierowanie wniosku w trybie art. 14 pkt 6 ustawy o RPO zobowiązywało organ do wszczęcia postępowania administracyjnego i podjęcia właściwych czynności zgodnie z przepisami kodeksu postępowania administracyjnego, tj. art. 61 § 2 k.p.a., art. 64 § 1 k.p.a. w zw. z art. 188 k.p.a., tzn. wezwania Rzecznika Praw Obywatelskich do usunięcia braków w postaci wskazania adresu zamieszkania obywatela w wyznaczonym terminie, a także podjęcia właściwych działań w ramach przysługujących organowi kompetencji (art. 57 ust. 1 lit. a RODO, art. 58 ust. 1 RODO); b) art. 145 § 1 pkt 1 lit. c) p.p.s.a. w zw. z art. 61a § 1 w zw. z art. 61 § 2 k.p.a. i w zw. z art. 14 pkt 6 ustawy o RPO, poprzez błędne uznanie, że wydanie rozstrzygnięcia z przywołaniem niewłaściwej podstawy prawnej nie stanowi o wadliwości uzasadniającej wyeliminowanie przez Sąd z obrotu prawnego orzeczenia, podczas, gdy zaskarżone rozstrzygnięcie prowadzi do ograniczenia kompetencji Rzecznika Praw Obywatelskich występującego z urzędu w celu ochrony praw człowieka; 2) naruszenie prawa materialnego, tj.: a) naruszenie art. 14 pkt 6 ustawy o RPO w zw. z art. 9 pkt 3 ustawy o RPO oraz w zw. z art. 208 Konstytucji poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawach podjętych z urzędu z zakresu ochrony praw i wolności jednostki dotyczących ochrony danych osobowych obywateli, nie jest dla organu nadzorczego do spraw

ochrony danych osobowych prawnie wiążący i nie prowadzi do wszczęcia postępowania administracyjnego, podczas gdy zgodnie z wykładnią przyjmowaną w dotychczasowym orzecznictwie sądów administracyjnych skierowanie żądania przez Rzecznika w trybie art. 14 pkt 6 ustawy o RPO zobowiązuje organ do wszczęcia postępowania administracyjnego, a datą wszczęcia postępowania przed UODO był dzień doręczenia żądania Rzecznika właściwemu organowi; b) naruszenie art. 14 pkt 6 ustawy o RPO w zw. z art. 9 pkt 3 ustawy o RPO oraz w zw. z art. 208 Konstytucji poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że „jeżeli (...) Rzecznik nie ustali, że określona osoba oczekuje ochrony (...) nie może skutecznie inicjować czynności innych organów, aby to one formułowały oceny w tym względzie”, podczas gdy ustawowe kompetencje Rzecznika nie ograniczają się do samodzielnego prowadzenia spraw przez Rzecznika, podejmując zaś niniejszą sprawę z urzędu wobec podejrzenia naruszenia przepisów dotyczących ochrony danych osobowych Rzecznik Praw Obywatelskich, działając w trybie art. 14 pkt 6 ustawy o RPO, postanowił przekazać ją do zbadania organowi nadzorcemu do spraw ochrony danych osobowych. c) art. 57 ust. 1 lit a, f oraz g rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (dalej jako: RODO) w zw. z art. 58 ust. 1 lit. a) - f) RODO i art. 77 ust. 1 RODO oraz art. 90 u.o.d.o. poprzez uznanie, że w sprawie dotyczącej przetwarzania danych osobowych wskazanej przez RPO konkretnej osoby, której dane dotyczą, organ nie był zobowiązany dokonać ustaleń służących wyeliminowaniu przeszkody formalnej procedowania, a także nie był uprawniony wobec żądania Rzecznika, w myśl art. 14 pkt 6 ustawy o RPO, do prowadzenia postępowania służącemu ustaleniu, czy nie zachodzą nieprawidłowości przy przetwarzaniu danych osobowych przez administratorów portali internetowych, podczas gdy organ nadzorczy ds. ochrony danych osobowych zobowiązany jest wszcząć postępowanie z urzędu w przypadku podejrzenia naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych.

Wobec powyższego Rzecznik, na podstawie art. 188 p.p.s.a., wniósł o uchylenie wyroku w całości i rozpoznanie skargi na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

WZF.7043.63.2019 z 20 września 2019 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok Wojewódzkiego Sądu

Administracyjnego oddalający skargę na decyzję Komendanta Wojewódzkiego Policji w przedmiocie zwolnienia ze służby.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 18 kwietnia 2023 r., sygn. akt III OSK 2016/21)

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w B.; oddalił skargę kasacyjną RPO; zasądził od Komendanta Wojewódzkiego Policji w B. na rzecz N. K. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Zawarte w skardze kasacyjnej zarzuty okazały się zasadne, brak było podstaw do dokonywania oceny zasadności naruszenia przepisów prawa materialnego. Z tych względów, Naczelny Sąd Administracyjny, uznał, że skarga kasacyjna ma usprawiedliwione podstawy. Odnosząc się do skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich wskazać należy, że nie można podzielić zwartego w niej stanowiska, że w sytuacji w której funkcjonariusz skutecznie jako tzw. „sygnalista” poinformował o nieprawidłowościach w formacji interes publiczny powinien być skonfrontowany z ujawnionymi błędami. Takie rozumowanie w istocie oznaczałoby, że zawsze „sygnalista” może korzystać ze swoistego „immunitetu”, który nie pozwałaby na jego skuteczne zwolnienie, nawet w sytuacji, gdy niewątpliwie wystąpią przesłanki do zwolnienia funkcjonariusza. Mając powyższe na uwadze, NSA na podstawie art. 184 p.p.s.a. oddalił skargę kasacyjną RPO jako niezasadną.

III.7064.240.2020 z 13 kwietnia 2022 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie dotyczącej umorzenia zadłużenia z tytułu wypłaconego zasiłku pielęgnacyjnego.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 25 maja 2023 r., sygn. akt I OSK 1307/22).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok, zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Prezydenta Miasta z 10 sierpnia 2020 r. NSA za błędne uznał stanowisko tak organów administracji, jak i Sądu I instancji, co do braku możliwości zastosowania w niniejszej sprawie art. 30 ust. 9 u.ś.r. i związanej z tym konieczności odmowy wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie umorzenia przedmiotowych należności na podstawie art. 61a § 1 k.p.a., uznając tym samym za zasadne zarzuty skargi kasacyjnej. Mając na względzie, że istota sprawy została dostatecznie wyjaśniona zachodziły podstawy do zastosowania przez Naczelny Sąd Administracyjny art. 188 P.p.s.a. i rozpoznania skargi. Z wyłożonych powodów skarga ta zasługiwała na uwzględnienie, co skutkowało uchyleniem na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a P.p.s.a. zarówno zaskarżonego postanowienia, jak i poprzedzającego postanowienia organu pierwszej instancji.

III.7064.352.2022 z 31 maja 2022 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego wydanego w sprawie ze skargi na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego o utrzymaniu w mocy decyzji w przedmiocie uznania za nienależnie pobrane i zwrocie świadczenia pielęgnacyjnego.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 6 czerwca 2023 r., sygn. akt I OSK 1365/22).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok, zaskarżoną decyzję oraz poprzedzającą ją decyzję Prezydenta Miasta Ł. z dnia 26 sierpnia 2021 r. oraz umorzył postępowanie administracyjne. Skarga kasacyjna okazała się zasadna. Nie ulega wątpliwości, że dla oceny legalności decyzji o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia decydujące znaczenie ma świadomość osoby pobierającej świadczenie, którego podstawą jest spoczywający na organach obowiązek prawidłowego pouczenia osoby otrzymującej świadczenie o sytuacjach, w których nastąpić może brak prawa do ich pobierania. Zatem osoba pobierająca świadczenie rodzinne musi zostać prawidłowo, w sposób czytelny i zrozumiały pouczone o sytuacjach, w których następuje brak prawa do ich pobierania. W ocenie Sądu odwoławczego orzekające w sprawie organy nie sprostały tym wymaganiom, co umknęło uwadze Sądu I instancji. W niniejszej sprawie nie można bowiem uznać, aby skarżąca została należycie poinformowana o przyczynach powodujących utratę prawa do pobieranych świadczeń rodzinnych. Nie sposób przyjąć, iż korzystając z pobranego za marzec 2021 r. świadczenia pielęgnacyjnego, skarżąca działała w złej wierze. A tylko w takiej sytuacji świadczenie można byłoby uznać za nienależnie pobrane. W tych okolicznościach, w świetle art. 30 ust. 2 pkt 1 w związku z art. 25 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych, niedopuszczalne było wydanie w sprawie W. P. decyzji nakazującej jej zwrot nienależnie pobranego świadczenia pielęgnacyjnego wraz z odsetkami.

III.7064.243.2022 z 10 lutego 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku WSA oddalającego skargę na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego o utrzymaniu w mocy decyzji wydanej z upoważnienia Wójta Gminy przez Dyrektora GOPS o odmowie przyznania świadczenia pielęgnacyjnego.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 8 maja 2023 r., sygn. akt I OSK 716/23).

Pismem z 10 lutego 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: „skarżący”) złożył skargę kasacyjną od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we W. z 13 grudnia 2022 r. w sprawie ze skargi A. T. na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w J. G. z 21 lutego 2022 r.

w przedmiocie odmowy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego. Przy piśmie z 31 marca 2023 r. skarżący oświadczył, że cofa skargę kasacyjną.

Odpowiednie stosowanie art. 60 p.p.s.a. oznacza, że sąd administracyjny drugiej instancji jest związany wnioskiem dotyczącym cofnięcia skargi kasacyjnej z uwagi na art. 183 § 1 zdanie pierwsze p.p.s.a. Wynikająca z art. 183 § 1 p.p.s.a. zasada dyspozycyjności sprawia, że każde cofnięcie skargi kasacyjnej jest dopuszczalne. Z uwagi na powyższe należało na podstawie art. 161 § 1 pkt 1 i § 2 w zw. z art. 60 i art. 193 p.p.s.a. umorzyć postępowanie kasacyjne.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

XI.542.5.2023 z 20 kwietnia 2023 r. – wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia cudzoziemce zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o wszczęcie na podstawie art. 356 ust. 2 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach (dalej: „u.o.c.”) postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia Pani K. K. zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W stosunku do cudzoziemki toczyło się postępowanie w sprawie zobowiązania do powrotu, które w pierwszej instancji zakończyło się decyzją Komendanta PSG w G. z dnia 4 kwietnia 2019 r. o zobowiązaniu Pani K. K. do powrotu. Od decyzji tej cudzoziemka wniosła odwołanie do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców (dalej: „Szef Urzędu”), który w decyzji z dnia 29 lipca 2021 r. postanowił o utrzymaniu ww. decyzji Komendanta PSG w G. w mocy. Decyzja ta stała się ostateczna.

Z informacji posiadanych przez Rzecznika wynika, że istnieją nowe okoliczności, które mogą powodować konieczność wyrażenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych, a które nie zostały zbadane w decyzji Szefa Urzędu z dnia 29 lipca 2021 r., podtrzymującej decyzję organu I instancji w części dotyczącej zobowiązania cudzoziemki do powrotu.

XI.543.311.2022 z 12 czerwca 2023 r. – wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wszczął postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej zobowiązania cudzoziemca, Pana S. H. S. A., do powrotu do kraju pochodzenia. Po zbadaniu sprawy Rzecznik doszedł do przekonania, że ze względu na nową okoliczność, która została ujawniona po wydaniu ostatecznej decyzji o zobowiązaniu ww. cudzoziemca do powrotu, konieczne jest ponowne zbadanie przez uprawniony do tego

organ, czy zachodzą przesłanki do udzielenia ww. Cudzoziemcowi zgody na pobyt humanitarny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W dniu 6 sierpnia 2021 r., po wszczęciu z urzędu i przeprowadzeniu postępowania administracyjnego, Komendant Placówki Straży Granicznej w K. orzekł o zobowiązaniu Pana S. H. S. A. do powrotu. Decyzja ta stała się ostateczna. Z informacji dostępnych Rzecznikowi wynika, że istnieje nowa okoliczność, która powodować może konieczność wyrażenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych, a która nie została zbadana w decyzji Komendanta Placówki Straży Granicznej w K. dotyczącej zobowiązania Cudzoziemca do powrotu. Okolicznością wymagającą obecnie szczegółowego zbadania jest deklarowana m.in. w skardze skierowanej do Biura RPO orientacja seksualna i przynależność Pana S. H. S. A. do społeczności LGBTQ+, co może narazić Cudzoziemca na realne niebezpieczeństwo dla jego życia i zdrowia w razie powrotu do kraju pochodzenia. Tym samym w przypadku Cudzoziemca spełniona może być przesłanka udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych, wskazana w art. 348 ust. 1 pkt a. i b. u.o.c. Powrót do kraju pochodzenia, w przypadku przynależności do społeczności LGBTQ+, może zagrażać prawu do życia lub wolności, bądź narażać Cudzoziemca na nieludzkie traktowanie. Organem właściwym do wszczęcia postępowania w przedmiocie udzielenia zgody na pobyt humanitarny w przypadku, gdy okoliczności uzasadniające taką zgodę wyszły na jaw po wydaniu ostatecznej decyzji w sprawie zobowiązania do powrotu, jest komendant placówki Straży Granicznej, który wydał decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu (art. 356 ust. 5 w zw. z ust. 2 pkt 1 u.o.c.).

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika

XI.543.46.2022 z 28 czerwca 2022 r. - wniosek do Komendanta Straży Granicznej o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Stanowisko uwzględnione (decyzja z 27 kwietnia 2023 r., nr 03-105/1/D-ZPH/2023).

Komendant Placówki Straży Granicznej w B. na podstawie art. 348 pkt 2, art. 355 ust. 1 i art. 356 ust. 2 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach w zw. z art. 10 ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw udzielił zgody na pobyt ze względów humanitarnych panu I. S. oraz małoletnim dzieciom pozostającym pod opieką prawną cudzoziemców. Analizując sytuację cudzoziemców zaznaczyć należy, że nieudzielenie panu I. S. zgody na pobyt ze względów humanitarnych bezdyskusyjnie spowoduje

brak zapewnienia małoletnim dzieciom pełnego i harmonijnego rozwoju, poszanowania i godności i podmiotowości, a ponadto naruszy prawa dziecka do życia i ochrony zdrowia, prawa do wychowania w rodzinie, prawa do godziwych warunków socjalnych. Na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego oraz po wykonaniu czynności przewidzianych przepisami prawa Komendant Placówki Straży Granicznej w B. stwierdził, że sytuacja, w jakiej obecnie znajduje się pan I. S. oraz jego rodzina wyczerpuje dyspozycję określoną art. 348 pkt 2, w świetle której „cudzoziemcowi udziela się zgody na pobyt humanitarny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli zobowiązanie go do powrotu (...) naruszałoby jego prawo do życia rodzinnego lub prywatnego, w rozumieniu przepisów Konwencji o ochronie praw człowieka i podstaw owych wolności”.

V.7018.1.2023 z 26 lutego 2023 r. - sprzeciw od decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego wymierzającej karę za nieprzestrzeganie nakazu przemieszczania się.

Stanowisko nieuwzględnione (decyzja z 24 kwietnia 2023 r., nr DE NK/00004/2023).

Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny odmówił stwierdzenia nieważności ostatecznej decyzji PPIS w W. z dnia 10 maja 2020 r. Decyzja PPIS w W. i następnie w II instancji decyzja MPWIS zostały wydane przez organy administracji publicznej w sprawie właściwe rzeczowo, miejscowo i instancyjnie, działające na podstawie przepisów kompetencyjnych upoważniających PPIS w W. do wydania decyzji o nałożeniu administracyjnej kary pieniężnej, zaś MPWIS do rozpatrzenia sprawy w II instancji - w oparciu o przepisy prawa materialnego istniejące i obowiązujące zarówno w dniu stwierdzenia naruszenia prawa, jak i w dniu wydania tych decyzji. Decyzje te były kierowane do osoby bez wątplenia będącej stroną, nie dotyczyły kwestii już rozstrzygniętych inną decyzją administracyjną, były decyzjami wykonalnymi, zaś wykonanie przez stronę decyzji PPIS w W. nie wywołałoby czynu zagrożonego karą, a ponadto ww. decyzja nie była nieważna z mocy prawa na podstawie innych obowiązujących w dniu jej wydania przepisów. W toku postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji PPIS w W., Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny rozważył także z urzędu kwestię wstrzymania wykonalności decyzji PPIS w W., jednak nie stwierdził istnienia przesłanek uzasadniających wstrzymanie wykonalności tej decyzji. Rozstrzygając w kwestii nieważności powyższej decyzji administracyjnej Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny nie badał kwestii słuszności i proporcjonalności rozstrzygnięcia administracyjnego (tj. wymierzenia administracyjnej kary pieniężnej) w określonym stanie faktycznym popełnionego deliktu administracyjnego, gdyż nie mieści się to w zakresie postępowania nadzwyczajnego, o którym mowa w art. 156 k.p.a.

XI.543.75.2023 z 30 marca 2023 r. - wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Stanowisko nieuwzględnione (decyzja z 6 czerwca 2023 r., nr 17-595/3/D-ZPH/2023).

Na podstawie art. 104 § 1 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego w związku z art. 355 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach, po przeprowadzeniu z urzędu postępowania w sprawie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Komendant Placówki Straży Granicznej w Z. odmówił udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Po przeanalizowaniu całego zgromadzonego materiału dowodowego Komendant zauważył, iż nie zaistniały żadne okoliczności, które mogłyby świadczyć, że powrót Cudzoziemca do kraju pochodzenia wiązałby się z jakimkolwiek naruszeniem przepisów Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, w tym prawa do ochrony życia rodzinnego czy prywatnego. Organ uznał, że materiał dowodowy zgromadzony po przeprowadzeniu dowodów na żądanie Rzecznika Praw Obywatelskich, jak i Instytutu na Rzecz Państwa Prawa, jest zebrany w stopniu wystarczającym do rozstrzygnięcia kwestii zasadności wydania decyzji o odmowie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

VII.603.1.2023 z 12 kwietnia 2023 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego między Prezydentem RP a Naczelnym Sądem Administracyjnym

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym i przedstawił następujące stanowisko: „Postępowanie w sprawie o sygn. akt Kpt 1/23 podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia”.

Prezydent RP wniósł o rozstrzygnięcie: czy art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 oraz art. 184 Konstytucji mogą być interpretowane w ten sposób, że dozwolone jest przyznanie Naczelnemu Sądowi Administracyjnemu kompetencji do kontroli powołania przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej sędziego, w szczególności do oceny skuteczności nadania sędziemu prawa do wykonywania władzy sądowniczej; czy w świetle art. 184 Konstytucji, określającego jako zadanie sądów administracyjnych kontrolę działalności administracji publicznej, Naczelny Sąd Administracyjny jest uprawniony do dokonywania wiążącej interpretacji przepisów Konstytucji w związku z wykonywaniem przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej kompetencji, o której mowa art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji, w szczególności czy Sąd ten może określać warunki skuteczności powołania sędziego.

W odpowiedzi Naczelny Sąd Administracyjny przedstawił stanowisko, zgodnie z którym postępowanie przed TK podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o umorzenie postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania postanowienia o rozstrzygnięciu sporu kompetencyjnego. Umorzenie postępowania w niniejszej sprawie jest

uzasadnione tym, że wniosek Prezydenta RP opiera się na założeniu, którego nie sposób uznać za prawdziwe.

Zdaniem RPO nieuzasadniony jest pogląd, jakoby NSA w swoim orzecznictwie wkraczał w kompetencje Prezydenta do powoływania sędziów lub podważał akty urzędowe Prezydenta powołujące czy odmawiające powołania sędziego. Jeszcze raz należy podkreślić, że jest wręcz przeciwnie – NSA od lat stoi na stanowisku, że nie posiada upoważnienia do kontroli postanowień Prezydenta w przedmiocie powoływania sędziów. Skoro więc sytuacja opisana we wniosku inicjującym niniejsze postępowanie, będąca założeniem i przesłanką szczegółowych wywodów wniosku, nie ma miejsca w rzeczywistości, to nie może być ona oceniana z perspektywy zaistnienia sporu kompetencyjnego. Okoliczność ta uzasadnia umorzenie postępowania przez TK z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII.6060.43.2019 z 3 stycznia 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku grupy posłów dotyczącego niezgodności art. 11c ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa KRS oraz art. 5 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej z Konstytucją.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 23 maja 2023 r., sygn. akt K 21/19).

Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie w niniejszej sprawie, gdyż uznał, że z art. 11 c ustawy o KRS nie można wywieść normy, którą chciał skontrolować wnioskodawca, a orzecznictwo sądów administracyjnych nie nadało temu przepisowi znaczenia, jakie przypisuje mu grupa posłów. Nie wynika z niego obowiązek ani brak obowiązku udostępniania informacji publicznej na wniosek uprawnionego podmiotu. Ponadto wnioskodawca dążył do uregulowania określonych zakazów poprzez działanie TK, a to nie leży w kompetencji Trybunału. Przedmiot kontroli był niewłaściwie sformułowany. W odniesieniu do art. 5 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej grupa posłów zakwestionowała sposób zastosowania tego przepisu do sprawy związanej z udostępnianiem danych osobowych sędziów popierających kandydatów na członków KRS. Trybunał nie orzeka zaś co do zasady w sprawach konstytucyjności stosowania prawa, zwłaszcza jeśli kontrola dotyczy treści materialnych kwestionowanych przepisów i jest dokonywana w trybie art. 188 pkt 1 Konstytucji.

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

IV.7000.89.2023 z 11 kwietnia 2023 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej braku zażalenia na postanowienie II instancji w kwestii wynagrodzenia kuratora dla strony o nieznanym miejscu pobytu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 394² § 1¹ ustawy – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji (nie wydanego w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji) w przedmiocie wynagrodzenia kuratora ustanowionego dla strony, której miejsce pobytu nie jest znane, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 176 ust. 1 oraz art. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji przez to, że wadliwie kształtuje procedurę sądową, nie zapewniając kuratorowi odpowiednich gwarancji wydania sprawiedliwego i zgodnego z prawem orzeczenia w kwestii należnego wynagrodzenia, co pozostaje równoznaczne z nieproporcjonalnym ograniczeniem prawa kuratora do sądu jak i samej konstytucyjnej ochrony tak ujętego prawa majątkowego.

Zdaniem Rzecznika, nie ulega wątpliwości, że podniesiona w skardze konstytucyjnej kwestia wynagrodzenia dla kuratora jest rozpatrywana po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji (konsekwencja złożenia wniosku o przyznanie wynagrodzenia za postępowanie odwoławcze). Jakkolwiek tego typu rozstrzygnięcie sądowe ma charakter wypadkowy dla stron (uczestników) postępowania (nie dotyczy ich bezpośrednio), służy bowiem uregulowaniu stosunku prawnego między kuratorem a Skarbem Państwa, to jednak nie ulega wątpliwości, iż dotyka ono istotnych praw podmiotowych ustanowionego w sprawie kuratora, takich jak: ochrona praw majątkowych (por. art. 64 ust. 1 Konstytucji), swoboda prowadzenia działalności gospodarczej (por. art. 22 Konstytucji) czy wolność wykonywania zawodu (por. art. 65 ust. 1 Konstytucji). Dla kuratora postanowienie takie pod względem merytorycznym stanowi więc niewątpliwie orzeczenie „pierwszoinstancyjne”, mimo że zostało wydane przez sąd, który z punktu widzenia uczestników postępowania „głównego” pozostaje sądem drugiej instancji w sensie ustrojowym.

Dodatkowo samo orzekanie o przyznaniu kuratorowi wynagrodzenia jest do pewnego stopnia kwestią uznaniową, co także wskazuje na konieczność wprowadzenia stosownego mechanizmu kontrolującego prawidłowość postanowień wydawanych przez sądy drugiej instancji w tego typu sprawach. Generalnie nie można wykluczyć możliwości wystąpienia pomyłek lub błędów (zarówno jeżeli chodzi o wybór odpowiednich stawek minimalnych, jak i ocenę poziomu świadczonych usług) - także wtedy, gdy postanowienia w kwestii wynagrodzenia dla kuratora są wydawane przez

sąd drugiej instancji. Wobec braku zażalenia na wydane po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji postanowienie ewentualne nieprawidłowości nie zawsze mogą zaś zostać naprawione za pomocą sprostowania, bowiem oczywiste pozostaje, iż nie wszystkie możliwe wady postanowień można na gruncie dyspozycji art. 350 Kodeksu postępowania cywilnego potraktować jako „niedokładności”, „błędy pisarskie albo rachunkowe” lub „inne oczywiste omyłki”.

W ocenie Rzecznika nie może więc być wątpliwości co do tego, że orzekanie w przedmiocie przyznania kuratorowi wynagrodzenia jest „sprawą” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji, gdyż obejmuje rozstrzygnięcie o prawach lub obowiązkach tegoż podmiotu, na podstawie norm wynikających z przepisów prawnych. W takim rozstrzygnięciu sądu chodzi bowiem o ustalenie zakresu ochrony praw majątkowych ustanowionego w postępowaniu cywilnym kuratora. Prawa te stanowią ekonomiczny ekwiwalent za wykonaną pracę, zaś ich kształt musi zostać określony w oparciu o normy prawne wynikające z przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2018 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej. Istotę rozpatrzenia sprawy, w której została złożona skarga konstytucyjna, stanowiła prawna kwalifikacja konkretnego stanu faktycznego (złożenia wniosku o przyznanie wynagrodzenia za reprezentowanie praw i interesów strony w postępowaniu odwoławczym), zawarta w wydanej normie konkretnej i indywidualnej, skierowanej do skarżącego, z której wynikały określone dla skarżącego skutki prawne w postaci jedynie częściowego uwzględnienia jego wniosku. Wszystkie elementy podniesionego stanu faktycznego dotyczyły zatem sprawy konkretnej i tworzącej całość związaną z podmiotem, którego uprawnienia zostały ostatecznie określone, w wyniku kwalifikacji prawnej stanu faktycznego przez sąd drugiej instancji.

W świetle powyższego, zdaniem RPO w pełni zasadne pozostaje zapatrywanie, iż kwestia przyznania kuratorowi procesowemu wynagrodzenia przez sąd stanowi sprawę w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji i jako taka powinna zostać rozpoznana w dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym. Zatem sam brak zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie przyznania kuratorowi wynagrodzenia za reprezentowanie praw i interesów strony w postępowaniu odwoławczym (pominięcie ustawowe na gruncie art. 394² § 11 Kodeksu postępowania cywilnego) narusza wynikające z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji prawo do należytego ukształtowania procedury sądowej, w zakresie możliwości wdrożenia kontroli instancyjnej, w sprawie wypadkowej, w której dochodzi do rozstrzygnięcia o chronionych prawnie uprawnieniach majątkowych kuratora.

II.510.340.2023 z 14 kwietnia 2023 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej w przedmiocie zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu karnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 42 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 — Kodeks karny (dalej: „k.k.”) jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

W ocenie Skarżącego istotą niezgodności zaskarżonego przepisu z normami konstytucyjnymi stanowiącymi wzorzec kontroli jest naruszenie prawa do sądu poprzez ukształtowanie sankcji w normie materialnoprawnej stanowiącej przedmiot kontroli jako bezwzględnie oznaczonej, a zatem takiej, która — poprzez wkroczenie władzy ustawodawczej w tzw. minimum wyłączności kompetencji zastrzeżonych dla judykatury — unicestwia istotę prawa do sądu wskutek zastąpienia intensjonalno-ekstensjonalnego aktu stosowania prawa ekstensjonalnym aktem subsumpcji stanu faktycznego pod normą prawa.

Rzecznik zaznaczył, że „władze ustawodawcza, wykonawcza i sądownicza muszą być rozdzielone a nadto, że musi panować między nimi równowaga oraz że muszą one ze sobą współpracować”. Twierdzenie to znajduje normatywną podstawę w art. 173 Konstytucji, z którego wynika zasada odrębności i niezależności sądów i trybunałów „od innych władz”, co stanowi dodatkowe uzasadnienie funkcjonalnej odrębności władzy sądowniczej.

W tym kontekście RPO wskazał, że art. 42 § 3 k.k. w zakresie, w jakim nakazuje sądowi orzeczenie zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio w razie popełnienia przestępstwa określonego w art. 178a § 4 k.k., chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami, uniemożliwia sądowi *de facto* dokonania wyboru w zakresie przesłanek wyznaczających zakres zastosowania normy prawnej, gdyż zakres ten ma charakter względnie obligatoryjny i ograniczony został m. in. do przypisania odpowiedzialności karnej za popełnienie przestępstwa z art. 178a § 4 k.k., zaś jednocześnie fragment „chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami” jest niejasny i w sposób niewystarczająco precyzyjny, oraz uniemożliwia dokonanie wyboru w zakresie konsekwencji zastosowania reakcji karnej, gdyż zarówno co do zakresu materialnego czyli treści środka karnego w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych, jak i zakresu formalnego, czyli czasookresu zastosowania środka karnego (dożywotnio), sąd jest związany treścią art. 42 § 3 k.k.

W opinii Rzecznika taki stan rzeczy stanowi zaprzeczenie istoty konstytucyjności normy, gdyż uniemożliwia realizację standardu orzekania opartego na zasadzie swobodnego uznania sędziowskiego w ramach ustawy, zasadzie indywidualizacji prawnokarnej reakcji wobec sprawcy, zasadzie oznaczonej kary oraz wyjątków jej zastosowania, zasadzie humanitaryzmu oraz zasadzie równości wobec prawa.

III.7064.224.2023 z 21 kwietnia 2023 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 17 ust. 1 a pkt 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych w zakresie, w jakim za jedyną przesłankę uprawniającą do świadczenia pielęgnacyjnego osoby wskazane w art. 17 ust. 1 pkt 4 uznaje legitymowanie się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności przez osoby spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki jest niezgodny z art. 69 i art. 71 ust. 1 zd. drugie Konstytucji.

Ww. ustawa wprowadziła niezależną od systemu pomocy społecznej pomoc finansową państwa dla osób, które podjęły się opieki nad bliskim członkiem rodziny i z tego powodu nie wykonują aktywności zawodowej. Z dniem 1 stycznia 2013 r. ustawodawca zmienił zasady dostępu do świadczenia osób innych, niż spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki i zastąpił kryterium braku możliwości sprawowania opieki na sformalizowaną przesłankę legitymowania się przez rodziców, osoby spokrewnione w pierwszym stopniu, opiekuna faktycznego dziecka i osobę będącą rodziną zastępczą spokrewnioną, orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Zdaniem RPO samo kryterium orzeczonego znacznego stopnia niepełnosprawności spokrewnionego w pierwszym stopniu potencjalnego opiekuna osoby z niepełnosprawnością samodzielnie, tj. bez odniesienia do sytuacji faktycznej i indywidualizowanych okoliczności, nie może być uznane za kryterium zobiektywizowane i konkretne w aspekcie możliwości wypełnienia warunku rezygnacji z zatrudnienia w związku z podjęciem się opieki, a także w kontekście przesunięcia uprawnienia do świadczenia pielęgnacyjnego na osoby spokrewnione w dalszej kolejności. Co więcej, kryterium to w zestawieniu z przepisami u.ś.r. traci przymiot gwarantujący realizację celów i zadań wyznaczanych przez art. 17 ustawy. Z treści bowiem art. 17 ust. 1 ustawy wynika, że celem świadczenia pielęgnacyjnego jest udzielenie materialnego wsparcia osobom, które rezygnują z aktywności zawodowej lub jej nie podejmują w związku z koniecznością zapewnienia

wsparcia niepełnosprawnemu członkowi rodziny, względem którego na opiece ciąży potencjalny obowiązek alimentacyjny. Podmiotem prawa do tego świadczenia jest osoba rezygnująca z zatrudnienia - w celu sprawowania osobistej opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny. Świadczenie pielęgnacyjne jest więc adresowane do kategorii osób blisko spokrewnionych z osobą z niepełnosprawnością, pozbawionych możliwości realizacji aktywności zawodowej i zarobkowej z powodu konieczności sprawowania opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny. Świadczenie to ma zatem częściowo rekompensować utracony zarobek członka danej rodziny, a więc pełni funkcję kompensacyjną, trzeba je jednak rozpatrywać również w odniesieniu do osoby wymagającej opieki, która staje się pośrednim beneficjentem tych świadczeń. Analizowana w tym kontekście konstrukcja dostępu do świadczenia pielęgnacyjnego osób innych niż spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą z niepełnosprawnością w zakresie w jakim za jedyną przesłankę uprawniającą te osoby do ubiegania się o świadczenie jest dysponowanie przez osoby spokrewnione w pierwszym stopniu orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności nie znajduje, w opinii RPO, wystarczającego uzasadnienia.

W świetle powyższego przepisy u.ś.r. regulujące dostęp do świadczenia pielęgnacyjnego osób wskazanych w art. 17 ust. 1 pkt 4 z uwagi na uzależnienie tego prawa od spełnienia formalnego kryterium znacznego stopnia niepełnosprawności przez osoby spokrewnione w pierwszym stopniu mogą w sposób istotny limitować dostęp faktycznych opiekunów do świadczenia, zaś osób z niepełnosprawnością do koniecznego wsparcia, a zatem przekraczać zakres proporcjonalności niezbędny dla ochrony praw osób z niepełnosprawnością i ich rodzin. Uzależnienie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego dla osób spokrewnionych w dalszym stopniu faktycznie świadczących opiekę od spełnienia formalnego kryterium znacznego stopnia niepełnosprawności przez osoby spokrewnione w pierwszym stopniu powoduje, że ze szczególnej pomocy, o jakiej mowa art. 71 ust.1 zdanie drugie Konstytucji wykluczone są rodziny, w których żyją osoby z niepełnosprawnością, a ich faktyczni opiekunowie zmagając się z problemami i zwiększonymi kosztami utrzymania wynikającymi z niepełnosprawności członka rodziny nie są w stanie przedstawić stosownego orzeczenia. Rodziny takie, z przyczyn od nich niezależnych, nie mogą skorzystać z realnego wsparcia ze strony państwa (władzy publicznej). Tymczasem z perspektywy takiej rodziny jako całości stan zdrowia poszczególnych jej członków wymagający dodatkowych nakładów finansowych i obniżony status materialny ze względu na brak aktywności zarobkowej z powodu konieczności świadczenia wsparcia powoduje, że aktualizuje się prawo rodziny do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych, a kwestia formalnego orzeczenia o znacznym stopniu

niepełnosprawności osób spokrewnionych w bliższym stopniu z osobą wymagającą wsparcia nie powinna mieć rozstrzygającego znaczenia dla uzyskania tej pomocy.

Biorąc powyższe Rzecznik podkreślił, że art. 17 ust. 1 a pkt 2 ustawy w zakresie, w jakim za jedyną przesłankę uprawniającą do świadczenia pielęgnacyjnego osoby wskazane w art. 17 ust. 1 pkt 4 uznaje legitymowanie się orzeczeniem z znacznym stopniu niepełnosprawności przez osoby spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą wsparcia jest niezgodny z art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji.

V.510.28.2023 z 12 maja 2023 r. - stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, do którego Rzecznik zgłosił udział 7 marca 2023 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i przedstawił stanowisko, że: art. 398²² § 1 w związku z art. 767⁴ § 1 w związku z art. 13 § 2 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

W ocenie RPO problem konstytucyjny ujawniony na tle niniejszej sprawy dotyczy funkcjonowania w obrocie prawnym normy, z której wynika, że orzeczenie referendarza sądowego, wykonującego zadania z zakresu ochrony prawnej w postępowaniu egzekucyjnym, nie podlega kontroli sądowej, bowiem nie przysługuje na nie skarga do sądu.

RPO zauważył, iż z treści przepisów nie wynika, by postanowienia wydawane w związku z zakończeniem egzekucji wprost odnosiły się do przebiegu wcześniej podjętych czynności egzekucyjnych, natomiast stwierdzają zakończenie postępowania, mogą także rozstrzygać o kosztach egzekucji. Nie powinno zatem budzić wątpliwości, iż od tych rozstrzygnięć, niezależnie czy będą one wydane przez komornika, sąd czy referendarza sądowego przysługuje ostatecznie zażalenie do sądu. Natomiast ewentualne zaskarżenie w tym trybie do sądu wcześniejszego rozstrzygnięcia referendarza sądowego w sprawie wпадkowej, wymagałoby odpowiedniego zastosowania instytucji z art. 380 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a więc żądania w zażaleniu na postanowienie o ukończeniu postępowania egzekucyjnego rozpoznania postanowienia referendarza sądowego w przedmiocie skargi na czynności komornika, które nie podlegało zaskarżeniu w drodze zażalenia do sądu, a miało wpływ na rozstrzygnięcie sprawy.

Jednakże skoro istotą skargi na czynności komornika w ogóle, a także w przypadkach objętych niniejszą sprawą, jest sprawowanie kontroli nad działaniami organu egzekucyjnego oraz bieżące korygowanie naruszeń w podejmowanych czynnościach egzekucyjnych, to przesunięta w czasie

reakcja na tego rodzaju ewentualne naruszenia może być nieadekwatna w stosunku do celów tej instytucji.

W doktrynie zauważa się, że sąd w postępowaniu egzekucyjnym rozpoznając środki zaskarżenia realizuje w ten sposób nadzór judykacyjny nad postępowaniami egzekucyjnymi prowadzonymi przez komorników. Jednocześnie przekazanie do kompetencji referendarzy sądowych rozpoznawania skarg na czynności komornika, nie oznacza, iż nie korzystają one z gwarancji wynikających z prawa do sądu, w tym do efektywnej kontroli sądowej, możliwej do zainicjowania w czasie odpowiednim do podjęcia ewentualnych koniecznych działań korygujących.

Zdaniem Rzecznika, oceny tej nie zmienia fakt, iż czynności te podejmowane są w związku z wykonywaniem przez komornika sądowego przymusu państwowego w celu wyegzekwowania prawomocnego orzeczenia sądowego. Oczywiście jest, iż w wyniku prowadzenia postępowania egzekucyjnego dojdzie do faktycznych zmian w stanie majątkowym dłużnika, jednakże po to został ustanowiony nadzór sądowy nad czynnościami komornika, aby w trakcie niejednokrotnie skomplikowanego procesu egzekwowania należności nie doszło do naruszeń prawa. Funkcja ta została powierzona sądom. Jeżeli jednak wykonują ją referendarze sądowi to nie powinno to prowadzić do ograniczenia kontrolnej funkcji sądu wobec rozstrzygnięć kształtujących sytuację podmiotów prawa, wydawanych przez organy pozasądowe. Należy zatem przyjąć, że w ramach prawa do sądu, w jego drugiej postaci, to jest w funkcji ochrony prawnej, mieści się także możliwość poddania każdego rozstrzygnięcia referendarza sądowego w zakresie skargi na czynności komornika pod ostateczną kontrolę sądu. Co istotne, stanowisko to jest zgodne z ugruntowanym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego dotyczącym gwarancji zawartych w prawie do sądu, gdy o sprawach o charakterze wypadkowym, będących czynnościami z zakresu ochrony prawnej, orzeka referendarz sądowy.

IV.511.194.2023 z 7 czerwca 2023 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania z Konstytucją przepisu Kodeksu postępowania cywilnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 182 § 1 pkt 1 ustawy – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nakazuje umorzenie postępowania po upływie trzech miesięcy liczonych od „daty postanowienia” rozumianego jako data jego wydania, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Uzasadnienie stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

IV.510.15.2020 z 20 maja 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności z Konstytucją przepisów Kodeksu postępowania cywilnego.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 12 kwietnia 2023 r., sygn. akt SK 38/20).

Trybunał Konstytucyjny uznał, że postępowanie w sprawie rozpatrywanej skargi konstytucyjnej podlega umorzeniu z powodu niedopuszczalności wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK), ponieważ skarżący nie wykazał, że doszło do naruszenia posiadanych przez niego praw lub wolności konstytucyjnych. W sytuacji, w której znalazł się skarżący, nie przysługiwało mu bowiem prawo żądania wznowienia postępowania, gwarantowane przez art. 190 ust. 4 Konstytucji. Przedstawione przez skarżącego uzasadnienie zarzutu niezgodności z Konstytucją art. 408 k.p.c. oraz wskazywane przez niego wzorce kontroli - art. 45 ust. 1 w związku z art. 190 ust. 4 oraz art. 190 ust. 4 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji - należy uznać za niewystarczające. W konsekwencji poprzestanie przez skarżącego na lakonicznym lub zdawkowym uzasadnieniu zarzutu albo na całkowitym nieuzasadnieniu sformułowanych zarzutów stanowi niewykonanie dyspozycji ustawowej (art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK), co skutkuje umorzeniem postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

II.519.1451.2021 z 15 listopada 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy - Ordynacja podatkowa.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 28 czerwca 2023 r., sygn. akt SK 52/21).

Trybunał Konstytucyjny wskazał, że art. 84 i art. 217 Konstytucji stanowią samodzielną podstawę ograniczania prawa własności i praw majątkowych przez regulacje daninowe oraz pełnią podwójną funkcję z perspektywy obowiązków jednostki. Z perspektywy praw i wolności jednostki przewidują one również możliwość ograniczania tych praw i wolności, które mogą doznać uszczerbku w wyniku realizacji czy egzekucji obowiązków daninowych, w zasadzie wyłączając w tym wypadku gwarancje wynikające z art. 31 ust. 3 i art. 64 ust. 3 Konstytucji. Trybunał podkreślił, że art. 84 i art. 217 ustawy zasadniczej stanowią podobnie jak art. 31 ust. 3 i art. 64 ust. 3

Konstytucji w odniesieniu do innych ograniczeń samodzielne wzorce kontroli konstytucyjności prawa, w tym również w wypadku kontroli zainicjowanej wniesieniem skargi konstytucyjnej. Podmioty wnoszące taką skargę są uprawnione skonstruować zarzuty naruszenia ich praw lub wolności przez regulację daninową przez odwołanie się do zasady wyłączności ustawy w prawie daninowym lub zasady szczególnej określoności regulacji daninowych, wywodzonych z art. 84 i art. 217 ustawy zasadniczej, podobnie jak w odniesieniu do innych regulacji dopuszczalne jest przedstawienie zarzutu niezgodności z zasadą wyłączności ustawy w wypadku ograniczania praw i wolności konstytucyjnych lub zasadą szczególnej określoności regulacji ustanawiających takie ograniczenie. W niniejszej sprawie TK wziął pod uwagę, że choć w petitium skargi skarżący przywołał jako przepis związkowy art. 2 Konstytucji, to jednak w odniesieniu do niego ograniczył się jedynie do wskazania zasady zaufania do państwa i prawa, bezpieczeństwa prawnego i stabilności stosunków prawnych. Nie rozważył w ogóle, mimo że przedmiotem skargi konstytucyjnej uczynił regulację z zakresu prawa daninowego możliwości użycia wzorca z art. 2 Konstytucji jako źródła zasady określoności lub zasady. W związku z powyższym Trybunał postanowił umorzyć postępowanie.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

IV.7002.4.2023 z 28 czerwca 2023 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Naczelnego Sądu Administracyjnego odnośnie zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do którego Rzecznik zgłosił udział 21 marca 2023 r.

Rzecznik podniósł, iż sąd pytający zarzuca naruszenie postanowień Konstytucji oraz art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji nie tyle przez treść wskazanej normy i możliwość włączenia zabytku nieruchomości do ewidencji zabytków przez wojewódzkiego konserwatora, co przez regulację, którą ustawodawca w tym zakresie pominął, tj. normującą gwarancje ochrony prawa własności zabytku. Innymi słowy, istota problemu konstytucyjnego podniesionego w pytaniu prawnym polega na braku określenia w ramach procedury ujęcia zabytku w ewidencji zabytków gwarancji ochrony własności nieruchomości przed ograniczeniem prawa własności, tj. przed wpisem do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

RPO, zwrócił uwagę, że ujęcie zabytku w ewidencji zabytków wpływa na sposób wykonywania prawa własności tego zabytku. Z chwilą włączenia zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków powstają bowiem obowiązki obciążające jego właściciela i posiadacza, takie jak: zapewnienie warunków

do naukowego badania i dokumentowania zabytku, prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości oraz do popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury. Aktualizują się również - obwarowane sankcjami administracyjnymi i karnymi - obowiązki: zawiadamiania wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku; zawiadamiania o zagrożeniu dla zabytku; o zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego oraz o zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku.

Rzecznik wskazał przy tym, że ochrona zabytków wiąże się z - co do zasady - uzasadnionym na gruncie Konstytucji ograniczeniem prawa własności właściciela. Ograniczenia te wynikają zaś przede wszystkim z przepisów ustawy o ochronie zabytków. Nie oznacza to jednak dowolności ustawodawcy w sposobie oraz głębokości wprowadzania ograniczeń. Konieczne jest w tym przypadku wyważenie praw właścicieli oraz przede wszystkim interesu publicznego. Innymi słowy, ingerencja w prawo własności zabytku nie może być nadmierna. Przenosząc te ustalenia na grunt analizowanego problemu konstytucyjnego należy wskazać, że sprawa, na tle której sąd pytający przedstawił pytanie prawne, potwierdza, że obligatoryjne ujęcie w gminnej ewidencji zabytków nieruchomości wpisanej do ewidencji wojewódzkiej prowadzi do ograniczenia wykonywania prawa własności.

Zdaniem RPO uzasadniona wydaje się także teza o możliwym naruszeniu art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji. Ograniczenie zabudowy (przebudowy) przedmiotu własności prywatnej, motywowane potrzebą ochrony interesu powszechnego, odbywa się w procedurze niejawnej, do tego zwalniającej organy władzy publicznej z obowiązku należytego przedstawienia (udokumentowania) swoich racji. O stanowisku tychże organów właściciel może dowiedzieć się np. dopiero na etapie odmowy uzgodnienia zaplanowanej inwestycji. Dodatkowo, w świetle orzecznictwa sądowo-administracyjnego nie ma dostatecznej jasności co do kształtu procedur kontrolnych wobec przejawów działania władz względem własności obywateli.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

IV.511.185.2017 z 15 stycznia 2018 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego Sądu Rejonowego dotyczącego braku możliwości

zaskarżenia orzeczenia referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 27 czerwca 2023 r., sygn. akt P 21/17).

Trybunał Konstytucyjny dostrzegł, że przepis o treści literalnie niemal tożsamej z przepisem objętym rozpoznawanym pytaniem prawnym znalazł się w art. 398²² § 1 k.p.c. (w części pierwszej: Postępowanie rozpoznawcze, księdze pierwszej: Proces, tytule VI: Postępowanie, dziale Vb: Skarga na orzeczenie referendarza sądowego). Jednak zmiana przez ustawodawcę koncepcji regulacyjnej w wyżej określonym zakresie, usytuowanie wskazanego przepisu w innym otoczeniu normatywnym, na wyraźnie innym miejscu w ramach systematyki wewnętrznej Kodeksu postępowania cywilnego, prowadzi do wniosku, że akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał - w kształcie, który był podstawą pytania prawnego. Zaistniałe okoliczności zobowiązują Trybunał Konstytucyjny do umorzenia postępowania wobec zaktualizowania się przesłanki określonej w art. 59 ust. 1 pkt 4 u.o.t.p.TK - czynią zbędnym odnoszenie się do innych warunków dopuszczalności merytorycznego rozstrzygnięcia pytania prawnego.

IV.7002.8.2018 z 30 października 2018 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w zakresie rozstrzygnięcia pytania prawnego Naczelnego Sądu Administracyjnego dotyczącego zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 11 maja 2023 r., sygn. akt P 12/18).

Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż art. 22 ust. 5 pkt 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Ponadto, TK postanowił umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie.

Trybunał, na podstawie sprawy stanowiącej tło do wystąpienia z pytaniem prawnym stwierdził, że niewątpliwie wpisanie nieruchomości skarżącej do gminnej ewidencji zabytków pociągnęło za sobą istotne ograniczenia w realizacji prawa właściciela do korzystania z nieruchomości (ius utendi) przez ograniczenie w prowadzeniu konkretnych robót budowlanych i w tym sensie z całą pewnością wyraziło się w praktyce ograniczeniem prawa własności. W ocenie TK kształt regulacji zawartej w art. 22 ust. 5 pkt 3 ustawy o ochronie zabytków, w rozumieniu nadanym

wykładnią sądów, nie jest niezbędny do ochrony interesu publicznego, a jej efekty nie pozostają w dopuszczalnej proporcji do ciężarów nakładanych na właścicieli nieruchomości. Osłabienie ochrony własności, przez wyłączenie udziału właściciela w postępowaniu skutkującym wpisem nieruchomości do gminnej ewidencji zabytków, nie służy realizacji żadnych konstytucyjnie uzasadnionych wartości.

Fundamentem demokratycznego państwa prawnego jest możliwość obrony oraz ochrony swoich dóbr. Tymczasem art. 22 ust. 5 pkt 3 ustawy o ochronie zabytków w zakresie wskazanym przez NSA prowadzi do sytuacji, w której właściciel nieruchomości, dowiadując się, że nieruchomość ma zostać wpisana do gminnej ewidencji zabytków, nie ma możliwości w postępowaniu administracyjnym zająć stanowiska oraz zakwestionować działań podejmowanych przez organ administracji gminnej w porozumieniu z konserwatorem.

VII.510.109.2021 z 3 grudnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego odnośnie kwestii ograniczenia udziału ławników w rozpoznawaniu spraw sądowych.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 17 maja 2023 r., sygn. akt P 13/21).

28 kwietnia 2023 r. wpłynął do Trybunału Konstytucyjnego odpis postanowienia sądu pytającego z 13 kwietnia 2023 r. o cofnięciu pytania prawnego. Na gruncie stanowiących odpowiedniki art. 56 ust. 2 i 3 u.o.t.p.TK: art. 31 ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym, art. 49 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym oraz art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym, orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego przyjmuje, że prawo do cofnięcia wniosku, pytania prawnego czy skargi konstytucyjnej przed rozpoczęciem rozprawy mieści się w granicach swobodnego uznania - odpowiednio - wnioskodawcy, sądu pytającego czy skarżącego i jest jednym z przejawów zasady dyspozycyjności, na której opiera się postępowanie przed tym organem. Sąd Rejonowy w K. skutecznie cofnął swoje pytanie prawne postanowieniem z 13 kwietnia 2023 r. Zatem ziściła się w niniejszym postępowaniu przesłanka jego umorzenia na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK.

VII. Wystąpienia legislacyjne

IV.510.18.2023 z 20 kwietnia 2023 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw.

W projektowanych zmianach Kodeksu postępowania cywilnego Rzecznik Praw Obywatelskich pozytywnie ocenił zamiar trwałego uregulowania na gruncie k.p.c. rozwiązań polegających na umożliwieniu przeprowadzania posiedzeń zdalnych za pośrednictwem środków informatycznych pozwalających komunikować się na odległość. Jednakże, RPO zwrócił uwagę na ogólną formułę zmian, zwroty niedookreślone i klauzule generalne, które mogą wywoływać praktyczne trudności i nadmiernie ograniczać prawo do sądu. Chodzi przede wszystkim o przesłanki uzasadniające zarządzenie przewodniczącego o przeprowadzeniu posiedzenia zdalnego. W kontekście decyzji o posiedzeniu zdalnym może pojawić się pytanie o charakter czynności polegającej na przeprowadzeniu dowodu z zeznań świadków, kluczowych dla danej sprawy, w przypadku których ocena ich wiarygodności powinna wychodzić poza samą stronę werbalną i przede wszystkim, co do których istnieje obawa wpływu osób trzecich na ich zeznania. Taki wpływ wydaje się zdecydowanie ułatwiony podczas posiedzenia zdalnego, szczególnie w przypadku problemów z przesyłaniem obrazu.

Poza tym, projektodawca zupełnie pominął kwestię odwołania się przez stronę od zarządzenia przewodniczącego o przeprowadzeniu posiedzenia zdalnego, nadając mu tym samym charakter relatywnie arbitralny. Zapewnienie procedury odwoławczej w tym zakresie jest konieczne w kontekście konstytucyjnego prawa do sądu.

Aktualne także pozostają dotychczasowe uwagi Rzecznika o braku regulacji przewidujących, w jaki sposób można zakwestionować prawidłowość przebiegu posiedzenia zdalnego w sytuacji złej jakości połączenia, zakłóceń, utrudnień czy wręcz manipulacji ze strony osób trzecich, itp. W obecnym kształcie projektowanych przepisów, zarzut wadliwego postępowania w tym zakresie wydaje się możliwy do podniesienia dopiero na etapie środka odwoławczego, co może być działaniem mocno spóźnionym i naruszającym prawa strony pokrzywdzonej.

Z niniejszych regulacji wynika, iż projektodawca przewiduje możliwość „hybrydowego” trybu procedowania, dopuszczając, aby część osób brała udział w rozprawie zdalnie, łącząc się z sądem z dowolnego miejsca, a część – w formie tradycyjnej, będąc fizycznie na sali sądowej. Rzecznik, postuluje jednak takie doprecyzowanie tych przepisów, by nie pozostawiały one żadnych wątpliwości w tym zakresie.

RPO ponownie zwrócił uwagę, że przeprowadzenie posiedzenia zdalnego wymaga odrębnego uregulowania kwestii ich rejestrowania. Obecnie art. 9 1 k.p.c. zezwala na rejestrację wyłącznie samego dźwięku, strony muszą sąd o tym zamiarze uprzedzić, a ponadto, jest to niedozwolone, jeżeli posiedzenie odbywa się przy drzwiach zamkniętych lub sprzeciwia się temu względ na prawidłowość postępowania.

W zakresie zmian dotyczących ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych, wątpliwości RPO wzbudził szeroki katalog wyłączeń z kontroli bezpieczeństwa przy wejściu do sądu, który obejmuje aż 38 kategorii osób. Szacunkowo, jest to grupa kilkuset tysięcy osób całkowicie zwolnionych z jakiegokolwiek kontroli bezpieczeństwa przy wejściu do budynku sądu. W uzasadnieniu projektu ustawy nie wyjaśniono, na jakich podstawach projektodawca opiera założenie o braku jakiegokolwiek ryzyka wniesienia przez te osoby środków niebezpiecznych. W ocenie RPO, to prezes sądu powinien dysponować narzędziami do zapewnienia wszystkim jego pracownikom, stronom postępowań i osobom odwiedzającym bezpieczeństwa.

W zakresie proponowanych zmian w k.p.k. wskazać należy, iż projektowana nowelizacja zwiększająca ochronę pokrzywdzonego i przeciwdziałająca wtórnej wiktyimizacji co do zasady zasługuje na aprobatę. Należy jednak wprowadzić dalsze modyfikacje zaproponowanych przepisów, które w odpowiedni sposób zabezpieczą prawa oskarżonego, jako strony postępowania, w szczególności możliwość bezpośredniego zapoznania się z przeprowadzonym dowodem i zadawania pytań.

Krytycznie RPO ocenił projektowany art. 330 § 4 k.p.k. Obecny system regulujący możliwość wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia sam w sobie budzi już zastrzeżenia, w sposób niezasadny utrudniając skorzystanie z tej możliwości pokrzywdzonemu. Projektowany przepis stawia dalsze przeszkody dla skorzystania z tego uprawnienia. Zgodnie z projektowanym stanem prawnym to prokurator będzie władny do oceny, czy osoba wnosząca subsydiarny akt oskarżenia jest pokrzywdzonym i czy może skorzystać z omawianego uprawnienia przysługującego pokrzywdzonemu właśnie. Podkreślić należy, iż następować to będzie w sytuacji, kiedy prokurator już dwukrotnie odmówił wszczęcia postępowania przygotowawczego. W sposób naturalny zatem prokurator skłonny będzie stwierdzić, iż wnoszący akt oskarżenia pokrzywdzonym nie jest, bowiem otwierałoby to drogę do zakwestionowania jego decyzji procesowej. Wniesienie zażalenia do prokuratora nadrzędnego jako drogę odwoławczą należy uznać za całkowicie iluzoryczną, skoro tenże prokurator nadrzędny akceptował także decyzję prokuratora podległego o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania. Należy zatem uznać, że art. 330 § 4 k.p.k. w sposób nadmierny redukuje rolę sądu w ochronie wolności i praw

pokrzywdzonego przestępstwem. To sąd powinien być organem właściwym do wydania rozstrzygnięcia w przypadku powstania sporu co do tego, czy określona osoba posiada status pokrzywdzonego.

W związku z Projektowanymi przepisami zmieniającymi ustawę - Prawo o adwokaturze, ustawę o radcach prawnych i ustawę o rzecznikach patentowych, RPO pozytywnie ocenił doprecyzowanie przepisów o doręczeniach przez sądowy portal informacyjny. Projektowana regulacja nie rozwiązuje jednak wszystkich problemów wynikłych z dotychczas obowiązujących nieprecyzyjnych przepisów. Po pierwsze, brakuje uregulowania skutków procesowych pism doręczonych za pośrednictwem portalu informacyjnego pełnomocnikom nieposiadającym kont przed dniem wejścia w życie ustawy. Po drugie, brakuje przepisów określających terminy realizacji obowiązku założenia konta – dla aktualnych adwokatów, radców i rzeczników patentowych oraz osób, które będą wykonywać te zawody w przyszłości.

W zakresie projektowanych zmian w ustawie – Kodeks karny oraz w niektórych innych ustawach, wskazać należy, iż instytucja przepadku pojazdu albo przepadku równowartości pojazdu nadal budzi poważne zastrzeżenia. W propozycjach zmian wciąż nie uwzględnia tego, że miarą jej dolegliwości jest wyłącznie wartość pojazdu. Wartość pojazdu nienależącego do sprawcy, w szczególności będącego przedmiotem umowy leasingu, nie oddaje w żaden sposób stanu majątku sprawcy. Dlatego też wartość pojazdu jest z punktu widzenia przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji okolicznością całkowicie irrelevantną. W istocie jest to środek reakcji karnej, który nie realizuje funkcji przepadku, a realizuje funkcje nawiązki i jako taki winien być traktowany.

III.7041.3.2023 z 8 maja 2023 r. – wystąpienie do Marszałka Senatu RP w sprawie ustawy o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw.

W ustawie o zmianie ustawy o służbie cywilnej zawarte zostały przepisy uniemożliwiające zatrudnienie w korpusie służby cywilnej, o którym mowa w ustawie o służbie cywilnej oraz w urzędach państwowych, o których mowa w ustawie o pracownikach urzędów państwowych osób, które w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. pracowały lub pełniły służbę w organach bezpieczeństwa państwa lub były współpracownikami tych organów w rozumieniu przepisów ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (dalej jako: „ustawa lustracyjna”). Powyższe przepisy oznaczają zatem niemożność kontynuowania stosunków pracy osób już zatrudnionych, wypełniających powyższe przesłanki, oraz wykluczają zatrudnienie takich osób w przyszłości. Jak wynika z uzasadnienia

rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o służbie cywilnej, zasadniczym motywem wprowadzenia tych zmian jest konieczność zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, szczególnie w sytuacji podwyższonego zagrożenia w związku z trwającym konfliktem zbrojnym wywołanym atakiem wojsk Federacji Rosyjskiej na terytorium Ukrainy. W tym kontekście osoby, które pracowały albo pełniły służbę w organach bezpieczeństwa państwa w latach 1944–1990 lub były współpracownikami tych organów, nie dają rękojmi rzetelności wykonywanych obowiązków służbowych – co może wskazywać na zagrożenie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich ustawa o zmianie ustawy o służbie cywilnej, przewidując wygaszanie stosunków pracy ze wskazanymi w ustawie osobami, nie przewiduje jakiegokolwiek indywidualnej oceny tych pracowników, która poprzedzałaby wygaszenie stosunku pracy. Tego rodzaju rozwiązanie jest niezgodne z zasadą sprawiedliwości społecznej zawartą w art. 2 Konstytucji, ponieważ zakłada jednakowe negatywne traktowanie wszystkich pracowników, niezależnie od ich dorobku zawodowego. Niedopuszczalne jest w demokratycznym państwie prawnym przyznanie ustawodawcy prawa do tego, aby tworzył rozwiązania prowadzące do przekreślenia dorobku życiowego i zawodowego tych pracowników, którzy nie naruszyli prawa, do przekreślenia wartości ich pracy już po 1990 r., niezależnie od jej rzeczywistego znaczenia i dotychczasowej oceny pracodawcy. Regulacja wprowadzająca automatyczne rozwiązanie stosunków pracy wskazanych grup pracowników nie respektuje podstawowych swobód, do których należy prawo do wysłuchania i prawo do obrony, a także prawo do indywidualizowanej oceny.

Zdaniem RPO, wygaszanie stosunków pracy na mocy ustawy o zmianie ustawy o służbie cywilnej i niektórych innych ustaw narusza zasadę zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa (art. 2 Konstytucja).

Rzecznik wskazał także, iż wygaszanie stosunków pracy w sposób określony tej ustawie, a więc bez stwierdzenia jakiegokolwiek naruszenia obowiązków pracowniczych, które musiałyby mieć charakter indywidualny i podlegać kontroli właściwego sądu, jest: a) zastosowaniem odpowiedzialności zbiorowej w stosunkach pracy, co jest niezgodne z zasadą ochrony pracy (art. 24 Konstytucji), b) nieproporcjonalnym ograniczeniem wbrew zasadom określonym w art. 31 ust. 3 Konstytucji prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach (art. 60 Konstytucji), c) nieproporcjonalnym ograniczeniem wbrew zasadom określonym w art. 31 ust. 3 Konstytucji wolności wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy (art. 65 Konstytucji).

Ponadto, zakres przewidzianych w ustawie ingerencji w sferę stosunków pracy i arbitralny, nieproporcjonalny charakter tych ingerencji, powodują jego niezgodność z zasadą ochrony pracy (art. 24 Konstytucji). Analizowane przepisy budzą też wątpliwości zgodności z konstytucyjnymi zasadami ograniczenia prawa do dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach, w szczególności z zasadą proporcjonalności ograniczeń. Ograniczenia w korzystaniu z prawa konstytucyjnego określonego art. 60 Konstytucji mogą oczywiście być wprowadzone. Muszą one jednak posiadać swoje konstytucyjne umocowanie.

Choć Konstytucja nie określa bliżej metod i instrumentów ochrony pracy, to możliwa jest jednak ocena, czy zawarte w ustawie o zmianie ustawy o służbie cywilnej regulacja wygaśnięcia stosunku pracy spełnia standard konstytucyjny, a swoboda ustawodawcy nie została przekroczona. W ocenie Rzecznika przedstawione powyżej regulacje nie realizują standardu ochrony pracy. Wyrazem tego jest w szczególności zbyt krótki czas dany pracownikom na dostosowanie się do nowej sytuacji, związanej przecież z utratą dotychczasowego zatrudnienia, a także brak możliwości otrzymania świadczeń pieniężnych (odprawy) przez pracowników, których stosunek pracy wygasł i to w warunkach, w których wygaśnięcie stosunku pracy zostało upodobnione do zwolnienia z przyczyn nie leżących po stronie pracownika.

V.022.4.2023 z 12 czerwca 2023 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP w sprawie ustawy o zmianie ustawy o ochronie żeglugi i portów morskich oraz niektórych innych ustaw.

Jak wynika z uzasadnienia do projektu omawianej ustawy uchwalone regulacje mają: zapewnić możliwość skutecznego oddziaływania na zagrożenia terrorystyczne z morza i powietrza, których nie można zneutralizować środkami pozostającymi w dyspozycji ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz możliwość korzystania ze zdolności Sił Zbrojnych RP do przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom dla bezpieczeństwa państwa, które wymykają się ustalonym schematom i uniemożliwiają podejmowanie działania w ramach istniejącego porządku prawnego, zmierzają do uregulowania sytuacji, w których Sił Zbrojnych RP mogą prowadzić w czasie pokoju działania mające na celu zwiększenie bezpieczeństwa państwa, mają zapewnić możliwość skutecznego oddziaływania Sił Zbrojnych RP na zagrożenia związane z atakami na terminal regazyfikacyjny skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu oraz szeroko pojętą infrastrukturę energetyczną znajdującą się na morzu i związaną z nimi infrastrukturę.

Regulacje te sprowadzają się m.in. do umożliwienia zneutralizowania (zestrzelenia, zatopienia) statku lub obiektu pływającego użytego jako środek ataku o charakterze terrorystycznym, które – jak precyzuje ustawa – jest środkiem ostatecznym i następuje w sposób: minimalizujący spowodowanie zagrożenia życia lub zdrowia osób postronnych; wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę osobom, przeciwko którym środki zostały użyte; ograniczający zniszczenie statku lub obiektu pływającego użytego jako środek ataku o charakterze terrorystycznym, innych statków, obiektów portowych i portów oraz związanej z nimi infrastruktury. Niemniej ograniczeń tych nie stosuje się m.in. jeżeli jest to niezbędne do przeciwdziałania bezpośredniemu, bezprawnemu, gwałtownemu zamachowi na życie lub zdrowie człowieka lub do uwolnienia zakładnika, lub w przypadku uzasadnionego podejrzenia o: a) obecności na statku lub obiekcie pływającym urządzenia wybuchowego, b) zamiarze niezwłocznego i nieuchronnego wykorzystania statku lub obiektu pływającego jako środka ataku o charakterze terrorystycznym. Natomiast w przypadku niezastosowania się przez obcy cywilny statek powietrzny o kategorii „Potwierdzony RENEGADE” do przewidzianych w ustawie środków zaradczych, Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych może podjąć decyzję o zniszczeniu obcego cywilnego statku powietrzego, jeżeli są spełnione łącznie następujące przesłanki: z okoliczności zdarzenia wynika, że obcy cywilny statek powietrzny zostanie wykorzystany jako środek ataku o charakterze terrorystycznym; atakowi temu nie można zapobiec za pomocą innych dostępnych środków; obcy cywilny statek powietrzny nie posiada żadnych osób na pokładzie lub na jego pokładzie znajdują się wyłącznie osoby zamierzające użyć tego statku jako środka ataku o charakterze terrorystycznym.

Biorąc pod uwagę charakter i kształt ww. regulacji, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na kwestie, które powinny być wzięte pod uwagę podczas analizowania dopuszczalności wprowadzenia takich unormowań do polskiego systemu prawnego. Rzecznik podzielił przy tym konstatację wyrażoną w opinii Rządowego Centrum Legislacji, zgodnie z którą omawiane przepisy de facto wprowadzają procedurę legitymującą pozbawienie niewinnego człowieka życia w celu odparcia zagrożenia zamachem terrorystycznym.

Po pierwsze, odnośnie do możliwości zestrzelenia samolotu pasażerskiego w sytuacji niebezpieczeństwa użycia go do działań sprzecznych z prawem oraz zagrożenia bezpieczeństwa państwa wypowiedział się już Trybunał Konstytucyjny (wyrok z dnia 30 września 2008 r., sygn. akt K 44/07). Oceniana wówczas regulacja przewidywała możliwość zniszczenia pasażerskiego statku powietrzego, w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa państwa oraz uznania, przez organ dowodzenia obroną

powietrzną, iż statek ten został użyty do działań sprzecznych z prawem, w szczególności do dokonania ataku terrorystycznego. Trybunał orzekając o niezgodności ww. regulacji z Konstytucją jednoznacznie przyznał priorytet wartościom, którymi są życie i godność człowieka. Podkreślił, że wartości te stanowią fundament europejskiej cywilizacji i wyznaczają treść znaczeniową centralnego w naszej kulturze (także prawnej) pojęcia humanizmu.

Po drugie, również w świetle wiążącej RP Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2, prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę i nikt nie może być umyślnie go pozbawiony. Artykuł 2 ust. 2 konwencji dopuszcza pozbawienie życia innej osoby w trzech tylko sytuacjach, jeżeli następuje ono w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły: w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą; w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem; w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania. Co ważne, wymienione wyżej wyjątki wskazują, że art. 2 konwencji rozciąga się na umyślne zabijanie, jednak nie dotyczy go wyłącznie. Tekst art. 2 odczytany w całości pokazuje, że ust. 2 nie definiuje przede wszystkim przypadków, w których wolno celowo zabić człowieka, ale opisuje sytuacje, w których wolno użyć siły, co może skutkować niezamierzonym pozbawieniem życia. Użycie siły musi być jednak absolutnie konieczne do osiągnięcia jednego z celów określonych w ust. 2 art. 2 konwencji. W konsekwencji art. 2 Konwencji zobowiązuje państwo nie tylko do powstrzymania się od celowego i niezgodnego z prawem pozbawienia życia, ale także do podjęcia odpowiednich kroków w celu ochrony życia osób podlegających jego jurysdykcji.

Ogólnie rzecz biorąc, ten pozytywny obowiązek ma dwa aspekty: obowiązek zapewnienia ram regulacyjnych oraz obowiązek podjęcia środków zapobiegawczych. Jeśli chodzi o możliwość zestrzelenia samolotu pasażerskiego w sytuacji, gdy dochodzi do niebezpieczeństwa, że zostanie on użyty do działań sprzecznych z prawem, w szczególności jako środek ataku terrorystycznego – obowiązkiem państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa obywateli, również tych znajdujących się na pokładzie samolotu. RPO wyraził przekonanie, że w demokratycznym państwie prawa ewentualne wprowadzenie regulacji dopuszczających celowe spowodowanie śmierci niewinnych osób dla ochrony dobra wspólnego, bezpieczeństwa państwa, czy nawet życia innych osób wymaga niezwykle głębokiej refleksji (także w kontekście organu „decyzyjnego”). Z tych względów zwrócił się z prośbą do Senatorów o szczególnie wnikliwe pochylenie się nad ustawą o zmianie ustawy o ochronie żeglugi i portów morskich oraz niektórych innych ustaw.

II.510.533.2023 z 20 czerwca 2023 r. – wystąpienie do Marszałka Senatu RP w sprawie ustawy o zmianie ustawy o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne RP w latach 2007–2022 oraz niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że najważniejszą zmianą w nowelizacji jest pozbawienie Komisji kompetencji do stosowania tzw. środków zaradczych, które w istocie były sankcjami o charakterze represyjnym. Ponadto decyzja Komisji nie będzie pozbawiała „rękojmi należytego wykonywania czynności w interesie publicznym”. Komisja nie będzie zatem dysponowała upoważnieniem do stosowania środków będących w rzeczywistości karami za działania „pod wpływem rosyjskim na szkodę interesów RP”. Jednocześnie Komisja będzie mogła wydawać decyzje administracyjne stwierdzające, że działanie określonej osoby „było działaniem pod wpływem rosyjskim na szkodę interesów RP”. Teraz takie decyzje Komisji będą mogły być zaskarżone do sądu apelacyjnego w procedurze cywilnej. Od orzeczenia będzie przysługiwała kasacja.

RPO podkreślił jednak, że nowelizacja nie zmienia zasadniczego założenia ustawy: stworzenia niesądowego organu władzy publicznej, do którego kompetencji będzie należało prowadzenie czynności o charakterze śledczym i dokonywanie na ich podstawie oceny postępowania konkretnych osób z punktu widzenia działania „pod wpływem rosyjskim” i „na szkodę interesów RP”.

Rzecznik przypomniał, że rozstrzygnięcie o zarzucie działania określonej osoby pod wpływem rosyjskim nie jest sprawą z zakresu administracji publicznej. Jest to rozstrzygnięcie o zarzucie dotyczącym działania określonego w sposób zbliżony do znamion przestępstwa tzw. zdrady dyplomatycznej (art. 129 Kodeksu karnego). Ponadto decyzja odpowiada treści środka karnego w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości (art. 39 pkt 8 Kodeksu karnego). Dla osiągnięcia zakładanego celu posłużono się nieadekwatną konstrukcją prawną (decyzją administracyjną), co uzasadnia zarzut naruszenia zasady poprawnej legislacji, wywodzonej z art. 2 Konstytucji. Konstytucja stawia jednak liczne ograniczenia, gdy chodzi o zakres spraw, jakimi może się zajmować komisja śledcza, a także kręgu osób, których działalność może podlegać tzw. śledztwu sejmowemu.

Rzecznik zauważył także, że Państwowa Komisja jest co prawda nazwana „organem administracji publicznej”, ale w istocie jest nieprzewidzianym w Konstytucji podmiotem, którego kompetencje odbiegają od kompetencji przysługujących znanym polskiemu prawu organom administracji publicznej. Ponadto pokrywają się one, a nawet wykraczają poza dopuszczalny zakres kompetencji sejmowych komisji śledczych.

Ustawa nowelizująca uchyla co prawda część zastrzeżeń z opinii RPO z 28 grudnia 2022 r. oraz opinii ekspertów, jednak również po jej wejściu w życie będzie ona nadal budzić istotne wątpliwości konstytucyjne. Ustalenie, czy działania określonych osób lub instytucji były podejmowane pod wpływem obcego państwa i na szkodę interesów RP, leży w interesie publicznym i służy ochronie bezpieczeństwa państwa. Powinno się to jednak odbywać za pomocą przewidzianych w Konstytucji instytucji i środków prawnych, z poszanowaniem wolności i praw człowieka, w tym w szczególności prawa do ochrony dobrego imienia.

Tymczasem również po wejściu w życie ustawy nowelizującej wśród kompetencji Państwowej Komisji pozostawione będzie prawo do wydawania decyzji stwierdzających, że określona osoba działała pod wpływem rosyjskim na szkodę interesów RP. Decyzja taka – mimo że nie będzie jej towarzyszyła sankcja sensu stricto - będzie stanowiła wyraz potępienia przez państwo określonych czynów (w tym czynów, które w chwili ich dokonania nie naruszały prawa). Tym samym wywoła natychmiastowy skutek w postaci napiętnowania i społecznej stygmatyzacji osoby wskazanej w decyzji, naruszający – niekiedy w sposób nieodwracalny – reputację i dobre imię takiej osoby.

Adekwatna ochrona konstytucyjnego prawa do ochrony dobrego imienia wymaga, aby zapewnić jednostce nie dowolny, ale efektywny, środek ochrony sądowej. Jest nim środek o charakterze uprzednim, to znaczy umożliwiający przynajmniej zweryfikowanie postawionych zarzutów przez sąd przed podaniem informacji o działaniach określonej osoby do wiadomości publicznej. Zaproponowana w ustawie nowelizującej konstrukcja nie spełnia tego standardu. W szczególności wniesienie apelacji od decyzji Państwowej Komisji będzie następowało już po tym, jak decyzja zostanie podana do publicznej wiadomości. W konsekwencji skutek w obszarze wolności i praw człowieka, w tym prawa do ochrony dobrego imienia, będzie wywołany już z chwilą wydania decyzji.

Z powyższych przyczyn należy uznać, że ustawa nie będzie gwarantowała adekwatnej ochrony wolności i praw osób, których działalność zostanie przez Komisję zakwalifikowana jako działalność pod wpływem rosyjskim na szkodę interesów RP.

VIII. Opinie i stanowiska

VII.602.6.2023 z 12 kwietnia 2023 r. – wystąpienie do Marszałek Sejmu i Marszałka Senatu RP w sprawie ograniczenia czasu liczenia głosów w obwodach zagranicznych.

W związku z licznymi zastrzeżeniami podnoszonymi w ostatnim czasie w debacie publicznej Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Marszałków Sejmu i Senatu z prośbą o poddanie pod rozagę konieczności zainicjowania postępowania legislacyjnego dotyczącego treści art. 230 § 2 ustawy - Kodeks wyborczy (dalej jako: „Kodeks wyborczy” albo „KW”) w celu usunięcia ograniczenia czasowego liczenia głosów w zagranicznych obwodach głosowania.

Zgodnie z obowiązującym art. 230 § 2 KW, jeżeli właściwa okręgowa komisja wyborcza nie uzyska wyników głosowania w obwodach głosowania za granicą albo na polskich statkach morskich w ciągu 24 godzin od zakończenia głosowania, o którym mowa w art. 39 § 6 KW, głosowanie w tych obwodach uważa się za niebyłe. Fakt ten odnotowuje się w protokole wyników głosowania w okręgu wyborczym, z wymienieniem obwodów głosowania oraz ewentualnych przyczyn nieuzyskania z tych obwodów wyników głosowania.

Art. 230 § 2 KW we wskazanym powyżej brzmieniu budzi zasadnicze wątpliwości z punktu widzenia zgodności z art. 62 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Przepis ten bowiem przewiduje, że ważny głos oddany w głosowaniu przez osobę posiadającą pełnię praw wyborczych może zostać uznany za niebyły tylko z tego powodu, że utworzona na potrzeby wyborów administracja wyborcza nie dotrzyma ustawowego terminu przekazania wyników głosowania do okręgowej komisji wyborczej. W tym więc przypadku prawo wyborcze obywatela polskiego zostaje zredukowane do możliwości oddania głosu, który z uwagi na niesprawne działanie aparatu wyborczego nie zostanie następnie policzony i nie będzie miał żadnego wpływu na ostateczny wynik wyborczy. W przypadku wyborców oddających głos za granicą ograniczenia tego prawa mogą także wynikać z obowiązujących przepisów prawnych danego państwa lub przepisów miejscowych, w szczególności biorąc pod uwagę fakt, że w niektórych państwach nadal obowiązują restrykcje związane z epidemią COVID-19. Ograniczenie to nie powinno bowiem naruszać istoty tego prawa, a także uzależniać ważności i skuteczności głosu od okoliczności, które nie są zależne od samego obywatela i wynikają z problemów ze sprawnością działania samej administracji wyborczej lub z ograniczeń wynikających z prawa obcego.

Rzecznik wyraził nadzieję, że omówione powyżej uwagi zostaną uwzględnione przez Sejm oraz, że owe wystąpienie zostanie przekazane przez Marszałka Senatu do odpowiedniej komisji senackiej.

II.510.333.2023 z 20 kwietnia 2023 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, iż w pełni popiera kierunek postulowanych zmian, a także pozytywnie ocenia wskazany w uzasadnieniu projektu powód postulowanej zmiany. Trafnie podniesiono bowiem, że zmiany te są uzasadnione koniecznością ograniczenia uprawnień Prokuratora Generalnego do wnoszenia kasacji opartej wyłącznie na zarzucie niewspółmierności kary, ponieważ kontrola kasacyjna Sądu Najwyższego w niektórych wypadkach powiela jedynie wcześniejszą kontrolę odwoławczą dokonaną w oparciu o kryterium „kwalifikowanej rażącej niesprawiedliwości kary”, przy czym, co istotne, SN pozbawiony jest możliwości czynienia własnych ustaleń faktycznych w rozpatrywanej sprawie, którymi to możliwościami dysponują sądy odwoławcze.

Projektowana treść art. 523 § 1a k.p.k. w znacznej mierze czyni zadość postulatом zgłoszonym przez Rzecznika, iż brak jest podstaw do podnoszenia wyłącznie zarzutu rażącej niewspółmierności kary, gdy zarzut ten był przedmiotem rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Trafnie ograniczono w projektowanym art. 523 § 1a k.p.k. dopuszczalność wniesienia kasacji do sytuacji, gdy albo nie toczyło się postępowanie odwoławcze, albo też zarzut rażącej niewspółmierności kary nie został podniesiony w apelacji żadnej ze stron, albo też nie został przez sąd odwoławczy rozpoznany.

Krąg podmiotów kwalifikowanych – uprawnionych do wnoszenia tzw. „kasacji nadzwyczajnej” obejmujący PG, RPO oraz (w niektórych przypadkach) RPD wskazany został w art. 521 § 1 i 2 k.p.k. Wniesienie takiej kasacji nie podlega wymogom związanym z treścią prawomocnego rozstrzygnięcia sądu oraz z terminem, w którym należy tego dokonać. Przez cały czas istnienia instytucji kasacji nadzwyczajnej, krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia był bardzo wąski, zaś zakres kompetencji im przysługujących – analogiczny. Zasada ta została zaburzona w dniu 15 kwietnia 2016 r. wraz z wejściem w życie art. 523 § 1a k.p.k. Zestawiając treść art. 523 § 1a k.p.k. kolejno ze wzorcami konstytucyjnymi i prawnomiędzynarodowymi rozpocząć należy od prawa do sądu wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji. W tym względzie wskazać należy na stanowisko utrwalone w judykaturze, zgodnie z którym art. 45 ust. 1 Konstytucji nie obejmuje dostępu do Sądu Najwyższego, a przepisy Konstytucji zapewniają

ustawodawcy swobodę kreowania środków zaskarżenia orzeczeń zapadłych w II instancji.

Trafne jest również dalsze spostrzeżenie, że Sąd Najwyższy rozpatrując taką kasację staje się sądem faktu (a nie sądem prawa), czyli w istocie sądem trzeciej instancji, gdyż kwestia niewspółmierności kary wiąże się z kwestionowaniem oceny okoliczności stanowiących podstawę wymiaru kary.

Z powyższego wynika, że regulacje konstytucyjne i prawnomiędzynarodowe odnoszą się tylko do prawa strony do skutecznego środka odwoławczego i nie kształtują obowiązku po stronie ustawodawcy tworzenia trzeciej instancji. Brak jest zatem możliwości rozważenia zgodności art. 523 § 1a k.p.k. z omówionymi wyżej normami. Wskazać jednakże należy na argumenty, których doniosłość nie powinna pozostawiać bez wpływu na prawidłowe i spójne ukształtowanie postępowania kasacyjnego w procedurze karnej. W pierwszej kolejności podkreślić należy niespójność terminologiczną pomiędzy art. 523 § 1a k.p.k. i art. 438 pkt 4 k.p.k., gdyż ten ostatni również posługuje się pojęciem „niewspółmierności kary”, z tym zastrzeżeniem, jak podkreśla się w literaturze, że zawiera on dodatkowo określenie, że ma być to „rażąca” niewspółmierność. Podobne stanowisko zajął SN stwierdzając w wyroku, że „Minister Sprawiedliwości - Prokurator Generalny, w sprawach o zbrodnie, nie może wnieść kasacji wyłącznie z powodu jakiegokolwiek niewspółmierności kary, ale tylko z powodu „rażącej niewspółmierności kary”, o jakiej mowa w art. 438 pkt 4 k.p.k.”

Wobec powyższego zdaniem Rzecznika rozważyć zatem można w znowelizowanym art. 523 § 1a k.p.k. jednoznaczne wskazanie, że kasacja wniesiona przez Prokuratora Generalnego w sprawach o zbrodnie może być oparta tylko o zarzut rażącej niewspółmierności kary, a to ze względu na obecną niespójność z art. 438 pkt 4 k.p.k. oraz z uwagi na to, że podstawy zaskarżenia w systemie środków nadzwyczajnych, jakim jest niewątpliwie kasacja, powinny mieć jednolicie charakter kwalifikowany.

IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

VII.564.25.2022 z 6 sierpnia 2022 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie blokowania stron internetowych.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Bezpieczeństwa Przestrzeni Informacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w piśmie z 13 kwietnia 2023 r. zwrócił uwagę, że od początku pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 r. Polska jest stałym celem wrogich operacji psychologiczno-informacyjnych. Co istotne, dezinformacja stanowi element rosyjskiej doktryny wojennej i jest stosowana przez aparat służb specjalnych jako broń hybrydowa przeciwko społeczeństwom i państwom Zachodu. W dobie nasilonej walki informacyjnej nowoczesne i kompetentne służby specjalne muszą posiadać narzędzia adekwatne do skali zagrożeń, tak by organy państwa były zdolne do neutralizacji zjawisk niebezpiecznych z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa – także w przestrzeni informacyjnej. Na mocy obowiązujących przepisów prawa właściwe służby zostały wyposażone w uprawnienia umożliwiające im wykonywanie ustawowych zadań wskazanych w art. 5 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu. W zakresie blokowania dostępu do treści niebezpiecznych z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa stosowany jest art. 180 ustawy Prawo Telekomunikacyjne oraz art. 32 c ustawy o ABW i AW. Pełnomocnik zapewnił, że służby na bieżąco realizują swoje ustawowe zadania, zaś ich wszelkie działania prowadzone są wyłącznie na podstawie i w granicach obowiązujących przepisów prawa.

WZF.7043.102.2022 z 19 października 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie problemu zwalniania ze służby w związku z nabyciem obywatelstwa innego państwa.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 12 maja 2023 r. wyjaśnił, że przepis art. 41 ust. 1 pkt 5 ustawy o Policji został wprowadzony do porządku prawnego art. 2 pkt 30 lit. a ustawy o zmianie ustaw: o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych, o Policji, o Urzędzie Ochrony Państwa, o Straży Granicznej oraz niektórych innych ustaw, tj. w okresie obowiązywania ustawy o obywatelstwie polskim, która statuowała zasadę wyłączności obywatelstwa polskiego. Wówczas obywatel polski nie mógł być równocześnie uznawany za obywatela innego państwa. Tym samym regulacja pragmatyki służbowej korelowała z rozwiązaniami przyjętymi ówczesnie w polskim porządku prawnym. Natomiast obowiązująca aktualnie ustawa o obywatelstwie polskim przewiduje możliwość posiadania przez obywatela polskiego również obywatelstwa innego państwa. Zgodnie bowiem z art. 3 te same ustawy

obywatel polski posiadający równocześnie obywatelstwo innego państwa ma wobec Rzeczypospolitej Polskiej takie same prawa i obowiązki jak osoba posiadająca wyłącznie obywatelstwo polskie, a także nie może on wobec władz RP powoływać się ze skutkiem prawnym na posiadane równocześnie obywatelstwo innego państwa i na wynikające z niego prawa i obowiązki. Mając powyższe na uwadze zasadne wydaje się utrzymanie przesłanki posiadania obywatelstwa polskiego, jako warunku niezbędnego do przyjęcia kandydata do służby w Policji, oraz obligatoryjnej podstawy zwolnienia ze służby, w sytuacji utraty tego obywatelstwa, a także odstąpienia od konieczności zwolnienia ze służby policjanta w przypadku nabycia przez niego obywatelstwa innego państwa. Propozycja ta zostanie potraktowana jako postulat de lege ferenda, który będzie uwzględniony przy najbliższej, zakresowo zbieżnej nowelizacji przepisów ustawy o Policji.

V.7203.30.2020 z 19 października 2022 r. - wystąpienie do Minister Klimatu i Środowiska w sprawie problemu zanieczyszczenia środowiska światłem.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska w piśmie z 30 czerwca 2023 r. przyznał, że w polskim systemie prawnym brakuje kompleksowych rozwiązań, które z jednej strony umożliwiałyby zaspokajanie potrzeb ludzi związanych z zewnętrznym oświetleniem elektrycznym (użytkowym, estetycznym, gospodarczym, itp.), a z drugiej strony zapewniałyby ochronę zdrowia, środowiska oraz przyrody przed negatywnym wpływem zanieczyszczenia światłem. W zakresie oddziaływania emisji światła sztucznego na ludzi sprawa pozostaje przedmiotem unormowań z zakresu prawa budowlanego. W odniesieniu do oddziaływania światła na środowisko może być mowa o oddziaływaniu na jego elementy przyrodnicze oraz na krajobraz – dlatego możliwość negatywnego wpływu nadmiernego oświetlenia na chronione przyrodnicze elementy środowiska w przypadku planowanych przedsięwzięć są nierzadko przedmiotem unormowań tzw. decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Sekretarz Stanu podkreślił również, że zagadnienie zanieczyszczenia światłem sztucznym ma charakter międzysektorowy, a kontekst jego oddziaływania na środowisko przyrodnicze jest tylko jednym z aspektów. Z uwagi na fakt, że tematyka zanieczyszczenia światłem ma charakter wieloaspektowy i interdyscyplinarny, szczegółowe działania z zakresu zanieczyszczania światłem wymagają skoordynowania na poziomie poszczególnych działów administracji publicznej – przede wszystkim z zakresu budownictwa oraz planowania i zagospodarowania przestrzennego. Aktualnie Ministerstwo Klimatu i Środowiska nie prowadzi działań dedykowanych temu zagadnieniu.

VII.564.28.2022 z 7 listopada 2022 r. - wystąpienie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie konieczności uregulowania działalności związanej z wydawaniem prasy lokalnej przez jednostki samorządu terytorialnego.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w piśmie z 4 maja 2023 r. przyznał, iż do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego docierają informacje o negatywnych skutkach wydawania prasy przez jednostki samorządu terytorialnego dla rynku prasy lokalnej. Konkurowanie z prasą wydawaną przez lokalne samorządy stało się uciążliwe dla lokalnych wydawców prasy szczególnie w okresie pandemii COVID-19 oraz po mającym miejsce w ostatnim czasie gwałtownym wzroście cen druku. Do MKiDN wpływają również listy wydawców prasy lokalnej z prośbą o wsparcie dla przedsiębiorców w trudnym dla nich czasie. W chwili obecnej, w Radzie Unii Europejskiej trwają prace robocze nad projektem rozporządzenia Akt o Wolności Mediów. Wejście w życie rozporządzenia będzie oznaczało konieczność dokonania zmian w polskich ustawach regulujących sektor medialny i będzie oznaczało konieczność nowelizacji ustawy - Prawo prasowe. Zgodnie z art. 2 projektu rozporządzenia definicja usługi medialnej ma objąć również publikacje prasowe, co przełoży się na konieczność ponownej weryfikacji przepisów Prawa prasowego, które pomimo licznych nowelizacji, zostało uchwalone w 1984 r. Zasadniczym, deklarowanym celem projektowanego rozporządzenia jest ochrona wolności i pluralizmu mediów.

VII.510.20.2015 z 9 listopada 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie braku kompleksowej ustawy o biegłych sądowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 4 kwietnia 2023 r. poinformował, że w resorcie sprawiedliwości nadal kontynuowane są prace analityczno-koncepcyjne, które mają na celu kompleksowe uregulowanie na poziomie ustawowym statusu biegłych sądowych, weryfikacji ich kompetencji zasad i sposobów powoływania biegłych sądowych, określania, terminów wypłat i waloryzacji ich wynagrodzeń, a także organizacji nadzoru nad działalnością biegłych sądowych. Niezależnie od powyższego Ministerstwo Sprawiedliwości kontynuuje prace legislacyjne mające umożliwić przetwarzanie określonych ustawowo danych biegłych (w tym wyszukiwanie on-line) w już istniejącym (Rejestrze Osób Biorących Udział w Postępowaniach Sądowych (ROBUS)).

VII.7215.1.2022 z 6 grudnia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie organizacji i funkcjonowania obrony cywilnej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 3 kwietnia 2023 r. zapewnił, że organy ochrony ludności, w zakresie swojej właściwości, będą wykonywały czynności związane z rozpoznawaniem zagrożeń oraz ostrzeganiem, alarmowaniem i powiadamianiem ludności. Udzielanie informacji o schronach i obiektach ukrycia będzie miało miejsce w ramach realizacji tego zadania i z uwzględnieniem właściwości miejscowej. Odnosząc się do obowiązującego stanu prawnego należy stwierdzić, że aktualnie brak jest przepisów wskazujących wprost podmiot, którego zadaniem byłoby udostępnianie informacji o lokalizacji schronów. Zatem w tym zakresie zasadne jest odnoszenie się do przepisów dotyczących ogólnych zasad ewidencjonowania budynków. Mając na uwadze powyższe należy wskazać na art. 7d pkt 1a ustawy – Prawo geodezyjne i kartograficzne, zgodnie z którym prowadzenie powiatowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego, w tym prowadzenie dla obszaru powiatu ewidencji gruntów i budynków jest zadaniem starosty. Należy jednakże podkreślić, że w związku ze wskazanym powyżej brakiem regulacji ustanawiających wymogi techniczne i zasady eksploatacji schronów, jednoznaczna identyfikacja takich obiektów jako schronów nie jest możliwa. Jednocześnie, Ministerstwo Rozwoju i Technologii proceduje projekt ustawy o zmianie ustawy - Prawo budowlane, w którym przewidziano możliwość inwestycji w przydomowe schrony o wielkości do 35 m² wyposażone w urządzenia filtrowentylacyjne lub pochłaniacze regeneracyjne, przeznaczone do ochrony użytkowników budynku mieszkalnego przed skutkami zagrożeń militarnych, ekstremalnych zjawisk pogodowych i skażeń, znajdujących się pod ziemią lub częściowo zagłębionych w gruncie, których obszar oddziaływania mieści się w całości na działce lub działkach, na których zostały zaprojektowane.

VII.501.158.2022 z 13 grudnia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie ochrony ludności cywilnej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 6 kwietnia 2023 r. podkreślił, że publikacja na stronie internetowej Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej (PSP) informacji dotyczących lokalizacji obiektów ochronnych wychodzi naprzeciw społecznym oczekiwaniom związanym z zapewnieniem przez władze publiczne schronienia obywatelom w przypadku zagrożenia. Mając na uwadze, że prezentowane przez PSP dane dotyczą schronów przeznaczonych na potrzeby ochrony ludności, a nie systemu kierowania bezpieczeństwem państwa, należy uznać za zasadne zapewnienie dostępu obywatela do informacji o ich lokalizacji. W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji łącznie zweryfikowano 234 735 obiektów na terenie kraju. Na podstawie przeprowadzonej weryfikacji i kalkulacji obliczeniowych można

założyć, że zinwentaryzowane budowle ochronne, w zależności od zagrożenia, zapewnią ochronę dla niemal 1,5 mln osób. W przypadku miejsc doraźnego schronienia określono, że pojemność zweryfikowanych obiektów przekracza populację Polski i wynosi ponad 49 mln osób.

VII.510.75.2022 z 4 stycznia 2023 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie przepisów wprowadzających ograniczenie czasowe w możliwości składania przez sędziego/asesora sądowego wniosku o przeniesienie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 15 czerwca 2023 r. przypominała, iż Minister Sprawiedliwości może przenieść asesora sądowego na inne miejsce służbowe: na podstawie art. 106l § 1a u.s.p. na jego wniosek (za jego zgodą), w szczególnie uzasadnionych przypadkach i nie wcześniej niż po dwóch latach od dnia mianowania; na podstawie art. 106l § 2 u.s.p. bez jego zgody (bez wniosku), w razie zaistnienia enumeratywnie wyliczonych przypadków; na podstawie art. 75b § 3 i § 5 u.s.p. w związku z art. 106zg § 1 u.s.p. za jego zgodą (wobec złożenia wcześniejszego wniosku), mając na względzie racjonalne wykorzystanie kadr sądownictwa powszechnego, potrzeby wynikające z obciążenia zadaniami poszczególnych sądów, a także okoliczności związane z sytuacją osobistą asesora. Niezależnie od powyższych sytuacji wyjątkowych, zachodzi potrzeba utrzymania w mocy regulacji o charakterze zasadniczym, zakładających pewne ograniczenia czasowe do możliwości przeniesienia asesora sądowego na inne miejsce służbowe. Wspomniane regulacje służą stabilizacji zawodowej osób wykonujących zawód asesora sądowego i zapewniają możliwość niezakłóconego przebiegu służby asesorskiej. Jednocześnie umożliwiają podmiotom oceniającym kwalifikacje kandydata do pełnienia urzędu sędziowskiego rzetelną ocenę pracy na stanowisku asesorskim – porównywalną z ocenami wystawionymi innym kandydatom. Nie należy też zapominać, że przepisy zakładające – co do zasady – nieprzenoszalność asesora sądowego, obok zapisów o nieusuwalności asesora sądowego z pełnionego stanowiska, stanowią ważny element gwarantujący niezawisłość i niezależność tej grupy orzeczników, wymagany od osób zajmujących stanowiska związane ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości. Z przedstawionych wyżej powodów nie zachodzi potrzeba modyfikacji rozwiązań normatywnych dotyczących zasad przenoszenia sędziów i asesorów sądowych na inne miejsce służbowe.

WZF.7050.10.2022 z 11 stycznia 2023 r. - wystąpienie do Komendanta Głównego Policji w sprawie warunków pełnienia służby przez policjantów stołecznej komendy.

Komendant Główny Policji w piśmie z 6 kwietnia 2023 r. poinformował, że w sprawach sygnalizowanych przez Rzecznika, jak i wcześniej przekazywanych anonimowych zgłoszeń, właściwi przełożeni tj. dowództwo OPP, jak i kierownictwo służbowe KSP zlecało kilkakrotnie przeprowadzenie szczegółowych ustaleń, zmierzając do obiektywnego wyjaśnienia zgłaszanych problemów i spornych kwestii. W efekcie dotychczas podejmowanych działań, w zdecydowanej większości sprawy związane z warunkami pełnienia służby przez policjantów odbywających staż adaptacyjny w OPP w Warszawie nie znalazły potwierdzenia w ustalonym stanie faktycznym. Odnosząc się do sygnalizowanych przez RPO uwag w zakresie wyposażenia policjantów, w tym niewystarczającej liczby znajdujących się na stanie OPP w Warszawie terminali mobilnych przeznaczonych do dokonywania sprawdzeń w bazach danych - stwierdzić należy, że problematyka ta została wcześniej zdiagnozowana i znana jest m.in. kierownictwu KSP. Komenda Stołeczna Policji we współpracy z Komendą Główną Policji zainicjowała działania, zmierzające do rozwiązania przedmiotowej kwestii. Omawiany obszar będzie przedmiotem postępowania przetargowego w KGP (uzależnionego od limitu zabezpieczonych na ten cel w 2023 r. środków finansowych).

II.565.3.2022 z 11 stycznia 2023 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie ewidencji kierujących pojazdami naruszających przepisy ruchu drogowego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 26 czerwca 2023 r. zauważył, iż obowiązujące przepisy rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 17 lutego 2014 r. w sprawie wymagań, którym powinny odpowiadać przyrządy do pomiaru prędkości pojazdów w ruchu drogowym, oraz szczegółowego zakresu badań i sprawdzeń wykonywanych podczas prawnej kontroli metrologicznej tych przyrządów pomiarowych, w zakresie wartości błędów granicznych dopuszczalnych przyrządów pomiarowych, odnoszą się do czynności wykonywanych podczas procedury obejmującej prawną kontrolę metrologiczną przyrządów, w tym legalizacji pierwotnej oraz ponownej. Tym samym, nie obejmują one czynności realizowanych przez policjantów podczas kontroli ruchu drogowego. W swoim wystąpieniu RPO koncentruje się na kwestii karania kierowców za przekroczenie dopuszczalnej prędkości do 10 km/h w odniesieniu do „tolerancji błędu” urządzeń pomiarowych. W ocenie MSWiA, przywołane przez Rzecznika rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie ewidencji kierujących pojazdami naruszających przepisy ruchu drogowego, nie określa wysokości kar za naruszenia przepisów ruchu drogowego, a jedynie liczbę punktów, jaka zostanie przypisana na konto kierowcy w przypadku prawomocnego

rozstrzygnięcia sprawy o wykroczenie (np. mandatem karnym lub wyrokiem sądu). Ponadto, 1 stycznia 2022 r. weszła w życie ustawa o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw, w której ustawodawca zdecydował się na dokonanie kilku zmian w systemie prawa, zmierzających do zwiększenia oddziaływania prewencyjnego względem kierujących pojazdami, zwłaszcza pojazdami mechanicznymi, poprzez wprowadzenie szeregu środków odstraszających, zniechęcających do popełniania najbardziej niebezpiecznych naruszeń w ruchu drogowym, w tym przekroczeń dopuszczalnej prędkości. Mając powyższe na uwadze, MSWiA nie dostrzega pilnej potrzeby inicjowania zmian w zakresie wnioskowanym przez Rzecznika.

WZF.511.1.2022 z 27 stycznia 2023 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie dowodów niejawnych w postępowaniach sądowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 4 kwietnia 2023 r. wskazała, iż resort sprawiedliwości na bieżąco dokonuje stosownych analiz odnośnie do potrzeby podjęcia prac legislacyjnych ukierunkowanych na wprowadzenie uregulowań, które przenosiłyby na grunt postępowania cywilnego – z odpowiednimi modyfikacjami – rozwiązania dotyczące ochrony informacji niejawnych np. stosowane w procesie karnym. Dotychczas do ministerstwa nie wpływały na większą skalę sygnały świadczące o problemach z ochroną informacji niejawnych w postępowaniach cywilnych, gospodarczych, upadłościowych, rejestrowych, czy wieczystoksięgowych, co z kolei stanowiłoby asumpt do podjęcia prac legislacyjnych. Przedstawione w piśmie Rzecznika zagadnienie nie było również przedmiotem czynności nadzorczych. W świetle powyższego, należy wskazać, że obecnie w Ministerstwie Sprawiedliwości nie są prowadzone prace legislacyjne nad zmianami przepisów postępowania cywilnego i sądowoadministracyjnego w zakresie wykorzystania dowodów zawierających informacje niejawne.

WZF.7060.7.2023 z 27 stycznia 2023 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie waloryzacji kwoty bazowej uposażeń żołnierzy i funkcjonariuszy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 26 czerwca 2023 r. zapewnił, że poprawa warunków służby w formacjach mundurowych podległych resortowi spraw wewnętrznych i administracji oraz zachęcenie doświadczonych funkcjonariuszy do jak najdłuższego pozostawania w służbie, są głównymi celami Kierownictwa resortu. Nie sposób zgodzić się ze stwierdzeniem, że ze względu na datę wejścia w życie ustawy o szczególnych rozwiązaniach

służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2023 osoby składające z kilkumiesięcznym wyprzedzeniem prośbę o zwolnienie ze służby nie miały precyzyjnej wiedzy odnośnie skutków jakie pociągnie za sobą ta decyzja w kwestii wysokości ich uposażenia oraz przyszłego świadczenia emerytalnego. Jednocześnie Sekretarz Stanu poinformował, że we wspólnym komunikacie Kierownictwa MSWiA oraz związków zawodowych służb podległych resortowi z 5 grudnia 2022 r. dotyczącym wydatkowania wynegocjowanych przez związki środków, z uwagi na wprowadzane od 1 marca 2023 r. nowe dodatki i świadczenia, Kierownictwo MSWiA oraz strona związkowa wspólnie zaapelowali do funkcjonariuszy, którzy złożyli raporty o odejściu na emeryturę, o ponowną analizę podjętych decyzji. Ponadto, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji zapewnił, że zobliguje komendantów poszczególnych służb do umożliwienia funkcjonariuszom wycofania już złożonych wniosków.

VII.534.20.2015 z 6 lutego 2023 r. - wystąpienie do przewodniczących komisji sejmowych w sprawie uregulowania świadczeń z zakresu zabezpieczenia społecznego dla rodziców dzieci martwo urodzonych, których płci nie da się ustalić.

Przewodniczący Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych Sejmu RP w piśmie z 10 maja 2023 r., w odpowiedzi na wystąpienie RPO w sprawie senackiego projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z objęciem prawem do zasiłku pogrzebowego nowej grupy uprawnionych, który został skierowany dodatkowo do Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych, poinformował, że Komisje wstrzymały podjęcie prac nad ustawą do czasu wpłynięcia stanowiska rządu do ww. projektu. Przewodniczący wyjaśnił także, że w dniu 9 lutego 2023 r. wystąpił do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (pismo przekazano do wiadomości Minister Rodziny i Polityki Społecznej) z zapytaniem, czy planowane są prace nad wypracowaniem stanowiska rządu w tej sprawie. W odpowiedzi resort polityki społecznej poinformował, że do chwili obecnej nie zostały podjęte decyzje, co do ewentualnej zmiany istniejącego stanu prawnego. W sprawie projektu ustawy Komisja otrzymała również opinię prawną i merytoryczną Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu. W związku z powyższym, na obecną chwilę w Komisjach nie są prowadzone prace legislacyjne w powyższym zakresie.

XI.505.1.2023 z 13 lutego 2023 r. - wystąpienie do Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej w sprawie tzw. uchwał „przeciw ideologii LGBT” w kontekście wydatkowania środków z funduszy unijnych w nowej perspektywie finansowej.

Minister Funduszy i Polityki Regionalnej w piśmie z 27 kwietnia 2023 r. podkreślił, że przestrzeganie zasad horyzontalnych jest prawnym obowiązkiem wszystkich instytucji i podmiotów zaangażowanych w programowanie, wdrażanie, monitorowanie, ewaluację, informację, promocję oraz kontrolę funduszy europejskich, w tym także jednostek samorządu terytorialnego (JST) uczestniczących w tym procesie. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej podejmuje działania mające na celu zapewnienie odpowiedniego systemu weryfikacji zgodności przyznawania oraz wydatkowania funduszy Unii Europejskiej z horyzontalną zasadą równego traktowania i niedyskryminacji. Po pierwsze, w celu kompleksowego zapewnienia przestrzegania zasad horyzontalnych UE przez podmioty ubiegające się o fundusze unijne zostały przyjęte wytyczne Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027. Po drugie, w zakresie zapewnienia odpowiedniego sposobu weryfikacji przestrzegania zasady niedyskryminacji przez JST, resort funduszy podjął prace nad przygotowaniem jednolitego brzmienia horyzontalnego kryterium wyboru projektów dotyczącego niedyskryminacji oraz propozycję wspólnego sposobu weryfikacji spełnienia tego kryterium dla wszystkich programów.

V.7011.6.2023 z 26 lutego 2023 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji i Ministra Zdrowia w sprawie systemu ratownictwa medycznego i organizacji transportu sanitarnego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 26 czerwca 2023 r. wyjaśnił, iż projekt ustawy o ochronie ludności oraz o stanie klęski żywiołowej nie przewiduje tworzenia w Państwowej Straży Pożarnej (PSP) alternatywnego czy też konkurencyjnego wobec PRM systemu w zakresie ratownictwa medycznego. Obecnie, podmioty krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (ksrg), którego trzon stanowią jednostki PSP, współdziałają z systemem PRM zapewniając uzupełnienie dostępności zespołów w przypadku braku zasobów PRM. Współpraca ta nie uwzględnienia stanów nadzwyczajnych, w których szczególnie podmioty ksrg powinny posiadać możliwości maksymalnego ich wykorzystania przy udzielaniu pomocy w stanach nagłego zagrożenia życia. Na podstawie projektowanych regulacji istotnym wsparciem dla PRM ma być pomoc w realizacji zadań związanych z transportem medycznym przez PSP i Ochotniczą Straż Pożarną (OSP), które docelowo będą dysponować stosownym potencjałem (ambulanse). Projekt ustawy o ochronie ludności oraz o stanie klęski żywiołowej zakłada także podwyższenie kwalifikacji ratowniczych, w celu zwiększenia zdolności ratowniczej, tym samym uprawnień ratowników. Należy wyraźnie podkreślić, że ww. systemy współdziałają ze sobą, a liczba i charakter interwencji

podejmowanych przez PSP i OSP nie stanowi potwierdzenia jakoby planowane wzmocnienie w realizacji zadań z zakresu ratownictwa medycznego w związku z prowadzonymi działaniami ratowniczo-gaśniczymi mogło stanowić zagrożenie dla funkcjonowania systemu PRM.

IX.517.1950.2022 z 28 lutego 2023 r. - wystąpienie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie potwierdzania odbioru korespondencji urzędowej kierowanej przez osadzonych bezpośrednio do dyrektora jednostki penitencjarnej.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 3 kwietnia 2023 r. wskazał, iż przepisy regulujące problematykę korespondencji urzędowej pozwalają na wydawanie osadzonym pisemnych potwierdzeń odbioru wyłącznie wysłanej korespondencji urzędowej. Natomiast postulowane przez RPO rozwiązanie z pewnością generowałoby dodatkowe obowiązki dla administracji penitencjarnej i stałoby w wyraźniej opozycji do ratio legis ostatniej szerokiej nowelizacji prawa karnego wykonawczego, jaką był zamiar maksymalnego odbiurokratyzowania funkcjonowania zakładów karnych i aresztów śledczych, przy zagwarantowaniu poszanowania praw osób pozbawionych wolności. Dlatego też, w ocenie Służby Więziennej rozwiązanie w postaci umieszczania na korespondencji kierowanej przez osadzonych bezpośrednio do dyrektora zakładu karnego lub aresztu śledczego daty jej odbioru przez personel jednostki penitencjarnej jest wystarczające. Niemniej jednak w związku ze zgłoszonymi uwagami w omawianym zakresie, dyrektorzy jednostek podstawowych zostali zobligowani do stosowania procedury umieszczania na korespondencji kierowanej przez osadzonych bezpośrednio do dyrektora zakładu karnego lub aresztu śledczego daty jej odbioru.

IX.517.839.2022 z 28 lutego 2023 r. - wystąpienie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie obowiązku korzystania przez osadzonych z odzieży skarbowej.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 3 kwietnia 2023 r. wyjaśnił, iż co do zasady opisany w wystąpieniu RPO stan rzeczy wydaje się być rozwiązaniem prawidłowym. Wątpliwości musi budzić natomiast jego stosowanie jako rozwiązania systemowego realizowanego erga omnes, bez uwzględnienia przesłanek ustawowych - ustawa wskazuje na „uzasadnione wypadki”, czyli sytuacje, które się „zdarzają” i są odpowiednio uzasadnione. Dlatego użycie przywołanej normy szczegółowej jako rozstrzygnięć systemowych (np. w porządkach wewnętrznych zakładu karnego typu półotwartego) nie powinno mieć miejsca. Jeżeli jednak opisane okoliczności występować będą odpowiednio do sytuacji indywidualnych i właściwie ocenionych ocenić je należy jako postępowanie właściwe.

Jednocześnie Zastępca Dyrektora poinformował, iż dyrektorzy jednostek podstawowych zostali zobligowani do dokonania zmian w ramach porządków wewnętrznych w omawianym zakresie w taki sposób by osoby pozbawione wolności mogły korzystać ze swoich uprawnień przewidzianych w k.k.w.

IX.517.156.2023 z 1 marca 2023 r. - wystąpienie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie ograniczania w porządkach wewnętrznych jednostek penitencjarnych prawa do kontaktu telefonicznego z obrońcą.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 3 kwietnia 2023 r. wskazał, że przepisy znowelizowanego Kodeksu karnego wykonawczego zostały, co do zasady, w prawidłowy sposób zaimplementowane przez jednostki penitencjarne. Wprowadzone regulacje zapewniają możliwość utrzymywania przez osoby pozbawione wolności kontaktu realizowanego za pośrednictwem samoinkasujących aparatów telefonicznych zarówno z osobami bliskimi, jak i z ich obrońcami i pełnomocnikami zgodnie z treścią art. 8 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego. Kodeks karny wykonawczy w swoim aktualnym brzmieniu przewiduje rozwiązania o charakterze gwarancyjnym, dzięki którym z jednej strony możliwe jest zapewnienie porządku i bezpieczeństwa na terenie jednostek organizacyjnych, z drugiej zaś w dalszym ciągu zagwarantowana jest możliwość korzystania przez osoby pozbawione wolności z przysługujących im praw.

IV.7214.40.2022 z 1 marca 2023 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie zapewnienia osobom eksmitowanym ochrony przed eksmisją „na bruk”.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 27 kwietnia 2023 r. poinformował, iż Prezes Rady Ministrów rozstrzygnięciem z 22 marca 2023 r. orzekł, że ministrem właściwym w sprawie podjęcia prac legislacyjnych w celu wykonania ww. wyroku Trybunału Konstytucyjnego jest Minister Finansów. W związku z tym zostały zainicjowane prace zmierzające do unormowania przedmiotowej problematyki. Ministerstwo Finansów pismem z 20 kwietnia 2023 r. wystąpiło do pozostałych ministerstw z prośbą o przedstawienie wykazu przepisów prawnych, będących w zakresie spraw właściwych ministrów, które wymagają dostosowania do wytycznych powyższego wyroku.

IV.7000.44.2015 z 8 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia wydzielanych przez materiały budowlane,

urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 14 kwietnia 2023 r. wyjaśnił, że w 2020 r. w Głównym Inspektoracie Sanitarnym prowadzone były prace legislacyjne nad opracowaniem projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia wydzielanych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi. Opracowany projekt rozporządzenia został poddany uzgodnieniom międzyresortowym, w ramach których Minister Rozwoju, Pracy i Technologii zgłosił uwagę stanowiącą o braku zasadności wydawania przedmiotowego rozporządzenia, wskazując na wątpliwą podstawę prawną zawartą w art. 11 ust. 1 ustawy – Prawo budowlane, która zdaniem Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii wydawała się być sprzeczna z ideą wspólnego rynku i zharmonizowanymi aktami unijnymi. Wobec powyższego w wyniku ponownej analizy obowiązujących już regulacji prawnych oraz powyższej uwagi uznano, że obecne regulacje w sposób dostateczny zapewniają bezpieczeństwo zdrowotne osób przebywających w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi. Sekretarz Stanu wskazał także, że kwestie związane z bezpieczeństwem zdrowotnym materiałów budowlanych, urządzeń i elementów wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi zostały uregulowane w już istniejących aktach prawa krajowego, m.in. w ustawie o wyrobach budowlanych. W związku z powyższym akt wykonawczy wydany na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 11 ust. 1 ustawy – Prawo budowlane powtarzałby w sposób nieuprawniony obowiązujące bezpośrednio przepisy prawa Unii Europejskiej, ale również dublowałoby obowiązujące przepisy prawodawstwa krajowego.

IV.7003.41.2019 z 8 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie zwrotu nieruchomości wywłaszczonych specustawami.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 21 kwietnia 2023 r. poinformował, że Minister Rozwoju i Technologii będzie popierał wprowadzanie bądź nowelizację przepisów dotyczących zwrotu wywłaszczonych nieruchomości w specustawach, jeśli przepisy te co do zasady będą wzorować się na rozwiązaniach zawartych w ustawie o gospodarce nieruchomościami. Są to bowiem regulacje, które sprawdziły się w praktycznym stosowaniu oraz są akceptowane, zarówno przez doktrynę, jak i orzecznictwo. Tym niemniej, z uwagi na wspomniane odrębności, inicjatywę legislacyjną w tym zakresie należy każdorazowo pozostawić

ministrowi właściwemu ze względu na materię, której dotyczy każda ze specustaw.

VII.501.29.2023 z 13 marca 2023 r. - wystąpienie do Minister Finansów w sprawie dostępu do cudzych danych w profilu na portalu podatki.gov.pl.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 19 kwietnia 2023 r. wyjaśniła, że analiza okoliczności zaistnienia incydentu ujawnienia danych przedsiębiorcy wykazała, że nie wynika on z błędu działania serwisu e-Urząd Skarbowy. Prezentacja błędnych danych na koncie użytkownika wynikała z omyłkowego ich przypisania do niewłaściwego podatnika w Centralnym Rejestrze Podmiotów - Krajowej Ewidencji Podatników (CRP KEP) przez pracownika Urzędu Skarbowego. Nieprawidłowo przypisane dane zostały poprawione przy okazji weryfikacji kolejnych dokumentów, złożonych przez podatnika. Podsekretarz Stanu zapewniła, że zgłoszony incydent jest przypadkiem jednostkowym, wynikającym z błędu operatora, a nie z błędnego działania serwisu e-Urząd Skarbowy. Usługa e-Urzędu Skarbowego „Twoje dane” polega na umożliwieniu - tylko uwierzytelnionym użytkownikom serwisu - wglądu w ich dane rejestracyjne zgromadzone w Centralnym Rejestrze Podmiotów - Krajowej Ewidencji Podatników. Nie zidentyfikowano żadnych przypadków wskazujących na błędne działanie e-Urzędu Skarbowego w tym zakresie.

XI.813.23.2022 z 13 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie ubóstwa menstruacyjnego.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 25 kwietnia 2023 r. zauważył, że nic nie stoi na przeszkodzie, by ze środków pochodzących z subwencji oświatowej finansować wyposażenie szkół/placówek w środki takie jak podpaski czy tampony, jeśli tylko organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego uzna tego rodzaju wydatek za zasadny. Tym samym, dyrektor szkoły/placówki może podjąć decyzję o zakupie takich środków higieny osobistej, jeżeli jego zdaniem są to środki niezbędne dla zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki. Środki finansowe na ten cel powinny zostać wpisane do planu finansowego szkoły. Należy podkreślić, że nie bez znaczenia w kształtowaniu u dzieci profilaktyki zdrowotnej oraz edukacji w zakresie higieny osobistej mają także sami rodzice. Rodzice wraz z uczniami i nauczycielami tworzą środowisko szkolne, działające na rzecz stałego budowania i doskonalenia warunków nauki, wychowania i opieki. W związku z powyższym rada rodziców może występować do dyrektora i innych organów szkoły, organu prowadzącego szkołę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły, zatem także w sprawie

dotatkowego wyposażenia toalet szkolnych. Rada rodziców nie ma osobowości i zdolności prawnej, ma ona jednak prawo do gromadzenia środków finansowych w oparciu o dobrowolne składki lub inne źródła. Za zgromadzone środki finansowe rady rodziców można zakupić ponadstandardowe wyposażenie dla szkoły lub środki dydaktyczne.

WZF.7044.1.2019 z 13 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie potrzeby ujednoczenia przepisów dotyczących zasiłków pogrzebowych i pokrywania kosztów pogrzebu zmarłych żołnierzy i funkcjonariuszy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 22 maja 2023 r. poinformował, że kwestie, które są przedmiotem wystąpienia Rzecznika, zostaną poddane analizie przy okazji najbliższych prac nad nowelizacją ustawy o Państwowej Straży Pożarnej.

WZF.7060.16.2023 z 13 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie zasad wyliczania podstawy wymiaru emerytury funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej.

Szef Krajowej Administracji Skarbowej w piśmie z 2 czerwca 2023 r. poinformował, że kierownictwu resortu finansów znane są postulaty omawianej grupy funkcjonariuszy, związane ze zmianą przepisów ustawy zaopatrzeniowej odnośnie umożliwienia ustalania podstawy wymiaru emerytury ze średniego wynagrodzenia należnego przez okres kolejnych 10 lat. Niemniej, z uwagi na istotność omawianego zagadnienia, przygotowanie projektów zmian legislacyjnych wymaga wielopłaszczyznowej oraz dogłębnej analizy obowiązujących przepisów, ustalenia potencjalnych skutków finansowych dla budżetu państwa i konsultacji międzyresortowych oraz społecznych w szczególności z organizacjami społecznymi reprezentującymi różne grupy funkcjonariuszy formacji mundurowych. Niezbędne jest wypracowanie takich rozwiązań, które będą obejmowały omawianą grupę funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej, ale również nie będą jej faworyzowały wobec pozostałych funkcjonariuszy formacji, w tym innych służb mundurowych, którzy w przyszłości będą korzystać z prawa do świadczenia emerytalnego przysługującego na podstawie przepisów ustawy zaopatrzeniowej.

VII.501.33.2023 z 13 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie umożliwienia skorzystania z przerwy na karmienie dziecka w trakcie egzaminu radcowskiego/adwokackiego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 7 czerwca 2023 r. poinformował, że w Ministerstwie Sprawiedliwości zostały

zainicjowane prace legislacyjne w kierunku zmiany rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przeprowadzania egzaminu adwokackiego i radcowskiego, mające na celu zastąpienie wymogu przedłożenia zaświadczenia lekarskiego wymogiem oświadczenia zdającej. Tożsame prace legislacyjne prowadzone są również w odniesieniu do rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 września 2013 r. w sprawie komisji egzaminacyjnej do spraw aplikacji notarialnej oraz przeprowadzania egzaminu wstępnego i notarialnego oraz z dnia 16 kwietnia 2019 r. sprawie przeprowadzania egzaminu komorniczego, bowiem w przypadku egzaminów notarialnego i komorniczego zdającym karmiącym dziecko piersią przysługują analogiczne uprawnienia.

WZF.7043.7.2023 z 15 marca 2023 r. - wystąpienie do Komendanta Głównego Policji w sprawie warunków pracy funkcjonariuszy i koncepcji work-life balance.

Komendant Główny Policji w piśmie z 15 kwietnia 2023 r. wskazał, że służba (publiczna) jest dobrowolna, a osoby które ją pełnią muszą mieć pełną świadomość wagi realizowanych przez nich zadań, w tym w szczególności w kontekście realizacji misji tej formacji. Muszą mieć zatem świadomość ograniczeń, obowiązków, obciążeń oraz niedogodności jakie są związane z wstąpieniem w szeregi tej organizacji. Policja, jako kluczowa formacja mająca za zadanie zapewnienie członkom społeczeństwa bezpieczeństwa i porządku publicznego, nie może obniżyć swej skuteczności w sferze realizowanych zadań, bowiem nie jest zwykłym podmiotem zatrudniającym osoby wykonujące pracę najemną, ale organizacją, której celem jest dążenie do urzeczywistnienia misji określonej jej przez ustawodawcę. Przełożony oczywiście powinien zapewnić podległym policjantom właściwe warunki wykonywania zadań i rozwoju zawodowego oraz dbać o atmosferę pracy i dobre stosunki międzyludzkie. Dbałość o indywidualne potrzeby funkcjonariuszy nie może jednak odbywać się z oczywistym uszczerbkiem dla dobra służby.

BPK.801.1.2019 z 15 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie uprawnień macierzyńskich w Wojskach Obrony Terytorialnej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 27 kwietnia 2023 r. wyjaśnił, że w przepisach ustawy o obronie Ojczyzny nie zostały zamieszczone regulacje nakazujące obligatoryjne lub fakultatywne zawieszenie żołnierzy niezawodowych – kobiet na okres ciąży oraz okres przypadający po porodzie. W przepisach omawianej ustawy nie zdecydowano się na inkorporowanie rozwiązania przewidzianego w art. 58 ust. 3a poprzednio obowiązującej ustawy o powszechnym obowiązku

obrony Rzeczypospolitej Polskiej, który przewidywał, iż niezawodowa służba wojskowa ulega zawieszeniu na okres ciąży oraz w okresie sześciu miesięcy po porodzie. W aktualnym stanie prawnym, jedynie art. 285 ustawy o obronie Ojczyzny, zakłada możliwość udzielenia urlopu bezpłatnego na okres ciąży i połogu, w wymiarze do 12 miesięcy. Rozwiązanie to dotyczy żołnierzy zawodowych – kobiet pełniących zawodową służbę wojskową w trakcie kształcenia w uczelni wojskowej, szkole podoficerskiej, centrum szkolenia lub ośrodku szkolenia. Urlop taki jest udzielany na wniosek zainteresowanej. Konstruując bowiem nowe rozwiązania dotyczące pełnienia niezawodowych form służby wojskowej przez kobiety uznano, że w przypadku ciąży oraz w okresie połogu nie można automatycznie przesądzać o braku zdolności do wykonywania obowiązków służbowych.

XI.813.18.2021 z 15 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie zasad finansowania i realizacji prawa mniejszości niemieckiej do nauczania własnego języka i nauki w tym języku.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 12 kwietnia 2023 r. poinformował, że w Ministerstwie Edukacji i Nauki trwają analizy obowiązujących rozwiązań w poruszonym przez RPO zakresie, zmierzające do kompleksowego uporządkowania kwestii nauczania języków mniejszościowych, etnicznych i języka regionalnego. W związku z powyższym wydaje się, że powrót do rozwiązania organizacyjnego obowiązującego przed 4 lutego 2022 r. nie rozwiąże problemów, jakie są udziałem szkolnictwa mniejszościowego w Polsce. Minister zadeklarował prowadzenie merytorycznej debaty na ten temat ze środowiskami mniejszościowymi – w ramach ustanowionego dla tego celu forum – czyli Komisji Wspólnej Rządu oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych. O postępach prac w tym zakresie, Rzecznik Praw Obywatelskich będzie informowany na bieżąco z uwagi na stały udział swojego przedstawiciela w pracach Komisji Wspólnej.

WZF.7040.2.2023 z 17 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie braku możliwości przenoszenia funkcjonariuszy Służby Więziennej do innych służb.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 11 kwietnia 2023 r. wyjaśnił, iż wiodącym projektodawcą art. 38a ustawy o Służbie Więziennej był Minister Sprawiedliwości, jako organ, na którym ciąży obowiązek stworzenia warunków do właściwego funkcjonowania Służby Więziennej. Minister Sprawiedliwości realizując podległość Służby Więziennej posiada pełne rozeznanie dotyczące specyfiki tej formacji, jej oczekiwań i potrzeb, co dotyczy także aspektów związanych z zapewnieniem odpowiedniego poziomu i wykształcenia kadry oraz warunków jej rekrutacji. W tym kontekście wprowadzeniu wspomnianego przepisu przyświecało

stworzenie możliwości przyjmowania do Służby Więziennej doświadczonych funkcjonariuszy innych służb, co ma wpłynąć na podniesienie jakości funkcjonowania Służby Więziennej w szczególności w obliczu przypisania jej nowych zadań związanych choćby z powstaniem Inspektoratu Wewnętrznego Służby Więziennej. Omawiana regulacja wychodzi zatem naprzeciw potrzebom Służby Więziennej. W kompetencji Ministra Sprawiedliwości nie leży natomiast inicjowanie rozwiązań, które mają być zawarte w przepisach pragmatycznych służb podległych innemu zwierzchnictwu.

III.7064.81.2023 z 21 marca 2023 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie waloryzacji świadczenia pielęgnacyjnego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 1 czerwca 2023 r. poinformowała, iż w aktualnym stanie prawnym, kwota świadczenia pielęgnacyjnego podlega procesowi corocznej waloryzacji na zasadach określonych w art. 17 ust. 3a-3d ustawy o świadczeniach rodzinnych. Powyższe przepisy przewidują jedną waloryzację świadczenia pielęgnacyjnego w danym roku, która polega na zwiększeniu, co roku od dnia 1 stycznia, kwoty świadczenia pielęgnacyjnego o wskaźnik waloryzacji, jakim jest procentowy wzrost minimalnego wynagrodzenia za pracę, o którym mowa w ustawie z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, obowiązującego na dzień 1 stycznia roku, w którym jest przeprowadzana waloryzacja, w stosunku do wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w dniu 1 stycznia roku poprzedzającego rok, w którym jest przeprowadzana waloryzacja. W roku 2023 świadczenie pielęgnacyjne po zastosowaniu ww. mechanizmu waloryzacji wynosi 2458 zł miesięcznie. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej nie prowadzi prac nad zmianą ww. zasad corocznej waloryzacji świadczenia pielęgnacyjnego.

VII.7030.14.2022 z 21 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie nauczania dzieci z Ukrainy.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 7 czerwca 2023 r. wyjaśnił, że możliwość realizacji obowiązku edukacyjnego w formule nauki zdalnej uregulowano w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. *w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy*. Powyższe, ograniczone czasowo rozwiązanie zostało wprowadzone ze względu na mobilność uchodźców z Ukrainy, czasowy charakter przepisów szczególnych dotyczących nauki tych osób oraz dążenie Ministerstwa Edukacji i Nauki Ukrainy do kontynuacji przez młodych Ukraińców nauki w krajowym systemie edukacji. Warto podkreślić,

że ww. uczniowie ukraińscy mają możliwość podjęcia równoległej nauki w polskich szkołach. W tym przypadku realizują oni obowiązkowe roczne przygotowanie przedszkolne, obowiązek szkolny albo obowiązek nauki, o których mowa w ustawie – *Prawo oświatowe*, tzn. wpisywani są na listę uczniów szkoły, wykazywani w Systemie Informacji Oświatowej i w konsekwencji naliczane są na nich środki finansowe. Ministerstwo Edukacji i Nauki nie ma podstaw prawnych do monitorowania, czy młodzi uchodźcy z Ukrainy, którzy nie są uczniami szkoły polskiej, uczą się zdalnie w szkole ukraińskiej. Podobnie, Ministerstwo nie ma podstaw do zbierania i posiadania wiedzy o jakości i systematyczności nauki w ukraińskim systemie zdalnym, co *de facto* oznaczałoby ingerowanie w system oświaty innego państwa. Minister podzielił przy tym opinię Rzecznika, że Państwo Polskie powinno przede wszystkim zapewnić wszystkim uczniom naukę języka polskiego, możliwość nawiązania kontaktu z rówieśnikami i szansę na podtrzymanie tożsamości kulturowej. Ważne są również uwagi dotyczące wspierania powstawania szkół ukraińskich w Polsce oraz międzynarodowych oddziałów szkolnych.

VII.7216.1.2023 z 21 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie warunków pożyczek udzielanych sędziom i prokuratorom.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 7 czerwca 2023 r. poinformowała, że Minister Sprawiedliwości wszczął prace legislacyjne zmierzające do zmiany zasad oprocentowania pożyczek udzielanych sędziom na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych. Przedstawiony przez Ministra Sprawiedliwości projekt rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobu planowania i wykorzystywania środków na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych sędziów oraz warunków przyznawania pomocy finansowej z tych środków jest obecnie na końcowym etapie prac legislacyjnych związanych z akceptacją Kierownictwa Resortu i podpisem Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Finansów.

II.510.27.2023 z 21 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej w sprawie potrzeby nowelizacji ustawy o rybactwie śródlądowym.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 30 czerwca 2023 r. wskazał, że propozycja zmian legislacyjnych przedstawiona przez Rzecznika, odnośnie harmonizacji przepisów karnych o wymierzaniu nawiązki na podstawie ustawy o rybactwie śródlądowym z przepisami o wymierzaniu nawiązki na podstawie przepisów Kodeksu karnego wydaje się słuszna. Należy zgodzić się, że system prawa powinien

być spójny i jednolity, a przepisy prawa powinny zapewniać równe traktowanie wszystkich podmiotów, które dopuszczają się wykroczeń bądź przestępstw przeciwko środowisku, zarówno tych zawartych w Kodeksie karnym, jak i tych wynikających z innych ustaw. Przedstawiając powyższe, Podsekretarz Stanu poinformował, że w przypadku podjęcia prac nad zmianą ustawy o rybactwie śródlądowym, przekazane uwagi zostaną ponownie przeanalizowane i poddane konsultacjom.

IV.7211.250.2021 z 24 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie braku tytułu prawnego spółdzielni mieszkaniowych do gruntu pod ich budynkami.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 23 kwietnia 2023 r. zaznaczył, że problem, na który RPO zwraca uwagę, jest przedmiotem stałego zainteresowania resortu rozwoju i technologii. Bez wątplenia kwestia regulacji stanów prawnych gruntów spółdzielni mieszkaniowych ma doniosłe znaczenie dla poprawy stabilności stosunków prawnych. Funkcjonujące obecnie mechanizmy regulacji stanów prawnych gruntów zabudowanych przez spółdzielnie nie pozwalają na kompleksowe rozwiązanie problemu regulacji stanów prawnych gruntów zabudowanych przez spółdzielnie mieszkaniowe, a ewentualne działania pozalegislacyjne charakteryzowałyby się ograniczoną skutecznością. W związku z powyższym w resorcie rozwoju i technologii podjęto działania zmierzające do opracowania projektu ustawy, który całościowo obejmowałby kwestie regulacji stanów prawnych gruntów zabudowanych przez spółdzielnie, a jednocześnie jego postanowienia nie byłyby kwestionowane pod kątem zgodności z Konstytucją. Efektem tych prac jest uzgodniony wewnątrzresortowy i przekazany w dniu 31 marca 2023 r. do uzgodnień międzyresortowych projekt ustawy o uregulowaniu praw do gruntów zabudowanych przez spółdzielnie mieszkaniowe, wpisany do Wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod numerem UD458. Projekt zakłada m.in. przyznanie ograniczonego w czasie (w terminie roku od wejścia ustawy w życie) roszczenia o ustanowienie użytkownika wieczystego gruntów oraz o nieodpłatne przeniesienie własności budynków na rzecz spółdzielni, które dotąd nie dysponowały tym prawem. Proponowane regulacje pozwolą na rozwiązanie problemu braku tytułu prawnego spółdzielni mieszkaniowych do gruntów pod budynkami spółdzielczymi. Stabilizacji ulegnie sytuacja prawna osób posiadających spółdzielcze prawa do lokali w budynkach posadowionych na gruncie o nieuregulowanym do tej pory stanie prawnym. Odpadnie bowiem przesłanka niedopuszczalności zakładania ksiąg wieczystych dla tych lokali. Powyższe umożliwi łatwiejszy obrót tymi lokalami oraz skorzystanie z możliwości przekształcenia spółdzielczego prawa do lokalu w odrębną

własność. Szacowany termin przyjęcia projektu przez Radę Ministrów to III kwartał 2023 r.

V.511.183.2023 z 27 marca 2023 r. - wystąpienie do Minister Finansów w sprawie problemu podwójnego opodatkowania spadków i darowizn.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 18 kwietnia 2023 r. potwierdził fakt, że podatek od spadków i darowizn nie podlega zharmonizowaniu w ramach prawa UE. Prawdą jest także, że Komisja Europejska przyjęła zalecenie dotyczące zapobiegania podwójnemu opodatkowaniu spadków. Podkreślić należy jednak, że nie ma ono charakteru wiążącego, a w konsekwencji państwa członkowskie mogą swobodnie kształtować przepisy krajowe w tym zakresie. Równocześnie Sekretarz Stanu zauważył, że kwestia podwójnego opodatkowania w Polsce ma charakter marginalny. Stan ten wynika z faktu występowania szerokiego zwolnienia podmiotowego dla nabycia rzeczy i praw majątkowych przez członków najbliższej rodziny, o ile spełnią oni przesłanki określone w art. 4a ustawy o podatku od spadków i darowizn, to jest zgłoszą nabycie w odpowiednim terminie. Nie jest brane pod rozwagę wprowadzenie w polskim prawie ulgi w postaci pomniejszenia polskiego podatku od spadków i darowizn o podatek zapłacony za granicą. Takie jednostronne rozwiązanie skutkowałoby jedynie pomniejszeniem wpływów do budżetów jednostek samorządu terytorialnego (podatek stanowi źródło dochodów własnych gmin). Ministerstwo Finansów nie prowadzi obecnie prac nad wprowadzeniem sugerowanych przez RPO zmian legislacyjnych.

VII.534.24.2022 z 28 marca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie nowelizacji ustawy o aktach stanu cywilnego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 26 kwietnia 2023 r. poinformował, że kwestia postulowanej zmiany art. 61 ust. 2 ustawy - Prawo o aktach stanu cywilnego była przedmiotem analizy prowadzonej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. W jej wyniku uznano, że zmiana ustawy w kierunku wprowadzenia fakultatywności zamieszczania w akcie urodzenia dziecka tzw. „danych krytych” jest uzasadniona. W związku z powyższym przedstawiona w wystąpieniu RPO propozycja zmiany art. 61 ust. 2 ustawy wydaje się kierunkowo słuszna i zasadna. W przypadku podjęcia szerszych prac legislacyjnych nad nowelizacją ustawy, zostanie rozważone uwzględnienie powyższej kwestii.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517.27.2020

Do Rzecznika zwrócił się tymczasowo aresztowany, przebywający wówczas w Areszcie Śledczym w G. Z treści pisma wynikało, że wnioskodawca po zmianie organu dysponującego miał trudności w uzyskaniu zgody na kontakt telefoniczny z obrońcą. Rzecznik zwrócił się w tej sprawie do Przewodniczącego II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w P. Jak wynika z przesłanych wyjaśnień, w dniu 12 grudnia 2019 r. (data wpływu do Sądu 20 grudnia 2019 r.) skarżący złożył wniosek o wyrażenie zgody na kontakt telefoniczny z obrońcą. Zarządzeniem z dnia 9 stycznia 2020 r. wyrażono zgodę na ten kontakt telefoniczny z ustanowionym obrońcą z wyboru. Zgodnie z treścią § 25 ust. 1 pkt 1 ówczesnie obowiązującego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjnoporządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania, organ dysponujący bezzwłocznie wydaje zarządzenie o zgodzie na korzystanie z aparatu telefonicznego przez tymczasowo aresztowanego wyłącznie w celu porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym. Ponadto, wskazano, iż prośbę wnioskodawcy w tym zakresie rozpatrzono pozytywnie w pierwszym możliwym terminie, tj. 9 stycznia 2020 r. Zgoda została więc wyrażona po 20 dniach od daty wpływu prośby do Sądu (po 10 dniach roboczych). RPO powziął wątpliwości, czy została wypełniona dyrektywa bezzwłoczności w wydaniu zarządzenia oraz czy zapewniono skarżącemu możliwość realizacji prawa do obrony. W związku z tym, Rzecznik poinformował Przewodniczącego II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w P., że dostrzega potrzebę rozważenia dokonania zmian organizacyjnych w pracy Sądu, które w przyszłości zapobiegną analogicznym zdarzeniom. Przewodniczący zapewnił Rzecznika, że zaistniała sytuacja miała charakter incydentalny i miała związek z faktem, że referentem w sprawie był sędzia delegowany do czynności orzeczniczych w Sądzie Rejonowym w P. w wymiarze 4 wokand w miesiącu. To zaś wiązało się z faktem stosunkowo rzadkiej obecności ww. sędziego w Sądzie. W związku z tym, że wydanie zgody na kontakt telefoniczny z obrońcą nastąpiło dopiero po 10 dniach roboczych, to w ocenie Rzecznika nie zrealizowano dyspozycji wyrażonej w ww. rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości, związanej z bezzwłocznością wydania tej decyzji. Prawo do obrony musi być realne i efektywne. Oznacza to, że kontakt z obrońcą, dotyczący spraw związanych z toczącym się postępowaniem, powinien być swobodny i możliwie łatwy.

Podkreślał to również wielokrotnie Europejski Trybunał Praw Człowieka, który uznaje prawo porozumiewania się oskarżonego z obrońcą za jeden z podstawowych wymogów rzetelnego procesu sądowego w społeczeństwie demokratycznym, wynikającym z art. 6 ust. 3 lit. c EKPC. Mając to na uwadze, Rzecznik uznał skargę wnioskodawcy w tym zakresie za zasadną.

IX.517.769.2021

Do Rzecznika zwrócił się pan Łukasz P., który odbywał karę pozbawienia wolności w Oddziale Zewnętrznym w S., podległym Aresztowi Śledczemu w S., podnosząc m.in. zarzut nieuprawnionego zamykania cel mieszkalnych w porze dziennej w oddziale półotwartym - na czas wydawania posiłków. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że w okresie, którego dotyczyła skarga oraz obecnie, w jednostce obowiązywał porządek wewnętrzny nakazujący, aby w trakcie wydawania posiłków w oddziale półotwartym cele pozostawały zamknięte. Działania te są jednak sprzeczne z obowiązującymi przepisami. Zgodnie z dyspozycją art. 91 pkt 1 Kodeksu karnego wykonawczego w zakładzie karnym typu półotwartego cele mieszkalne skazanych pozostają otwarte w porze dziennej. Jedynie okoliczności wskazane w art. 247 § 1 k.k.w. (szczególne względy sanitarne lub zdrowotne albo poważne zagrożenie bezpieczeństwa) mogą stanowić podstawę decyzji dyrektora zakładu karnego o zamknięciu cel w porze dziennej lub innych pomieszczeń, w których przebywają lub pracują osadzeni. Ponadto, podczas analizowania zapisów zawartych w cytowanym Załączniku Nr 1 (oddział półotwarty) do Zarządzenia Nr 6/23 stwierdzono kolejną nieprawidłowość związaną z czasem, w jakim cele pozostają otwarte w porze dziennej. Mając na uwadze powyższe Rzecznik stwierdził, że regulacje zawarte w porządku wewnętrznym Oddziału Zewnętrznego w S., dotyczące zamykania cel w oddziale półotwartym na czas trwania wydawania posiłków oraz otwierania ich na czas krótszy niż pora dzienna - są niezgodne z przepisami wyższej rangi. RPO uznał zatem skargę pana Łukasza P. w tej części za zasadną. Jednocześnie Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Dyrektora Okręgowego w K. o spowodowanie opracowania porządku wewnętrznego Oddziału Zewnętrznego w S., w taki sposób, aby nie zawierał on uregulowań prawnych niezgodnych z przepisami Kodeksu karnego wykonawczego.

IX.517.2002.2022

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzono postępowanie wyjaśniające w sprawie skargi, podpisanej przez dwóch osadzonych, odbywających karę pozbawienia wolności w tej samej jednostce penitencjarnej. Wnioskodawcy skarżyli się na ograniczoną możliwość korzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego. Rzecznik zwrócił się z prośbą o wyjaśnienia w tej kwestii do dyrektora jednostki. Dyrektor

Zakładu Karnego w C. w odpowiedzi potwierdził, iż cyt.: „w związku z wejściem w życie zmian w Kodeksie karnym wykonawczym została ograniczona możliwość wykonywania połączeń telefonicznych przez osadzonych do jednego w tygodniu (...) Korzystanie z samoinkasujących aparatów telefonicznych zainstalowanych w oddziałach mieszkalnych, na koszt osadzonych lub na koszt rozmówcy odbywa się jeden raz w tygodniu, w godzinach od zakończenia śniadania w oddziale mieszkalnym do godz. 17.50 z wyłączeniem pór przeznaczonych na posiłki i prace porządkowe według planu zatwierdzonego przez Dyrektora”. W stanie prawnym obowiązującym w czasie, którego skarga dotyczy, przyjęcie zasady odbywania rozmów telefonicznych w wyznaczonym dniu tygodnia nie znajdowało oparcia w przepisach wyższej rangi. W ocenie RPO zapisy w porządku wewnętrznym w Zakładzie Karnym w C. były nieprawidłowe, zatem skarga wnioskodawców w tym zakresie została uznana za zasadną. Osadzonym w analizowanym okresie należało stworzyć w każdym dniu tygodnia możliwość korzystania z przysługującego im prawa do rozmowy telefonicznej, a nie tylko w dniu wskazanym w harmonogramie. Należy wskazać, iż dopiero przepisy nowych regulaminów organizacyjno-porządkowych wykonywania kary pozbawienia wolności i wykonywania tymczasowego aresztowania, obowiązujących od dnia 1 stycznia 2023 r., upoważniają dyrektora jednostki do ustalania w zakładzie karnym typu zamkniętego i areszcie śledczym dni, godzin i miejsca korzystania z samoinkasujących aparatów telefonicznych (odpowiednio § 11 ust. 2 pkt 11 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności i § 8 ust. 2 pkt 11 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania). Z treści skargi wnioskodawców wynikało również, że ze względu na to, że porządek wewnętrzny pozwalał na korzystanie z aparatu samoinkasującego wyłącznie w jednym wskazanym dniu, dochodziło do sytuacji, w których byli oni zmuszeni realizować tego samego dnia przysługujące im prawa w zakresie utrzymywania kontaktu ze światem zewnętrznym. Termin realizacji widzeń, korzystania z aparatu telefonicznego oraz realizacji rozmowy za pośrednictwem komunikatora internetowego Skype przypadał bowiem na ten sam dzień w tygodniu. Wyjaśnienia administracji więziennej Zakładu Karnego w C. wskazują, że takie sytuacje rzeczywiście mogły zaistnieć. W ocenie Rzecznika takie rozwiązanie organizacyjne jest nieracjonalne i może wpłynąć na ograniczenie kontaktu osadzonego z rodziną. Brak jest bowiem prawnych przeciwwskazań do tego, aby porządki wewnętrzne zakładów karnych typu zamkniętego i aresztów śledczych określały większą liczbę dni, kiedy to skazani mogą skorzystać z samoinkasujących aparatów

telefonicznych, co w konsekwencji gwarantowałyby możliwość wyboru określonego dnia oraz racjonalnego rozplanowania rozmów względem innych form kontaktu z rodziną tak, by skazany realnie mógł być włączony w życie rodzinne. Należałoby zatem rozważyć modyfikację obowiązującego w jednostce systemu. Powyższe stanowisko Rzecznika zostało przedstawione właściwemu miejscowo dyrektorowi okręgowemu Służby Więziennej – RPO zwrócił się z prośbą o podjęcie działań w celu dokonania zmiany zapisów porządków wewnętrznych w zakresie korzystania przez osadzonych z samoinkasujących aparatów telefonicznych w ww. jednostce w taki sposób, aby były one dostosowane do gwarancyjnego charakteru regulacji kodeksowych.

IX.517.286.2020

Do Rzecznika zwrócił się pan Tomasz K., przebywający w Zakładzie Karnym w W. Wnioskodawca żalił się, że wysyłana przez niego korespondencja do urzędu miasta, została mu zwrócona przez administrację Zakładu Karnego, mimo że nie posiadał żadnych środków finansowych. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę za zasadną. Jak wynikało z ustaleń, zarzuty przedstawione przez Wnioskodawcę były już przedmiotem postępowania skargowego w Okręgowym Inspektoracie Służby Więziennej. Zarzut dotyczący odmowy wysłania korespondencji do Urzędu Miasta został uznany za uzasadniony. W opisanym przez wnioskodawcę przypadku błędnie zinterpretowano przepisy dotyczące przesyłania poza limitem korespondencji urzędowej osadzonych. Zasadą jest, że przesyłka listowa powinna być właściwie opłacona przez skazanego. Zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjnoporządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, skazany nieposiadający środków pieniężnych otrzymywał od administracji zakładu karnego papier, koperty oraz znaczki pocztowe na dwie przesyłki listowe ekonomiczne w miesiącu, o masie do 20 g. Natomiast koszty przesłania wniosków, skarg i prośb adresowanych do organów, o których mowa w art. 8a § 3 Kodeksu karnego wykonawczego, ponosił skazany, a jeżeli nie posiadał środków pieniężnych, otrzymywał od administracji zakładu karnego papier, koperty i znaczki pocztowe poza opisanym wyżej limitem.

IX.517.669.2019

Do Rzecznika zwrócił się pan Sebastian S., odbywający karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w S. Wnioskodawca żalił się, że utrudniane są kontakty z jego małoletnimi dziećmi. W szczególności podniósł, że Dyrektor Zakładu Karnego wydał decyzję odmawiającą mu zezwolenia na

opuszczenie zakładu karnego na podstawie art. 141a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: k.k.w.), w celu odwiedzenia dzieci przebywających w domu dziecka. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę za zasadną. Z wyjaśnień udzielonych przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej wynika, że Wnioskodawca skierował w dniu 20 sierpnia 2018 r. pismo do Sądu Okręgowego w O., zwracając się do prośbą o udzielenie mu zezwolenia w wymiarze 48 godzin, w trybie art. 141a § 1 k.k.w.. Prośbę uzasadniał chęcią zobaczenia dzieci, które przebywały w domu dziecka. Zgodnie z właściwością prośba została skierowana do Dyrektora Zakładu Karnego w S. W dniu 5 września 2019 r. dyrektor jednostki odmówił udzielenia Wnioskodawcy zezwolenia w trybie art. 141a § 1 k.k.w., stwierdzając, że jego wniosek nie wyczerpuje przesłanek zawartych w tym przepisie. W uzasadnieniu swej decyzji dyrektor wskazał dodatkowo, że funkcjonowanie Wnioskodawcy w izolacji penitencjarnej nie dawało gwarancji poprawnego zachowania w warunkach zmniejszonego dozoru przy zwiększonym poziomie samodyscypliny i samokontroli, co budziło uzasadnione obawy, że w sposób niewłaściwy wykorzysta zezwolenie na czasowe opuszczenie zakładu karnego. Wnioskodawca złożył skargę na decyzję dyrektora w trybie art. 7 k.k.w. do sądu penitencjarnego, który utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję, stwierdzając w uzasadnieniu postanowienia, że okoliczności podane we wniosku o udzielenie zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego jak i podniesione w skardze nie są wypadkiem szczególnie ważnym w rozumieniu art. 141a § 1 k.k.w. Zdaniem RPO, wyrażenie „wypadki szczególnie ważne dla skazanego” zawarte w art. 141a § 1 k.k.w. jest pojęciem niedookreślonym o charakterze ocennym, które jednak należy rozumieć szeroko z uwagi na zasadę humanitaryzmu i poszanowania godności ludzkiej skazanego. Jak wskazuje się w doktrynie, zwrot ten należy interpretować jako z jednej strony wypadki losowe, z drugiej zaś jako wypadki związane z sytuacją rodzinną i osobistą skazanego. Odwiedzenie przez skazanego dzieci, które przebywają w placówce opiekuńczo-wychowawczej, a nie w rodzinie, należy uznać za wypadek szczególnie ważny dla skazanego. Podejmując rozstrzygnięcie w tego typu sprawach, w ocenie Rzecznika należy mieć na uwadze postanowienia art. 67 k.k.w. określającego cele resocjalizacyjne kary pozbawienia wolności, jak również art. 87a k.k.w. stanowiącego o wykonywaniu kary wobec skazanych sprawujących stałą pieczę nad dzieckiem. Należy ponadto zauważyć, że w sytuacji, gdy prognoza kryminologiczno-społeczna osadzonego była negatywna, Dyrektor zakładu karnego powinien był rozważyć możliwość odwiedzenia przez osadzonego dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej pod konwojem (lub w asyście osoby godnej zaufania), a tego nie uczynił. Z tych powodów Rzecznik uznał skargę za zasadną i zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. o udostępnienie

kierownictwu wszystkich jednostek penitencjarnych w tym okręgu powyższego stanowiska. Rzecznik zwrócił się także do Prezesa Wydziału Penitencjarnego Sądu Okręgowego w O. z prośbą o zapoznanie ze stanowiskiem Rzecznika sędziów orzekających w tym Wydziale.